

Írásba foglalt vágyak és imák

SZEGEDI VALLÁSI NÉPRAJZI KÖNYVTÁR
BIBLIOTHECA RELIGIONIS POPULARIS SZEGEDIENSIS

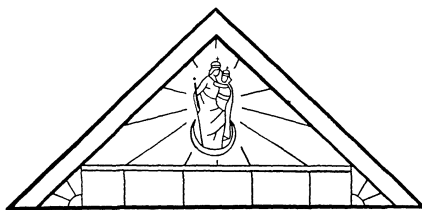
32.

SZERKESZTI/REDIGIT: BARNA GÁBOR

FRAUHAMMER KRISZTINA

ÍRÁSBA FOGLALT VÁGYAK ÉS IMÁK

Magyar kegyhelyek vendégkönyveinek
összehasonlító elemzése

Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék
Szeged, 2012

A kötet megjelenését
a Magyar Tudományos Akadémia Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottsága
támogatta.

Lektorálta:
Dr. Keszeg Vilmos, Dr. Lovász Irén

Borítóterv:
Markulik Balázs

Angol fordítás:
Antalfy Elaine

Német fordítás:
Korponyai Hajnalka, Frauhammer Krisztina

© Frauhammer Krisztina 2012
Minden jog fenntartva!

ISBN 978-963-306-182-4
ISSN 1419-1288

Készült:
Innovariant Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Drágán György

*Gyermekeimnek:
Ábrisnak, Kamillának és Rózának*

TARTALOM

ELŐSZÓ	9
A KUTATÁS ELMÉLETI HÁTTERE	11
CÉLKITŰZÉSEK	11
KONTEXTUSOK	13
Búcsújárás – állandóság és változás	14
Szakrális kommunikáció és ima	17
Mindennapi írás	23
MŰFAJI ELŐZMÉNYEK ÉS KAPCSOLATOK MÁS MŰFAJOKKAL	24
Vendégkönyvek profán környezetben	25
Emlékkönyvek	28
Processio lajstromok	29
Votív táblák, hátatáblák szövegei	29
Templomi falfeliratok – graffitik?	31
Szentekhez, Istenhez írt levelek és mennyei levelek	37
Kéziratos és nyomtatott mirákulum feljegyzések	40
Hálanyilatkozatok vallásos újságokban, nyomtatott imakártyák	42
Virtuális templomok és zarándokhelyek vendégkönyvei	43
EGYETEMES ANTROPOLÓGIAI JELLEG	46
A SZOKÁS ELTERJEDTSÉGE	48
A TÉMA KUTATÁSÁNAK TÖRTÉNETE	49
DEFINIÓS PROBLÉMÁK, MŰFAJI BESOROLÁS	58
MAGYAR KEGYHELYEK VENDÉGGÖNYVEI	65
MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK	65
A kutatás helyszíneinek kiválasztása	65
Máriakálnok	65
Egyházasbást-Vecseklő	67
Mátraverebély-Szentkút	69
Máriagyűd	71
Máriapócs	72
A könyvek helye az egyes kegyhelyek terén belül	74
A feldolgozás és elemzés módszerei	78
A szövegek közléséről	81
A BEJEGYZÉSEK KVANTITATÍV ANALÍZISE	82
A bejegyzések intenzitása	82
A bejegyzők identitása – névvel vagy név nélkül?	85
Nemek szerinti megoszlás	87
Életkor szerinti megoszlás	89

A bejegyzők nemzetiségi, társadalmi és felekezeti hovatartozása	90
A bejegyzők származási helyének tanulságai	94
A SZÖVEGEK FORMAI ÉS MŰFAJI SZERVEZŐDÉSE – TARTALOMELEMZÉS	100
Megszólítás	101
Szövegtörzs	104
A kérés vagy köszönet elővezetése	104
Referenciaszemélyek	110
A kérés vagy hála tárgyának megnevezése	111
Család.....	115
Egészség, betegség, gyógyulás.....	118
Szerelem, párkapcsolat	123
Egzisztencia	124
Tanulás	125
Vallás, vallásosság	126
Halál, lelki üdv	128
Történelmi szituáció.....	129
Haza.....	131
Turisztikai látványosság.....	132
Látogatás dokumentálása.....	133
Általános kérések.....	134
Egyéb	136
Záradék, elbúcsúzás	137
A SZÖVEGEK STÍLUSÁRÓL	138
ÉRTELMEZÉSI KÍSÉRLETEK	142
A KEGYHELYEK VENDÉBKÖNYVEI PROFÁN VENDÉBKÖNYV FUNKCIÓBAN ...	142
A BEJEGYZÉS MINT KOMMUNIKÁCIÓS AKTUS	146
A LEÍRÁS FUNKCIÓJA	153
Manifesztáció – az emlékezet kihelyezése	154
Ima megerősítés – mágia?	156
A KÉRÉS, HÁLA RÖGZÍTÉSÉNEK RÍTUSA	159
TERÁPIÁS DIMENZIÓK	161
A BEJEGYZÉS MINT KÖZÖSSÉGTEREMTŐ CSELEKVÉS	165
ÚJ TRENDEK	169
HES AND PRAYERS COMMUNICATED IN WRITING	173
IN SCHRIFT VERFASSTE SEHNSÜCHTE UND GEBETE	181
IRODALOMJEGYZÉK	189
SZÖVEGGYŰJTEMÉNY	200
ADATKÖZLŐK JEGYZÉKE	226
KÉPEK	227

ELŐSZÓ

1996-ban végzős, a vallási néprajz iránt érdeklődő egyetemistaként természetes volt, hogy a szülőfalumban, Máriakálnokon fellelhető kegykáporna és a hozzá kapcsolódó búcsújárás kutatását válasszam szakdolgozatom témájául. A terepmunka, a levéltári és a könyvtári gyűjtés mellett a helyi plébánia irattárának az anyagát is átnéztem. Ennek során került a kezembe egy régi, poros, vasos könyv „Emlékkönyv” felirattal. Belelapozva egészen megérintett a benne olvasottak különös, bensőséges hangulata. Szűz Máriához intézett kérések, gyakran egészen konkrétak, hálaszavak, személyes, őszinte imádságok sorai töltötték be a lapokat. Emberi sorsok, vegyes érzelmek: remény, köszönet, félelem, elhagyatottság és kétségbeesés volt ezekben, és ezáltal a búcsújáró ember lelkének olyan szféráiba engedett betekinteni, ami általában rejtve marad a kutató előtt.

Ez volt az első olyan kegyhelyen kített vendégkönyv, amelyet behatóbban elemeztem, akkor még nem sejtve, hogy számos hasonló könyv létezik és „működik” az ország más búcsújáró helyein. Az újonnan feltárt forráscsoport első tudományos bemutatását követően sorra gyűltek a további adatok hasonló könyvekről, imacédulákról. Azóta közel tizenhat év telt el, és ez alatt tízezres nagyságrendűvé duzzadt azoknak a bejegyzéseknek a száma, melyeket ilyen vendégkönyvekből gyűjtöttem. Már ez a szám is jelzi, hogy ez a hazánkban eddig nem kutatott forráscsoport mindenképpen figyelmet érdemel, nemcsak mint a búcsújárás kutatásának forrása, hanem mint önálló jelenség. Ez a felismerés vezetett arra, hogy önmagában és önmagáért is vizsgálni kell a templomok és kegyhelyek vendégkönyveit és azok bejegyzéseit.

A témában végzett kutatási eredményeimet „Szemben a feledéssel. Magyar kegyhelyek vendégkönyveinek összehasonlító elemzése” című doktori disszertációmban foglaltam össze 2009-ben. A gyűjtést, a vizsgált források kiválasztását és rendszerezését ekkor lezártam, jelen kötet e korábbi értekezés átdolgozott, javított változata.

Egy ilyen kutatás és könyv megírása természetesen nem jöhet létre szakmai tanácsok és megfelelő anyagi háttér nélkül. Itt szeretném tehát mindazok segítségét megköszönni, akik munkám létrejöttében támogattak. A témára Barna Gábor hívta fel a figyelmemet, neki és az általa szerkesztett Devóció Hungarorum sorozatának köszönhetem, hogy a témáról elsőként számolhattam be a magyar néprajzi szakirodalomban. Doktori tanulmányaim során az Eötvös Loránd Tudományegyetem Néprajz és Kulturális Antropológiai Tudományok Doktori Iskolájának Európai Ethnológia Doktori Programján Mohay Tamás volt témavezetőm. Mindkettőjüknek hálával tartozom a sok iránymutatásért, támogatásért, amellyel mindvégig segítettek abban, hogy dolgozatom, majd e könyv

megvalósuljon. Külön köszönettel tartozom Lovász Irénnek és Keszeg Vilmosnak, akik értekezésemet szakértő szemmel véleményezték, és számos, továbbgondolásra érdemes megjegyzéssel látták el. Nagy segítséget jelentett továbbá a terepmunkák és kutatások megvalósításában a Faludi Ferenc Akadémia két alkalommal (2006, 2007) megítélt posztgraduális ösztöndíja, valamint az OTKA és a Magyar Tudományos Akadémia könyv- és folyóirat-kiadási pályázatán elnyert anyagi támogatása¹.

Utoljára, de természetesen nem utolsó sorban, szüleimnek, férjemnek, családomnak és barátaimnak szeretnék köszönetet mondani azért, hogy lehetővé tették a terepmunkákon való részvételt, türelemmel voltak irántam és mindig bátorítottak a munka folytatására.

¹ A témában való kutatásaimat az OTKA 68325-ös témaszámú pályázata, az elkészült anyag megjelenését a Magyar Tudományos Akadémia támogatta.

A KUTATÁS ELMÉLETI HÁTTERE

CÉLKITÚZÉSEK

Munkám során három fő célt tűztem ki magam elé: elsőként, hogy lehetőleg minden részletre kiterjedően és a nemzetközi tapasztalatokat is számba véve bemutassam ezt az utóbbi néhány évtizedben Magyarországon is egyre jobban terjedő speciális vallásgyakorlatot és az ennek eredményeképpen létrejövő szakrális jellegű vendégkönyveket. Összegzést kívántam adni arról is, hogy a nemzetközi vallási néprajzi kutatásokban mikortól és hogyan jelent meg ez a téma, az ottani kutatások milyen eredményekre jutottak, hogyan értékelték ezt az új forráscsoportot. Csak ezek ismeretében ragadhatóak meg a későbbiekben az esetleges magyar jellegzetességek.

Elemzésem másik fontos célja a jelenség magyar példákon való bemutatása volt. Ehhez a legfőbb segítséget a vendégkönyvi bejegyzések adatainak nagyon részletes, számszerű kiértékelése adta. Ezekkel az adatokkal dolgozva vizsgáltam a szokás gyakorlásának időbeli megoszlását. Hogyan alakult, változott a szokás intenzitása az első könyvek megjelenése óta? Hogyan alakult az egyes kegyhelyeken? Kötődtek-e a bejegyzések a nagy tradicionális Mária ünnepekhez, vagy attól függetlenek?

Megpróbáltam felfedni az adatok mögött álló személyeket is. Kik ők? Jellemző-e, hogy nők vagy férfiak, jellemző-e az életkoruk? Megállapítható e társadalmi, földrajzi hovatartozásuk? Körülhatárolható-e ezen mutatók alapján azoknak az embereknek a csoportja, akik jellemzően élnek ezzel a vallásgyakorlattal?

Az adatok feldolgozásával és kiértékelésével nem pusztán a jelenség leírását céloztam meg. A kvantitatív jellegű elemzéssel arra is szerettem volna felhívni a figyelmet, hogy ez az újonnan felfedezett forráscsoport hogyan válhat eszközzé jelenkori búcsújárásaink, illetve a populáris vallásosság és a vallási élmény kutatásának. Éppen ezért törekedtem arra, hogy az adatok tényszerű bemutatásán túl azokból az egész jelenségre és a tágabb kontextusra vonatkozó következtetéseket is levonjak.

Az elemzés következő szintjén megkíséreltem a forrásokban mélyebbre ásni. Ehhez elvégeztem a szövegek tartalmi elemzését, számba véve a szövegek formai és a tipológiai szerveződését. Megkíséreltem a formai jegyek, motívumok alapján következtetéseket levonni az egyén vallásosságára, illetve azok csoportjára vonatkozóan, akik éltek a kegyhelyeknek ezzel a lehetőségével. Ehhez megvizsgáltam, hogy kiket és hogyan szólítottak meg a kegyhelyen a hívek. Kértek vagy inkább hálát adtak? Vagy egyszerűen csak dokumentáltak?

Kikért szólnak a fohászok? Tapasztalható volt-e a magyar anyagban is az egyénnek olyan nagymértékű előtérbe helyezése, mint sok nyugat-európai példában? Hogyan hat a bejegyzések formai jegyeire az a tény, hogy ezek többnyire spontán elhatározás útján születnek? És végezetül, melyek azok a leggyakrabban előforduló szükséghelyzetek, amelyekkel a hívő írásban fordul a Transzcendenshez? Mennyiben hatnak ezekre az adott történelmi, politikai események? Lehet-e ezeket a szükséghelyzeteket rangsorolni, és van-e ebben a rangsorban állandóság és változás? Felrajzolható-e ezen szükséghelyzetek segítségével a bejegyzőkről egy közös mentális térkép?

Elemzésem harmadik célkitűzése a szövegek információin és tartalmi elemein is túlmutató értelmezése volt. E mögöttes tartalmak felfedéséhez és értelmezéséhez az adatokból levonható következtetéseimet és a bejegyzőkkel, valamint egyházi személyekkel folytatott beszélgetéseket használtam fel kiindulópontként. Itt szükségszerű volt a szaktudományos diskurzusban már napvilágot látott értelmezési kísérletek analízise is (a könyvek mint sajátos imagyűjtemények, a beírás mint terápiás lehetőség, a beírás mint az önreflexió eszköze stb.). Mindezek figyelembevételével a jelenség értelmezésének következő dimenziói jelennek meg vizsgálataimban:

Elsőként a legkézenfekvőbb értelmezési lehetőséget tekintem át, amit a vizsgált dokumentumok neve is jelez: VENDÉGKÖNYV. Azaz rendelkeznek-e ezek a könyvek, illetve az egyes beírások azzal a profán funkcióval, aminek a középpontjában egy látogatás tényszerű dokumentálása áll? A kérdést különösen is indokoltta teszi, hogy napjainkban a kegyhelyek látogatása, és a különféle zarándoklatokon való szervezett részvétel nagyon népszerűvé váltak.

A következőkben a bejegyzéseket az abban megvalósuló kommunikációs aktus szempontjából veszem górcső alá. Olyan kérdések kerülnek itt a középpontba, mint: e sajátos interakció hétköznapiól eltérő sajátosságai; az írás szerepe; az írásnak mint kommunikációs csatornának nyomatékosító, emlékeztető, megőrkítő szerepe; a bejegyzések imaként, illetve mágikus cselekedetként való interpretálása.

Az értelmezés következő szintjén, a kommunikációs aktusként való megközelítésen továbblépve annak folyamatát, és különböző lehetséges funkcióit vizsgálom. Elsődlegesen arra keresem ebben a részben a választ, hogy milyen szerepet tölt be az ember, esetünkben a kegyhelyre zarándokló életében, a Szűz Máriával való kapcsolatfelvételnek írásos formája.

Felfoghatjuk-e úgy, mint az alkalom szülte rituális eljárást, amely része a szobor előtti hódolat viselkedés sorának? Itt felmerülhet, hogy vajon a rutinoság vagy egy fontosabbnak, jobbnak, hatékonyabbnak tartott cselekvésmód megválasztása húzódik meg e viselkedés mögött?

A következőkben a vendégkönyvek terápiás funkcióit vizsgálom. Valóban nyújthat-e segítséget egy probléma feldolgozásában annak kiírása, illetve adhat-e vigaszt a könyvbe való beírás? Egészen profán funkciókat is társítanak ezek-

hez a terápiás dimenziókhoz, úgymint a könyvek nyilvános naplóként vagy beszélgetőtársaként való használata, ahol a szenthez való áhítatos odafordulás helyébe egyre nagyobb mértékben az én és annak bemutatása lép. Kérdés, hogy a magyar anyag, amely még nagyon szorosan kapcsolódik a búcsújárás hagyományához, rendelkezik-e ilyenfajta funkcióval, vagy ez csak a búcsúk tradicionális hagyományaitól már távolabb eső nyugat-európai plébániatemplomok könyveinél van jelen?

Ennek a terápiás dimenzióknak sokak szerint egy másik vetülete a magány feloldása, az egy közösséghez való tartozás érzésének erősítése által. Tudatosul ez a bejegyzőkben? Valóban ilyen hatása is van annak, amikor egy kegyhelyet felkereső zarándok vagy turista használja a vendégkönyvet? Kitapinthatóak-e az itt bemutatásra kerülő vallásos viselkedésnek a kollektív jegyei?

Miközben a vallási hagyományok, a világ jelenségeinek vallásos magyarázata veszítenek súlyukból, az individualizáció egyre nagyobb mértékű erősödését tapasztaljuk. Hogyan értékelhető ennek tükrében az egyre népszerűbbé váló templomi beíró könyvek, melynek lapjain a legnagyobb nyilvánosság előtt tárulkoznak ki az oda bejegyzők a Szűz Anyának, Jóistennek, egy-egy szentnek stb.? Hogyan értékelhető továbbá az, hogy egészen profán közegben is (internet, sms) nagyon populárisra váltak az efféle lehetőségek, különösen Nyugat-Európában. Mindenképpen feloldásra vár tehát ez az ellentmondás, és ezért nem kerülhető meg ennek az egyéni vallásosságot nagyon expresszív módon felfedő jelenségnek a vizsgálata ebből a szempontból sem.

KONTEXTUSOK

A vendégkönyvekben megnyilvánuló vallásgyakorlat vizsgálatának három fő értelmezési keretét jelöltem ki. Az egyik a tágabb keretet adó búcsújárás a maga hagyományaival, a benne összesűrűsödő tudással és szimbólumokkal. Olyan esemény, amelyet az intézményesült és a mellette meglévő népi vagy újabban populárisnak, vernakulárisnak² nevezett vallásosság működtet, de motivációi okán folyamatosan átszövi a mindennapok anyagi és szellemi kultúrája. Megvalósulása mindig az adott közösség aktuális helyzetét, a történelmi és társadalmi szituációt tükrözi vissza.³ Egy dolog azonban mindvégig változatlan marad ebben a folyamatosan alakuló hagyományban: ez pedig a lehetőség arra, hogy az ember kilépjen a hétköznapi élet vonatkozási köréből és felülkerekedjen az evilági valóság keretein. A kegyhelyen való időzés, de különösen a szobor előtti meditáció sokakat ajándékoz meg ezzel a tapasztalattal, és ez akár egészen eksztatikus jelleget is ölthet az őt létrehozó élményeknek köszönhetően.⁴

² Primiano 1995. 37-56.

³ Bálint – Barna 1994. 15.

⁴ Berger 2007. 207.

Ennek számos megnyilvánulási formája tetten érhető egy kegyhelyen, közülük is legismertebb és legelterjedtebb az imádság, amelyet elsődlegesen sajátos kommunikációs aktusként szemlélek. Ez témám értelmezésének másik fő kerete. Esetünkben ennek egy egészen speciális formája kerül a középpontba: az írás csatornáján keresztül megvalósuló személyes interakció a Transzcendenssel. Az írás médiumán túl speciális azért is, mert a tradicionális írásos ájtatosság hagyományai mellett merít a profán írásgyakorlat kommunikációs formáiból is. Így a mindennapi, populáris írás az értelmezést segítő harmadik nagyobb kontextus. Az írás csatornáján keresztül megvalósuló, ám eltérő funkcióval rendelkező kommunikációs formák együttes jelenléte miatt különösen fontosnak tartom ezeknek a szakrális és profán rokon műfajoknak, és a velük való azonosságoknak és különbözőségeknek részletes számbavételét. Az eddig megjelent szakirodalmak nem tartalmaztak ilyen jellegű összefoglalást, jóllehet ezek bevonásával igazolást nyer, hogy a vendégkönyvek és a bennük megvalósuló ájtatossági forma egy sokrétű hagyományból táplálkozó, de azoktól elkülönülő önálló jelenség.

Búcsújárás – állandóság és változás

Munkámban nem céloM a búcsújárás történetének és lényegének bemutatása, csak a benne végbement változásokra kívánom röviden felhívni a figyelmet, hogy ebbe a kontextusba helyezve érthetőbbé váljon az általam vizsgált modern ájtatossági gyakorlat. A későbbiekben látható lesz, hogy ezek a változások, különösen a szakrális és profán elemek egymásra rétegződése, miként hatnak az írásos devócióra és a kitett vendégkönyvek használatára.

A modern kori búcsújárások kutatásakor gyakran idézett „*Wallfahrt – Tradition und Mode*”⁵ című munka már 1985-ben arról számol be, milyen dinamikus fellendülés tapasztalható a nyugat-európai és német kegyhelyek látogatottságában, különösen pedig a gyalogos zarándokok terén. Ez utóbbiak esetében azok valóságos reneszánszáról, sőt divatjáról beszél. Hátterében olyan összefüggésekre mutat rá a projekt, mint a napjaink világában megtapasztalható deficittek ellensúlyozása; a hétköznapi komplexitásával szemben álló, hagyományokkal rendelkező egyszerű viselkedésmintáknak (egy utat megtenni,

⁵ Az 1985-ben megjelent tanulmánykötet a tübingeni egyetem Ludwig Uhland nevét viselő Empirikus Kultúratudományi Intézetéhez (Ludwig-Uhland-Institut für Empirische Kulturwissenschaft) és annak 19 főből álló kutatócsoportjához kapcsolódik. A Martin Scharfe által vezetett projekt középpontjában a „búcsújárás-boom” kérdéskörének és a jelenség hátterében meghúzódó magyarázatoknak a vizsgálata állt. E kérdések megválaszolásához egy nagyon intenzív terepmunkán és az ottani résztvevő megfigyelésen alapuló három féléves gyűjtést végeztek Altötting, Tuntenhausen, Beuron, Weggental (bei Rottenburg) valamint Schönenberg (Ellwangen) kegyhelyeken. A projekt eredményeiről bővebben lásd: Scharfe – Schmolze – Schubert (Hrsg.) 1985.

egy célt elérni, kegyképet/szobrot meglátogatni, imádkozni, énekelni, gyónni, adakozni, kegytárgyat vásárolni stb.) a követése. A zárandoklatokban, búcsújárásban tehát egy olyan lehetőség manifesztálódik, amely sokak számára biztosítja, hogy a kulturális alternatívák sokaságában eligazodjon. Hiszen nem csak a legkülönbélebb társadalmi elvárások és kívánalmak öntenek el mindenkit naponta az újfajta médiumok által, hanem az értelmező rendszerek sokasága is. Az emberek egymással versengő ideológiákkal, vallásokkal és életvezetési tanácsokkal konfrontálódnak, és ezek útvesztőiben próbálják megtalálni a helyes utat. Ebből adódik talán, hogy ismét egyre gyakrabban egy bevált, sokak által ismert és eredményesnek tartott viselkedésmintához, a búcsújáráshoz térnek vissza – összegzik a projekt vezetői kötetük végén.⁶

Ezeket a tendenciákat, a búcsújárásban tapasztalható boom-ot némi késéssel ugyan, de Magyarországon is felfedezhetjük. Elég csak a kegyhelyek honlapjait áttekinteni, és látható, hogy nagyobb kegyhelyeink valóságos tematikus búcsú⁷ dömpinggel várják a hívők sokaságát az év szinte minden időszakában. Se szeri, se száma a különféle hívő közösségek, vagy akár utazási irodák által szervezett buszos vagy gyalogos zárandoklatoknak; zárandokutak szervezésére specializálódott irodák is léteznek, sőt zárandoklat-vezető és szervező képzésre is kísérlet történt az országban. Mindez jelzi: a zárandoklat szervezés turisztikai szempontból sem lebecsülendő faktorrá vált.⁸

Az átalakulások első megközelítésben a külső jegyekben ragadhatóak meg. Ma már a legtöbben bérelt autóbusszal vagy autóval vágnak neki egy-egy zárandokútnak. Így a közlekedés fejlődése következtében a zárandoklatok tömeges méretűvé váltak, a távoli kegyhelyek elérése sem jelent már akadályt. Ezek a változások egy időre a hosszú és veszélyes gyalogos zárandoklatokat is háttérbe szorították, de ahogy fentebb már írtam, manapság újra nagy divatja, sőt virágkora van a búcsújárás e tradicionális formájának is. Ezek ma már nem egy faluközösséghez kötődnek, sokkal inkább egy-egy szűkebb társadalmi, életkorbeli, baráti vagy foglalkozási csoporthoz. Újdonságként jelennek meg az utóbbi években kialakított tematikus zárandokl utvonalak,⁹ melyek nagy kegyhelyeket

⁶ Scharfe – Schmolze – Schubert 1985. 229.

⁷ A tematikus búcsú kifejezés értelmezésében olyan búcsús alkalom, melyet egy speciális, szűkebb társadalmi réteg számára hirdetnek meg, szem előtt tartva az adott csoport életkorából, státuszából adódó sajátos igényeit is. Például: gyermekek, anyák, nők, özvegyek, nagyszülők, betegek, gyógyítók, ifjúság, motorosok, fogyatékkal élők, egyházi iskolák öreg diákjainak zárandoklata.

⁸ Az egyik leghíresebb és legismertebb ilyen magyar utazási iroda a Makrovilág, mely 1987 óta szervezi a világ legkülönbélebb részein lévő zárandokhelyekre útjait. Melléjük még további hétényolc magyar iroda szakosodott hasonló utak szervezésére.

⁹ Ilyen folyamatosan járható, jelzett útvonal például a Gyöngyök Útja (via margaritarium) Mátraverebély-Szentkút és Mariazell között. A 750 km-es út lelki ívét az útvonalon található történelmi és szent helyek, illetve az élet gyöngyei elnevezésű elmélkedés fűzér adják. Bővebben lásd.: <http://www.viamargaritarium.info/>. Hasonló gyalogos zárandoklat lehetőséget kínál a Bécszet Mariazellel összekötő Via Sacra útvonal (<http://www.viasacra.at.>), valamint egyre népszerűbb a Budapestről Lébényen és Wolfsthalon is átvezető Szent Jakab Út mely aztán bekapcsoló-

kötnek össze egymással, folyamatosan járhatóak és jelzettek. Hírük, népszerűségük az utóbbi időben vallásos egyesületek, baráti társaságok, vallási kisközösségek körében is egyre ismertebb. A túrákra a lelki felfrissülés, a hétköznapiokból való kiszakadás, a természetjárás, isten-keresés, elcsendesedés, önvizsgálat, lelki táplálék, kaland, gyaloglás fáradsága és annak felajánlása, imádság, alkalmazkodás hívószavak mentén gyűjtik-szervezik a gyalogosan zárandokolni vágyókat. Mindezekben a hagyományos búcsújárások motivációinak számos profán elemmel való bővülését is megfigyelhetjük, úgymint: természetjárás, kaland, személyiségfejlesztés. Mindezek az átalakulások a búcsújárások és a búcsús ájtatosságok lényeges módosulását eredményezték. Számos, a vezeklést szolgáló, testet sanyargató ájtatossági forma visszaszorult, és főképp a szervezett buszos és autós utak esetében a zárandokútról az ünnepi nagymisére helyeződött a hangsúly. Kevesen alszanak és virrasztanak a kegytemplomokban, hiszen többnyire csak a búcsús ünnep nagymiséjére érkeznek. Így eltűnőben vannak az itt mondott imák, énekek is.¹⁰

A külső változások között említhető a vonzaskörzetek módosulása is. Vizsgálódásaim megerősítették Vass Erika megállapítását, mely szerint a jelentősebb kegyhelyek vonzaskörzete az utóbbi időben megnövekedett, míg a közelükben lévő kisebbeké lecsökkent.¹¹

A kegytemplomok látogatottsága is sokkal egyenletesebbé vált. Ez részint abban mutatkozik meg, hogy a búcsús alkalmakon kívül is sok látogató érkezik, jelezve a kegyhelyek turisztikai jelentőségének növekedését. Másrészt viszont a látogatottság az év egészére eloszlik, hiszen a nagyobb kegyhelyek szinte folyamatos búcsús programot biztosítanak a hívek számára.

A változások sorában említést kell még tenni az egyes kegyhelyek infrastruktúrájának fejlődéséről. A kegyhelyek gondozói felismerve e helyek turisztikai vonzerejét is, számos fejlesztést valósítottak meg az oda érkező zárandokok és turisták minél magasabb szintű kiszolgálása érdekében. Így természetesen kegytárgyboltok, éttermek, szállodák, lelkigyakorlatos és zárandok házak sora kapcsolódik kegyhelyeinkhez, és erre az infrastrukturális bázisra építve a búcsún túlmutató lelki, rekreációs és tanulmányi programkínálattal is szolgálnak búcsújáró helyeink.

A változások külsődleges jegyei mellett a mélyben is zajlanak alapvető átalakulások.¹² Jelzik ezt például a kegyhelyek felkeresésének már említett átalakuló motivációi is. Egyre fontosabbá vált a közösség megélése hasonló gondolkodású emberekkel, a tömegélmény átélése, a természet, egy kegyhely szépségeinek turisztikai felfedezése. Továbbra is fontos a lelki vigasz keresése, a kü-

dik a Santiago de Compostelaba vezető El Camino útvonalába (www.szentjakabut.hu). Utolsó letöltés dátuma: 2012. 10. 27.

¹⁰ Bálint – Barna 1994. 22., Barna 1992. 93-99.

¹¹ Vass 2007. 38.

¹² Pusztai 1998. 15.

lönböző krízishelyzetekben való kérés, illetve hálaadás. E krízishelyzetek sora azonban jelentősen kibővült (iskolai tanulmányok, vizsgák, anyagi boldogulás, családi krízishelyzetek stb.), jelezve a kor társadalmi változásait és a vallási életben tapasztalható átalakulási folyamatokat. Az utóbbi időben a nagyobb zárandoklatok sokszor ökumenikus jelleget is öltenek, illetve ahogy azt Csíksomlyó esetében is tapasztalhatjuk, a nemzeti identitás kifejezésének helyei lettek. A résztvevők utazás közben sokszor turisztikai célpontokat is meglátogatnak, illetve sok esetben a turisztikai vállalkozás fő célja egy kegyhely felkeresése, mondhatnánk azt is, hogy egyfajta „tematikus túra”¹³ típusát képviselnek. Ezek a zárandoklatok már a vallási turizmus keretébe sorolhatók.¹⁴

Vallásszociológiai szempontból is jelentősége van annak, hogy a kegyhelyek turisztikai célpontként egyre hangsúlyosabban jelennek meg a köztudatban. Ezáltal kibővül a „látogatói kör”, sok maga módján vallásos és nem hívő is eljut ezekre a helyekre. Ez a motivációk és a vallásgyakorlás megnyilvánulásaiban is tükröződik, ahogy azt a vizsgált bejegyzések visszatükrözik. Paul Post holland teológus véleménye szerint ezek a modern zárandoklatok olyan rituális keretként vagy külső formaként szolgálnak, amelyet a résztvevő igényei szerint maga tölthet meg tartalommal és jelentéssel.¹⁵ Adott tehát egy meghatározott keretekkel rendelkező rituális eseménysor, amely éppen e miatt a meghatározottság miatt védelmet nyújt és ezáltal a résztvevők megnyílásához és nyitottságához vezet. „Itt olyan tapasztalatokra tehetünk szert, s az élet olyan témáiról cserélhetünk eszmét – írja Gabriele Ponisch – melyeket a hétköznapi világban túl kockázatosnak, nem elég »vagánynak«, az elvárt követelményektől túlságosan eltérőnek tartanak, melyeket az emberek el akarnak rejteni – attól való félelmükben, hogy nem fognak megfelelni, szorongásaikkal banálisnak, jelentéktelenné és céltannak tűnnek.”¹⁶

Ezekről a búcsújárások által megszerezhető tapasztalatokról ad sajátos visszajelzéseket az itt bemutatásra kerülő forrásanyag.

Szagrális kommunikáció és ima

Alfred Schütz mindennapi életvilágokról megalkotott elmélete rámutatott arra az alapvető tényre, hogy az emberi tapasztalás során a minket körülvevő valóság eltérő módon mutatkozik meg. Legerősebben, legeréalisan a hétköznapi szokásos cselekvéseiből és rutinjaiból felépülő mindennapi élet világát és annak valóságát éljük át. Ezen belül bizalmas viszonyban vagyunk eseményekkel, dolgokkal és ezek viszonyaival. Ismerjük a különféle cselekvési mintákat és

¹³ Ponisch 2003. 201.

¹⁴ Vass 2007. 37.

¹⁵ Post 1994. 85. , Ponisch 2003. 197.

¹⁶ Ponisch 2003. 197.

eszközöket, amelyeket kultúránkba beleszületve mindannyian kész sémaként megkapunk. Ezeknek a segítségével igazodunk el a társadalmi világban, ezek biztosítanak számunkra olyan eszközöket, amelyeket követve megvalósíthatunk célokat. A társadalomban elfogadott magától-értetődőségek szabta keretek között azonban sok individuális változat jöhet létre, azaz mindenki rendelkezik egy saját, egy egyedi életvilággal.¹⁷ A vendégkönyveket lapozva feltárulnak előttünk ezek az életvilágok, sőt azok kölcsönhatásának, sajátos találkozásának lehetünk tanúi. Jelzik számunkra azt is, hogy vannak az életünkben olyan élményeink – például a zarándoklat/utazás élménye, vagy épp a természetfeletti, a szent megtapasztalásának élménye –, amelyek felülemelhetnek minket a mindennapjaink e valóságán.

Peter Berger a vallási tapasztalatról és hagyományról szóló tanulmányában egy helyütt azt írja: „az ember élete nagy részében egy valóságos hétköznapi világban él [...], ám az ember megtapasztalja ennek a világnak a felfeléseit, valamint törésvonalak is kialakulhatnak, olyan élmények mentén, amelyeknek látszólag nincs semmi fiziológiai alapjuk.”¹⁸ Mind a búcsújárást, mind az abban megtapasztalható élményeket ilyen felfelésnek, törésvonalnak tekintem. Itt lehetőség nyílik arra, hogy mindenki kapcsolatot teremtsen a saját életének világa és az égi világ között. A változó külső jegyek ellenére ebben látom a búcsújárások jelentőségének változatlanosságát. Bennük és általuk évszázadok óta a Transzcendens megmutatkozásait, vallási élményt keres és talál a hívó ember.

A vendégkönyvek is erről az istenélmény-keresésről közvetítenek. „A búcsújárás alapvetően nem más, mint különleges imádságnak és áldozatnak erős helyhez kötése, szent helyek felkeresése vallásos indíttatásból, hogy ott természetfölötti segítséget vagy kegyelmet nyerjenek. Ima nélkül csupán utazás volna, a szent helyen bemutatott áldozat pedig a – hívó részéről – magától értetődően a kérés vagy a köszönet ájtatossági formái. A búcsújárás egyúttal a hit nyilvános megvallása is. [...] Azon az elképzelésen nyugszik, hogy az istenség egyes meghatározott helyeken különösen szívesen nyilatkozik meg, s itt a neki bemutatott tiszteletadás, áldozat különösen kedves neki.” – olvasható a magyar búcsújárás történetéről és néprajzáról szóló monográfiában.¹⁹ A búcsújáráson való részvétel és annak eseménysorába való bekapcsolódás ebben a megvilágításban kommunikációs aktus, melyben a hívők és hitük lényei között egyfajta interakció jön létre. Ezáltal válik lehetővé, hogy a hívő higgyen abban, hogy a kegyhelyek kitüntetett helyei a Transzcendens jelenlétének, így a vele való kapcsolattartásnak is. Hinnie kell abban is, hogy képes az emberi életbe és az őt körülvevő természeti világba is beavatkozni. Ezért is keresi a vele való találkozás lehetőségét.²⁰

¹⁷ Alfred Schütz elméletéről és munkásságáról lásd: Csepeli 1987. 26-35.

¹⁸ Berger 2007. 207.

¹⁹ Bálint – Barna 1994. 16.

²⁰ Lovász 2002. 11.

Ezt a kapcsolatfelvételt a vallás mint speciális társadalmi intézmény a maga hagyományokban gyökerező vallásos viselkedésmintái (szertartások, búcsújárás, áhítatgyakorlatok stb.) által szabályozza. Ezek a minták és eszközök azonban nem csak a kereteit jelölik ki ennek a kommunikációnak, hanem abban is segítségünkre vannak, hogy a Transzcendensről szerzett tapasztalatainkat kifejezhessük és bemutassuk. Szimbólumok egész sora sűrűsödik össze bennük. Ezek által tudjuk kifejezni és a későbbi korok számára megőrizni a hétköznapi világban megmutatkozó istenit.²¹ Azok a szimbólumok, melyeket a vallási közösség a Transzcendens megtapasztalhatóságához alkalmasnak tart, rögzítésre kerülnek, például a közösség liturgiájában, szertartásaiban, a szakrális cselekvésekben, tanításokban. Ez a közösség számára is fontos, ahogy ezt a népi vallássság számos eleme is tanúsítja (litániák, paraliturgikus áhítatok, archaikus imák stb.). Ezek képet adhatnak továbbá arról is, hogyan törekszik az adott közösség a Transzcendens elérésére.²²

Ennek a kapcsolatfelvételnek az egyik legősibb, vélhetőleg minden vallásban jelenlévő megmutatkozása az ima. Általa válik áthidalhatóvá – igaz csak időlegesen – a mindennapi anyagi világ és az isteni, spirituális világ közti szakadék.²³ Damaszkuszi Szent János szavaival a lélek emelkedik ilyenkor fel Istenhez, és ez az interakció gyakran szavak formájában is kifejezésre kerül. Az imának ezt a spontán, személyes jellegét, az ember lelkében rejtőző vágyak szabad kiáramlását állítják a középpontba Heiler és Tylor máig klasszikusnak tartott művei is.²⁴ Mindezek a közel száz évvel ezelőtt megfogalmazott megállapítások már akkor is ellentmondásokat vetettek fel, hiszen széles körben ismertek voltak az adott formai, stílári karakterrel rendelkező kötött szövegű imádságok is. Heiler e dilemma feloldását, a primer és szekunder ima-típusok elválasztásával kívánta feloldani, ahol a határokat a „lelki élmény őseréjű kitörése” és a „mesterségesen komponált, személytelen szöveg” közé helyezte.²⁵ Tylor is sikeresen áthidalta ezt az ellentmondást evolúciós és civilizációs produktumként aposztrofálva e formalizált szövegeket.²⁶ Lovász Irén hármas sémáját követve talán feloldhatóvá válik ez a probléma. Eszerint az ima nem csupán szöveg, nem csupán a teológia tudományának, a liturgiának, módszertani munkáknak stb. a tárgya, hanem egy kommunikációs aktus is, amelynek csak egy összetevője a kimondott szavak összessége.²⁷ Éppen ezért nem rekeszthető ki az ima

²¹ Berger 2007. 214.

²² Korpics-Szilczl 2007.14-21.

²³ Lovász 2002. 24.

²⁴ Taylor 1873., Heiler 1921.

²⁵ Heiler 1921. 488-489.

²⁶ Taylor vélekedése szerint a az alacsonyabb vallási formákban és azok „vad” imáiban még szegényesen és kezdetlegesen jelenlévő erkölcsi elemek bevezetése eredményezte az imák legnagyobb mérvű átalakulását. Ezek az új elemek (morális igyekezet megkövetelése, erkölcsi vétségekért való megbocsátás) váltak aztán a magasabb szintű vallások imáinak alapelemivé. 1873. 374.

²⁷ Lovász 2002. 23-35.

fogalma alól sem a kötött szöveggel, gyakran ismételt és redundív üzenettel rendelkező fohász, sem pedig a teljesen kötetlen formájú és tartalmú egyéni, Istennel folytatott beszélgetés sem. Mindkét esetben megvalósulhat a Karl Rahner által középpontba helyezett dialógus, melyben a teológus véleménye szerint valójában Istennek a Szentírásban kinyilatkoztatott szavával folytat beszélgetést a hívő, a fölött elmélkedve fogalmazza meg válaszait, azaz beszélget. Van ebben egyfajta kettősség is, hiszen amikor az ember Isten jelenlétébe helyezi magát, és az általa sugalmazott tanításra keresi válaszait, valójában önmagával beszél és saját lelkében merül el. Az egyén önmagával folytatott dialógusa válik tehát az Istennel folytatott párbeszéd tárgyává.²⁸ Az imának ilyenfajta megfogalmazása hatékony segítségül kínálkozik majd szövegeim funkcióinak és autokommunikatív értelmezésének leírásához.

Némiképp szembehelyezkedik ezzel az imát mint a lélek kiáradását és az érzelmek kiáltását, az egyéni tudat szerepét hangsúlyozó állásponttal Marcell Mauss híres tanulmányában.²⁹ „[...] úgy véljük, hogy bár az egyén elméjében realizálódik, az imádság mindenekelőtt társadalmi léttel bír, az egyénen kívül, a szertartások, a vallási konvenciók szférájában.”³⁰ Ehhez kapcsolódóan Mauss egy további és lényegi megállapítást is tesz: „Az imádság mindig tradicionális cselekvés [...], még ott is köti a hagyomány, ahol a legszabadabbnak tűnik.”³¹ Nem vonja tehát kétségbe az egyéni ima létét, de azt „a közösség által jóváhagyott szertartásos beszédből” eredezteti, és így mutat rá annak szükségtelenségére, hogy merev határt húzzunk a kötött/rituális és a kötetlen/egyéni ima közé. Megállapítja továbbá, hogy „hatása az, amit a köz tulajdonít neki. [...] Ilyen körülmények között az imádság megragadhatatlan jelenséggé válik, amelyet csak úgy ismerhetünk meg, ha önmagunk vagy az imádkozók belső tapasztalatai után kérdezzünk.”³² Ez a fajta megközelítés szintén fontos szempontokkal szolgál munkámhoz. Egyrészt igazolást nyer általa az imádkozók, esetemben a fohászokat lejegyzők megszólaltatásának fontossága, hiszen csak ők maguk tudnak hitelesen beszámolni ennek az imádkozási gyakorlatnak a hatékonyságáról. Másrészt rámutat arra, hogy szükséges az ima performatív funkcióinak vizsgálata is.

E helyütt szeretnék kitérni az imának mint kutatási tárgynak, elsődlegesen mint a néprajzi kutatások tárgyának a bemutatására, előtérbe helyezve a hazai adatokat. Kálmány Lajos dél-alföldi gyűjtését és az abban leközölt, általa ráolvasásként feltüntetett archaikus ima szövegeket tekinthetjük e tekintetben úttörőnek.³³ Jeles néprajzkutatónk kiváló érzékenységgel ismerte fel az általa gyűj-

²⁸ Rahner 1991. 148.

²⁹ Mauss 1971. 132-160.

³⁰ Mauss 1971. 147.

³¹ Mauss 1971. 156.

³² Mauss 1971. 141-143.

³³ Kálmány 1891. 145-148.; 299-300.

tött szövegek értékét, arra azonban már nem vállalkozott – talán az anyag szűkössége miatt – hogy elemzésüket, műfaji besorolásukat, az eredet és funkció kérdését elvégezze. Így e szövegek és általában az imádság, imádkozás jelensége Kálmányt követően is megmaradtak, mint a népszokásokban, ünnepi babonákban, kuruzsló, varázsló praktikákban felbukkanó mágikus elemeket is tartalmazó alkotások. E kezdeti korszakból Marót Károly³⁴ és Szendrey Zsigmond³⁵ tanulmányaira érdemes külön is felhívni a figyelmet, hiszen az imák ráolvasásoktól való el- és lehatárolása hosszú ideig fontos témája maradt a kutatástörténetnek. Míg tanulmányában Marót Károly a vallásnak mint egy nyilvánosan történő, alázatos kiengesztelő cselekvésnek és a mágiának mint egy titkos, kényszerítő erejű tettnek az éles szétválasztása ellen emel szót, Szendrey Zsigmond elsőként tesz kísérletet a különböző imák tipizálására. Írásában megkülönbözteti az istenség jóindulatának elnyerése céljából őt magasztaló *euergetikus imát*, a kérés erejét fokozó *szakramentális imát* a gonosz, betegség, baj elűzését szolgáló *apotropeikus imát* és a természetfölötti jóindulatú beavatkozására ható, szinte parancsoló kéréseket, a *mágikus imákat*. A középpontban tehát továbbra is az átfedések és az elválasztás nehézségei álltak. Bálint Sándor 1937-es, a Regnum Egyháztörténeti Évkönyv hasábjain „*Népünk imádságai*”³⁶ címmel közölt írása mozdítja ki valamelyest e nézőpontból az imák vizsgálatának kérdését. „A katolikus magyar nép imádságaival rendszeresen még nem foglalkozott senki sem. [...] Pedig egyháztörténeti, szellemtörténeti, néptörténeti szempontok egyaránt bizonyítják a gyűjtés és feldolgozás fontosságát. A magyar népi imádság csodálatos tükre a magyar katolikus szellemtörténetnek. Az egyház jámborsági divatjai, újonnan kanonizált szenteknek kultusza, az ájtatosság folyton újuló, változó formái a néplelekben sokszor vernek gyökeret és hajtanak színes, eredeti virágokat.”³⁷ A „felhívás” ellenére Erdélyi Zsuzsanna 1968-as felfedezéséig nem igazán történt előrelépés e területen. Az archaikus imák több évszázados, oralításban megőrződött hagyományának napvilágra kerülésével és bemutatásával az imádság ugyan felkerült szaktudományunk vizsgálatába³⁸, újabb, más imatípusokat felvonultató kutatásokat, azóta sem végeztek. Szükséges lenne a szájhagyományban áthagyományozott, mára már sok esetben feledésbe merült imák mellett a vallásos ponyvanyomtatványokban és imakönyvekben felhalmozott imakincs átfogó vizsgálatára is. Tudjuk, hosszú ideig ezek a művek voltak széles társadalmi rétegek számára az egyedüli ol-

³⁴ Marót 1933. 31-44.

³⁵ Szendrey 1937. 386-405.

³⁶ Bálint 1937. 19-48.

³⁷ Bálint 1937. 19.

³⁸ Erdélyi Zsuzsanna híres Hegyet hágék, lőtöt lépék című kötetét (1974.) követően sorra jelentek meg a különböző régiók archaikus imaanyagát bemutató és feldolgozó gyűjtemények. Ezek között a legismertebbek (a teljesség igénye nélkül): Polner 1978. 1998., Silling 1992., 1995., Tanczos 1995., 2001.

vasmányélmények.³⁹ Ezekből szerezte vallási ismereteit, ezek által keresett vigasztalást, megoldást a mindennapokban. Végigkísérték életét, akár a templomi liturgiák, rózsafüzér imádságok, litániák, paraliturgikus alkalmak vagy a magányos áhítat alkalmával. Beleívódtak az emlékezetbe, bármikor felidézhetőek, újramondhatóak, az adott élethelyzetre vonatkoztathatóak voltak.

Mindezekon túl nem feledkezhetünk meg azokról az imákról sem, amelyek nem csupán a generációkon átörökített hagyományból, nem csupán nagyanyáink imakönyvéből merítenek, hanem az egyéni vallásos élmény spontán megnyilvánulásai. Bizonyára a mindenki által ismert imákat gyakran ismétlők között is számosan akadtak és akadnak, akik néha kilépnek e szövegek kötöttségéből és szabad őszinteséggel fordulnak Istenhez. Külső szemlélő számára nehéz ezeknek a pillanatoknak a megragadása, de a kegyhelyek vendégkönyveibe belelapozva gyakran szembesülünk ilyenfajta szövegekkel. Ezek nem továbbmondásra születnek, nem egy séma szerint, előre betanultan ismétlődnek, nem öröklődnek generációról generációra, hanem ahogy Heiler mondja: a szív spontán kiadásai Isten előtt.⁴⁰ Ezek az imák jóval kevésbé ismertek. Nem mintha olyan ritka alkalmak lennének az imádkozásnak, csak kevésbé kapnak nyilvánosságot. Különösen is ritkaságnak számít, ha ezeket le is írják, mégpedig egy mindenki számára hozzáférhető nyilvános helyen. Így láthatóvá válik valami a Transzcendens és a hívő interakciójából, a hívő tapasztalásából, ami egy olyan sajátos kommunikációs helyzetet eredményez, amiben a szóbeli megnyilatkozás írott formában is megjelenik. Így az írás a szövegeket non-textuálissá, mi több tárgyyszerűvé is teszi, ami ritualizálja az ima aktusát.⁴¹ A kegyhelyek és plébániatemplomok vendégkönyvei e kivételes alkalmakhoz kínálnak mindenki számára elérhető fórumot.

Kérdés, hogy ezekben a szövegekben, mennyiben és milyen mértékben ragadhatók meg a Transzcendens megmutatkozásainak pillanatai? Megragadhatóak-e egyáltalán, hiszen e könyvek bejegyzései az írásos ájtatosság tradicionális formáihoz képest relatív nagy nyitottsággal, a kifejezések nagy szabadságával, kötetlen formai jegyekkel rendelkeznek. Mindezek a tulajdonságok magukban rejtik annak a lehetőségét, hogy a vendégkönyvek olyan fórumokká váljanak, amelyekben a szentnek és a profánnak egymásra rétegződései, kölcsönös átmenetei valósuljanak meg. A könyvekbe beleolvastva azt tapasztaljuk, hogy ennek az oppozíciónak a határmezsgyéjére kerülünk.

³⁹ Keszeg 2008. 79., Holl 1963. 289-290., Tóth 1996. 199-201.

⁴⁰ Heiler 1921. 488.

⁴¹ Ezen elképzelések mögött a szóbeliség-írásbeliség bináris oppozícióba állításának megkérdőjelezése áll. A francia olvasástörténeti iskola és különösképpen Roger Chartier nevéhez köthető ez az elképzelés. Ez az irányzat az írott és nyomtatott szövegek mindennapi módjait keresi, és a bináris modell helyébe egy olyat állít, ami mintegy e két pólus között létezett kommunikációs képességek, részképességek vagy lehetőségek sokaságával számol. Lásd: Sz. Kristóf 2002. 3-6., Keszeg 2008. 22.

Mindennapi írás

Munkámban egy olyan szöveg-együttest vizsgállok, ami csak egy-két évtizedes múltra tekint vissza hazánkban, mégis egy évszázados hagyományokkal rendelkező eseménysorba illeszkedik. Kérdésként merülhet fel, hogy a folklór alkotások kutatója miként viszonyuljon ezekhez a szövegekhez, amelyeknek egyik fő sajátossága épp a szájhagyományozódásnak ellentmondó írásbeli rögzítettségük. Az írott lánclevelek vizsgálata kapcsán Alan Dundes amerikai kutató már az 1960-as évek közepén felhívta a figyelmet arra, hogy tovább kell lépni a szöveg esztétikai értékét előtérbe helyező szájhagyományozódás kritériumán és a korunk körülményeihez alkalmazkodó írásos csatornákon terjedő szövegeket is be kell vonni a folklorisztikai vizsgálatokba. Ezekben a szóbeliség-írásbeliség oppozíciója már lehet nem mérvadó szempont.⁴² Az oralitás háttérbe szorulása mellett ezek a szövegek is rendelkeznek a folklór, az átalakuló vagy mai folklór jegyeivel.⁴³ Ilyen a sokféle változatban való megjelenés; a közösségi hagyományokra épülés (esetünkben a kegyhelyre látogatók közösségének, abban való hite, hogy itt a Transzcendens különös módon is megmutatkozik); a kollektív jelleg (jóllehet a beírás egyéni cselekvés, de általa is megvalósul a zárandokok közösségébe való bekapcsolódás és a közösség által elfogadott viselkedésminta követése). Utolsóként a folklór mindennapi kultúrába való ágyazottságát említem. Ebben a fenomenológia által előtérbe helyezett mindennapi élet és az e köré szerveződő mindennapi tér és időbeli valóság szemszögéből végzett vizsgálódás jut érvényre.⁴⁴

Esetünkben ez a legkülönbélebb életvilágoknak a könyvekben megtapasztalható összekapcsolódásában (a mindennapok teljességét felölelő tematikai sokszínűség), és olyan hétköznapi viselkedésminták spontán követésében nyilvánul meg mint levél-, üzenet-, emlékkönyv-, vendégekönyv-, napló-, e-mail-, sms írás. E populáris íráshasználati formák és az írás mindennapi használatban való megjelenése (*écriture ordinaire*) az 1990-es évek francia írásantropológiai vizsgálatok nyomán került be a tudományos köztudatba. A Daniel Fabre és Roger Chartier, hazánkban pedig Keszeg Vilmos nevéhez köthető kutatások az írásnak a mindennapok struktúrájába, a mindennapi életvilágokba való beépülését elemzik.

A vizsgálatokat indokoltá teszi, hogy napjainkra az írás és annak használata egy olyan mindennapi eszközzé vált, amelyet a társadalom egésze, élete számtalan területén kisebb-nagyobb intenzitással alkalmaz. „Emberi szándékokat, attitűdöket fejez ki, emberi kapcsolatokat és viszonyokat szabályoz.”⁴⁵ Által-

⁴² Dundes 1966. 14-19., Dundes 1980. 20-32.

⁴³ Az átalakuló, hazai folklór kérdéseiről lásd: Niedermüller 1987. 59-69.; Hoppál 1998. 75-86.; Voigt 2003. 46-48.

⁴⁴ A fenomenológiai irányzatról és a mindennapi életvilágok elméletéről lásd: Csepeli 1987. 13-50.

⁴⁵ Keszeg 2008. 173.

la válik dokumentálhatóvá az individuális életpálya, illetve annak egyes szakaszai, megjelenítve bennük mindennapi találkozásokat, kapcsolatokat, érzelmeket, küzdelmeket. Lehetőséget teremt ugyanakkor az interperszonális kapcsolatok fenntartására (lásd. levél) és ezeken keresztül az *én* kommunikálására. Az adminisztráción, a hivatalos okiratokon keresztül rögzítésre kerülnek olyan fontos tények, mint az ember kiléte, származása, neve, lakhelye, felekezeti hovatartozása, családi állapota stb. A köz- és nyilvános tereket is birtokba vette az írás: reklámok, cégtablák, utcanévek, hirdetések, graffitik stb. formájában. A 19. századtól pedig egyre népszerűbbé válik, az akkor még elsősorban utazási élmények rögzítésére szolgáló napló, melyben írója élményeit, tapasztalatait, megfigyeléseit örökíti meg. Az íráshasználat e területeinek sorába jól beilleszthetőek az olyan, vallásosság kontextusában megjelenő, egyházi kanonikus szövegek mellett létező írott alkotások is, mint látomások, kézzel írott imák, szent levelek és az általam vizsgált templomi vendégeknyvbe leírt bejegyzések is.⁴⁶

MŰFAJI ELŐZMÉNYEK ÉS KAPCSOLATOK MÁS MŰFAJOKKAL

Mivel a templomi vendégeknyvek csak az utóbbi néhány évtizedben terjedtek el szélesebb körben Európában és hazánkban, szükségszerűen adódik a kérdés, vajon mely műfaji előzmények, milyen viselkedésminták, vallásos gyakorlatok vezettek e sajátos írott áhítatgyakorlat kialakulásához. Ezek számbavételkor nem kerülhető meg a profán és szakrális elemek kölcsönös összefonódásának, átfedésének megléte sem, hiszen ahogy látható lesz, mindkét irányból táplálkozó jelenségről van szó.

Múzeumokban, kiállításokon⁴⁷ szoktunk ilyen könyvekkel találkozni, hogy megörökítsük látogatásunkat, illetve leírjuk a látottakkal kapcsolatos észrevételeinket. A bejegyzéseket olvasva gyakran a levélírás is eszünkbe juthat. Különösen ott, ahol könyv hiányában papírdarabokat tesznek az oltárra, perselybe stb. Vannak olyan kegyhelyek is, ahova egészen konkrétan postai úton, klasszikus borítékban, megcímezve, felbélyegezve jutnak el ezek az Istenhez vagy a Szűz Máriához írt fohászok.⁴⁸

Néhol emlékkönyvként emlegetik őket, találunk benne az emlékkönyvekéhez hasonló rajzokat, toposzokat, verseket is.

Ezzel szemben ott vannak bennük a templomok falainak hátatábláiról ismert rövid, sematikus fohászok, a kegyhelyek énekes és imafüzeteiből ismert imák, néhol mirákulum feljegyzésekre emlékeztető gyógyulás-történetek vagy a votív táblák szövegeit idéző köszönő sorok is. Mindezekből az

⁴⁶ Keszeg 2008. 171-172.

⁴⁷ A teljesség igénye nélkül néhány elemzés múzeumi vendégeknyvekről: Petrov 2003. 51-65.; Frauhammer 2011. 40-47.; Kemecki 2012.

⁴⁸ Heim 1961. 15-20.

ember hétköznapi küzdelmei, a mai világ tipikus problémái és gyötrelmei rajzolódnak ki.

A következőkben tehát mindazokat a műfajokat veszem sorra, amelyek vélhetőleg szerepet játszottak az itt vizsgált források kialakulásában.

Vendégkönyvek profán környezetben

A búcsújáróhelyekre kitett könyvek elnevezése legtöbbször „Vendégkönyv”, „Emlékkönyv”, „Látogatási könyv”. Sokszor a kitett könyv maga is a boltokban megvásárolható nagyméretű, hivatalosan feliratozott, mindenütt használt vendégkönyv. (1. kép) Indokolt a vendégkönyvek tárgyalása a funkciójukban rejlő hasonlóságok miatt is.

A templomi könyvek eredetének vizsgálatakor sehol nincsenek megemlítve a profán környezetben (múzeum, kiállítások, rendezvények, kórházak, szállodák) használatos vendégkönyvek. A nemzetközi anyagban még utalást sem található arra vonatkozóan, hogy ezekkel rokoníthatóak lennének a kegyhelyek könyvei. A rokonság egyértelműnek és nagyon fontosnak tűnik, sőt maguk a hívek is több esetben elmondták, hogy „*írunk bele, mint egy múzeumi vendégkönyvbe*” (M.Z.). A máriapócsi kegyhely parókusa, Kapin István is ezt hozza fel érvként arra a kérdésre, miért támogatta a vendégkönyvek kitételét: „*Jónak találtam. Mint ahogy múzeumba járó emberként roppant jó dolog, hogy az ember véleményt írhat, köszönetet, kritikát, bármit. Csakhogy ez időközben teljesen mássá nőtte ki magát.*” (K.I.) Valóban, időközben teljesen speciálissá váltak ezek a vendégkönyvek, mégis a mai napig rendelkeznek a másutt található vendégkönyvek funkciójával.

A profán környezetben található vendégkönyvek közül a legismertebbek a múzeumokban kitétek, de találunk ilyeneket kiállításokon, rendezvényekhez kapcsolódóan, kórházakban, szállodákban, boltokban, éttermekben, lakásokban, albérletekben⁴⁹, sőt az utóbbi években esküvők alkalmával is készítenek ilyeneket.⁵⁰ Mi a közös ezekben? Mindegyik azt a célt szolgálja, hogy bejegyzője kilépve megszokott, mindennapi közegéből egy valamilyen szempontból különleges helyzetbe, eseménybe, helyszínre kerülve megörökítse azt, és ezzel kapcsolatos érzéseit, benyomásait, észrevételeit kifejezésre juttassa. Az a kontextus, amelyben ezek a bejegyzések születnek, természetesen meghatározza az egész vendégkönyv jellegét. Így például a kórházi vendégkönyvekben a gyógyulásért, figyelmes bánásmódért, gondos kezelésért beírt köszönet és hála-

⁴⁹ Barna 2003. 43. A vendégkönyvek előfordulásának számtalan lehetőségéről a szegedi egyetemen végeztek a 2001-2002-es tanévben kutatásokat a hallgatók dr. Barna Gábor vezetésével. Az egy szemeszteren át tartó gyűjtések eredményeiről a SZENTA-ban (Szegedi Egyetem Néprajzi Tan-székének Adattára) archivált dokumentáció ad tájékoztatást.

⁵⁰ 1998-ban Németországban, majd 2008-ban idehaza is találkoztam ilyen esküvői vendégkönyvvel rokonaim körében.

nyilatkozatok dominálnak.⁵¹ A panziók, szállodák vendégekönyveiben a gondoskodásért, ellátásért mondanak köszönetet.⁵² Az esküvői vendégekönyvekben a vendégek dokumentálásán és az ifjú párnak adott jókívánságokon van a hangsúly. Múzeumok esetén szintén a látogatás megörökítése a leghangsúlyosabb, ez egészül ki a látottakhoz fűzött észrevételekkel, a kiállítás rendezőinek kifejezett hálával.

Ez a felsorolás is jelzi, hogy a profán terekben kitett könyvekben a hála és a kontextushoz fűződő gondolatok kifejtése a meghatározó. A kegyhelyek és templomok könyveiben is fellelhetőek lesznek a beírásnak ezek a motivációi, ám mégis elsősorban kérések rögzítésére használják őket. Ily módon lépnek a hívek kapcsolatba a láthatatlan transzcendenssel és fejezik ki reményüket, hogy krízis helyzetükben megsegíti őket. A panziók, múzeumok, boltok, lakások stb. esetében nem egy szükséghelyzet vagy probléma vezeti a bejegyzőt amikor a könyvbe ír. Dokumentálja jelenlétét és visszajelzést ad: egy kiállításról, kórházi tartózkodásáról és egészségének javulásáról, egy boltról, egy családnál tett látogatásról, egy szálláshelyről stb.. A bejegyzések a harmónia, az ideális állapot visszaállítására (például: egészség, testi-lelki feltöltődés stb.) irányulnak. Ezekben is kifejezésre jut a feljegyző (beteg, szállodai vendég stb.) és a címzett (orvos, szállodatulajdonos) közötti alá- vagy fölérendeltségi viszony. A címzett itt a harmónia visszaállítójának a szerepébe kerül. Barna Gábor a könyvekről írt tanulmányában a köszönetnyilvánításnak ezt a rutinostól, általánostól, szóbelitől eltérő formáját egy ritualizált köszönetnyilvánítási stratégiaként értékeli.⁵³

A különböző vendégekönyveket vizsgálva az is megállapítható, hogy mind-egyikben egy sajátos, egyoldalú kommunikáció valósul meg. A könyvbe beíró üzen a könyvet kihelyező személyeknek, de erre választ nem vár. Talán ez az a pont, ahol a templomi és az egyéb, profán környezetben használatos vendégekönyvek elkülöníthetőek. Az ide beírt szövegek címzettjei legtöbbször nem a kegyhely fenntartói, tehát nem azok akik a könyvet kitették, hanem egy harmadik személy: Szűz Mária, az Úr Jézus vagy valamely szent. A bejegyző pedig választ is vár lejegyzett szavaira: problémáinak megoldását, lelki vigasz elérését, hitének megerősödését.

Egyes vendégekönyvekben sajátos keveredése is megfigyelhető a szakrális és profán használatnak. Ópusztaszeren a Nemzeti Történeti Emlékpark vendégekönyveiben számos esetben megjelent a vallásos áhítat és odaadás, és az erről szóló bejegyzések:⁵⁴

⁵¹ Barna 2000. 35.

⁵² Barna 2000. 37-38.

⁵³ Barna 2003. 40-41.

⁵⁴ A Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai tanszéke a 2005-2006-os tanév folyamán hallgatók bevonásával kutatási projektet indított el, melynek keretében az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark nemzeti identitás formáló szerepét vizsgálta. A kutatásban én is részt vettem, az emlékpark vendégekönyveit elemeztem. Saját és a projektben résztvevők eredményeiről 2006. december 13-án tartott a Néprajzi Társaság Folklor Szakosztálya „A

„Az Istennel találkoztam térdre rogytam.”⁵⁵

Az élmény, a látvány többeket hálaadó fohászra is indított, ami jelezheti, hogy a profán tér olykor szakrális jegyeket is magára ölthet:

„Azt kívánom, hogy a Jó Isten áldjon meg mindenkit és a vesztes magyar népet őseink által.”⁵⁶

„Isten tartsa meg Magyarországot míg áll a világ.”⁵⁷

„Hisszük és reméljük, hogy van küldetésünk és rengeteg feladatunk. A jóságos Teremtőnk legyen segítségünkre ebben. Egy csoport Szlovákiából.”⁵⁸

A könyvek ilyen jellegű sajátos használatára magyarázatot ad, hogy a Nemzeti Történeti Emlékpark helyén egykor búcsúkat is tartottak. A környék majorágainak lakói zarándokoltak el ide, hogy a kora középkori kolostor romjainál szentmisét hallgassanak. Jó néhányan vannak, akik rendszeresen visszatérnek az emlékparkba mert számukra az egyfajta zarándokhely. Erről tanúskodnak a következő feljegyzések:

„Már negyedik éve, hogy minden augusztusban visszatériünk. Ez a mi zarándok helyünk.”⁵⁹

„Ópusztaszer a magyarság szentélye, ahova minden magyarnak legalább egyszer el kell jutni (...)”⁶⁰

„Az Alföld gyöngyszeme ez a nemzeti emlékhely, zarándokhely, ahol minden megforduló feltöltődik és gazdagabban távozik.”⁶¹

A vendégkönyvek használata tehát széles körben elterjedt, és folyamatosan bővül azoknak a helyeknek és eseményeknek a száma ahol ezek felbukkannak. Az újabb és újabb kontextus gyakran a funkcióban is változást eredményez és módosítja a könyvek, illetve bejegyzéseik jellegét. Ennek egy speciális példáját jelenítik meg a templomi vendégkönyvek.

történeti tudat megszerkesztése Ópusztaszeren” címmel felolvasó délutánt. Itt megtartott előadásom címe: „Ezt minden magyarnak látnia kell ...”. Gondolatok a kulturális emlékezetéről, nemzeti identitásról az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark vendégkönyvi bejegyzéseinek tükrében. Az előadás szövegét lásd: Mód – Simon (szerk.) 2011. 40-47.

⁵⁵ Az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark vendégkönyve 1996. 1.

⁵⁶ Az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark vendégkönyve 1997. 133.

⁵⁷ Az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark vendégkönyve 1999. 284.

⁵⁸ Az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark vendégkönyve 1999. 218.

⁵⁹ Az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark vendégkönyve 2005. 81.

⁶⁰ Az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark Aranykönyve 2000. 32. (Az Aranykönyv a protokoll vendégek számára külön fenntartott vendégkönyv. Ebbe felkérés alapján írnak bele az ide látogató hivatalos vendégek.)

⁶¹ Az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark Aranykönyve 2000. 14.

Emlékkönyvek

Máriakálnokon „Emlékkönyvnek” nevezték a kegykápolnába kitett beíró könyvet. Máriapócson is ez áll néhány könyv címlapján. Ha nem is nagy számban, de találunk emlékverseket, illetve az emlékversekben is gyakran előforduló toposzokat (*élet tengere, élet vihara, az élet göröngyös útja*) a bejegyzések között:

*„Csendes kis kápolnába
Ereszkedjél térdre
Kit legjobban szeretsz
Imádkozzál érte.
1949 IV 18., Moson
F Etelka”⁶²*

Többször láthatóak az emlékkönyvi rajzokra hasonlító rajzok is. (2. kép)

Mindezen külső jegyek mellett egyéb rokon vonások is megragadhatóak. Az emlékverses füzetekben szintén egy rituális kommunikációnak lehetünk tanúi, mely elsődlegesen két személy között zajlik, de végeredményében kollektív alkotássá válik. Megnyitása, a füzetbe való jegyzés az emlékéllítés rítusa. Ennek keretében az egyén emlékeket gyűjt össze, feliratoz és helyez biztonságba. Ez a megörökítés, nyom-hagyás motiváció a vendéggönyvek szövegeinél is megjelenik.⁶³

Az emlékkönyv rendelkezik az emlékeztetés funkciójával is. Erre „különböző okokból tesz szert: az egyént végigkísérte az elmúlt időszakon, olyan személyek keze nyomát őrzi, akik visszavonultak az egyén életéből, az emlékek gyűjteménye, tárháza, egy korszak felvállalt gondolatainak, eszméinek, közhelyeinek és érzelmeinek a lelőhelye.”⁶⁴ A kegyhelyek vendéggönyveinél ez az emlékeztető funkció elsősorban a kegyhely gondozóinak igényeként jelentkezik. „Nehéz időkben és súlyos aggodalmakkal terhelten nyitjuk meg ezt az emlékkönyvet az Isten dicsőségére, a B. Szűzanya tiszteletére és a késő utókor emlékére.” – írja 1947-ben az egykori plébános a máriakálnoki könyv első lapjára.

Az emlékkönyvekben annyira kedvelt témák, mint: boldogság, szerelem, élet értelme, diáksors – a kegyhelyek vendéggönyveiben is hangsúlyosan szerepelnek. Teljesen más viszont a kontextus, amelyben ezeket el kell helyoznünk. Az emlékkönyv lapjain barátnők, ismerősök töprengenek ezeken a témákon, és adnak tanácsot egymásnak. Ez az élettől való szembesülésre, a helytállásra készítik fel az egyént.⁶⁵ A kegyhelyek vendéggönyveiben az ide zárandókló hívő elmélkedik és kér tanácsot, segítséget egy szenttől, Szűz Máriától, Istentől.

⁶² Máriakálnoki Vendéggönyv 1947-1952. 145/1.

⁶³ Keszeg 2008. 219.

⁶⁴ Keszeg 2008. 219.

⁶⁵ Keszeg 1991. 190., 2008. 218.

Még ha a vendégkönyvek esetében oly spontán született írásokról van is szó, a népi vallásosság ájtatossági hagyományaiban sem ismeretlen az írásos formában való megnyilatkozás. Szinte minden korban találhatóak olyan írott dokumentumok, amelyekben a hívek az írás eszközével élve kérnek, hálát adnak, illetve tanúságot tesznek hitükről. Hogy e kutatás tárgyának az írott devóción belüli sajátosságai jobban megragadhatóak legyenek, a következőkben a vele szoros rokonságban álló tradicionális formákat tekintem át.

Processio lajstromok

Szilárdfy Zoltánnak a czestochowai kegyképről írott elemzésében olvasható egy rövid, fél mondatos megjegyzés: „Czestochowaban a középkor óta kódexbe vezették a látogatók neveit.”⁶⁶ A kegyhelyeket látogató zarándokok neveinek feljegyzéséről más szakirodalmi adat, nem áll ugyan rendelkezésünkre, mégis feltehetőleg nem egyedi esetről van szó. A Máriapócson 1900 óta vezetett Vendégkönyv első részében és egy hátsó külön egységben a csodatörténetek mellett hosszú oldalakon keresztül csak névlisták olvashatóak. Sok név mellett csak egy dátum és helyiségnév szerepel, néhányuknál – főképp egyházi méltóságok esetében – titulusok is fel van tüntetve. A névlisták után azonban egyre gyakrabban megfigyelhető, hogy melléjük rövid fohász is kerül, mára pedig a fohások a meghatározóak. A Karancs hegyi kápolna naplója is elsősorban a zarándokok neveinek és adományainak a dokumentálását szolgálja.⁶⁷ Máriagyűdön is hasonló a helyzet. Az 1970-es években kitett első könyvben még nagyon nagy számban olvashatóak névlisták, sőt a nevek mellett gyakran a zarándokok által adományozott pénzösszeg is fel van tüntetve. A következőkben ezek száma csökken, illetve fohászokkal egészül ki.

E példák alapján arra következtethetünk, hogy a zarándokok dokumentálása, a reprezentatív vendégek és a pénzadományok regisztrálása nem egyedi jelenség lehetett, és akár inspirálólólag hathatott a későbbi vendégkönyvek kialakulására.

Votív táblák, hálatáblák szövegei

Mindmáig vannak olyan búcsújáróhelyek szerte Európában, ahová a zarándokok az elnyert vagy remélt imameghallgatásokért és kegyelmekért adományokat visznek. Ezek napjainkban legtöbbször pénzadományok, vagy pedig – különösen a múltban – egyéb tárgyak, például kézzel festett képek voltak.⁶⁸ Európában az 1500-as évektől kezdődően jelennek meg ilyen képek, és már

⁶⁶ Szilárdfy 2003. 117-123.

⁶⁷ Hetény 2005.

⁶⁸ Barna 2002. 9.

ezek alsó harmadában is gyakran ott van egy írásos rész, amiben az ábrázolt kérés vagy köszönet okát szövegesen is megfogalmazzák.⁶⁹ (3. kép) Az írásos rész a későbbiekben az *ex voto* (fogadalomból) feliratra redukálódott, majd a 19. századtól egyre gyakrabban csak a felirat maradt meg, igaz ismét bővebbé vált.⁷⁰ Az átalakulás végső stádiumát azok a fából, kartonból, fémből és leggyakrabban márványból készített táblák jelentik, melyeken már sem kép, sem hosszú szöveges rész nem található. Formális, néhány szóból álló hálanyilatkozatok, illetve kérések olvashatók rajtuk, például „Mária segíts!” vagy „Köszönöm!”, ritkábban névvel, monogrammal, évszámmal ellátva. (4-5. kép) A sematikus formula mögött rejlő egyéni élethelyzet vagy akár mirákulumtörténet ezzel többnyire teljesen a feledésbe merül. Ritka az az eset, amikor a táblák hátterében álló élettörténet napvilágra kerül. Máriapócson és Mátraverebély-Szentkúton is törekednek arra, hogy lehetőség szerint lejegyezzék ezeket. Pócson a plébánia adattára őrzi ezeket, Mátraverebélyen a *Historia Domus* feljegyzései közé kerülnek. Itt a kegyhely jelenlegi igazgatója arról számolt be, hogy a táblák többsége gyermekáldásért mond köszönetet.⁷¹

A votív táblák modern változatainak tekinthetők azok a saját készítésű fotók is, melyek a szükséghelyzetben lévő személyt ábrázolják, hátoldalukon a szükséghelyzetet leíró kéréssel. Például a Máriapócson látott, inkubátorban fekvő kis Istvánka képét is ide sorolom. Hátoldalán a következő felirat olvasható: „*Istvánka. Segítsd haza Szűzanya Segisd a tüdeje gyógyulását.*” Máriapócson számos ilyen őrizzék a parókia irattárában. Ide elsősorban abból a nagyméretű perselyből kerülnek, amely egyébként a kegyhely vendégkönyvének állványaként is szolgál.

Az általam vizsgált ájtatossági forma eredetének vizsgálata szempontjából, figyelemre méltó lehet egy vonatkozó magyar kutatás tanulságainak a említése is.⁷²

Máriaradnán, ahol gyakorlatilag napjainkig él a votív képek adományozásának szokása, a szöveges rész külön van a képhez csatolva, illetve arra is számos példa van, hogy olyan szöveges üzenetek olvashatóak a képek hátuljába

⁶⁹ A votív képekről lásd: Bálint 1943. 170.; Diós (szerk.): *Katolikus Lexikon* III. 1997. 722-724.; Höfer-Rahner (Hrsg.): *Lexikon für Theologie und Kirche* X. 1965. 896-898. Az adatokat Barna Gábornak köszönöm.

⁷⁰ Magyarország esetében nem egyszerűen a gyakorlat redukálódásáról van szó, hanem történelmi magyarázat is van. A 19. század jozefinista szelleme ezeket a képeket nem tűrte meg a templomokban, sőt sok helyen jórészt meg is semmisítette őket. lásd: Bálint -Barna 1994. 237.

⁷¹ Az említett két kegyhely gondozói által leírt imameghallgatások közül néhány nyomtatásban is olvasható. Lásd: Kocsis (szerk.): *Görög Katolikus Szemle Kalendáriuma* 2005. 122-123.; Palkó-Orbán 2000. 88-95.

⁷² A kutatást 1996-ban indította el a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének kutató csoportja Máriaradnán. A kutatás célja a máriaradnai fogadalmi tárgyak inventarizálása és adományozásuk motivációs hátterének feltárása volt. A kutatócsoport a kvantitatív és formai vizsgálatokon túl egy kommunikációs viszonyban is megpróbálta értelmezni a képeket és a hozzájuk csatolt szövegeket, ami a feldolgozást a hasonló kutatásokhoz viszonyítva egyedülállóvá teszi. Az eredményekről lásd: Barna (szerk.) 2002.

tűzve, amikhez kép nem csatlakozik, például: „Édes jó Szüzanyám! Imádkozz értem és családomért hogy a házunkba a szeretet és a béke költözzön”.⁷³ Beszédes példája ez annak, hogy akár votív képek szöveges részei is impulzust jelenthettek a búcsújáróhelyeken kialakult fohászírási gyakorlathoz.

E fejezet végén röviden utalnunk kell néhány speciális feliratszövegre is. Először a kihelyezés helyének specialitása miatt a budai Lukács Fürdő hálaszövegekkel feliratozott márványtábláira. „A különböző méretű márványtáblák [...] szövegeinek állandó eleme a betegség jellegének és súlyosságának említése, amelynek célja a gyógyulás jelentőségének, csodával határos módjának, rendkívüliségének hangsúlyozása. [...] A szövegek címzettjei [...] legtöbbször a gyógyfürdő mint intézmény, a fürdő vize, néhány esetben pedig Isten és Szent Lukács.”⁷⁴

A templomok, kegykápolnák terének speciális felirathordozói a körmenetek, búcsújárások alkalmával használt zászlók is. Az ezeken olvasható rövid, sematikus kérő formulák a vendégkönyvek bejegyzéseiben is visszaköszönnek. (6. kép)

Következő példában a feliratot hordozó anyag a speciális: hímzett textília, azaz falvédő. Az egyházasbást-vecseklői kis fakápolnát díszítette sok egyéb más vallásos tárgyú szentkép, nyomat mellett. Alapvetően nagymamáink konyháinak faláról ismerjük ezeket a hímzett szövetképeket, más szövegezéssel, más ábrázolásokkal. A női konyhát otthonossá tevő falvédő sajátos adaptációjának lehetünk itt tanúi: bekerülve a szent térbe, Szűz Mária közelségébe, természet-szerűleg vallásos téma és felirat kerül rá. Szövege egy egyszerű fohász: „Szűz Mária könyörögj érettünk”, mellette a Szűzanya képével. A kápolnába való kihelyezésében ötvöződik a liturgikus terekben megszokott, vallásos szentenciákkal és motívumokkal ellátott textilek használatának, a hála tárgyi és képi kifejezésének, valamint a kis kápolnácska otthonossá tételének motivációja. Így válhatott a kápolna egyedi, a hívek egyéni ízlésének és vallásosságának megfelelő szakrális tárgyú képek és tárgyak egyvelegének gyűjteményévé. (7-8. kép)

Ezek a példák is jelzik, mennyire erős az átfedés a szakrális és profán viselkedésminták követésében és alkalmazásában.

Templomi falfeliratok – graffitik?

A szakrális terek falaira való írásnak sok-sok évszázadra visszamenő hagyománya van. A falakra, épületekre, fákra való felirat, karcolás, firkálás már egészen a pogány, illetve keresztény ókortól fogva ismert. A legismertebbek és ma már egyháztörténeti jelentőséggel is bírnak a katakombák falain található szövegek, melyeket 1593-ban jegyzett le a sírokat feltáró régész: Antonio Bosio.

⁷³ Péter 2002. 108.

⁷⁴ Barna 2000. 33-34.

Kutatási eredményeit a „Roma Sottoterranea” (Földalatti Róma) című művében mutatta be. Itt leírja, hogy a katakombákban talált feliratok egész folyosókat töltenek be a lateráni múzeumban.⁷⁵

A középkorban is ismert a szent helyek falaira való írás szokása. Walter Heim francia és spanyol kegytemplomok feliratairól tesz említést⁷⁶, de magyar nyelvterületről is tudunk példákat sorolni: Gelence (Ghelina/Háromszék megye, Románia), Bögöz (Mugeni/Hargita megye, Románia), Székelyderzs (Dariju/Hargita megye, Románia)⁷⁷, Sitér (Șișterea/Bihar megye, Románia)⁷⁸, Homoródkarácsonyfalva (Craciunel/Hargita megye, Románia)⁷⁹. Az ilyen jellegű, a magyar művészettörténeti szakirodalomban „HIC FUIT”-ként ismertté vált bekarcolásokra már Rómer Flóris⁸⁰ és később Rugonfalva (Rugănești/Hargita megye, Románia) templomának feltárása kapcsán Entz Géza is felhívja a figyelmet: „Általános érvényű megfigyelés, hogy a középkori templomok kevésbé szembeötlő helyein, sarkokban az oltár mögött vagy a karzaton nevek, évszámok, rövid szövegek vagy éppen rajzok, ábrák borítják a falat, de nem vetették meg a firkálók a karcolásra kiválóan alkalmas felületű falképeket sem.”⁸¹

A vallásos kegyhelyek falaira és tárgyaira való írás, illetve karcolás a középkort követően is folyamatosan adatolható jelenség és több közelmúltbeli példa is igazolja, hogy még az utóbbi évtizedekben is gyakorta megfigyelhető.

A Szigetközben, hatalmas fák árnyékában megbúvó máriakálnoki kegykapolnánál a az 1990-es évek elejéig olvashatóak voltak nevek és elvéve fohászok is a szentkút melletti ereszcSATORNÁRA írva, emléket állítva mindazoknak, akik a gyógyító erejűnek vélt vízből merítettek. Pávai Antal 1903-as leírásából tudjuk, hogy e szokást már a század elejétől gyakorolták az ide érkezők: „Úgy látszik, a hála kifejezése újabban az is, hogy kívül a kápolna falára idejegyzik a kápolnalátogatók emlékül neveiket.”⁸² A karzat padjai is tele vannak nevekkal, szívekkel, szíves monogramokkal. Ezeket főleg az ide kilátogató és a kegyhelyet romantikus találkozóhelyként használó fiatalok hagyták hátra, de akad köztük Máriához intézett fohász is. (9. kép)

A felvidéki Egyházasbást és Vecseklő (Nová Bašta és Večelkov/Rimaszombati járás – Szlovákia) között található kis fakápolna falait is használták ilyen céllal, sőt a közelében lévő fák törzsein is olvashatóak bevésések. (10. kép) A kegyhely egykori gondozója Petrus Júlia megelégte ezt, és 1970 környékén

⁷⁵ Pallas Nagylexikon 1895. X. 252.

⁷⁶ Heim 1960. 12.

⁷⁷ Ez utóbbi három település templomainak feliratairól lásd: Jánó 1997. 523.

⁷⁸ Az itt található hic fuit feliratokról lásd: Emődi-Lángi 2004. 8.

⁷⁹ A feliratokról lásd: Mihály 2007. 5.

⁸⁰ Rómer Flóris a sitéri templomban végzett kutatásai kapcsán hívja fel a feliratokra a figyelmet. Erről lásd: Emődi-Lángi 2004.

⁸¹ Entz 1952. 131-132.

⁸² Pávai 1903. 32.

füzetet tett ki, hogy így akadályozza meg a falra írást.⁸³ Azóta is folyamatosan vannak e célra füzetek kifüggesztve a kegyhelyen. A környező falvak lakosai, akik több-kevesebb rendszerességgel kijárnak a magas hegyoldal hatalmas erdőjében található kápolnához, szinte kivétel nélkül tudnak arról, hogy van ilyen füzet, miért van kitéve és mi célt szolgál. Mindenki ír is bele szorgalmasan. Adatközlőim el is mesélték, hogy a nevek és a látogatásuk dátumának feljegyzése fontos része egy-egy látogatásnak. Így tudják, hogy ki járt ott, és az oda látogatók így szerezhetnek arról tudomást, hogy ez egy különleges hely, ahova mások is járnak.

A Petőfiszállás község melletti kiskun pusztában található Pálósszentkúton a mai napig láthatóak a Skapuláré Szűz Mária szobrát őrző milleniumi kápolna falára írt vagy vésett feliratok. A kápolna külső falát sárgás, pirosas dísztéglával burkolták építéskor és a burkolat kb. 2-2,5 m magasságig telis-tele van nevekkal, évszámokkal, elvértve egy-egy 1-2 szavas fohással, illetve „*Itt jártam*” felirattal. (11-12. kép)

Az első ilyen feliratok a kápolna építését követő években keletkeztek, majd számszerűleg a legtöbb felirat az 1910-es, 20-as években került a falra. Ez nagyjából egybeesik a kegyhely történetének egy nagyon sikeres korszakával, új volt a kis milleniumi kápolna, és új volt a fellendülő búcsújárások hatására 1888-ban épített kápolna is. Tudva, hogy sok férfi feljegyző van, esetleg a sok felirat mögött állhat az is, hogy a háborúból hazajőve többen felkeresték hálából a kegyhelyet. Sok felirat olvasható az 1930-as és az 1940-es évek elejéről is. Több esetben felfedezhető az is, hogy voltak, akik rendszeresen jöttek, és ilyenkor a már egyszer bevésített nevük mellé már csak az újabb évszámot vésték. A feliratok azt is elárulják (már amelyiknél ilyen utalás is van), hogy ebben az időszakban a kegyhelyet Kecskemét, Szeged, Csongrád, Kiskunfélegyháza, Jánoshalma és az e városok közelében lévő falvak lakói keresték fel. Mára ez a vonzáskörzet jócskán kitágult, érkeznek Erdélyből, külföldről is, és az innen elszármazottak is szívesen látogatják. A század első évtizedeit követően egyértelműen visszaesést mutatnak a dátumok. Talán ez is jelzi a történelmi viszontagságokat: háború, a kegyhelyet gondozó pálosok szétkergetése, szocializmus évei.

Az 1990-es évektől újra felfelé ível a kegyhely látogatottsága. Amikor 1991-ben visszatértek a kegyhelyet egykor gondozó pálosok, egyre növekvő számban érkeztek a zarándokok is. A feliratok azonban nem sűrűsödtek, mert a szerzetesek úgy vélték, kulturáltabb fórumot kínálnak fel a zarándokoknak: füzetet helyeztek ki ezúttal a kegytemplomba. Így ezekben az években már csak ritkán került felirat a kápolna falára. Azóta is népszerű a falakat óvó füzet, funkciója azonban szép lassan átalakult. Az első kötet 103 lapja gyakorlatilag még csak neveket tartalmaz, a másodikban egyre gyakoribbak az 1-2 soros fohászok, a 2003 óta kint lévő harmadikban ezek vannak túlsúlyban. Ez nem egyedi jelen-

⁸³ Barna 1985. 176.

ség, példák sora (Eszék⁸⁴, Mariazell⁸⁵, Karancshegy⁸⁶, Egyházashátszeg-Vecseklő) igazolja, hogy a falak firkálásnak megakadályozására számos helyen tettek ki füzeteket, amelyeket egymástól függetlenül mindenütt hasonlóan kezdtek használni. Egy sajátos kommunikáció indult meg tehát ezeken a lapokon. Az eddig csendben, szóban kimondott imák manifesztálódásának lehetünk tanúi.

Miként viszonyuljunk ezekhez a feliratokhoz? Graffitik ezek, firkák, imák vagy esetleg a templomokban megszokott márványtáblák elődei?

A mindannyiunk által ismert meghatározások szerint természetesen az ilyen, szakrális térben keletkezett falfeliratok nem egyértelműen nevezhetők graffitiknek.⁸⁷ Igaz, falra íródtak, közterületre és nyilvánosak, szándékuk szerint befogadójuk nem kizárólag a templomot látogató anonim tömeg, hanem az ott megjelenített speciális személy: Mária, Isten vagy egy szent. Eltérnek a graffititól annyiban is, hogy nem egy ellenzéki, lázadó magatartásból, vandálistusból erednek, és nem is a közvélemény kinyilvánításának tilalmából.

Gyakran megfigyelhető, hogy a templomok félreeső, rejtett, nem annyira feltűnő helyein (karzat padja, templomok tornyainak feljáratai), illetve a szép természeti környezetben található kis kápolnáknál találhatóak. Ez érthető, hiszen kimondatlan szabályként megfogalmazható a szakrális terek, falak, búto-

⁸⁴ Dr. Ferkov Jakab szíves közlése szerint a feliratok feltehetőleg az 1990-es években tűntek el az eszéki Szt. Péter és Pál templom, lourdi Szűz Anyának szentelt kápolnájának falairól. Ez egy nyolcszögletű kápolna, melynek falai 2-3 méteres magasságig golyóstollal voltak teleírva. A feliratokat dokumentáló és elemző Jasna Čapo Zmegac feltételezése szerint a 70-es évek elejétől vált gyakorlattá a falra írás, hiszen a legrégebbi felirat 1972-ből származik. Leírásából kiderül, hogy ezek az eszéki feliratok nem szorítkoznak csak név és dátum megadására, többnyire rövid kérés vagy ritkábban köszönő fohász is tartozik hozzájuk. Emiatt a kutatóknak lehetősége nyílt itt arra is, hogy több szempontból is vizsgálja őket. Így az eszéki feliratokról tudjuk, hogy többségükben nők kezeinek a nyomát viselik, illetve nagyon gyakoriak az anonim feljegyzések. Rövid, 1-2 soros szövegek, nagyon közvetlen, tegező formában írva. Stíláriss szempontból többnyire sablonosak, különösebb jellegzetességeket nem mutatnak. Témáikban a mindennapi aktivitásokat (iskola, tanulás, osztályzatok, vizsgák, munka) és a szerelmi ügyeket tárgyalók fordulnak elő legtöbbször, ami alapján feltételezhető, hogy főleg iskolás, elsősorban egyetemista, főiskolás írta őket. Megjelennek ezen kívül még a boldogság, béke, a Szűz védő szerepe, egészség, hit, megtérés, a jugoszláv háború és egészen profán témák is, mint pl.: utazás, fogyás, egzisztencia. Azt is tudjuk, hogy a szerzők általában kértek, és ekkor is főleg maguk számára. A másért leírt fohász vagy a hálaadás ritkábban tapasztalható. Ma a falak tiszták, márvány hátaltáblákat lehet elhelyezni és füzet is áll a hívek rendelkezésére. Az eszéki feliratokról lásd: Zmegac 1994. 67-76.

⁸⁵ A mariazeelli kegytemplom feliratai sem láthatóak már. Ezek egykor a déli és északi tornyok feljáratait borították, de a templom 1995/96-os renoválása után eltávolították. A hívek ilyen irányú igényeinek kielégítését itt is füzet kihelyezésével kívánták kanalizálni. A feliratokról lásd: Ponisch 1996. 261-272.

⁸⁶ Hetény János a karancshegyi kápolna naplóját nyomtatásban is közreadja. Itt olvashatóak a napló elindítójának sorai: „Azzal a szándékkal helyezük el a kis kápolnában, hogy a fáradságot nem ismerő zarándokok csekély jegyzetekkel nevüket itt megörökítsék.” majd alatta ez olvasható: „Szeretettel kérek mindenkit, ne irkálják össze a kápolnát, ne vagdossák rá nevüket.” Hetény 2000. 16.

⁸⁷ A graffiti definíciójához lásd: Voigt 1975. 3/714.; Balázs 1987. 330.

rok firkálásának, rongálásának tilalma, ami kijelöli az írás helyét. Talán ezen a ponton tudjuk ezt a szokást valamelyest a graffitikhez kötni.

Nem csak az bír azonban jelentéssel, hogy az adott térben hova helyezik el a feliratokat, hanem magának a térnek is van egy sajátos, szimbolikus jelentése, használati értéke⁸⁸, ami a rákerülő szöveg jelentését is tovább árnyalhatja. Itt kivétel nélkül megszentelt helyekről van szó, amelyeket azért keresnek fel, mert hisznek az itt megtapasztalható kegyelmekben és az isteni jelenlétben. Így az írás használata által lehetővé válik a személyes szféra kiterjesztése ebben a nyilvános közösségi térben.⁸⁹ A templomot felkereső hívő személy írása által tudja jelenlétét láthatóvá tenni, és ezáltal önmagát a hely szentjének oltalmába ajánlani. A középkori *hic fui*-kat bemutató Jánó Mihály⁹⁰ és Pater Tölgyes T. Károly pálosszentkúti pálos szerzetes is ezzel magyarázza a feliratok hátrahagyását: „Vélhetőleg sokan hittek/hisznek abban, hogy ha nevüket itt hátrahagyják, a Jóisten, illetve Szűz Mária majd megoltalmazza őket.”

A profán közterek falainak graffitijeit elemezve Grasskamp is rámutat a feliratozási kultúrának erre a jellegzetességére. Véleménye szerint már maga a különleges helyszínen való írás felülemeli szerzőjét a hétköznapiakon, és aktusán keresztül felértékeli a saját személyiségét, így biztosítva egy feszültséggel terhes szituáció elhárítását.⁹¹

Mindezek alapján a pejoratív jelentéssel bíró firka elnevezés sem alkalmazható e szövegekre. A további pontosabb definíciós körülhatároláshoz szükséges e nevek, dátumok, fohászok felírásának egyéb motivációit is számba venni. Hanns Koren két fő motiváló tényezőt emel ki cikkében: a személyes jelenlét megörökítését és a személyes jelenlét mások számára való tudomásul hozatalát. Ennek értelmében, aki nevét rögzítette a kegyhely falába, tudatni kívánta elsősorban a kegyhely szentjével, hogy ő is felkereste, illetve tudatni kívánta az utána oda zarándoklókkal, hogy ő is itt járt.⁹² Azaz egyfajta kommunikáció megjelenítéséről és emlékhagyásról is tanúskodnak ezek a szövegek. Ez utóbbi motiváló tényezőnek több vetülete is van. Vezérelheti egyfajta egzisztenciális igény: jelet, nyomot hagyni magunk után. Ahogy Hanns Koren egyik feljegyzett falfirkája is leírja: „*Testem már rég az enyészeté, kézírásom azonban itt olvasható.*”⁹³ Grasskamp ezeket a komemoratív szövegeket („Itt jártam. Név. Dátum.”) a turizmus rituáléjához hozzátartozó megnyilvánulásnak, sőt rutinnak tekinti.⁹⁴

⁸⁸ Jakab 2004. 96.

⁸⁹ Keszeg 2008. 135.

⁹⁰ Jánó 1997. 523.

⁹¹ Grasskamp 1986. 96.

⁹² Koren 1950. 28.

⁹³ Koren 1950. 29.

⁹⁴ Grasskamp 1986. 94. Grasskamp megállapítását kiválóan alátámasztja és szemlélteti Emödi Jánosnak az erdélyi barlang-feliratokról végzett kutatása. Emödi közel 1000 barlangot vizsgált át Erdélyben, ezekben 4800 feliratot gyűjtött. A még oly jelentéktelennek tűnő nevek is sok kultúrtörténeti tanulsággal szolgáltak. Kirajzolható volt segítségükkel egy látogatási görbe, ami a törté-

A búcsújárások változásainak bemutatásakor már láthattuk, hogy egy-egy kegyhely vagy szép természeti környezetben található kápolna felkeresése turisztikai vállalkozás is, hisz a vallási motivációk mellett a megszokott élettérből való kimozdulás, a rekreáció, a testi-lelki feltöltődés vágya is benne van.

Az itt vázolt alapvető egzisztenciális igény mellett az emlékhagyásnak más mozgatói is vannak. Egyházasbást-Vecseklón a rendszeresen kijáró helyi lakosok elmesélték, hogy nemcsak maguk számára fontos az, hogy ottjártukat megörökítsék, hanem azért is, hogy így igazolják maguk és mások számára is a hely, az ott jelenlévő Szűz Anya különleges vonzerejét. „Azért írtam fel a nevemet, hogy ha valaki eljön messzebről, tudják, hogy én is ott voltam, képes voltam megtenni ezt az utat, és tudják, lássák, hogy járnak oda.” (M.K.). Szinte mindenki beszámolt arról, hogy meg szokta nézni, kik és honnan keresték fel ezt a kicsinyke kis kápolnát, és büszkeséggel mesélnek arról, ha távolabbról érkező ismeretlen nevét olvassák a füzetben. Ily módon ezek az emlékek képesek eszmék közvetítésére is: jelzik, és egyben legitimálják is a hely szakralitását és gondoskodnak arról, hogy benépesüljön e terek magánya.

A jelhagyással egyfajta kommunikációs szándék is kifejezhető, és az írás médiuma mellett ez a másik fő összekötőkapocs a vendégkönyvek és a felirat-szövegek között. Különösen a hosszabbakra igaz, hogy szinte mindig valamilyen vallási tartalommal rendelkeznek, egy kérő vagy hálaadó fohászt tartalmaznak, védelmet és segítséget kérnek. Előfordult az is, hogy a nevek, dátumok, fohások mellett keresztet, szívet véstek a falba. Ezek természetesen jelezhetnek neveket, például olyan esetben, ha az oda zarándokló nem tudott írni, vagy nem akarta leírni nevét. De a szív forma jelezhetette akár az életet, Jézus Szívét is. Koren ezeket a votív jelekhez sorolja. Peter Lingens is a templomokban elhelyezett votív tárgyakkal rokonítja az ilyen ábrákat és a vallási tartalmú kérő, hálaadó felirat szövegeket.⁹⁵ Walter Heim és Leopold Schmied megállapításai is ezt a votív jelleget erősítik, ők a ma is népszerű márvány hála táblák elődeiként tekintenek e feliratokra: „A modern „Mária megsegített” szövegezésű feliratos táblák sokkal inkább tekinthetők „stilizált falfeliratoknak”, mint a tradicionális votív képek folytatásának”⁹⁶. Mindezek alapján talán az egyik legadekvátabb definíciónak a külföldi szakirodalomban már széles körben elterjedt *votív graffiti* elnevezés tűnik.⁹⁷

neti adatokkal összevetve érdekes következtetések levonására adott lehetőséget. Kirajzolódott, hogy a barlangok látogatási görbéjének csúcsa a századfordulóra esett, ami egybeesik a monarchia fénykorával, a gazdasági fellendülés éveivel, amikor szélesebb rétegek számára is lehetővé vált ez a különben nem túl költséges szórakozás. A barlangok feliratairól bővebben lásd: Emódi 2001.

⁹⁵ Kraack-Lingens 2001. 21-22.; Lingens 1994. 208.

⁹⁶ Heim 1961. 12.

⁹⁷ Kraack-Lingens 2001. 21-22.

Szentekhez, Istenhez írt levelek és mennyei levelek

A svájci Walter Heim mellett Tristan Gray Hulse is az Istenhez, szentekhez írt leveleket tartja a műfaj elsődleges előzményének.⁹⁸ Levelek alatt itt főképp klasszikus levél formájú, borítékba tett, sok esetben postai úton eljuttatott levelet, másrészt papírra írt, a szent vagy Mária oltárához, sírjához tett cetliket kell érteni.

Egyesek a votív képek helyettesítőit, mások a falfeliratok utódait látják bennük.⁹⁹ Walter Heim bemutat néhány kegyhelyet, ahol szokás volt névjegykártyákat, képeslapokat, szentképeket hátrahagyni, ezekre is fokozatosan írni kezdtek. Hasonlót figyelhetünk meg Mátraverebély-Szentkúton, ahol füzet híján gyakran képeslapokra, szentképekre, sőt minden kézre eső papírneműre írnak (zsebkendő, számla, újságdarab stb.). Walter Heim úgy vélekedik, hogy vannak olyanok is, akik a zarándoklatot váltják ki egy levéllel.¹⁰⁰

A szenthez, Jóistenhez, Szűz Anyához címzett levelek írásának történelmi gyökerei vannak. Már az 5-6. század tájékáról ismertek ilyen levelek és a középkorban széles körben elterjedt ez a fajta levélírási gyakorlat. A műfaj a barokk korban élte virágzását. A hívek egy szent sírjára vagy egy neki szentelt templomba, erre rendszeresített ládába helyezték el a szenthez írt leveleiket.¹⁰¹ Ennek egy szép emléke és egyúttal bizonyítéka a bajorországi Seppach kegykapolnájában található kép. Az ábrázolás az 1770-1771-es évekből származik, és azt örökíti meg, ahogy a segítséget kérők kis cetliket nyújtanak át az angyalnak, aki felviszi azokat Szent Józsefhez, majd ő továbbítja őket a kis Jézushoz. Nála valóra válnak a ráírt kérések, és ekkor az angyal visszaviszi a papírkákat a Jézushoz könyörgőkhöz.¹⁰² Hasonló esetről egy magyar forrás is beszámol a nagykállói rabbi kapcsán. Scheiber Sándor közli a róla szóló legendát. Itt írja le, hogy az 1821-ben meghalt rabbi sírját sokan felkeresik temetése évfordulóján. Az emléke is kísért: "A temetőben nagy kerek vörös kő alatt nyugszik a nótás caddik. A sírkő alján kis postaláda, amely a földbe visz. Sulem elmorog egy imát és a ládikó nyílásába csúsztatja a cédulát, amelyre ráírta kívánságait."¹⁰³ A zsidó vallásban régi hagyománya van a csodarabbikhoz intézett vagy a Siratófal kövei közé eljuttatott kérő levelek, kvitlik írásának.¹⁰⁴

A levélírási gyakorlata szélesebb körben csak a 19. századtól vált általánossá, párhuzamosan az írni-olvasni tudás terjedésével. Ekkor jelentek meg az olcsó kegyességi irodalom első darabjai is. Ezek a körülmények tovább éltették a le-

⁹⁸ Heim 1961. 13-21. Hulse 1995. 34-36.

⁹⁹ Heim 1961. 13.

¹⁰⁰ Heim 1961. 13.

¹⁰¹ Heim 1961. 14.

¹⁰² Heim 1961. 14-15.

¹⁰³ A rabbiról és legendájáról lásd: Scheiber 1996. 1231-1239.

¹⁰⁴ A kvitliről bővebben: Gleszer 2005.

vélírásnak ezt a változatát, és ahogy azt példák egész sora bizonyítja, a szokás számos helyen egészen a mai napig megmaradt.¹⁰⁵

A szentekkel, Istennel, Szűz Anyával való kommunikációnak ellentétes irányára is számos példa említhető a levélírás gyakorlatából. Ezek az „egékből alábocsátott” levelek „*Himmelsbrief*” néven a 19. században a német nyelvterületen jelentek meg. A ponyvairódalom termékei voltak, nyomtatványok vagy kéziratos másolatok formájában terjedtek. Magyarországon az elsők a 19. század végén, a 20. század elején kerültek forgalomba. Természetfeletti eredetűnek tartották, naiv, laikus megfogalmazásban vallásos ismereteket tartalmazott, vallásos előírások betartására ösztönzött, bűnbocsánatot helyezett kilátásba.¹⁰⁶ Az ilyen levelek számos típusát (Tóbiás áldása, Hét mennyei szent zár, Szent Mihály levele, Csodálatos kép, Szent levél, Az Úr Jézus 15. titkos szenvedése) felgyűjtötték és bemutatták már szaktudományunk kutatói.¹⁰⁷ Használhatták gyülekezeti alkalmakon felolvasásra¹⁰⁸, imaként, a haldokló fölött elmondva, hogy kínjai múljanak és könnyebben távozhasson a túlvilágra.¹⁰⁹ Másolása, olvasása mágikus erővel is képes volt felruházni, és így golyótól¹¹⁰, betegségtől, bajtól védett¹¹¹, vagy peres ügyek rendezése esetén segített.¹¹²

Ismertek továbbá a paraszt próféták, szent asszonyok kezéből született szent vagy apokrif levelek is. Ilyenek a kárpátaljai Borku Mariska protestáns szent levelei, a szintén kárpátaljai Szanyi Mikó Borbála látomásban kapott ígéreteit összefoglaló „Örökkévaló Evangéliuma” és az apátfalvi Újvári Erzsébet apokrif levelei.¹¹³ Tartalmukban ezek vallásos buzdító szövegek, bibliaértelmezések hívők és nem hívők számára.

Fontos kérdés a templomi vendégkönyvek és a szentekhez írt levelek azonosságának, illetve különbözőségének problémája. Formájukat tekintve ezek a levelek valóban mutatnak kisebb eltéréseket a könyvbe írott fohászoktól, de véleményem szerint ezeknek a jelenség egésze szempontjából nincs jelentőségük. Walter Heim leírja, hogy többségüket megcímzett borítékba téve tették Terézia anya oltárára, ez a templomi könyveknél természetesen nem tapasztalható. Ahol nem volt füzet vagy könyv kitéve, gyűjtéseim során ott sem tapasztaltam, hogy borítékba tették volna a papírdarabra írt fohászokat, legfeljebb összetűzték, vagy ragasztó szalaggal leragasztották őket a kíváncsi szemek elől.

¹⁰⁵ Hulse 1995. 35.

¹⁰⁶ Keszeg 2008. 116.

¹⁰⁷ Bálint 1943. 117-118., Bálint 1998. 375., Ujváry 1980. 477-493., Hoppál 1998. 75-86., Lengyel 2003. 243-256.,

¹⁰⁸ Molnár 1986. 441.

¹⁰⁹ Silling 1992. 373-393.

¹¹⁰ Jung 1994. 7-17., 18-34.

¹¹¹ Bálint 1943. 117., Jung 1994. 35-67.

¹¹² Lovász 2002. 75.

¹¹³ Küllös – Sándor 2009., Réthey-Prikkel (szerk.) 2007.

Így én ezt alapvetően helyi jellegzetességként értékelem.¹¹⁴ Walter Heim leírja azt is, hogy megtalálhatóak – igaz, csak körülbelül a felénél – a levelek tipikus részei is bennük (megszólítás, záró formula, aláírás, dátum, hely, ritkábban a feladó és a címzett címe is). Ezek a füzetbe írt bejegyzések esetében is szinte mindenütt megfigyelhetőek. További egyezés még, hogy küllemükben, megfogalmazásukban sokkal inkább jellemzi őket a hanyagság, baráti, családias hangvétel, mint a precízesség, gondosság, tartózkodás, sokukat valószínűleg ott a helyszínen, spontán elhatározás alapján írták. Talán gyakrabban találhatóak köztük terjedelmesebb írások, de az átlagos hosszúság itt is 1-10 sor, így ez alapján sem lehet a leveleket és a könyveket elkülöníteni.¹¹⁵

Gerhard Schmied egy későbbi, templomi vendégkönyveket elemző kutatásában azt a véleményt fogalmazza meg, hogy a templomi könyvek és a levelek közti átmenetek ellenére vannak a formai különbözőségen túlmutató lényegi különbségek is a két megnyilvánulás között.¹¹⁶ Ilyen a levelek írásához szükséges nagyobb átgondoltság, ami ellentétben áll a többnyire spontán módon keletkező könyvbe írt bejegyzésekkel. Ez igaz azokra a levelekre, melyeket postai úton juttatnak el egy adott helyre. Itt természetes a precízebb fogalmazás, a nagyobb átgondoltság, az előre tervezés és feltehetően ezek nem egy-két soros rövid üzenetek. Maga Walter Heim is leírja azonban, hogy a levelek jelentős része spontán, a helyszínen születik. Gyűjtéseim során tapasztaltam, hogy az ellenkezője is igaz, vannak, akik már azzal a konkrét elhatározással érkeznek, hogy kérésüket írásba is fogják foglalni.

Különbségnek véli Gerhard Schmied azt is, hogy a borítékba tett levelek a hívek közönsége előtt teljesen rejtve maradnak. Ez valóban így van, de ugyancsak a gyűjtések során szerzett tapasztalat mondatja velem, hogy ennek a körülménynek többnyire nincs kihatása a bejegyzésre. A híveket nem zavarja, ha más is elolvassa fohászaikat, ezt igazolják a szép számban megtalálható terjedelmes, nagyon személyes problémákat felvető fohászok is. Ebben az esetben az intimitásukat megőrizni kívánó hívek gyakrabban burkolóznak névtelenségbe.

Ezek alapján úgy vélem, Gerhard Schmied különbségtétele, csak a valóban levél formájú, lezárt borítékban, postai úton érkezett írásokra igaz. A kegyhelyeken, templomokban papírra írott fohászok és füzetbe gyűjtött feljegyzések között azonban semminemű különbség nincs, ugyanannak a jelenségnek megnyilvánulásai. Ezért Walter Heimnek a szentekhez írt levelekről tett megállapításai teljes mértékben összevethetőek a vendégkönyvek bejegyzéseinek a tanulságaival.

A magyar kegytemplomokban nem talákoztam klasszikus, a szenthez címzett, postai úton beérkezett levelekkel. Ezt figyelembe véve elemzésemben én együtt kezeltem a kegyhelyeken talált füzetbe írt, papír cetlikre, minden más

¹¹⁴ Heim 1961. 38.

¹¹⁵ Heim 1961. 39.

¹¹⁶ Schmied 1997. 112.

egyéb papírt helyettesítő dologra (papír zsebkendő, buszjegy, blokk stb.) írt feljegyzéseket. Ezeket Walter Heimtől eltérően én jellegükből adódóan nem leveleknek nevezem, hanem a fohász, illetve ima és a semleges bejegyzések kategóriákkal írtam le.

Kéziratos és nyomtatott mirákulum feljegyzések

A legelterjedtebb az a vélekedés, amely szerint a középkortól ismertté váló mirákulumos könyvek kései utódai a templomban fellelhető beíró könyvek¹¹⁷. Ezekben a feljegyzésekben részletesen, meghatározott formai és tartalmi jegyek felhasználásával leírt imameghallgatásokról, csodás gyógyulásokról, csodás eseményekről olvashatunk. A történeteket többnyire az adott kegyhely gondozói írták le, illetve gyűjtötték be, hogy így is nagyobb érvényt szerezzenek a kegyhelyen megtapasztalható különleges kegyelemnek. Különösen a barokk korban virágzott a műfaj, ekkor vált általánossá a csodás imameghallgatásokról készült feljegyzések nyomtatott formában való megjelenítése is.¹¹⁸ A felvilágosodás korának intézkedései, II. Józsefnek a kegyhelyeket, szerzetesrendeket érintő korlátozásai nem csak ereklyék és votív tárgyak sokaságát semmisítették meg, hanem a mirákulum irodalom számos alkotását is.¹¹⁹ Jóllehet a 19. században is jelen van ez a műfaj, a csodás események lejegyzésének korábbi intenzitása nem éled fel újra, illetve számos átalakuláson megy keresztül.

Fontos változás, hogy erre az időszakra tehető több újfajta kiadványtípus első példányainak megjelenése: ezek a kegyhelyekhez kapcsolódó ponyvanyomtatványok és kegyhelyismertetőik. Ekkortól kezdve ezek a kiadványok adnak helyet a mirákulum feljegyzéseknek, kiegészítve a kegyhelytörténetet, áhítatirodalmi részt. Ezekben az összeállítók már nem törekedtek a rendelkezésre álló minél teljesebb szöveganyag közrebocsátására, hanem megelégedtek egy szerény válogatással. A mirákulumos könyvek további utóda a különböző kegyhelyismertetőik csoportja. Ez a 19. század közepétől egyre kedveltebb, virágkorát a 19. század második és a 20. század első felében élte.¹²⁰ Szélesebb olvasóközönség igényeit elégítette ki, és az áhítatirodalmi rész mellett a búcsújárással kapcsolatos gyakorlati tudnivalókat (búcsús szabályok stb.), valamint a kegyhely állapotáról szóló ismertetést, esetleg valamilyen aktuális eseményt is tartalmaznak.¹²¹ Ha nem is olyan nagy számban és gyakoriságban, de ma is szü-

¹¹⁷ Ezt a véleményét fogalmazza meg cikkében: Wienker-Piepho 1989., Hannisch 1986. 62., Schneider 1990. 205.

¹¹⁸ Tüskés 1993. 44.

¹¹⁹ Bálint-Barna 1994. 143-153.

¹²⁰ Tüskés 1993. 50-56.

¹²¹ A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány hivatkozás az általam kutatott kegyhelyek kegyhelyismertetőiről és ponyvanyomtatványairól: Pávai 1903., P. Zadravec 1934., P. Roznik 1939. A kiadványok tanulmányozását Barna Gábornak köszönöm.

letnek ilyen kiadványok. Mátraverebély-Szentkúton és Máriapócson is vásároltam hasonlókat, ezekben voltak csodalejegyzések is.¹²² Ezek a mirákulumok kései típusaiba tartozó, többnyire egyszerűbb tudósítások, illetve a csodás esemény előzményét és a fogadalomtétel okát bemutató rövid történetek.¹²³

Mindezek jelzik, a csodatörténetek feljegyzésének hagyományában megragadható egyfajta folyamatosság, még ha ennek intenzitása nem is egyenletes. A már említett Peter Assion a Bodeni-tó partján lévő hegnei Ulrika Nisch kultuszát bemutató tanulmányában leírja¹²⁴, hogy a kegyhelyen élő keresztesrendi apácák 1951-től kezdődően évente négy füzetecskében jelentetik meg a szenthez kötődő imameghallgatások történeteit. Ezeket, azóta is folyamatosan kiadják, és Európába mindenki számára ingyenesen postázzák a nővérek.

Gyűjtéseimből is tudok példát hozni. A 2000-ben megjelent mátraverebély-szentkúti kegyhely leírása hat olyan csodás gyógyulásról tudósít, melyeket az utóbbi években jegyzett fel az akkori plébános, Palkó Julián atya. Sőt az azóta eltelt években saját honlappal is rendelkezik a kegyhely, és itt külön oldalon adnak lehetőséget arra, hogy mindenki beszámolhasson a vele történt csodás esetről.¹²⁵ Ezek a példák is igazolják, hogy nem helytálló Helmut Eberhardtnak az az érvelése, amely az időbeli folyamatosság hiánya miatt tartja kizártnak a templomi beíró könyvek mirákulumokból való kialakulását.¹²⁶ Különösen akkor, ha a máriapócsi kegyhely első ilyen könyvét átlapozzuk. Ezt 1900-ban nyitották meg „A Mária-pócsi boldogasszony csodatevő könnyező képének hiteles története, csodái és látogatási könyve 1696-1896.„ címmel. A feljegyzések tanúsága szerint ezt Lupis Sylvester atya és Maxim Gy. Ágoston indította útjára.¹²⁷ Ebben a könyvben a kegyhely eredetéről közölt dokumentumok mellett helyet kapnak a kegytemplomban 1715-től hiteles okmánnyal igazolható csodák leírásai. Én mintegy 30-at számoltam össze az 1751 és 1959 közötti időszakból. Vanak közöttük 4-5 sorosak is, de a teljes oldalnyi terjedelmű sem ritka. Témájukban mind a klasszikus mirákulum tematikáját követik, azaz betegségből való felgyógyulásról tudósítanak. 1928-ig csak ilyen csodafeljegyzéseket olvashatunk a könyvben, ettől kezdődően azonban egyre meghatározóbbak lesznek az általános tartalmú hálaszövegek („Hála Neked” stb.), és a 74. oldalt követően csak ilyen rövid fohászok teszik ki a közel 400 oldalas könyvet. Ma már nem visszakereshetők az ilyen rövid, általános tartalmú hálafohászok szerzői, de feltétele-

¹²² Palkó 2000. 88-95., Kocsis (szerk.) 2004. 110-111.; 115-116.; 122-123.

¹²³ Tüskés Gábor a mirákulum szövegeket négy nagy típusba sorolja: 1. A tények és adatok szükségességén alapuló tudósítások. 2. A mirákulum előtörténetét és a fogadalom okát egész történetét kikerekítő szövegek; 3. A cselekményt előtérbe helyező, bibliai vagy más idézetekkel, novellisztikus betétekkel színesített mirákulum novellák. 4. A cselekmény előzményeit és körülményeit fokozottan részletező mirákulum elbeszélés. Tüskés 2001. 52.

¹²⁴ Assion 1972.

¹²⁵ A honlap címe: <http://www.szentkut.hu>; utolsó letöltés dátuma: 2012. november 1.

¹²⁶ Eberhardt-Ponisch 2001. 13-14.

¹²⁷ A könyvet a nyíregyházi Görög Katolikus Püspöki Levéltárban őrzik. Jelzete: GKPL III./1.

zem, ha megkérdeznénk őket, ki-ki maga is el tudná mesélni saját mirákulum történetét.

A közös gyökerek ellenére mégis megragadhatóak azok a pontok, amelyek alapján a jelenkori kegyhelyek vendégekönyvei különálló, önálló jelenségként kezelhetőek.

A legmarkánsabb eltérés talán a lejegyzés módjában van. A mirákulumtörténeteket mindig valamely egyházi személy, a kegyhelyet gondozó szerzetesrend tagja, plébános jegyzi fel a csodát átélő szóbeli elmesélése vagy írásos közlése alapján. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy ezek a szövegek átmennek egy szűrőn, formailag, stílusosan is szerkesztettek, cenzúrázottak. Az általam vizsgált bejegyzések ezzel szemben első kézből valók, megfogalmazásuk teljesen egyéni, sokszor nagyon közvetlen, a szóbeli megfogalmazáshoz egészen közel álló.

A tematikai súlypontok is máshova helyeződnek a kegytemplomok vendégekönyvi bejegyzéseinél. Az tükröződik vissza bennük, hogy az emberek számára már nem csak a külső, egzisztenciális vészhelyzetek – mint betegség, baleset, háború, természeti csapások – jelentenek fenyegetettséget, hanem hétköznapi problémák egész sora. Egyértelműen megnövekedett azoknak a szűkeghelyzeteknek a száma, melyekben valamilyen Transzcendenshez fordulnak segítségért.¹²⁸ Talán ezzel is magyarázható, hogy ezekben a rövid fohászokban a csoda megtörténtének hírüladása helyett többnyire a csoda utáni vágy kerül a középpontba.

Hálanyilatkozatok vallásos újságokban, nyomtatott imakártyák

A rokon műfajok tárgyalásakor említést kell tennünk azokról a hálanyilatkozatokról, amelyek a vallásos áhítatos újságok hasábjain jelentek meg. Szemben a kegyhelyek vendégekönyveivel ezek teljesen irányítottan, egy tudatos és hivatalos szervező tevékenység eredményeképpen jöttek létre. Eltérnek a vendégekönyvektől abban is, hogy bennük a köszönő fohászok dominálnak. Ilyen hálanyilatkozatok olvashatóak a „Jézus Szívének Szentséges Hírnöke” című folyóirat minden számában. A folyóirat hatvan országban jelent meg, így 1867 és 1944 között évi tizenkét alkalommal Magyarországon is. Egy-egy szám 20-30 nyilatkozatot is tartalmaz. Terjedelmük 2-20 sor, nagy részük egy mintára íródott.¹²⁹ Angliában máig van arra lehetőség, hogy kiadott formanyomtatványok segítségével ilyen köszönetnyilvánításokat bárki közzé tethessen.¹³⁰ Ismertek továbbá Prayer Cards néven olyan nyomtatott kártyák is, amelyekre imaszándékot írhat a templomba betérő.¹³¹

¹²⁸ Assion 1972. 59-60.

¹²⁹ Pusztai 2003. 267-282.

¹³⁰ Hulse 1995. 35.

¹³¹ Schmied 1997. 103.

Virtuális templomok és zarándokhelyek vendégkönyvei

Az alábbiakban olyan internetes fórumokat kívánok bemutatni, amelyek nemcsak hogy a tradicionális búcsújárás kontextusától, hanem magától a szakrális tértől is távol esnek, mégis jellegében számos hasonlóságot felmutató devóciós gyakorlathoz vezetnek.

Az internet elterjedése óta a kommunikációs színterek határai, beleértve a szakrális kommunikációt is, jóval túlnyúlnak a valós kereteken, és egyre gyakrabban tapasztalható a virtuális kultusz helyek elterjedése. E helyek létrejöttében maga az egyház is tevékenyen részt vesz, sőt elmondható, hogy gyakran egyházi kezdeményezés (plébános, plébániai közösség, plébániai lelkeségi csoport) áll mögöttük. Egyháziilag szabályozott feltételrendszer azonban nem korlátozza ilyen oldalak és fórumok létrehozását, így mindenki előtt nyitva áll a lehetőség, hogy hasonló virtuális, szakrális tereket hozzon létre.

Nyugat Európában a virtuális templomok és weboldalak ma már teljesen ismert fórumai a Transzcendenssel való kapcsolat felvételének. Csak Németországban több mint 5000 webhelyet működtetnek a különböző egyházak. Ezek között talán a legismertebb Funama city virtuális városának Szent Bonifác temploma, amely 1998 óta fogadja az ide betérőket. Csak ide havonta 14.000-en regisztrálnak.¹³² Hetente két alkalommal van lehetőség a velük való chatelésre, és az azt követő közös Miatyánk begépelésével történő imádkozására.¹³³ A háttérben egy valós lelképásztor vesz részt e munkában. Ez a példa és a később bemutatott példák is jelzik, hogy e virtuális színterek mögött is mindig megtalálhatóak a valós személyek.

Jacques Gaillot, a Partenia francia virtuális egyházmegye püspöke a következőkkel indokolja az egyháznak ezt az egyre erőteljesebb részvételét a világhálón: „Ma, amikor a templomok egyre üresebbek lesznek, ott kell az örömhírt hirdetniük, ahol az emberek találkoznak. Az internet egy ilyen hely.”¹³⁴ Maga a pápa is hangsúlyozza az internet pasztorális jelentőségét a tömegtájékoztató világnapjára kiadott üzenetében. Ebben hangsúlyozza, hogy a modern kommunikációs eszközök által a pap bemutathatja az egyház életét, és segíthet a ma emberének Krisztus arcát felfedezni. Sürgeti továbbá, hogy a papok a blogokat és online-videókat is használják az evangelizálásban. Írásában kiemeli, hogy az internet használatát a papképzés részévé kell tenni. A papnak – fogalmazott a pápa – "Ielket kell adnia az internet kommunikációs folyamának. A papok fordítsanak különleges figyelmet a nem hívőkre, a keresőkre, azokra, akik abszolút, nem mulandó értékekre vágyanak [...] a digitális világban is nyilvánuljon meg Isten szeretetteljes figyelme az

¹³² Buter 2005. 18-19.

¹³³ Afif 2003. 116-118.

¹³⁴ Buter 2005. 18.

emberek iránt, amely Krisztusban valósul meg¹³⁵ – írta. Az egyház ilyen jellegű tudatos missziós tevékenységét igazolják továbbá azok a szakkönyvek is, melyek az internetes lelki gondozáshoz adnak szakszerű útmutatásokat.¹³⁶ Az egyháznak mindezek a törekvései azt sejtetik, hogy a világhálóval, mint valós térrel, missziós területtel számol. Elsődlegesen tehát maga az egyház a fő multiplikatorként ezeknek a modern vallásos megnyilvánulásoknak. Hangsúlyozzák azonban, hogy az internetet alapvetően csak a lelkigondozás előterepének tekintik, amelyben az internet csak mintegy médiumként szerepel. Ezt felhasználva kívánnak segítséget nyújtani az önreflexió, önértékelés, emberibbé válás nehézségeiben, konfrontálva a hálón szörfölőket az örömhírrrel, és keresztény életvezetési tanácsokat kínálva.¹³⁷ A valós cél az így megszólított keresők reális templomokba vezetése.

Ezekről a virtuális templomi vendégkönyvekről valójában csak részben mondható el, hogy profán környezetben születtek, többségük mögött valós plébániaközösség, szerzetesközösség áll. Számos egyéb reálisnak tűnő jeggyel is rendelkeznek: küllemükben valós könyvet formáznak, a képernyőn vallásos témájú műalkotások, illetve templombelső fotói láthatók, a leírt fohászokért gyertya gyűjthető.¹³⁸ A virtuális realitást tehát egy valós atmoszférával és egy valós szokás leképezésével (a gyertyát felfoghatjuk, mint virtuális votív adományt) próbálják alátámasztani. Így teremődik meg a bizalom a virtuális térben.¹³⁹ A Szent Gertrúd bencés kolostor honlapján arra is felhívják a figyelmet, hogy a beírt fohászokat a szerzetesek kápolnájában kifüggesztik, hogy a közösség minden tagja imádkozhasson érte. Ez a valós világba való visszaugrást jelent, és jelzi, hogy a virtuális világ nem mindig kielégítő.¹⁴⁰

Van olyan virtuális kápolna is, amely egy valóban létező kápolna fotóival jeleníti meg magát, de ahhoz egyéb szálakkal nem kapcsolódik. Ilyen az az ima-kápolna, amelyet egy fiatal pap, Raimund Alker „épített fel” az interneten, megvalósítva ezzel az augsburgi teológia egy diplomamunkájának projektjét.¹⁴¹

¹³⁵ A pápa a tömegtájékoztató világnapjára (május 16.) szóló üzenetét 2010. január 23-án, Szalézi Szent Ferencnek, az újságírók védőszentjének emléknapján hozta nyilvánosságra. Az üzenetről szóló cikket lásd.: <http://infonaplo.blogspot.com/2010/01/papa-az-internet-hasznalatara-buzditja.html> utolsó letöltés dátuma: 2012.11.05.

¹³⁶ A teljesség igénye nélkül: Michael Belzer: *Internetsselsorge* Verlag Katholisches Bibelwerk GmbH, Stuttgart 2004.; Rainer Gelhot Norbert Lübke Gabi Weinz: *Per Mausclick in die Kirche. Reale Seelsorge in der virtuellen Welt.* Verlag Haus Altenberg 2008.

¹³⁷ Buter 2005. 18.

¹³⁸ A teljesség igénye nélkül, néhány internetes templomi vendégkönyv elérhetősége: <http://www.benediktinerinnen-osnabrueck.de/mit-uns-beten--ihre-anliegen-an-uns.html>; <http://www.sankt-petrus-heede.de/cms/html/gebetsanliegen.html>; <http://www.sankt-gertrud.de/gebetsanliegen.php>; http://www.ebfr.de/html/formular/persoentliche_gebetsanliegen888.html; utolsó letöltés dátuma: 2012. 11.05.

¹³⁹ Lingens 2003-2004. 227.

¹⁴⁰ Lingens 2003-2004. 235.

¹⁴¹ Az oldal elérhetősége: www.gebetsanliegen.de, utolsó letöltés dátuma: 2012. 11. 05.

A következőket írja az általa felépített virtuális kápolnáról és az abban elhelyezett könyvről: „*A virtuális imakápolna felépítésének motivációja az a tapasztalat volt, hogy az interneten sok olyan ember jár, aki keres: szerencsét, szeretetet, szexet ...Úgy gondolom, ezeket a vágyakat, csak az Istenben teljesíthetik be. A virtuális imakápolna egy olyan hely kell legyen, amelyen keresztül az emberek találkozhatnak Istennel.*”¹⁴²

Az alapvető funkció tehát ugyanaz, mint a valós templomi vendégkönyveknél: kapcsolatba lépni az égiekkel, valamely Transzcendens lénnel. Ez a funkció itt egy nagyon fontos továbbit is bővíti: a szent, Isten és Szűz Mária mellett kiemelt szerepe lesz annak a személynek, aki olvassa a bejegyzést. Hogy miért? Az internet lehetőséget ad a reagálásra, a másik fohászára való válaszadásra, bátorításra, vigasztalásra. Raimund Alker kápolnájában lehetőség van arra, hogy az ide regisztráló jelezze, szeretné, ha fohászárára válasz érkezne. Ebből egyértelmű, hogy a szent, Isten és Szűz Mária mellett egyenrangú címzettként jelenik meg a másik embertárs. Ez természetesen újfajta, mégpedig egészen profán funkciókkal is felruhazza ezeket a könyveket: beszélgetések színterévé, lelki vezetővé, életvezetési tanácsadóvá válnak.¹⁴³ Fontosnak tartom arra felhívni a figyelmet, hogy az oldalakra kattintva tapasztalható, hogy a bejegyzéseket nem tárolják végtelen ideig, egy bizonyos mennyiség után törölve vannak. További tapasztalatom, hogy a tároltak közül sem olvasható mind, csak az időben legkésőbb keletkezettek. Szinte minden oldalon lehetőség van arra is, hogy a bejegyző letiltsa fohásza nyilvánosságra tételét is. Ez nagyobb intimitást biztosít, mint a lapozható valós könyvek.

Kedveltek és látogatottak a nagy kegyhelyek honlapjairól elérhető vendégkönyvek is.¹⁴⁴ Ez jelzi, számos esetben a zarándoklat is virtuálissá válik. Nincs szükség a továbbiakban arra, hogy valós utazással elzarándokoljon valaki egy szent helyre, egy klikkeléssel kiváltható ez is. Walter Heim is utal arra, hogy a szentek sírjához, oltárához eljuttatott levelekkel olykor „kiváltották” a zarándoklatot, az ilyen zarándoklatokat „vágyzarándoklatoknak” nevezi.¹⁴⁵

Vannak olyan vendégkönyvek is, amelyeknek szinte semmilyen kapcsolódási pontjuk nincs valós templomközösséghez, sőt még a valós világhoz sem. Ezek közül talán talán a leginkább figyelemre méltó Funama virtuális városának 1998 óta működő temploma.¹⁴⁶

¹⁴² A teljes szöveg olvasható: www.gebetsanliegen.de/projekt_info.htm#Projekt), utolsó letöltés dátuma: 2012. 11. 05.

¹⁴³ Lingens 2003-2004. 233-235.

¹⁴⁴ <http://www.santuario-fatima.pt/portal/index.php?id=1395>; <http://fr.lourdes-france.org/intention-de-priere-a-la-grotte/>; <http://www.santiagodecompostela.org/librovisitas.php?lg=gal>; utolsó letöltés dátuma: 2012. 11. 05.

¹⁴⁵ Heim 1961. 90-91.

¹⁴⁶ <http://www.kirche.funama.de>; utolsó letöltés dátuma: 2012. 11. 05.

A magyar nyelvű internetes oldalakon mindössze három hasonló lehetőséget kínáló oldalt találtam.¹⁴⁷ Mátraverebély-Szentkútra imaszándékokat lehet küldeni, melyekért a helyi ferences szerzetesek imádkoznak. A www.imaszandek.hu oldalra beküldött szándékokért Mocska község plébánia-közössége, a kaposvári Szent Imre plébánia-közösség és a homokkomáromi Nyolc boldogság közösség imádkozik jelenleg, de van lehetőség a közbenjáróhoz csatlakozásra is. Egy másik internetes portálon virtuális gyertyagyújtásra és a gyertyagyújtás apropójához kapcsolódó ima beírására van lehetőség.

Tematikájukban ezeket a könyveket, bejegyzéseket ugyanaz, az élet minden területét lefedő sokszínűség jellemzi, mint a valós könyvek esetén. Formai jegyeik is nagyon hasonlóak.

Talán nem meglepő, hogy az anonimitás, vagy épp az internetes használatban olyan gyakori, kitalált felhasználói név mögé rejtőzés ezeknél a könyveknél különösen nagy hangsúlyt kap, hiszen ez a virtuális világ talán egyik legfőbb jellemvonása. Éppen ezért még kevesebb konkrétum tudható meg azokról, akik így lépnek kapcsolatba az égiekkel.¹⁴⁸

EGYETEMES ANTROPOLÓGIAI JELLEG

Az egyéni fohászok írásos rögzítése és nyilvánossá tétele nem kizárólag a katolikus kereszténység sajátja. A Transzcendenssel való kommunikáció írásos formája alapvető igénye és vágya az embernek. A zsidóság, az ortodoxok, a kopt keresztények, sőt még a mohamedánok és a japán sintoisták körében is él ehhez hasonló gyakorlat.

A zsidó vallásúak kézzel írott imacéduláit *kvitlinek* hívják. Kvitli annyit jelent: kis cédula, „kérőcédula”. Eredetileg a csodarabbikhoz tanácsért forduló hívek, zarándokok kvitlin írták le röviden látogatásuk okát, amit a meghallgatás előtt a rabbi „titkára” juttatott el a rabbihoz. Ezért a közvetítésért gyakran pénz járt, amit megváltási összegnek hívtak, s később a szegények között osztottak szét. Erre a cédulára esetenként a rabbi válasza is kerülhetett. A tőle származó kézzel írott vagy nyomtatott cédulát szintén nevezhették kvitlinek.

Ez a szakrális kommunikációs gyakorlat némi módosulással a csodarabbik nyughelyén élt tovább. Mára ez a gyakorlat a zsidóság különböző irányzataira, mind pedig a cádik-sírokat látogató nem zsidókra, más vallásúakra is jellemzővé vált. Két változat terjedt el ehhez kapcsolódva.

Az első esetben a kéréseket tartalmazó cetliket sírlátogatás során helyezik el a cádikok (igaz emberek) sírjainál (kéveróvesz). Nekik ugyanis részük van az eljövendő világban, és így közvetítőként tudnak fellépni, illetve érdemeik hi-

¹⁴⁷ <http://ima.lap.hu>; <http://imaszandek.hu/>;

<http://www.szentkut.hu/hu/informaciok/imaszandek>; utolsó letöltés dátuma: 2012. 11. 05.

¹⁴⁸ Lingens 2003-2004. 240-241.

vatkozási alapot képezhetnek a közbenjáráshoz. Ezek a cádikok többnyire elhunyt rebbék, ortodox rabbik, esetleg vértanúk vagy elhunyt hozzátartozók.

A másik gyakorlat szerint a kéréseket tartalmazó cetliket a Siratófal kötőbjei közé teszik. Ezek közvetlenül az Örökkévalóhoz szólhatnak. Ez a gyakorlat mind az izraeliek, mind pedig a szétszórásban élők és a Siratófalhoz zárandoklók körében elterjedt. Sőt, ahogy a katolikus gyakorlatban is megjelentek azok a médiumok, amelyek lehetővé tették a konkrét zárandoklat, templomlátogatás kiváltását, itt is megfigyelhetők a virtuális formák. Az 1990-es évek folyamán egy szarvasi nemzetközi nyári gyermek és ifjúsági tábor programjában szerepelt a hungarocellból épített „Siratófalnál” történő kvitli-elhelyezés, annak tudatában, hogy ezek a kérések később eljutnak a Siratófalhoz is.¹⁴⁹ De faxon¹⁵⁰ és interneten¹⁵¹ keresztül is lehet kvitlit küldeni a Siratófalhoz.¹⁵²

A japán sintoistáknál is jelen van a szent helyen való fohászok hátrahagyásának szokása. Kis fatáblákra festik vagy írják kéréseiket a hívek, és ezt egy, erre a célra felállított falra akasztják. Régen, a középkorban az volt a szokás, hogy az emberek lovakat ajánlottak fel a szentélyek részére, amikor nagyobb segítséget kértek egy istenségtől, a kamitól. Kisebb kérések esetén egy fatáblára helyezett ló ábrázolást vittek a szentélybe, innen ered a mai szokás, hogy kis fatáblákra rajzolt képeket (manapság ez lehet bármit ábrázoló) helyeznek el az erre a célra felállított falra. Ha a hívő kérelme teljesül, köszönésképp újabb emát helyez el a falon.

Gerhard Schmied a német Wassner Rainer emákról végzett vizsgálatait elemezve rámutat arra, hogy a vallásos vonatkozású imák kis száma ellenére a katolikus templomok könyvei és az emák tematikájában teljes a hasonlóság: betegség, vizsgadrukk, családi gondok, munkahelyi problémák stb.¹⁵³

Imatábláskák és kézzel írott fohászok a kopt keresztényeknél, sőt a mohamedán gyakorlatban is felbukkannak.¹⁵⁴ Törökországban ismert továbbá, hogy ha valamiben ínséget szenvednek (leggyakrabban gyermekáldás és betegség esetén), elmennek egy-egy nevezetesebb emlékhelyre (magasan fekvő szikla, hegy, valamely jeles vallási vezető sírja), ahol a kívánsággal együtt egy odacsomózott kendőt, szalagot hagynak. Erre írás nem kerül, a kendő jeleníti meg szimbolikusan a kérést vagy fohászt.¹⁵⁵ Az ortodoxoknál *zapiski* néven ismertek azok a formanyomtatványok, illetve üres lapok, melyekre mindazon élő és meghalt rokonok és barátok neveit kell felírni, akikért a későbbi szertartások folyamán szeretnék, hogy a pap imádkozzon.¹⁵⁶

¹⁴⁹ Gleszer 2005. 146-148.

¹⁵⁰ Kromer 1996. 9-10.

¹⁵¹ Gleszer 2005. 118.

¹⁵² A kvitliről bővebben lásd: Gleszer 2005. 146-159.

¹⁵³ Gerhard Schmied 1997. 99-100.

¹⁵⁴ Lovász Irén szíves közlése.

¹⁵⁵ Mátéffy Attila szíves közlése.

¹⁵⁶ Köllner-Komáromi-Ladykowska-Zigon-Sabkova 2009. 18.

A különleges közbenjáró személyébe vetett bizalom és az ebből a hitből fakadó kérő imák írásának a gyakorlata nem csak a különféle felekezetek által kanonizált Transzcendens létezők kultuszában jelenik meg. Az elmúlt években több olyan tanulmány is napvilágot látott¹⁵⁷, melyekben valamely, a kortárs populáris kultúrához tartozó sztár vagy közéleti személyiség sírhelye, illetve emlékműve körül alakultak ki sajátos zarándoklatok. Emlékhelyeik performatív erővel feltöltött szakrális helyekké váltak, ahol az oda látogató egy többé-kevésbé független, további értelmező rendszerhez nem kapcsolódó kultuszba – az ikonná vált sztár kultuszába – kapcsolódhat be. Itt olyan spirituális inspirációkban részesülhet, melyek forrásai lehetnek a hétköznapi túlmutató metafizikai élményeknek is. Sokan ezek reményében keresik fel e helyeket, és ennek reményében fordulnak a különleges erővel felruházott ikonhoz. Személyük és kultuszuk olyan alternatívát kínálnak a társadalom számára, amely társadalmi és vallási értelemben eltér az átlagtársadalomtól és elkülönül a kereszténységtől, mégis vallási jegyekkel rendelkezik.¹⁵⁸ Így Jim Morrison, Steve Prefontaine, Zámbo Jimmy és Lady Diana halál- és emlékhelye is kultushellyé vált, ahol a tradicionális búcsújárások offerálási és devóciós szokásainak transzformált elemei is megjelennek (virág, gyertyák, emlék- és ajándéktárgyak hátrahagyása, sajátos rítusok). Ezek között mindegyik esetben ott találhatóak a szinte szentként aposztrofált sztárhoz, vagy az ő közbenjárásáért folyamodó kézzel írott kérő fohászok is.

Jóllehet, e bemutatás a teljesség igénye nélkül készült, mégis talán jelzi a jelenség vallásokon és kultúrákon átívelő egyetemes antropológiai jellegét.

A SZOKÁS ELTERJEDTSÉGE

Mikor Walter Heim 1961-ben megírta iránymutató monográfiáját a modern írásos devóció forrásairól, azóta is egyedülálló felsorolást készített azokról a kegyhelyekről és plébániatemplomokról, ahol ilyen források fellelhetők. Leírásában 16 európai és Európán kívüli (például: Peru, Ceylon) ország 40 kegyhelyét és 5 plébániatemplomát sorolja fel. Ha az 1990-es évektől egyre nagyobb számban megjelent elemzések erre vonatkozó utalásait figyelembe vesszük, feltételezhetően az elmúlt 50 év alatt többszörösére duzzadt ezeknek a helyeknek a száma. Főleg a német és ausztriai plébániatemplomokból számolnak be különös fellendülésről, itt már az autópályák melletti templomokban is „múltja” van a fohászok írásának.

Magyarországon tudomásom szerint a mai napig kizárólagosan a búcsújáró helyekhez kötődik ez a hagyomány, ahogy egy pálosszentkúti szerzetes mond-

¹⁵⁷ Bowman 2001. 35-49., Gennet-Rowbottom 2009. 271-287., Wojcik 2008. 201-237., Margry 2010. 113-141., Povedák 2011.,

¹⁵⁸ Margry 2010. 138-139.

ta: „*Ma már minden valamirevaló kegyhelynek van vendégekönyve.*” (P.T.K.) A magyar nyelvterületen a következő búcsújáráshelyeken található ilyen könyvek, imacédulák: Máriapócs, Máriakálnok, Máriagyúd, Mátraverebély-Szentkút, Egyházasbást-Vecseklő – ezek a feldolgozásba bevont kutatási pontok –, Csíksomlyó, Petőfiszállás-Pálosszentkút, Andocs, Dobogókő Mária-kápolna, Csatka¹⁵⁹, Futasfalva¹⁶⁰, a Medvehegy aljai Büdös-barlangnál lévő kis kápolna.¹⁶¹ A karancs-hegyi naplót és a szeged-alsóvárosi beíró füzetet kell még itt külön megemlíteni. Azért említem külön őket, mert jellegükben eltérnek a többi könyvtől. A karancs-hegyi füzet egy jegyzőkönyv jellegű napló, amelyben nincsenek egyéni fohászok beírva, csak az ide látogató neveit, adományait rögzíti, hogy kivédje vele a falak firkálásának szokását. A szeged-alsóvárosi füzet a Haviboldogasszony búcsún kap funkciót: ebbe rögzítik a kegyhelyre érkezők mise- és ima-szándékait.

A szokás elterjedtsége kapcsán még egy megállapítást kell tennünk. Függetlenül attól, hogy kisebb, alig látogatott, avagy országosan ismert és népszerű templomokról van szó, a beíró füzetek, vendégekönyvek mindenütt egy-egy Szűz Mária-ábrázoláshoz vagy szoborhoz kapcsolódnak.

A TÉMA KUTATÁSÁNAK TÖRTÉNETE

„A népi feliratszövegek a jelentéktelen és érdeklődésre nem számot tartó megnyilvánulásai a népeletnek. Ezért ezeket alig veszik komolyan és a gyűjtők szinte nem is figyelnek rájuk. Holott a szív megnyilatkozásairól szólnak, melyek nagyon ritkán kerülnek ilyen közvetlenül és őszintén kimondásra.”¹⁶²

Ezzel a megállapítással zárja Hanns Koren a kápolnák falainak feliratairól 1950-ben írt dolgozatát.¹⁶³ Azóta – jóllehet a „búcsújárás” a népi vallásosság kutatásának egyik fő területe és a templomi vendégekönyveket elsősorban (bár nem kizárólag) búcsújáráshelyeken találhatjuk – az e szokáshoz tartozó tradicionális írásos megnyilvánulásokkal (votív képek, mirákulumos könyvek) ellentétben a templomi vendégekönyvek, szentekhez írt levelek, fohászok, imacédulák, falfeliratok jelensége az 1990-es évekig még az európai vallási néprajzzal foglalkozó munkákban is alig jelent meg önálló kutatási témaként.

Rudolf Kriss 1950-ben megjelent cikke nyomán fordul elsőként a tudományos figyelem az ekkor még főképpen a kegyhelyeken tapasztalható, levél formájában leírt foháskodás jelenségére.¹⁶⁴ A szerző leírja az 1934-ben szentté

¹⁵⁹ Két adatközlőm mesélt 2006. augusztus 13-án Máriagyúdon arról, hogy ezen a két kegyhelyen is vannak a hívek részére vendégekönyvek kitéve.

¹⁶⁰ István 2003.

¹⁶¹ István 2003. 5.

¹⁶² Koren 1950. 29.

¹⁶³ Koren 1950.

¹⁶⁴ Kriss 1950.

avatott Konrád testvér és relikviái körül Altöttingben az 1930-as évektől egyre intenzívebbé váló vallásos tisztelet fejlődését. A hagyományos devóciós formák mellett a kultusz egyre gyakoribb elemévé vált, hogy a hívek gyakran egész hosszú leveleket írtak a szenthez. Ezeket kezdetben elolvasták a helyi szerzetesek, hogy a szentmisében könyörögni tudjanak a bennük leírtakért. A levelek számának növekedésével ez elmaradt, csak megőrizték őket. A náci diktatúra alatt szünetelt a levélírás, de 1945 után új lendületet kapott.

Rudolf Kriss a kiválasztott példák segítségével tartalmi, stilisztikai és formai jegyei alapján mutatja be ezt az ájtatossági formát. A kor- és mentalitástörténeti szempontok mellett a szenttel való kapcsolat különböző formáit emeli ki a források különös értékeként.

A későbbi kutatások szempontjából mindenképpen szót kell ejtenünk Efraim Morote Best „Las Cartas a Dios” című írásáról.¹⁶⁵ A szerző Rudolf Krisshez hasonlóan „égiekhez írott leveleket” elemez, melyeket a perui Cuzco városának katedrálisában helyeztek el Krisztus képe elé. Ezzel a munkájával is felhívja a figyelmet arra, hogy a folklórban jól ismert írott népköltészeti és prózai alkotások mellett érdemes, és kell is külön foglalkozni a vallásos népi feliratszövegekkel, szentekhez, Máriához, Jóistenhez írt levelekkel is.

Talán nem is sejtette, hogy figyelemfelkeltő akciója mennyire eredményes volt, hiszen Rudolf Kriss munkája mellett neki köszönhető az, hogy a svájci néprajzkutató, Walter Heim az írásos ájtatosság e modern megjelenési formáit különállóan, minden aspektusából megvizsgálja. Műve „Briefe zum Himmel” (Éghez írott levelek) címmel 1961-ben jelent meg a svájci néprajzi társaság írásainak 40. köteteként, és máig a modern írott devóció témakörének meghatározó alkotása.¹⁶⁶

Írásának forrása az az 5075 levél, amelyet 1939 és 1952 között Maria Theresia Scherer ingenbohli sírjára helyeztek. Monográfiájának első felében a szokás eredetének problémáját járja körbe. A templomi és búcsús írott ájtatossági formák kutatásának ez egy gyakran felmerülő, máig tisztázatlan, talán tisztázhatatlan¹⁶⁷ kérdése. Mivel később részletesen foglalkozom ezzel a problémakörrel, itt csak utalni szeretnék a probléma lényegére. Egyesek a mirákulumok „csökevényes formáinak”¹⁶⁸, „gyenge utódainak”¹⁶⁹ tekintik őket, mások nem látnak ennyire direkt összefüggést, és a búcsújárással kapcsolatos tradicionális magatartásminták jelentőségét hangsúlyozzák. Walter Heim vizsgálja elsőként ezt a kérdést, és ő is nagyon óvatosan fogalmaz. Az ő vélekedése szerint a modern kori szentekhez írt levelek a votív táblák írásos részéből, a falfeliratokból és a búcsújáróhelyek, kolostorok írott „imajavasataiból” alakul-

¹⁶⁵ A művet Gabriele Ponisch mutatja be: Ponisch 2001. 22.

¹⁶⁶ Heim 1961.

¹⁶⁷ Eberhardt – Ponisch 2000. 15.

¹⁶⁸ Hanisch 1986. 62.

¹⁶⁹ Schneider 1990. 205.

tak ki, és egy, egészen az antik időkre visszanyúló írásos devóciós hagyománykörhöz kapcsolódnak, bár a közvetlen kapcsolat bizonytalanságokat vet fel.¹⁷⁰

A továbbiakban a hatalmas anyagot a feladók, a származás, a szövegek műfaja, felépítése, tartalma és funkciója alapján elemzi és dokumentálja. Ehhez kapcsolódóan évenkénti lebontásban közli a svájci és Svájcön kívüli származási helyét a bejegyzőknek, tematikusan csoportosítja a bejegyzéseket, figyelembe véve azok számát és gyakoriságát a háború ideje alatt, a háború utáni időben és a kultusz fellendülésekor (1949-1952)¹⁷¹

Már ebben az első, mértékadó munkában is nagy súlyt kap az a megállapítás, amelyet a későbbi elemzések csak tovább erősítenek: „Ezek a fohászok az emberi élet minden területét felölelik, egészen a misztikus istenszeretettől egy autó utáni vágyakozásig. [...] Az ingenbohl-i sírlevelek a vallásos fohászok lényegesen nagyobb területét fedik le, mint más búcsújáráshelyek korábbi votív táblái, illetve mirákulum feljegyzései.”¹⁷²

Szinte minden későbbi kutatásban a feljegyzések kiértékelésekor Walter Heimnek ezeket a szempontjait veszik alapul, több kevesebb átfedéssel.

„Kutatástörténeti szempontból Heim munkája a háború utáni pozitivista pontosságot előtérbe helyező módszer kiváló példája” – írja hasonló témájú könyvében az osztrák kutató, Gabriele Ponisch.¹⁷³ Írása azonban nem rekedt meg ezen a végtelenül precíz mennyiségi feldolgozáson, hanem az adatok mögött rejlő mértéket is kutatja.

Walter Heim számára ezek a sírokra helyezett cetlik és levelek „tárgyasított imák”, melyeknek az a feladatuk, hogy megerősítsék, koncentrálják és folyamattossá tegyék a szenthez intézett imaszándékot. Továbbá a kor által meghatározott, de ezzel együtt egy hagyományba ágyazott közösségi dokumentumai az emberi nyomornak, szenvedésnek, váagnak és reménynek, hitnek és bizalomnak, gondnak és szerelemnek.¹⁷⁴ Ez a hagyományokba ágyazottság és közösségi jelleg az, ami megkülönbözteti ezt az ájtatossági formát az egyéni és a vallás által központilag szabályozott szentisztelettől is, és véleménye szerint ez alapján sorolható a népi kultúra jelenségeihez. A tömegkultúrától is egyértelműen elhatárolja ezt a devóciós gyakorlatot. Ezt azzal indokolja, hogy a „tömeges jelenségekből hiányzik az állandóság, a tömegkultúra egy pillanatnyi jelenség, amely keletkezése pillanatában szét is esik.”¹⁷⁵

A szerző munkája végén azzal zárja gondolatait, hogy reményei szerint tanulmányával sokakban ébreszti fel az érdeklődést további tudományos kutatásokra a népi írásbeliség tárgykörében. A kutatások intenzívebbé válása azonban

¹⁷⁰ Heim 1961. 10-15.

¹⁷¹ Heim 1961. 130.

¹⁷² Heim 1961. 114.

¹⁷³ Ponisch 2001. 24.

¹⁷⁴ Heim 1961. 115.

¹⁷⁵ Heim 1961. 103.

csak az 1990-es évektől következett be. Ebben a köztes harminc évben mindössze az alábbi két említésre méltó munka jelent meg a témakörben.

A már bemutatott Parzhami Konrád tiszteletével és a körülötte kialakuló sajátos levélírási szokással állítható párhuzamba a hegnei (a Bodeni-tó partján) Ulrika Nisch tisztelete. A körülötte kialakuló kultuszt Peter Assion mutatja be.¹⁷⁶ Mindkét szent kultuszának fellendülése, és az ehhez kapcsolódó egyre nagyobb mértéket öltő levélírási gyakorlat időben szorosan kapcsolódott a szentté avatási eljáráshoz, és ez által reklámozójává, illetve multiplikátorává is válhatott a szentté avatásnak. Igaz, itt mindkét esetben „frissen” szentté avatott személyek körül kialakuló kultuszról van szó, felvetődik a kérdés, vajon az egyház mennyire tudatosan vett részt ennek a fellendülő devóciós gyakorlatnak az alakításában, vagy a spontán alakuló szenttisztelet és a szentté avatás véletlen egybeeséséről van-e itt szó.

Az eredet kérdéskörét vizsgálva látható lesz, hogy a további kutatásokban is hangsúlyosan jelenik meg az egyház szokásra gyakorolt hatásának a kérdése. Nem véletlenül, hiszen számos kutató és jómagam is hozok példákat arra, hogy az egyház miként „használja ki” ezt a devóciós gyakorlatot a hívek és az egyház, mint intézmény közötti kapcsolat fenntartására.

Ennek kiváló példája a francia dominikánus szerzetes, szociológus Serge Bonnet tanulmánya.¹⁷⁷ Serge Bonnet antológiájában 140.000 írásos imacédulát gyűjtött össze különböző francia kegyhelyeken azzal a céllal, hogy így dokumentálja őket és ez által is imára készítsen másokat. A Bonnet által publikált anyag azóta is egyedülálló a példák gazdagsága miatt, igaz, részletes interpretációt nem ad hozzájuk, csak a családi élet ciklusát (szerelem ideje, háztartás, család, gyerekek, felnőtt gyerekek, munka, halál stb.) követve tematikus rendbe szedi őket.

Walter Heim nagyívű munkája után a szintén francia Geneviève Herberich-Marx 1991-ben megjelent írása ad újabb lökést a kutatásoknak.¹⁷⁸ A vallásszociológus votív képek és mirákulumos könyvek mellett egy elzászi kegyhely, Thierenbach kétkötetes vendégkönyvét analizálja. A könyvet 1980-ban helyezték ki a búcsújárások szervezői, a klasszikus votív gyakorlat alternatívájaként. Összesen 1561 bejegyzést – melyek nyolc hónap alatt keletkeztek – értékelt ki tartalmi és formai jegyei alapján. Míg Walter Heim a szenttisztelet irányából közelít az írásos ájtatosság témaköréhez, a francia kutató a vallást és vallásgyakorlatot helyezi előtérbe. Egy francia kutató által kidolgozott módszert követve¹⁷⁹ megkísérel a szövegeket elemezve a jelenségről egy mentális térképet felrajzolni.

¹⁷⁶ Assion 1973. 43-63.

¹⁷⁷ A tanulmányt Gabriele Ponisch mutatja be: Ponisch 2001. 26.

¹⁷⁸ Herberich-Marx 1991.

¹⁷⁹ Geneviève Herberich-Marx leírja, hogy a módszert Andre Godin dolgozta ki, aki 16. századi prédikációkat elemzett és arra tett kísérletet, hogy ezek alapján egy „mentális térképet készítsen”. Erről bővebben lásd: Herberich-Marx 1991. 141.

Vizsgálja a szokás búcsújáróhelyhez való kötődését, valamint funkcionális, ideológiai, vallási és kulturális dimenzióit. A kegyhelyeken leírt fohászokat ő olyan vallásos aktusként fogja fel, amelyben fontos szerepe van magának az írásnak. Ez már magában egy rituálé, egy gesztus, egy jel, az ember saját biológiai természetét transzcendentálja ebben: „A fehér lapra írás gesztusában, szávaiban, imájában az embernek az a törekvése rejlik, hogy teremtőjével összeköttetést létesítsen (vallás). Az embernek abból az elvitathatatlan igényéből, hogy jelenlétéről nyomokat hagyjon, keletkeznek azok a stratégiák, amelyek az időt és mindent, amit a kimúlás veszélyeztet, transzcendentálják és örökké tegyék.”¹⁸⁰

Az egyéni vallásos törekvések kifejezése mellett Geneviève Herberich-Marx is kiemeli az intézményesített egyház szerepét. Véleménye szerint az egyház így „adaptálja a populáris stratégiákat”, hogy ez által is erősítse a hívek egyházhoz való kötődését, és hogy befolyással lehessen kéréseik tartalmára.¹⁸¹ Ha a szokás lélektanát meg akarjuk érteni, az egyéni törekvéseknek, az egyháznak mint intézménynek a szerepe mellett a búcsújárás hagyományát, tradicionális magatartási mintáit sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hangsúlyozza a szerző.¹⁸²

Walter Heimhez hasonlóan Geneviève Herberich-Marx is megállapítja tanulmányában, hogy a kifejezésformák viszonylag nagy autentikussága, a formai és tartalmi heterogenitás ellenére a szövegek az egyéni vallásosságon túl egy közös mentalitást is visszatükröznek. Mindazok, akik e devóciós gyakorlatban részt vesznek, egy nagy vallási és kulturális közösség tagjai. Közös bennük, hogy mindannyian egy kegyhelyre zarándokoltak, hogy ott vallásos érzéseikről egy sajátos ájtatossági gyakorlat révén tegyenek tanúságot, mindannyian rendelkeznek egy speciális tudással (a kegyhelyeken megtapasztalható erőről) és egy speciális meggyőződéssel (a leírt fohász tartóssá, intenzívvé teszi kérésüket).¹⁸³

Herberich-Marx emeli ki elsőként, hogy ezeket a fohászokat nagyfokú spontaneitás jellemzi, ami az eddig ismert tradicionális devóciós formáktól is jól elkülöníti ezt a forráscsoportot és számos egyéb jellegzetességet eredményez (formai és stiláris sokszínűség, az egyéni érzelmek mélyebb kifejeződése).¹⁸⁴

A tartalmi elemzésnél Walter Heimhez hasonló megállapításra jut a szociológus: a fohászok visszatükrözik az életet a maga teljességében.

A téma kutatása az 1990-es években német nyelvterületen is nagy lendületet kapott. Ezekben a tanulmányokban jelennek meg elsőként olyan leírások, amelyek nem búcsújáróhelyeken, hanem plébániatemplomokban, plébániai közösséghez nem köthető templomokban, például: autópálya-templomok, sőt valós

¹⁸⁰ Herberich-Marx 1991. 143.

¹⁸¹ Herberich-Marx 1991. 292-294.

¹⁸² Herberich-Marx 1991. 142.

¹⁸³ Herberich-Marx 1991. 143.

¹⁸⁴ Herberich-Marx 1991. 291.

közösséghez és templomhoz nem kötődő, virtuális templomokban kitett vendégekönyveket mutatnak be. Ez jól mutatja, hogy a téma kutatásának kibontakozásával párhuzamosan a kutatott forráscsoport is dinamikusan változik. Már Walter Heim is megemlíti felsorolásában a kegyhelyeken kívül néhány plébánia-templomot, igaz, ezek mindegyikében egy konkrét szent kultuszához köthető a templomi vendégekönyvek gyakorlata.¹⁸⁵ Egyre gyakrabban tapasztalható azonban, hogy a szenthez, Máriához, Istenhez írt fohászok gyakorlata elválik a búcsújárás, szent-, illetve Mária-tisztelet hagyományától, és elég maga a szent tér is ahhoz, hogy ez a sajátos hitvalló kultúra megjelenjen. Ahogy a következőkben látni is fogjuk, ez a tény hatással van valamelyest a szokás jellegére, de hogy milyen mértékben befolyásolja azt, az vitatott. Azért is kell ezt külön hangsúlyozni, mert Magyarországon eddig csak búcsújáróhelyeken találkoztam az írásos ájtatosságnak ezekkel az újkori megnyilvánulásaival, így magyar anyag alapján nincs lehetőség ilyen jellegű összehasonlításra.

Ez a dinamikus változás áll Hardy Kromer „Fohászok Istenhez és önmagunkhoz” címmel megjelentetett dolgozatának középpontjában. Munkáját Tauberbischofsheim Szent Márton plébánia-templomának vendégekönyveiről írta. Fő kérdése az, hogyan változik az írásbeli devóció formai és tartalmi jellege azáltal, hogy a hagyományos búcsújárás kontextusából egy más szociális-történelmi kontextusba kerül át. Hardy Kromer véleménye szerint ezek a könyvek struktúrájukban és funkciójukban is jelentősen különböznek a búcsújáróhelyek beíró könyveitől. Kihelyezésük a II. Vatikáni Zsinatot követő időre esik, és elsősorban azzal a céllal kerültek ki a templomokba, hogy a plébánia közösségén belüli kommunikációt szolgálják.¹⁸⁶ A plébánia-templomokban egyre nagyobb számban megjelenő könyvek kihelyezésében Hardy Kromer nagy szerepet tulajdonít Lothar Zenetti frankfurti papnak, aki, mint írja „hallatlanul aktív publicisztikai tevékenységével a jelenség első számú multiplikátorává vált”.¹⁸⁷ Így Németországban szinte általános az ilyen könyvek, vagy ilyen célra létesített falitáblák templomi jelenléte.

Zenetti az 1960-as, 1970-es években egész sor könyvet jelentetett meg, amelyekben a modern liturgia számára új, korszerű pasztorális stratégiákat, például a templomi vendégekönyveket népszerűsíti. A Hardy Kromer által vizsgált könyvet is Zenetti ötletétől fellelkesülve tették ki, és a tauberbischofsheimi plébános szerint számos paptársa cselekedett hasonlóan. A II. Vatikáni Zsinat liturgiai újításokra vonatkozó javaslatai másutt is megjelennek a templomi vendégekönyvek kihelyezésének okaként. Herbert Nikitsch osztrák kutató 60 bécsi plébániát vizsgál.¹⁸⁸ Ezek közül 12-ben talált olyan könyvet vagy füzetet, me-

¹⁸⁵ A Heim által megemlített plébánia-templomok: Bécs: Nepomuki Szt. János plébánia-templom, Klagenfurt: dóm, a fekete Madonna kápolna, Langres: Notre Dame katedrális. Heim 1961. 17.

¹⁸⁶ A II. Vatikáni Zsinat határozatáról bővebben lásd: Cserháti-Fábián (szerk.) 1996. 92-128.

¹⁸⁷ Kromer 1996. 30.

¹⁸⁸ Nikitsch 1990. 191-201.

lyekbe a hívek egyéni fohászaikat írhatják. Az érintett plébánosok elmondják azt is, hogy a kihelyezés fő oka az egyházközség aktiválása, a hívek egyéni könyörgésekre való buzdítása volt. Hardy Kromerhez hasonlóan ő is azt a véleményt képviseli, mely szerint az egyháznak azon törekvése, hogy ily módon aktiválja és motiválja a híveket a könyörgésre, sokkal nagyobb szerepet játszik az egyre gyarapodó számú könyvek megjelenésében, mint maga a szent hely vagy Szűz Mária tisztelete. Megjegyzi viszont azt is, hogy a hívek ezt a lehetőséget sokkal inkább egyéni igényeik kielégítésére használják ki, azaz figyelmen kívül hagyva a liturgiai normákat nagyon közvetlenül személyes, hétköznapi problémáikat írják le ezekben a könyörgésekben.¹⁸⁹

Hardy Kromer ezt emeli ki a plébániai vendégkönyvek egyik fő sajátosságaként, és egyben utal rá, hogy ez a sajátosság el is különíti ezeket a könyveket a búcsújáróhelyek vendégkönyveitől. Leírja, hogy ez a megváltozott kontextus okozza azt is, hogy a szenthez, Szűz Máriához való hívő odaadás helyébe egyre nagyobb mértékben az „én szakralizációja” és az önmagunkra való emlékezés lép. Ezt a változást ő az írásos ájtatosság műfajának belső szekularizációjaként értékeli.¹⁹⁰

Kromer munkájával egy időben került ki a szintén német Gerhard Schmied elemzése.¹⁹¹ Munkája egyedülálló abból a szempontból, hogy hét különböző templom könyvét vizsgálja: újabb alapítású és évszázados múlttal rendelkező plébániatemplomét, kegyhelyét, repülőtérei és klinikai kápolnáét, turisztikailag frekvenciált helyen lévő templomét és egy átlagos plébániai templomét. Ezekben 4664 bejegyzést gyűjtött össze és dolgozott fel. A vallás felől közelít a bejegyzésekhez, és szociológiai szempontból vizsgálja őket.

A vallásszociológiának abból a divatos, de egyre vitatottabb feltételezéséből indul ki, hogy a modern társadalom szekularizált, sőt egyre szekularizáltabb társadalom. Igaz, széles körben viták folynak a szekularizáció fogalmának definíciójáról, de az tény, hogy a folyamat jelei egyre kézzelfoghatóbbak az egyházon belül. Csökken az egyházhoz tartozók száma, egyre több a kilépő, csökkennek a keresztelesek, házasságkötések, a szentmisék látogatottsága stb. alábbhagy. Ezzel a tendenciával azonban szöges ellentétben áll a szerző templomi vendégkönyvekről szerzett tapasztalata. Gerhard Schmied egyenesen sikertörténetként kezeli a könyveket, számuk és elterjedtségük olyan rohamos mértékben nő. Az ellentmondásos helyzetet azzal magyarázza, hogy ezek a beírók olyan „alacsony küszöbű igényt” elégítenek ki, melyre a kevésbé aktív vallási élettel rendelkezők is könnyen meghívhatóak.¹⁹²

¹⁸⁹ Nikitsch 1990. 201.

¹⁹⁰ Kromer 1996. 115.

¹⁹¹ Schmied 1997.

¹⁹² Schmied 1997. 135.

Gabriele Ponisch 2001-ben megjelent könyvében az ausztriai Mariatrost kegyhelyének vendégkönyveit analizálja.¹⁹³ Az előbb bemutatott szerzőkhöz hasonlóan szintén vizsgálja a tradicionális devóciós jelenségekkel való kapcsolatot és még ha az egyházi kontextus miatt meglepőnek tűnik is, a posztmodern jelenségei közé sorolja ezeket a vendégkönyveket.

A bejegyzések mennyiségi és minőségi analizisekor Geneviève Herberich-Marx kategorizálását követi, és vele egyező megállapításra jut: a tartalmi és formai sokszínűség ellenére felrajzolható egy közös mentális térkép, melyen az egyházi normák és értékrend tükröződik vissza.

Elsőként Gabriele Ponisch vizsgálja meg ezt az ájtatossági gyakorlatot, mint egy sajátosan aszimmetrikus kommunikációt aktust. Ebben nem az információátadás kerül a középpontba, sokkal inkább a megszólított személy felszólítása és a vele való kapcsolat „ébred tartása”.

A fohászok írásának lélektani funkciójával is egyedülállóan mélyrehatóan foglalkozik a szerző. Kiemelésre kerülnek az írás terápiás dimenziói, az önfelfedés, az identitáskeresés, az én definiálása és a könyvnek mint naplónak a használata.

Gabriele Ponisch kiemeli könyvében a templomnak mint szimbolikus értelmezési mezőnek a jelentőségét. A templom irányt ad, definiált tere a Transzcendenssel való kommunikációnak és „biztosítja” azt a másik felet, akivel ez az interakció megvalósítható. Láttuk azt is, hogy nem feltétlenül szükséges, hogy ez a templom Szűz Anyának vagy valamely szentnek kiemelten fontos kegyhelye legyen, egy a lényeg: szent tér legyen, ahol mindenki inspirációt és lehetőséget kap, hogy kapcsolatba lépjen az égiekkel. A nemzetközi kutatások áttekintésének a végén két olyan cikket szeretnék megemlíteni, melyek ezt a megállapítást igazolják. Sabine Wienker-Piepho¹⁹⁴ olyan imacédulákat vizsgál, melyeket német autópálya templomokban gyűjtött. Itt teljesen spontán módon alakult ki ez a devóciós gyakorlat, aminek hátterében véleménye szerint a hosszú utazások okozta stresszhelyzet és feszültség állhat. Ez olyan szükséghelyzetet szül, amely gyakran fohászra készíti a templomba tévedő utast.

Peter Lingens¹⁹⁵ írása egyenesen annak bizonyítéka, hogy újabban konkrét, fizikai keretek sem szükségesek ahhoz, hogy ilyenfajta igényüket kielégítsék a szükséghelyzetben lévő emberek. Cikkében olyan német internetes oldalakat mutat be, ahol bárkinek lehetősége nyílik arra, hogy felkeressen egy virtuális templomot és oda írja le vágyait, háláját, bánatát és örömét. E portálok olyan lehetőségeket is biztosítanak, amelyekre egy kegytemplomban nagyon ritkán adódik alkalom: valós dialógus teremthető a fohászok írói között, lehetőség van az írásos reagálásra, tanácsadásra, a másik megerősítésére.

¹⁹³ Ponisch 2001.

¹⁹⁴ Wienker-Piepho 1993.

¹⁹⁵ Lingens 2003/2004. 219-245.

Magyarországon az 1990-es évek második feléig csak elvétve lehet hasonló forrásokról olvasni. Hetény János 1951-ben írott, és 2000-ben a *Devóció Hungarorum* 7. köteteként megjelenő Karancs-hegyi Szent Margit-kápolnával kapcsolatos kutatásai során tesz elsőként említést ilyen jellegű vendégkönyvről.¹⁹⁶ A kápolnában a két világháború között volt ilyen könyv „Napló” néven kitéve. Jellegében eltér az általunk vizsgált könyvektől, mert elsősorban az oda látogatók neveit, a kegyhelyre látogató és a kegyhelyet gondozó hívek adományait, kegyhelyért végzett munkáját, a búcsúkon celebráló papok neveit dokumentálja jegyzőkönyvszerűen. Ezeket az adatokat többnyire a kegyhely gondozója rögzíti, hívek egyénileg beírt fohászaival, imáival nem találkozhatunk bennük.

A következő említést Barna Gábornak a szlovákiai Egyházasbást-Vecseklő kápolnáját bemutató leírásában olvashatjuk.¹⁹⁷ A leírás néhány sorban utalást tesz arra, hogy Szűz Máriához és a forráshoz látogatók gyakran írták neveiket a szobrot rejtő kis fa kápolnácska oldalára, vagy vésték késsel a falba, fába, hogy megörökítsék itt jártuk tényét és kéréseiket. 1970-ben a kápolna gondozója füzetet és ceruzát függesztett ki, hogy így óvja meg a kápolna falát a rongálástól, s hogy a látogatók abba írhasanak. Az 1990-es évek végén Barna Gábornak sikerül az 1987-1997 között betelt négy füzetet alaposabban is tanulmányozni és az adatokból kiolvasható információkat rövid cikkben közölni.¹⁹⁸ A kegyhelyek vendégkönyveinek vizsgálata terelte a kutatót és később tanítványait is a szakralitástól távol eső helyek, például kórházak, fürdők vendégkönyveinek vizsgálata felé.¹⁹⁹ Ezek a kutatások fontos tanulságokkal szolgálnak a kegyhelyek könyveinek vizsgálatához.

E néhány utalástól eltekintve máriakálnoki dolgozatomig nem született elemző, értékelő jellegű írás ezekről a forrásokról.²⁰⁰ Az újabb és újabb források felfedezése után rövidebb tanulmányokban hívtam fel a figyelmet Szeged-Alsóváros és Csíksomlyó könyveire.²⁰¹

A máriakálnoki anyagot bemutató első írásaimat követően a kolozsvári István Anikó az, aki hozzám csatlakozva részletesen bemutatta egy kegyhely, a

¹⁹⁶ Hetény 2000. 121-201.

¹⁹⁷ Barna 1985. 163-177.

¹⁹⁸ Barna 2001. 110-116.

¹⁹⁹ Barna 2000. 29-42., Barna 2003. 43-51. Barna Gábor kutatásaihoz kapcsolódva a Szegedi Egyetem Néprajzi és Antropológiai Tanszékén a 2007-es tanévben féléves kurzus indult a különböző helyeken előforduló vendégkönyvek kutatására. A kutatás eredményeiről született dolgozatok és a begyűjtött vendégkönyvek megtekinthetők a tanszék adattárában (SZENTA). Barna Gábor szíves közlése.

²⁰⁰ Frauhammer 1997., 1999.a

²⁰¹ Frauhammer 1999.b, 2004 (kézirat, A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke és a Kriza János Néprajzi Társaság által szervezett „Erdély és Moldva népi vallásossága” Bálint Sándor születésének 100. évfordulója tiszteletére rendezett konferencián „A csíksomlyói vendégkönyvek címmel”.)

felsőháromszéki Futásfalva vendégkönyvét.²⁰² Az adatok számszerű kiértékelésén túl a fiatal kutató is kísérletet tesz a számok mögött rejlő mélyebb tartalmak felfedezésére: a problémák, a fájdalmak kiírásából adódó megoldási stratégiára; a beírás gesztusa révén szövődő virtuális közösség létrejöttére; az imának írásos kommunikációs aktusként való működésére. Külön figyelmet érdemel, hogy a tanulmányban a könyvbe beíró zárandokok is megszólaltak, akikről többnyire elfeledkeznek a kutatók.

A magyar anyag átfogó és összehasonlító jellegű bemutatása mindeddig nem történt meg, könyvemmel ezt a hiányt szeretném pótolni.

DEFINICIÓS PROBLÉMÁK, MŰFAJI BESOROLÁS

A jelenkori írásos ájtatosság kutatásának főbb állomásait bemutatva, a templomi vendégkönyveket műfaji szempontból az írott devóció megnyilvánulásaiként kezeltem. A következőkben azt mutatom be, melyek azok a funkcionális, strukturális és tartalmi elemek, melyek ezt indokolják.

Az első hasonló jellegű forrásokat vizsgáló munkák szerzőinek, Walter Heimnek és Rudolf Krissnek a nevéhez köthető az írásos ájtatosság kategóriájának megalkotása. A szerzők ide sorolták még az égiekhez írott leveleket, a votív táblák szövegeit, a templomok, kápolnák falaira írt feliratokat, márványtáblákat, és számos közös jegyük miatt ide sorolhatóak a templomokban, búcsújáróhelyeken kitett vendégkönyvek is. Mik ezek a közös jegyek?

Mindegyik megnyilvánulás egy fórumot teremt ahhoz, hogy egy szent helyen írásosan megnyilvánuljon az oda látogató. A másik közös jellemvonása ezeknek a forrásoknak létrejöttükben és funkciójukban van. Mindegyik megnyilatkozás írójának egy Transzcendens létező irányában tett vallásos odaadásáról és annak nyilvánossá tételéről szól. Ez a két dolog tehát a legkisebb közös nevezője azoknak a megnyilatkozásoknak, melyeket az írásos devóció műfajához sorolunk.²⁰³

Ha tágabb körben kívánjuk elhelyezni a műfaj forrásait, a votív szokásokat kell említeni, melyekhez a belső megnyilatkozás nyilvánossá tételének aktusa köti őket. Kriss-Rettenbeck a nyilvánosságra tételnek erre az aktusára a jogi szaknyelvből átvett promulgáció (közzététel) fogalmát használja, és a következőképpen definiálja:²⁰⁴

- A szentre és annak különleges hatású helyeire való ráhagyatkozás (az elígérkezése, az eljegyzése), a hozzá való fohászkodás és nála való menedékkeresés stb. aktusa.
- Maga a tény, hogy a kegyhely szentje csodálatos módon segített.

²⁰² István 2003.

²⁰³ Kromer 1996. 21.

²⁰⁴ Kriss-Rettenbeck 1958. 98.

- A kegyhely patrónusa és annak csodás közreműködése iránti köszönet, dicséret és hála érzése.

A nyilvánosságra hozatal és a hitvallás minden devóciós megnyilvánulás sajátja. Hardy Kromer és Gabriele Ponisch ehhez kapcsolódóan azonban megkérdőjelezi, hogy a templomi vendégkönyvek esetében valóban kizárólag csak vallásos hitvallásokról van-e szó. Felmerül ugyanis a kérdés: valóban a „nagy Transzcendensek”, a „szentek”, a „természetfölötti” az elsődleges és egyedüli kommunikációs vonatkozási pontjai e megnyilatkozásoknak?²⁰⁵ A szövegek elemzése és értelmezése fog erre választ adni.

A tradicionális írott ájtatossági formákhoz viszonyítva itt egy sokkal spontánabb jelenséggel állunk szemben, ahol jóval szabadabban bánnak a kifejezésformákkal. Ez lehetőséget teremt arra, hogy a szakrális elemek mellett azon kívül esőek is megjelenjenek, keveredjenek egymással, összemosódjanak. Tematikájukban is tapasztalható ez a fajta profanizálódás, egyre jobban szorulnak háttérbe a klasszikus votív témák és ezzel párhuzamosan a hétköznapi élet teljes spektruma egyre nagyobb teret nyer. Talán ez az a két pont, ahol legjobban megmutatkozik a templomi vendégkönyvek és a többi írott devóciós forrás különbözősége.

Épp e spontaneitás, profanizálódás, köznapiság okán indokolt annak a kérdésnek a megvitatása, vajon nem helyesebb-e e jelenség tárgyalásakor a népi helyett a populáris vallásosság fogalmának alkalmazása? Ismert, hogy a magyar néprajzban a németből átvett és szó szerint fordított népi vallásosság (Volksfrömmigkeit) fogalma honosodott meg, mégis – és ezt az itt vizsgált források is alátámasztják – érezhető, hogy egy sokkal szélesebb társadalmi réteget megmozgató és a profán populáris kultúrától is átitatott jelenségről van szó. Nagy-Britanniában a popular religion, Franciországbban a religion populaire, Spanyolországban a religiosidad popular, Olaszországba a religiosità popolare fogalmát használják. A különböző terminológiák gyakran egymás szinonimájaként jelennek meg, jóllehet, nem teljesen fedik egymást.

A népi elnevezést rendszerint úgy próbálják értelmezni, hogy szembe állítják a vallásos élet valamely más típusával, a „városias”, „urbánus” vallásossággal, a „hivatalos” vallásossággal, azaz: „Minden olyan vallási gyakorlatnak és nézetnek az összessége, amely a szigorúan teológiai és liturgikus értelemben vett hivatalos valláson kívül, és mellett működik.”²⁰⁶ A Magyar Néprajz VII-es kötete is ezzel a jelentéstartalommal írja le a népi vallásosság terminusát: a „hivatalos liturgia mellett létezőnek”, illetve „a hivatalos vallás népi gyakorlatának” nevezve azt.²⁰⁷ E felfogások értelmében a tételes vallásoktól független, autonóm vallásként működik a népi vallásosság, ami ma már szintén vitatható.

²⁰⁵ Kromer 1996. 22., Ponisch 2001. 36.

²⁰⁶ Yoder 1974. 14.

²⁰⁷ Bárány 1990. 331.

Elég csak az itt vizsgált jelenségre gondolnunk. Láthatjuk – és erről a későbbiekben még bőven lesz szó – hogy az egyház miként karolja fel és építi be a búcsújárás viselkedéssorába ezt a sajátosan újszerű fohászírási lehetőséget. A modern korban tehát intézményesülési lehetőségekhez is jut ez a fajta vallásosság, illetve annak egyes részei, vagy működhet a „hivatalos” egyházi intézményrendszer hallgatólagos vagy aktív támogatásával is.²⁰⁸

Szoktak „paraszti” vallásosságról is beszélni, amikor a népi vallásosság romantikus „nép” fogalma a hagyományos paraszti kultúra hordozóját jelenti.²⁰⁹ A kegyhelyek mai látogatói körét ismerve és a vendégkönyvek beíróit vizsgálva azonban azzal szembesülünk, hogy sokkal szélesebb azoknak a köre, akik e könyveket használják, nem csupán az elit „alatti” társadalmi csoportokra korlátozódik.²¹⁰ Gondoljunk a szervezett gyalogos zarándoklatokra, turistacsoportokra, egyéni kirándulókra, osztály, munkahelyi, céges és egyéb kirándulások résztvevőire, a termékbemutatókkal egybekötött kegyhelylátogatásokra. A látogatók sokfélesége az egyéni vallásosság mértékében és a kegyhelyekhez való viszonyulás motivációiban is megmutatkozik.

Mindezeket a szempontokat figyelembe véve célravezetőbb lehet a tágabb értelmű terminusok használata. Leonardo Primiano vezeti be a „vernaculáris” vallásosság fogalmát, amely a vallás megélt vagy köznapi természetére utal. Ebben kifejezésre jut az egyén vallással való találkozása, az abban megélt élményei, azok értelmezése és gyakorlása, de hiedelmei verbális és non-verbális, valamint materiális megnyilvánulásai is. A valláshoz tehát az egyéni, az ő valláshoz való viszonyulásán keresztül közelít, ezzel egyúttal egy módszert is adva a kutató kezébe.²¹¹

Mindezekkel egyetértve, a vizsgált jelenség sajátosságait figyelembe véve én a hazai köztudatba már jobban beépült populáris vallásosság gyűjtőfogalmát használom. Ez a meghatározás talán pontosabban utal arra az átalakult új társadalmi és szokáskörnyezetre, amely a szociokulturális jelenségek populáris elemei felé is nyitott.²¹² Ez a kifejezés utal a hagyományosan falusi jellegű népi vallásosság változására és városokra való kiterjedésére, sőt arra is, hogy ez a modern népi vallásosság ma már nem csak az elit alatti csoportokra korlátozódik. „Ez már egy kevésbé tömeges, kevésbé kollektív, egyre inkább a családhoz és a privát gyakorlathoz kötődő vallásosság, mely kevésbé feltűnő és kevésbé kifejező. Kulturális öröksége nem olyan erőteljes, mint a korábbi falusi környezetben volt. Sok gyakorlat és szimbólum teljesen elmaradt, mások azonban, amelyek illeszkednek az újfajta munkákhoz és életstílusokhoz, helyet kapnak.”²¹³

²⁰⁸ Mohay 1999. 546.

²⁰⁹ Barta 1998. 485.

²¹⁰ Mohay 1999. 546.

²¹¹ Primiano 1995. 39-44.

²¹² Ebertz-Schultheis 1986.14-15., Barta 1998. 485.

²¹³ Mohay 1999. 544.

AZ EREDET KÉRDÉSE. KONTINUITÁS? INNOVÁCIÓ?

A téma kutatásának egyik legvitatottabb kérdése ez. A következőkben megpróbálom összefoglalni mindazokat a megállapításokat és elképzeléseket, amelyek a modern jelenség kialakulásához vezettek.

A tradicionális devóciós formák bemutatása egyértelművé tette, hogy folyamatos az egyes devóciós formák közötti átfedés, átmenet. Az áttekintés során az i világhosszú vált, hogy az átfedések és hasonlóságok ellenére a kegytemplomok vendégkönyvei különálló csoportot alkotnak az írott devóció jelenségei között.

Számos esetben azonban nem követhető nyomon, mi miből alakult ki, mi mit váltott le, mi mit helyettesített. Sőt kegyhelyenként is változó a sorrend, a votív képeket váltotta a falfirka, a falfirkát a könyv, vagy másutt a votív képek szövegei önállósodtak, és éltek tovább imacédula, illetve levél, majd könyv formában (Máriaradna), vagy a falfirkát váltotta a hátatábla és/vagy a könyv (Vecseklő, Pálósszentkút, Mariazell, Eszék, Karancs-hegy), megint másutt a falfeliratokat váltották a szentekhez írt levelek. Látható az is, hogy Máriapócon a mirákulum feljegyzéseket váltották fel a fohászok. Utaltam arra is, hogy múzeumi vendégkönyvhöz hasonló szerepet is szántak a könyvnek. Utolsóként, de nem utolsó sorban kell említenem azokat a helyeket, ahol minden előzmény nélkül jelentek meg a hívek fohászai számára kitett könyvek (Máriakálnok), illetve azokat a helyeket, ahol spontán kezdtek el gyűlni az imacédulák (Mátraverebély-Szentkút). E két kegyhely esetében egy sajátos jelenségnek is szemtanúi lehetünk: a kutató és a téma kutatási témává válása is formálta és formálja ma is az írott devóció hagyományait. Máriakálnokon mintegy hatvan év elteltével újra tettek ki vendégkönyvet a kegykápolnába, Mátraverebélyen pedig 2009 szeptembere óta a remete-barlang mellett, a kegyiszobor előtti füzet is lehetőséget ad a fohászok írására.

Kimutatható-e tehát egyfajta kontinuitás ezek között az ájtatossági formák között vagy egy teljesen új innovációról van szó?

A kérdés megválaszolásához fontos információkkal szolgálhatnak azok a körülmények, amelyek egy ilyen könyv beszerzéséhez és kihelyezéséhez vezettek.

Sok esetben a könyvek eltérő elnevezése is egyértelmű utalás erre a kontextusra. Németországban és Ausztriában Fürbitten-, Anliegenbuch (könyörgések, illetve imaszándékok könyve); Wallfahrbuch (búcsúskönyv); Gedenkbuch (emlékkönyv); Gästebuch (vendégkönyv); Pilgerbuch (zarándokkönyv) a neve a könyveknek. Angliában szintén Intercessions Books (könyörgések/közbenjárások könyvek) ismertek ezek a források. Ezek a helyi elnevezések gyakran utalnak arra a szándékra, mellyel a könyvet eredetileg kihelyezték.²¹⁴ Egységes magyar elnevezés eddig nem született még, így én a magyar könyveknél leggyakrabban előforduló vendégkönyv elnevezést használom.

²¹⁴ Eberhardt-Ponisch 2000. 12.

A könyv rendeltetésére utalhatnak még a bennük lévő konkrét tájékoztatók és útmutatások is, mint például Máriakálnokon: „*Nehéz időkből és súlyos aggodalmakkal terheltén nyitjuk meg ezt az emlékkönyvet az Isten dicsőségére, a B. Szűzanya tiszteletére és a késő utókor emlékére.*”²¹⁵ Szeged-Alsóvároson a könyv mellé helyezett lapon ez állt: „*Írd be a könyvbe egyéni könyörgéseidet, köszönetnyilvánításaidat, és ezeket az atya a mise könyörgései közé felveszi.*” A pap vagy a közösség ezen instrukciói által hívja meg és buzdítja a hívőket az írásra. Ehhez kapcsolódóan kell megemlítenünk a II. Vatikáni Zsinat liturgiára vonatkozó döntéseit, melyek a könyörgési gyakorlat újraélesztésére tesznek kísérletet. Ezek célja az volt, hogy a híveket jobban bevonják az igeliturgiába, és az egyházi gondolkodás és a laikus hívek hétköznapi gondolatai között valamelyest kapcsolatot teremtsenek.²¹⁶

Nem csak az egyház vagy a plébános motiválhatja a hívőket az írásra, hanem gyakran a másik ember példája is. Tristan Gray Hulse leírja, hogyan alakult ki ez a szokás az ír Llandrilloyn-Rhosban. 1992-ben az itteni plébános egy papírfecnit talált a kápolnában. A cédula tartalma annyira megérintette, hogy ott hagyta. Néhány hét után újabbak voltak ott, aztán megint újabbak, és ez így folytatódott tovább, anélkül, hogy a plébános erre buzdította volna az ide zárándoklókat.²¹⁷ Valószínű tehát, hogy nem tudatosan, de maguk az emberek is kölcsönösen aktivizálhatták és bátorították egymást. A cetliket kezdetben hetente egyszer a szentmisén felolvasták, a cikk megjelenésekor már – nagy számuk miatt – csak általában emlékeztek meg róluk, és három hét után elégették őket. Itt tehát egyértelműen megragadható a szokás spontán kialakulása és elterjedése. Ebből is látható, hogy a hívek az egyház tudatos irányítása nélkül is, a szenttiszelet tradicionális magatartásmintáit követve, megtalálják azokat a kifejezésformákat, amelyek segítségével mindennapi gondolataikat és szükségleteiket nyilvánosságra hozzák. Az eredet kérdése persze ebben az esetben sem zárható le ilyen egyszerűen. Hulse véleménye szerint a spontán kialakuló gyakorlat is évszázados magatartásminták, barokk-, sőt talán késő középkori – kultuscselekedetek hagyományából táplálkozik.

A Gray Hulse írásában bemutatott fohászok helyszíne ugyan nem különleges, mégis külön említést érdemel, mégpedig azért, mert talán ez az egyedüli olyan leírás, amiben egészen konkrétan nyomon követhető e szokás kialakulása és elterjedése.²¹⁸

Olyan kegy- és plébánia templomokról is tudunk (például: Egyházasbást-Vecseklőn, Mariazellben, Eszéken) ahol, azért tettek ki füzetet és tollat, hogy megóvják a kápolna falát a rongálástól. Ez is egy lehetséges módja annak, hogy aktivizálja és motiválja az egyház a híveket az írásos imádságra.

²¹⁵ Máriakálnoki Vendégeknyv 1947-1952. 1./ 1.

²¹⁶ Nikitsch 1990. 194. A Második Vatikáni Zsinat döntéseiről bővebben lásd: Cserháti-Fábián (szerk.) 1996. 92-128.

²¹⁷ Hulse 1995. 33.

²¹⁸ Hulse 1995. 31-42.

Ezek a példák azt a feltételezést erősítik, hogy ennek az ájtatossági formának a kialakulásakor a spontaneitás és a hétköznapi gondok, problémák szent helyen való leírásának igénye fontosabb tényező, mint a papság és az egyház szerepe. Magyarországon egyelőre még csak a búcsújáróhelyeken figyelhető meg, de a nyugat-európai példák jól jelzik, hogy ez az igény a búcsújárásoktól függetlenül is megvan az emberekben, sőt egyre erősebbé válik. Ezt mutatja, hogy mindig újabb és újabb, az adott kornak legmegfelelőbb írásos médiumaihoz fordulnak, hogy így találjanak utat a Transzszendenshez. Láttuk, hogy ma már nem elképzelhetetlen, hogy az internet segítségével, e-mailen keresztül egy virtuális „panaszládába” kéréseket intézzünk a Jóistenhez. Így már arra sincs szükség, hogy egy szent helyet felkeressen valaki ahhoz, hogy Istennel felvegye a kapcsolatot, minden virtuális dimenziókba helyeződik és ezáltal profanizálódik is. Sőt Gabriele Ponisch olyan egészen innovatív elemeket is felfedezni vél a templomi vendégkönyveket elemezve (nyilvános napló, a hiányzó beszélgető partner pótléka), amelyek teljesen elszakítják ezt a jelenséget a devóciós hagyományoktól.

A templomi vendégkönyvek eredetét és létrejöttét vizsgálva három tényező együttes hatását kell tehát figyelembe venni: a kegyességi gyakorlat évszázados hagyományait és mintáit, melyek kiegészülnek számos innovatív elemmel, és mindehhez társul egy gyakran tudatos egyházi stratégia. Ha a tradicionális devóciós formákhoz való folyamatos kapcsolódás nem mindenhol és nem mindig mutatható is ki, azt azért elmondhatjuk, hogy a mögötte rejlő törekvés – ami valójában életre kelti ezeket az írásokat – évszázadok óta folyamatos: írásos formában kapcsolatba lépni Istennel, egy szenttel, Szűz Máriával, és ennek kapcsán hálát adni az általa végbe vittekért, illetve kérni. Ez természetesen mindig az adott kor igényeinek, világképének megfelelően történik, így a tradicionális formák mindig újabb és újabb innovatív elemekkel bővülnek és folyamatosan átalakulnak. Az egyház pedig figyelemmel kíséri ezt a populáris vallásgyakorlatot, és felhasználja arra, hogy a hívek és az egyház, mint intézmény közötti kapcsolatot fenntartsa.

Mindezek figyelembe vételével azt mondhatjuk, hogy a hobsbawmi értelemben vett *kitalált hagyományról* van szó. Megtalálhatóak benne – igaz napjaink körülményeihez adaptált formában – az írásos áhítat gyakorlatoknak azok a rituális és szimbolikus elemei, szabályai és motivációi, melyek ismétlése révén automatikusan megteremtődik a múlttal való folyamatosság. Hobsbawm utal arra, hogy „ezek a folytonosságok persze meglehetősen mesterkéltek, valójában inkább új helyzetekre adott válaszok, amelyek a régi szituációkra való hivatkozás formáját öltik.”²¹⁹ Két szándék egyesül ebben: a modern világ állandó változása és megújulása; valamint a társadalmi élet bizonyos viselkedési normáinak változatlanlansága és mozdulatlanlansága.²²⁰ A vendégkönyvek jó példái annak, mi-

²¹⁹ Hobsbawm–Ranger 1989. 2.

²²⁰ Hobsbawm–Ranger 1989. 1-14.

ként alkalmazkodott az írásos devóció hagyománya, az egyház intézményes kereteinek köszönhetően e szándékok megvalósulásához.

A nemzetközi kutatások és a saját magyar anyagban szerzett kutatásaim tapasztalatai további megállapításra is készítetnek. A fent említett három tényező (tradíciók, innovatív elemek, egyház, mint intézmény szerepe) súlya nem mindenütt egyforma. Ahogy a szokás egyre távolabb kerül a búcsújárás hagyományától, gyengülnek a tradicionális elemek: példaként említhető a hagyományos votív témák háttérbe szorulása. Sőt, ha a profán környezetben található könyvekre gondolunk (például internetes portálok) felmerülhet annak a kérdése is, hogy ez a jelenség már-már túl is lépte az írásos ájtatosság kereteit, annyira sok bennük a formai, funkcionális és tartalmi újdonság.

A magyar anyag esetében ez a fajta hangsúlyeltolódás még nem jelentkezett: a szokás itt egyértelműen kötődik a búcsújárás hagyományához.

MAGYAR KEGYHELYEK VENDÉGKÖNYVEI

MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK

A kutatás helyszíneinek kiválasztása

A vizsgált vendégekönyvekhez a máriakálnoki búcsújárás kutatása vezetett. Ettől kezdődően kerestem és figyeltem más búcsújáróhelyeken is ezeket a beíró könyveket, imacédulákat. Rövid időn belül kiderült, számos helyen léteznek ilyen könyvek és cédulák.²²¹ Feldolgozásomhoz öt kegyhelyet választottam ki a következő szempontok miatt: 1. Máriakálnokot, ami egy kis vonzaskörzettel rendelkező, kevésbé ismert kegyhely, és vendégekönyve egy viharos történelmi korszakban működött. 2. A felvidéki Egyházasbást-Vecseklőt, mivel ez is egy alig ismert és egyházi jóváhagyással nem rendelkező kegyhely. 3. Mátraverebély-Szentkutat, mert egyedül itt tapasztaltam, hogy spontán, könyv kihe-lyezése nélkül, a kegyszobortól távol is él a fohászírás gyakorlata. Kiválasztásakor fontos volt az is, hogy itt még megfigyelhető a tradicionális búcsújárás számos eleme. 4-5. Máriagyűdöt és Máriapócsot, mert Mátraverebély-Szentkút mellett talán ez a két legismertebb magyarországi kegyhelyünk. Ezen kívül Máriapócson találtam a nemzetközi összehasonlításban is különösen korainak számító legkorábbi vendégekönyvet, amelyet 1900-ban kezdtek vezetni. Máriapócs mellett szólt az is, hogy ez az egyedüli görög katolikus kegyhelyünk.

Az így kiválasztott forrás nagyon sok szempontból lehetőséget kínál az összehasonlításra. Van közte 20. század eleji, az 50-es években született és természetesen egészen új keletű könyv is. Kis és nagy vonzaskörzetű, ismert és alig ismert búcsújáróhely is. Ez a sokszínűség ad lehetőséget arra, hogy munkámban tett megállapításaimat a magyar anyagra nézve általános érvényűnek tekintsem.

A következőkben a kiválasztott kegyhelyeket, azok jelenkori állapotát, vendégekönyveinek használatát, helyi jellegzetességeit mutatom be.

Máriakálnok

A kis szigetközi, egykor németek lakta falucska határában elhelyezkedő kegyhely kialakulását az 1500-as évek teszik a kegyhelytörténetek.²²² A le-

²²¹ A vendégekönyvekkel rendelkező kegyhelyek felsorolását lásd: „A szokás elterjedtsége” című részben.

²²² A máriakálnoki kegyhely történetéről bővebben: Pávai 1903., Weiss 1970.

gendák szerint itt nyílt forráskút volt, melynek vizében helybeli földművesek Sarlós Boldogasszony képére bukkantak. Ugyanitt került elő, szintén csodás körülmények között az Álló Boldogasszony fa szobra. Az évszázadok során e tárgyakhoz kötődően bontakozott ki a búcsújárás, illetve a kultusz alakulásának megfelelően újabb és újabb kápolna és templom épült. A jelenleg is látható kápolna 1874-ben készült el. (13. kép)

A kegyhelyet a leírások tanúsága szerint a századfordulón búcsúk alkalmával akár 10.000 ember is felkereste, annak ellenére, hogy más kegyhelyek vonzáskörzetében is volt (Osló, Lorettó, Boldogasszony, Mariaszell). Ekkor még a környék nemzetiségi összetételének megfelelően tartottak külön magyar és külön német misét, de a horvát énekszó sem volt ritka. Az 1946-os kitelepítés utáni időben ez a dinamizmus és ez a nemzetiségi jelleg fokozatosan csökkent, leginkább csak a környező falvakból (Halászi, Arak, Kimle, Moson) érkeztek zarándokok. Alapvetően ma is ez a helyzet, a tömeges zarándoklatok igazából itt megszűntek, leginkább egyénileg, családdal jönnek ide a hívők. Az 1990-es évek közepétől tapasztalható némi fellendülés, ami a búcsús turizmusnak és a gyalogos zarándoklatjárás napjainkban tapasztalható divatjának köszönhető. Ezek a csoportok elsősorban nem a két fő búcsúnapot (Szentháromság vasárnapja, Kisboldogasszony utáni vasárnap) látogatják, hanem esetlegesen érkeznek. Említésre méltó az egykori német ajkúak mai napig tartó szoros kötődése a kegyhelyhez. A rendszerváltás utáni időktől kezdve minden második évben itt Szentháromság vasárnapján tartják meg a régi kálnokiak találkozóját. A kápolna közelében 2008-ban az egykor remeték, majd a kápolnai gondnok és gyertyaöntő által lakott házban rendezték be a kis faluházat is, emléket állítva a régi időknél. Így vált a kegyhely és az azt övező kis liget egykori kálnoki identitásuk emlékhelyévé.

A szobrot a mai napig öltöztetik, és a falu buzgó családjainak köszönhetően mindig szép és gondozott a kis kápolna. (14-15. kép) Húsvéthétfőtől október elsejéig minden szombaton szentmise van, amelyre mindig szép számmal érkeznek a környékbéli falvakból és Mosonmagyaróvárról.

A kegyhelyen öt évig volt a búcsúsók számára vendégkönyv kitéve. A 35x45 cm-es, kemény fedélbe kötött, 402 sima lapból álló könyvbe 1952 novemberéig folyamatosan a bejegyzések, ekkor bevették a füzetet és helyére nem tettek ki újabbat. Ez időszak alatt 324 lapra, 3190 feljegyzés született. Ezek többnyire néhány soros rövid fohászok, néha azonban felbukkannak köztük hosszabb, személyesebb megnyilvánulások is. (16. kép)

A könyv megszüntetésének, csakúgy, mint a kihelyezésének okairól, hivatalos feljegyzést nem találtam. Évekkel ezelőtt egy idős néni említett egy esetet, amikor a helyi plébános dorgáló sorokat írt a könyvbe, nemtetszését nyilvánítva ki ezzel a beírt szöveg tartalmára.²²³ A feldolgozás során valóban találtam egy

²²³ Az esetet Frauhammer Mátyásné (Láber Klára) említette 1995. augusztus 15-én egy, a búcsújárásról készített interjúban.

erre utaló bejegyzést: „Kérem a kedves híveket, hogy az oktan és haszontalan bejegyzésektől tartózkodjanak, 1951. IV. 7. Varga Imre plébános.”²²⁴ Az adatok bizonytalansága miatt csak valószínűsíthető, hogy a plébános az ilyen esetek elkerülése végett nem tett ki újabb füzetet.

Közel hatvan év elteltével ma újra van vendégekönyve a kegyhelynek. Köszönhető ez a falu jelenlegi papjának, aki a kápolna vendégekönyvét bemutató forráskiadványon²²⁵ felbuzdulva újraélesztette a beíró könyv hagyományát. Igaz, a könyv nincs folyamatosan kitéve, így csak a bejelentett csoportok képviselői, prominens egyházi személyek kapnak felkérést, hogy írjanak bele. Ez a bejegyzések szövegét is meghatározza: az egyéni, spontán, személyes imák helyett főképp a látogatás dokumentálására, a kegyhely szépségének méltatására helyeződik bennük a hangsúly.

Egyházasbást-Vecseklő

A helyiek által – a mellette folyó patak után – „Lőrince”-ként emlegetett zarándokhely a Felvidéknek egy alig ismert kegyhelye. A magyar kegyhelyek és búcsújárások kutatásával foglalkozó Barna Gábor figyelt fel az itteni két kis kápolnára 1985-ben,²²⁶ melyet főképpen Medvesalja magyar falvainak lakosai látogatnak.²²⁷ Írásos források a hely kialakulásáról nem tudósítanak és egyházi búcsús engedéllyel sem rendelkeznek. A szájhagyomány szerint nagyjából a századforduló körüli években kezdtek ide járni a zarándokok. Kialakulását a legenda Szűz Mária megjelenésével és a csodálatos forrás, a Hasznos-forrás keletkezésével, illetve annak gyógyító erejével hozza kapcsolatba. Két építmény is található a fák árnyékában: egy kis vályogkápolna a lourdesi Szűz Mária porcelán szobrával, ez a korábbi és egy teljesen új fakápolna, ahol egy szintén porcelán lourdesi Mária szobor van felöltöztetve, itt misézni is lehet. A hagyomány úgy tartja, hogy egy pásztorember néma fiával állatokat őrzött errefelé, és mikor a fiú szomját oltotta a későbbi kút helyén kiásott forrásból, elkezdett beszélni. Egy másik hagyomány szerint megjelent itt a Szűz egy pásztornak, aki falevelekből készített olvasót imádkozott. Barna Gábornak egy további legendát is sikerült még rögzítenie. Eszerint egy fa odvában megjelent Szűz Mária, és a közeli forrás vize mikor befagyott, abban is ez a Mária kép jelent meg. (17-20. kép)

A Barna Gábor látogatása óta eltelt több mint 25 év alatt meghaltak azok az idős asszonyok, akik még fel tudták e legendákat idézni, ottjártamkor már csak az első csodás történetet őrizték emlékezetükben.

²²⁴ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 368/1.

²²⁵ Frauhammer 1996.

²²⁶ Barna 1985.

²²⁷ Medvesalja a Medves-hegység mellett fekvő településcsoport Salgótarján és Fülek keleti szomszédságában. Nógrád megye és az egykori Gömör megye területén fekszik, a Zagyva forrásvidékén és mellékpatakjai mentén. (Forrás: Magyar Néprajzi Lexikon III. 541.)

A kegyhelyet hosszú évekig a környező falvak idősebb, mélyen vallásos asszonyai gondozták, név szerint és időrendben: Petrus Júlia, majd unokahúga Somoskői Anna és annak szomszédasszonya Kovács Margit. 2009/2010 fordulóján a kis kápolnácska öltöztethető szobra és az ahhoz tartozó három ruhácska nagy figyelmet kapott. A balassagyarmati öltöztethető Mária szobor kiállítás tárgyai között mutatták be őket. Az egykori összetákoltt fa kápolnácskába visszakerülve azonban a szobornak nem akadt további gondozója, így állapota napról napra romlott. A falu magyar polgármestere Czikor Ágnes karolta fel a kegyhely ügyét és a környező falvak lakosainak anyagi támogatásával 2012 szeptemberére az öltöztethető szobornak új, nagyobb fa kápolnát építtetett a régi helyén. Egyúttal rendezték a kápolnák környezetét is, megerősítették a hegyoldalba kialakított teraszok támfalait és korlátokat építettek ki. A tervek szerint már csak az egyházi megáldás következik és a kegyhely, illetve Szűz Mária újra méltó helyen fogadhatja az erre zarándokló környékbelieket.

Szentmisék, búcsús zarándoklatok már régóta nincsenek kint a hegyen. Anna néni úgy emlékezik vissza, hogy 1947-ben az akkori Lőrinc István nevű plébános építette a misézésre is alkalmas fa kápolnácskát, és ezt követően évente háromszor is volt kint nagy búcsú, processiókkal jöttek a környékről. A kommunizmus ideje alatt ez teljesen elhalt. Ugyancsak Anna néni visszaemlékezése szerint *„Hát mer az, aki ez előtt vót, itt tisztelendő úr, Majoros, aki most Békefalán van, egyszer ő akart, emlékszel-e rá? Még a gyárban vótunk (Margit nénit kérdi), ő akart búcsút, úgyhogy sok nép el volt készülve, hogy mennek, búcsú lesz, azt akkor őt éccaka felhívta valaki, névtelenül, hogy ne próbáljon kimenni, mert akkor baj lesz. Úgyhogy a sok nép, akik messzebről jöttek azok csak kimentek, igaz-e?”* (S.A.) Ezt követően nem volt több búcsú.

Ma főképp az idősebb (50-60 éves) asszonyok, néha a fiatalok közül néhányan látogatják a kápolnát. Elsősorban nagyobb Mária-ünnepeken (Sarlós Boldogasszonykor – július 2., Nagyboldogasszonykor – augusztus 15., Kiszasszony napján – szeptember 8. és Fájdalmas Anyakor – szeptember 15.) és ünnep-, illetve szabadnapokon mennek. Sokszor gombázással, kirándulással kötik össze ezeket a látogatásokat.

A kegyhelyet bemutató Barna Gábor tanulmányában a következőket írja az itt található vendégkönyvekről: *„A Máriához és a forráshoz látogatók neveiket eleinte ceruzával, késsel a koliba oldalára írták, fába karcolták. Az 1970-es években ezért Petrus Júlia – a kegyhely akkori gondozója – füzeteket és ceruzát függesztett ki a koliba falára, s mindenki abba írhatta bele a nevét.”*²²⁸ A kegyhelyen azóta is folyamatosan voltak/vannak kitéve füzetek. Az 1987 előttieket már nem lehetett begyűjteni, Petrus Júlia elégette őket, az utána keletkezett füzetek nagy részét azonban összegyűjtöttük. Mivel a kegyhelynek az egyház részéről nem akadt „gondozója”, ahogy már fentebb írtam, a kápolnák gondozása a helyi buzgó, imádságos asszonyokra, napjainkban a kápolna ügyét felka-

²²⁸ Barna 1985. 176.

roló polgármester asszonyra maradt. Ők gondoskodtak és gondoskodnak ma is újabb füzetek kihelyezéséről és ők őrzik a már beteltek is, így azoknak sajátos utóélete is van: Anna néni a betelt füzeteket imádságos könyvei, búcsús füzetei, rózsafüzére mellett tárolja a konyhaasztal fiókjában, és egyéni imái alkalmával ebbe is bele-beleolvasgat, ebből is imaszöveget merít.

Öt füzetet sikerült begyűjteni az 1987-2004 közötti időszakból²²⁹, ezekből hármát vontam be részletes elemzésembe, melyekben összesen 961 db feljegyzés olvasható.

Mátraverebély-Szentkút

Észak-Magyarország és a Palócföld legnagyobb búcsújáróhelye. A kegyhely története több, mint 900 éves múltra tekint vissza. 1091-ben vagy 1092-ben Szent László király lova patájából fakadt a mai Szent Kút forrása. Az ezt követő évszázadban történt a forrásnál az első testi gyógyulás, amikor a Szűz Anya, karján a kis Jézussal megjelent egy verebélyi néma pástornak és a mai Szent Kút forrásvizével meggyógyította. Az egyre növekvő számú zarándokok miatt már 1210-ben megépül az első kegytemplom, Verebély községben. Szentkúton 1705-ben épül fel az első kőkápolna, majd 1763-ban elkészül Almásy János jáász és kun főkapitány jóvoltából – rendkívüli gyógyulásáért – a mai kegytemplom és a mellette álló kolostor.

A XIII. századtól remeték is éltek itt a kegytemplom fölötti hegyoldalon. Az utolsó Dobát Jozefát volt, 1767-ben halt meg. (21. kép)

A kegyhelyen feltehetően már a XIII. századtól ferencesek szolgáltak, működésük az 1950–1989-es időszakot leszámítva a mai napig folyamatos. 2006-ban a kegyhelyet Erdő Péter bíboros-prímás nemzeti kegyhellyé nyilvánította.²³⁰

Ez is jelzi, hogy ide az ország valamennyi részéről érkeznek zarándokok az év szinte minden időszakában, illetve a kijelölt több, mint 30 búcsúnapon. Itt még találkozhatunk főleg a környező palóc településekről érkező tömeges, számos esetben gyalogos zarándokcsoportokkal, akik népviseletben, falujuk hordozható Mária-szobrával, hálaajándékokkal érkeznek és máig őrzik a búcsújárás hagyományos elemeit.

Az 1970-es 1980-as évek enyhe visszaesése után az utóbbi évtizedben erős fellendülés tapasztalható a zarándokok számában. Már 2005-ben felhívta a figyelmemet a ferences Palkó Julián atya a gyalogos zarándokcsoportok újbóli megjelenésére. A pünkösdi búcsún magam is találkoztam a szécsényi ferences plébániáról érkező férfi gyalogos zarándokcsoporttal. A 2008-as évben hat nagy szervezett gyalogos zarándokcsoport érkezett. Ezek közül négy zarándoklatot

²²⁹ A füzetek egy részét Barna Gábor segítségével sikerült begyűjteni, a két utolsót Somoskői Anna néni adta oda. Mindegyik megtalálható a SZENTA-ban (Szegedi Egyetem Néprajzi Tanszékének Adattára).

²³⁰ A kegyhely történetéről bővebben lásd: Chinorányi 1929., P. Zadravec 1934., P. Roznik 1939., Palkó 2000.

(Katolikus Iskolák Gyalogos Zarándoklata, Egyetemisták Gyalogos Zarándoklata, Papok Gyalogos Zarándoklata, Cigány Gyalogos Zarándoklat) első alkalommal szerveztek meg, de az ezekről írt beszámolóiban többször olvasható a hagyományteremtés szándéka. Vannak olyan gyalogos csoportok, melyeknél ez a szándék már meg is valósult, az esztergomi ferencesek például már több, mint tizenöt alkalommal szerveztek Esztergomból zarándoklatot, a váci egyházmegyések szintén. A gyalogos zarándokcsoportok megjelenése szükségessé tette a zarándokház újbóli megnyitását is. Ezt kizárólag a zarándokok, búcsúra érkezők részére adják ki. Alkalmanként táboroknak (cserkésztábor, ministráns tábor) lelki gyakorlatoknak szolgál még helyszínül.

A szervezett gyalogos csoportoktól függetlenül is a látogatók számának növekedése érzékelhető. Az itt élő szerzetesek elmondása szerint hozzájárul ehhez a környék nagy turista, túrázó forgalma, de akár olyan akciók is, mint egy kis utazási iroda termékbemutatóval összekötött zarándoklatai. Érdekes program egyveleg ez, de nagyon nagy igény mutatkozik rá, csak 2008-ban 60 busznyi ilyen „marketing turista zarándok” jött. Ez nagyon jól jelzi, hogy egyre nagyobb számban kapcsolódnak be és válnak valamilyen mélységben részeseivé a búcsújárások hagyományának a vallásosságukat a maguk módján megélők és a nem hívők csoportjai is. Talán éppen az ő megszólításuk miatt is olyan fontos, a kegyhely szerepének, az itt megtapasztalható különleges erőnek a hangsúlyozása, reklámozása. Ennek része többek között az internetes honlap is.

Mátraverebély-Szentkút az egyik olyan kegyhely kutatási pontjaim közül, amely évek óta egy nagyon élő, szinte naponta aktualizált honlappal is rendelkezik. Figyelmet érdemel ez a honlap azért is, mert lehetőséget kínál arra, hogy akár egy zarándoklatot is kiváltva, írásosan elküldjék az ide látogatók imaszándékaikat és fohászaikat, és ezekért az itt élő ferences közösség minden héten imádkozik. Ha nem is közvetlenül Szűz Máriához vannak címezve ezek az elektronikus üzenetek, említésre mindenképpen méltóak, hiszen nagyon szervesen kapcsolódnak a búcsújáróhelyeken kialakult írásos devóciós gyakorlatokhoz.²³¹ A fohászok, imaszándékok mellett a csodákat, csodásnak vélt eseményeket és azok leírását szintén várja ez a honlap. A márvány-hálatáblák felhelyezéséhez kapcsolódóan, ha lehetőség van rá, begyűjtik a hozzájuk kötődő csodás eseményeket. A kegyhelynek nem titkolt célja ezzel, hogy reklámozza a helyet. A reklámnak azonban korántsem anyagi okai vannak: *„Komoly viták voltak a rendben, hogy szükség van-e a reklámra [...], az utóbbi tíz évben komoly erőket fordítottunk reklámra, nem hiába gyűjtjük össze a csodákat, csináltunk honlapot, megjelent több könyv is, tévés tudósítás az augusztus 15-i búcsúról, film is készült, naptár stb. [...] Nem gazdasági okok miatt, az adományok bőven fenntartják a kegyhelyet, a gyónás az nagyon fontos nekünk, ott látjuk leginkább, hogy az emberek megtértek-e a Jóistenhez vagy nem, igazából azt láttuk, hogy érdemes ide hozni minél több embert, mert ha ők itt meggyónnak, leteszik a dolgaik, bűnbánatot gyakorolnak, ezért érdemes*

²³¹ A honlap elérhetősége: <http://www.szentkut.hu>, utolsó letöltés dátuma: 2012. 11.25.

reklámozni. Tehát én úgy gondolom, hogy egy olyan értéket próbálunk reklámozni, ami egy nagyon fontos érték.” (fr.D.)

Mátraverebély-Szentkúton 2009 szeptembere óta van a kegytemplomba vendégkönyv kitéve. A zárandokhely jelenlegi igazgatójának, Kálmán Peregrinnek a tájékoztatása szerint, a rendházat elsődlegesen a mintakövetés motiválta. Úgy tapasztalták, a nagyobb kegyhelyek már mind rendelkeznek ilyen vendégkönyvvel és a hívek erre igényt tartanak. Ennek ékes bizonyítéka, hogy már az 1990-es évek elejétől fokozatosan egyre gyakrabban hagynak a kegyhelytől kicsit távolabb lévő remetebarang oltárán fohászokkal, kérésekkel, hálaszövegekkel teleírt cetliket. (22-23. kép) Akinél nincs semmilyen egyéb papír, az képeslapra, csekkre, naptárdarabra, csomagolópapírra, papírzsebkendő darabokra ír. A cetliket nem őrzik meg, időnként elégetik őket. Ezt vagy a helyet gondozó, takarító asszonyok, remetéskedése alatt (2004-2006) pedig a ferences Didák testvér tette meg. Mindig a pütkösi búcsút megelőző nagytakarítás alkalmával, mondván „ilyenkor kezdődik a búcsús évad” (fr. D.). Ilyenkor el-elolvagatta őket és jó néhányért konkrétan is imádkozott. A remetebarangon kívül a lourdes-i barlang kövei, és oda felakasztott hátatáblák között is vannak elhelyezve cédulák és a ferencesek beszámoltak arról is, hogy néha a templom perelyében is találnak ilyeneket. (24-25. kép)

Feldolgozásomba kizárólag a remete barlangba elhelyezett cédulákat, összesen 706 darabot vontam be. Mivel a templomba e kutatás lezárása után került csak ki vendégkönyv, ennek tanulmányozására nem volt lehetőségem.

Máriagyűd

A kegyhely története a római korba vezethető vissza. A domb alatt futott a Sopianae-t (Pécs) Mursával (Eszék) összekötő forgalmas út, az ott lévő forrás természetes pihenőhelyéül szolgált az utazóknak. E forrás mellett állítottak fel egy Mária-szobrot, később a keresztény szlávok Mária-oltárt helyeztek itt el. Szent István király a területet az 1000 körül Pécsváradra telepített bencés szerzetesekre bízta, akik 1006-ban megtalálták a kegyelettel körülvelt Szűz Mária-szobrot, és kápolnát emeltek fölé. Ezt aztán többször átépítették, míg megkapta mai barokk külsejét. 1805-ben Máriagyűdöt VII. Piusz pápa hivatalosan is elismerte zárandokhelyként.

A templom Mária-szobra átvészelte a tatárjárást, a török hódoltság idején eltűnt, a Rákóczi-szabadságharc idején pedig Eszékre vitték, hogy így óvják meg az esetleges harcoktól. Ez az eredeti szobor azóta is ott van, a híveknek többszöri próbálkozás ellenére sem sikerült visszaszerezni. (26. kép)

A nagy kegyhelyeken tapasztalható fellendülés Máriagyűdre is igaz, sok a szervezett zárandok-, turistacsoport, akik szinte egész évben folyamatos látogatottságot biztosítanak. 2003 óta Domus Mariae néven zárandokház is működik színvonalas szálláslehetőséggel. Itt négy komplett programcsomag közül (Öko-, Wellness, Borút- és Világörökségi-programcsomag) választhatnak az ide érkező

felüdülni vágyó zarándokok. Az elmúlt évben modern üzletsort is építettek a kegytemplom előtti térre, amelyben egy gyertya és kegytárgybolt üzemel.

A kegyhelynek 1970 óta folyamatosan van vendégkönyve. Hock Ferenc atya volt, aki ezt bevezette, de a kihelyezés indokairól sajnós nem sikerült adatokat gyűjteni. A bejegyzésekből azonban arra következtettek, hogy ennek az első könyvnek a valódi funkciója abban állt, hogy az ide látogató reprezentatív vendégek látogatását, illetve a pénzt adományozók neveit rögzítsék. Feltehetően az 1970-es évekig élt ez a gyakorlat, ezt követően kerülhetett ki a kegytemplomba az oltár melletti kis írópultira a könyv, és azóta olvashatóak benne a több soros ima jellegű fohászok. Az elmúlt 42 év alatt 32 db A4-es formátumú könyv telt meg. Ezeket a helyi plébánián őrzik, és újak kihelyezéséről is a helyi plébános gondoskodik. Az egykori plébános, Csibi Imre 2008-ban²³² erről a következőket mesélte: *„Nézze, aminek van egy folytonossága, azt én nem szeretem megszakítani. Mert aminek van hagyományértéke, és ami értékes, azt miért ne folytassuk? Én azt gondolom, hogy egy kortörténet a kegyhely életéről. Mindamellett nyilván, hogy azt is fel lehet mérni benne, hogy honnan jönnek emberek, tehát azért az is lehet számunkra segítség, bár van nekünk ehhez egy másik segítségünk is, ugye a papokat, idegen misézőket nyilván tartjuk és azzal sokkal egyszerűbb nyilván tartani ezt. Én csak eltárolom, nézze, én nem vagyok kutató, én nem szoktam ezeket olyan mértékben átböngészni, mint Ön, nyilván, de azért az, hogy ezt megőrizzük és az utókor számára megőrizzük, az az utókor számára segítséget jelent alkalmasint. Ragaszkodnak hozzá, az biztos, mert néha alig lehet őket onnan elzavarni, hogy most már mise kezdődik, és most már menjenek innen, ne firkáljanak itt mise közben, mert ez ugye a szentélyben van, és nem szeretjük, hogy a mise közben ott jönnek-mennek a hívek.”* (Cs.I.)

A kegyhely plébánosa azt is elmondta, hogy véleménye szerint ez egy felfutóban lévő gyakorlat, hiszen évről évre nő a bejegyzések száma, és így évről évre több könyv telik meg. Ez valóban így van: míg az első könyvbe 12 évig írtak, 2006-ban már három könyvre volt szükség. A teljes anyag feldolgozására természetesen nem volt lehetőség, így egy könyvet és annak bejegyzéseit dolgoztam csak fel, ez a könyv a 25. volt, melyet 2007. április 7-június 24-ig használtak. Ez idő alatt a könyv 204 oldalán 912 feljegyzés született.

Máriapócs

A hely kegyhellyé válása a XVII. századra tehető. A század második felében az itt élő görög katolikus ruszinok kis fatemploma állt a mai templom helyén. Ebbe készítette az Istenszülő képét Csibri László helybeli lakos, az ugyancsak helyi Papp István festővel. Ezzel teljesítette fogadalmát, amit a török fogságból való szabadulásakor tett. A képpel 1696. november 4-én csoda történt: könynyezni kezdett, és ez több, mint egy hónapig, december 8-ig tartott. Az eset hírére megindult a tisztelők és kíváncsiak áradata a környékről, s megkezdőd-

²³² Csibi Imre 2002 és 2011 között szolgált a kegyhelyen, jelenleg Rosner Zoltán látja el a plébánosi feladatokat.

tek az egyházi vizsgálatok is. A könnyezés híre Bécsbe is eljutott, és Eleonóra császárné biztatására I. Lipót császár a képet Bécsbe vitette. A képet azóta sem sikerült visszahozatni, a mai napig a Szent István-dómban látható. Éppen ezért az elkeseredett hívek megnyugtatóására 1707-ben az egri püspök készített egy hasonló képet, ami 1715. augusztus 1-jén, 2-án és 5-én újra könnyezett. Ezután épült fel a zarándokok megnövekedett számát befogadó ma is látható kegytemplom és az akkor itt szolgáló bazilita szerzetesek kolostora. Ők 1950-ig, a rend szétszórataásáig szolgáltak itt, azóta a kegyhely a hajdúdorogi görög katolikus püspökséghez tartozik.

A kegykép még egy évben könnyezett: 1905. december 2-án, 9-én, 30-án és 31-én. E csodás eseményeknek köszönhetően Máriapócs Magyarország egyik legnagyobb és leghíresebb kegyhelye, de Európában is közismert.²³³

Látogatóinak száma az utóbbi évtizedekben sem változott. 18 búcsúnapján mintegy 300.000 zarándok fordul meg évente. Itt is együtt él a tradíció, a hagyományos processiók formájában, és a modern gyalogos zarándoklatok gyakorlata. 1999 óta 119 férőhelyes lelkigyakorlatos és zarándokházzal is rendelkezik a kegyhely. Itt nem csak szállást, de lelki programokat, konferencia és rendezvény lehetőséget is kínálnak az érdeklődőknek. Szintén az elmúlt évtizedben nyitottak meg több helyi panziót, falusi vendégfogadót is. A falu 1993-ban városi rangra is emelkedett, amelyben nem kis szerepe volt annak, hogy egy ilyen nagyhírű és vonzerejű kegyhelye van. (27. kép)

A kegyhelyen 1900 óta vezetnek vendégkönyvet, így ez a legrégebb ismert, ilyen jellegű magyar forrás. Az első ilyen könyvet Lupius Sylvester atya állította össze és Maxim Gy. Ágoston írta le Máriapócsra a következő címmel: „A Mária-pócsi boldogasszony csodatevő könnyező képének hiteles története csodái és látogatási könyve 1696-1896.” A cím melletti kezdő lapon a következő alcím olvasható még: „Édes hazánk: Magyarország ezer éves fennállásának emlékére”. Ezt követően egy háromoldalas „Üdvözlégy Mária” című írás következik, melyben hálát mondanak Szűz Máriának, és a Jóistennek, hogy megtartotta az országot. A hálaszöveget követően a 38. oldalig az első két csodás könnyezést igazoló dokumentumok másolatai olvashatóak, majd a kegyhely története. A következő 17 oldal „A mária-pócsi kegytemplomban 1715-ik évtől történt azon csodáknak előadása, melyek hiteles okmányokkal igazolhatók” címet viseli. Itt tizenkilenc csodás gyógyulás van dokumentálva 1929-ig, többször részletes leírással, a tanúk neveinek felsorolásával, azaz a klasszikus miráculum-történeteknek megfelelően. A csodalejegyzések után egészen a 212. oldalig (ez az 1929-től 1989-ig terjedő időszakot öleli fel) a más kegyhelyeken is olvasható rövid fohászok és névbejegyzések a jellemzőek. A 73-74. oldalon olvasható 1932-ből kettő, 1944-ből egy, 1946-ból további egy csodás gyógyulásról tett nyilatkozat, és egy 1959-es csodaleírás is, melyet külön papíron tettek be a könyvbe.

²³³ Barna 1990. 109-111. A kegyhely történetéről bővebben lásd: Bálint 1944. 15-19., Jordánszky 1863. 108-109., Szavicskó 1987. 92-102.

A bejegyzéseket olvasva feltételezhető, hogy az 1941-et követő időszakban (110. oldaltól kezdődően) a könyv nem volt közhasználatra kitéve, csak az arra felkért személyek írtak bele fohászokat. Ezt két dolog is alátámasztani látszik. Egyrészt jelentősen lecsökkent a bejegyzők száma, másrészt jellemzően egyházi személyek (gyakran európai és Európán kívüliek is) írtak bele. A többi zárandok nevét külön részben, a 223. oldaltól kezdődő mintegy 200 oldalon sorolták fel.

Ez a könyv 1986. augusztus 6-ig működött, azóta a görög katolikus püspöki levéltár őrzi. 2005-ben egy alkalommal sikerült a könyvbe röviden belelapozni, jegyzeteket készíteni. Ezt követően sem másolását, sem későbbi kutatását nem engedélyezték, így tudományos feldolgoása még nem történt meg.

1986-ot követően kisebb-nagyobb megszakításokkal lehetett kint könyv a templomban, de ezek hollétéről a kutatók senki sem tudott. A jelenlegi egyik parókus, Kapin István 2001 szeptembere óta gondozza a kegyhelyet. Hivatalba helyezésekor már volt kitéve vendégkönyv, és látva az igényeket, ezt a hagyományt ő sem kívánta megszakítani. (28. kép) Azóta is ő az, aki gondoskodik mindig újabb könyvek beszerzéséről. Igyekszik gondot fordítani rá, hogy ha egy betelik, minél hamarabb kerüljön ki újabb, mert „látjuk, hogy roppant nagy igény van rá. A könyvre, arra, hogy aki ide eljön, az szeret béírni. Boldog boldogtalan.” (K.I.)

A betelt könyveket a parókia irattárában őrzik. Itt van lehetőség arra, hogy a kutatásba bevont 2005-ös vendégkönyv bejegyzéseit bárki visszakeresse.

A könyvek helye az egyes kegyhelyek terén belül

A templom terének szakralitása egy olyan kulturális kód, amely a meghatározza a térben zajló eseményeket.²³⁴ E szakrális jelentést a templom látogatói feltehetőleg az ott látható szimbólumok, tárgyak segítségével alakítják ki a maguk számára. Az így kódolt jelentés kijelölheti a könyvek használatát. Ezt finomíthatja a könyvek mellé tett „használati utasítás” és a könyvek templom terén belüli elhelyezkedése is.

Máriakálnok esetében nem sikerült kideríteni, hol volt kitéve a könyv. Egyházasbást-Vecseklőn alig néhány négyzetméteresek a kápolnák, itt a szobrok tartó asztalon vannak a füzetek. Máriagyúdon és Máriapócon egy pultra vannak felfektetve, amely egyúttal perselyként is szolgál. A pult mindkét helyen a templom központi helyén, azaz a kegyzsobor közelében áll. Aki itt megáll és körbenéz, mindenütt hálatárgyakat, fogadalmi képeket, márvány hálatáblák sokaságát látja. (29-30. kép) „itt még többet imádkozok. Mert szinte mióta itt vagyok, reggel 9 óta, azóta még sehol se voltam, csak imádkozok. Mindenfelé voltam, mindenfelé körüljártam és azóta csak imádkozok. Mert hiszek abban, mert ugye vallásos vagyok, mert nagyon hiszek Jézusba, nagyon hiszek ugye a Szűzanyába, és akkor hiszek abba is, hogy egyszer meg fog hallgatni engemet is, mert látom itten nagyon sokak ki-

²³⁴ Herberich-Marx 1991. 142.

rakták már azt a kis emléktáblát már mindenféle, és olvasom, hogy köszönöm, hogy Szűzanya megsegítettél, meg szóval nagyon sokakat olvasok és reménykedek, hogy egyszer engemet is megsegít.” (V.H.)

A könyvek elhelyezkedésének ezek a körülményei kihathatnak az írás aktusára is. Így szem előtt van a könyv, ami mindenkit írásra inspirálhat, hiszen a beírások többnyire spontán elhatározásból születnek. A kegyhelyek gondozói is fontosnak tartják, hogy jól látható helyre kerüljenek a vendégkönyvek, ezáltal ők is támogatják ezt a gyakorlatot. A kegyszoborhoz való közelség azért is fontos, mert a búcsújárás cselekménysorának fontos része a kép előtti tiszteletadás, ami így egybe köthető a Szűz Anyához hozott kérés vagy hála leírásával is. Volt olyan, aki elmondta, hogy így Máriának valóban lehetősége van arra, hogy elolvassa a beleírtakat, illetve a közvetlen közelségében maradjanak ezek a kérések: „Úgy gondolom, hogyha már beleírunk, és van ez a könyv, akkor nem hiába tették ezt ide, és tudom, hogy minden kérést mindent olvas.” (E.)

Mátraverebély-Szentkút esete kivétel, a remete barlangok kívül esnek a kegytemplomon, még a szabadtéri oltár és a lourdes-i barlang terén is. Ezáltal ez a csendnek az elvonulásnak a helyévé is válhat, amely az Istenhez való közelség érzését ébresztheti. Abszolút a szakrális tér periferiáján működik ez a gyakorlat. Itt mindenki megfordul, a zárándokok, a bakancsos turisták, az elvonulni vágyó szerelmespárok, az itt táborozó gyerekek, a lelkigyakorlatozók stb. Tapasztalatom, és az itteniek elmondása szerint is, talán a gyerekek vannak köztük a legnagyobb számban. A búcsús alkalmakra érkező zárándokok közül viszont sokan fel sem mennek. Számptalan módon kerül tehát használatba ez a tér. Ennek a körülménynek jelentősége van, mégpedig azért, mert ahogy Geneviève Herberich-Marx megfogalmazza, az oltártól (sőt ebben az esetben még a kegyszobortól is) való távolság jelzi ennek a speciális vallásgyakorlatnak a másodlagosságát.²³⁵ Ez a kegyhely lényegét tekintve másodlagos tér, és az itt megfordulók nagyon heterogén összetétele és motivációi módosítják a fohászok, kérések írásának jellegét is. A nagy számú gyermekien naiv kérést, és a minden megszólítás nélkül leírt hosszú kívánságlistákat hoznám ide példaként. A néhány évig itt remetéskedő ferences Didák testvér szintén kiemelte ezt az aspektust:

„Van egy olyan érzésem ezzel kapcsolatban, hogy akik hisznek a Jóistenben és Szűz Mária közbenjárásában azok lent imádkoznak, és ott hagyják a dolgaikat. Akik ezt nem tisztán érzik, azok járnak fel a barlangba és hagyják ott az imáikat. Ezért ebben az értelemben én kevésnél éreztem azt, hogy ezek tiszta imák illetve talán inkább nem tudja a helyét, most miért a barlangba hagyja? Az semmivel sem szentebb hely, mint a templom. [...] Igaz, volt olyan, hogy ott beleolvasott és az ott lévő papírok hatására írtak, de azért én, akiket láttam, azok nem nagyon kapirgáltak bele, tiszteletben tartották ennek az intimitását.” (fr. D.)

²³⁵ Herberich-Marx 1991. 142.

A könyv helye, amely egyúttal kijelöli ennek az ájtatossági gyakorlatnak a helyét is, nagyon fontos. Hiszen, ahogy Gabriele Ponisch rámutat: „A templom kontextusa a maga szimbolikus jelentésmezőivel, beleértve a konkrét térkialakítást is, olyan meghatározó értelmi-érzelmi összetevőt jelent, amely irányt és – tetszőlegesen behelyettesíthető – partnert kínál a kommunikáció számára, s ezzel egyidejűleg jól körülhatároló teret biztosít a Transzcendens hatósággal való érintkezéshez.”²³⁶

A begyűjtött anyagról összegezve a következőt mondható el:

1. Máriakálnok esetétől eltekintve az 1970-es évektől kezdődően jelennek meg a vizsgált kegyhelyeken ezek a beíró könyvek, vendégeknyvek, imacédulák. A máriapócsi régebbi ugyan, de hosszú évekig (1986) nem volt közhasználatra kitéve, csak arra felkért személyek írtak bele.
2. Számuk mindenütt fokozatosan gyarapszik.
3. Elnevezésük nem egységes: Emlékkönyv, Látogatási könyv, Vendégeknyv. Az elnevezés ellenére azonban nem csak egy látogatásnak, a kegyhely felkeresésének a dátum szerinti dokumentálását szolgálják, hanem a Szűz Anyával, Úr Jézussal, más szenttel való kapcsolatteremtés fórumává is váltak.
4. Kihelyezésükben, létrejöttükben nagyon eltérő szerepet kap az egyház, illetve a kegyhely gondozói. Máriakálnokon, Máriapócsan és Máriagyúdon feltehetőleg ők tették ki az első füzeteket és azóta is ők gondoskodnak arról, hogy legyen kitéve. Hozzáállásuk is nagyon pozitív. Egyházasbást-Vecseklőn a kápolna falának firkálása miatt tett ki füzetet a szobrot öltöztető jámbor helybéli asszony. Itt azóta is a helybeli lakosok felelnek ezért. Az egyház hozzáállása ehhez, csakúgy, mint a kegyhelyhez, teljesen érdektelen. Mátraverebély-Szentkúton teljesen spontán módon, alulról indult el a cédulák elhelyezésének gyakorlata, a helyi ferencesek hosszú évekig sem ellene, sem érte nem tettek semmit. Hatáskörükön kívülnek tartották. Az egyre egyértelműbben jelentkező igények, és más kegyhelyek gyakorlata azonban őket is könyv kihelyezésére készítették. Ennek helyét a templomban, Szűz Mária kegyszobra előtt jelölték ki.
5. A vizsgált búcsújáráshelyek vendégeknyvei az egyes kegyhelyek szakrális terének különböző részén helyezkednek el. Máriakálnok esetében erre vonatkozó adatunk nincs, Máriapócsan, Máriagyúdon és Egyházasbást-Vecseklő centrális helyen, a kegyszobor közelében vannak a könyvek kitéve. Mátraverebély-Szentkúton az utóbbi évekig lokálisan is a perifériára szorult ez az ájtatossági forma.

A kijelölt öt kutatási ponton összesen 7184 darab vendégeknyvi bejegyzést értékeltem. A kiértékelésbe bevont könyvek pontos adatait a következő táblázatban olvashatóak:

²³⁶ Eberhardt-Ponisch 2000. 16.

1. táblázat. A kutatásba bevont vendégkönyvek adatai

	A könyv használatának ideje	Ez idő alatt összegyűlt bejegyzések száma (db)	Könyv formai sajátossága
Máriakálnok	1947. aug. 29 – 1952. nov	3746	35x45 cm-es, kemény fedelű könyv, 402 oldallal
Egyházasbást-Vecseklő	<i>Füzet/1.:</i> 1995. máj. – 1998.jún.	291	A4-es és A5-ös méretű vonalas füzetek, lapszám nem állapítható meg, mert nagyon rongyosak, egérrágták
	<i>Füzet/2.:</i> 1995. dec. – 1999.aug.	318	
	<i>Füzet/3.:</i> 1999. szept. – 2002. jún.	362	
Mátraverebély-Szentkút	1. adag cédula: 1999 – 2001.	300	Papírcetlik
	2. adag cédula: 2003.	406	
Máriagyúd	2007. ápr. 7. – 2007. jún. 24.	912	A4-es méretű, műanyag borítású könyv, 204 oldallal
Máriapócs	2005. jan. 26 – 2005. júl. 3.	849	A4-es méretű, Vendégkönyv feliratú könyv, 186 oldallal
Összesen		7184	

Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy jóllehet a kiértékelésbe bevont bejegyzések száma óriási, ez a szám a kegyhelyet látogató zarándokok számához viszonyítva kicsi, hozzávetőlegesen 2-5%.²³⁷ Ez azt jelenti, hogy egy-egy búcsú alkalmával az oda zarándoklóknak csak ekkora része él ezzel a lehetőséggel. Mindennek ellenére az egyes kegyhelyeken egyre gyorsabb ütemben szaporodó könyvek, füzetek, cetlik száma (lásd táblázat) az évek során valóban gigantikus méretűre duzzadt, és ennek köszönhetően véleményem szerint a jelenkori búcsújárások, a populáris vallásosság és a szakrális kommunikáció kutatásának fontos forráscsoportjaként kezelhetjük őket.

²³⁷ A kegyhelyre látogató zarándokok számát lelképásztori tapasztalat alapján egyrészt a búcsú alkalmával áldozók számának megháromszorozásával, vagy megnégyeszeresével, másrészt a kegyhelyre érkező autók (1 autó/4 fő) vagy buszok (1 busz/35 fő) számából és harmadrészt az egy négyzetméterre jutó zarándokszámból számolják ki. Kapin István máriapócsi görög katolikus parókus szíves közlése.

A feldolgozás és elemzés módszerei

A forrásanyag feldolgozásának és elemzésének módszereit alapvetően vizsgálati céljaim határozták meg. Egy eddig kevésbé bemutatott speciális vallás-gyakorlati forma minél teljesebb körű és pontos megragadására törekedtem. A leírásban mind a búcsújárás kontextusában való elhelyezés, mind pedig a sajátos médiumon (írás) keresztül megvalósuló kommunikációs aktus szempontjai hangsúlyosak voltak. Fontos volt tehát e kommunikációs helyzet időbeli, térbeli helyszínének, szereplőinek (kor, nem, nemzetiség, szociális háttér), szándékainak (kérés, hála, dokumentálás, egyéb), de ugyanakkor magának a cselekmény produktumának, azaz az írott szövegek tartalmi, strukturális (címezés, aláírás, záradék) és formai jegyeinek, azaz a műfaji sajátosságainak a bemutatása is. Ezek voltak a vizsgált anyagban azok az adatok, amelyekre támaszkodva a jelenség leírását megvalósíthatónak láttam, ezek jelölték ki a módszereket is.²³⁸

A feldolgozás során tehát elsőként ezen adatok kiemelésére volt szükség. Ebben a nemzetközi szakirodalom monografikus jellegű munkáinak (Walter Heim, Gabriele Ponisch, Hardy Kromer, Gerhard Schmied, Geneviève Herberich-Marx) leggyakrabban használt szempontjait is figyelembe vettem, szem előtt tartva az összehasonlítás lehetőségeit. Itt első helyen az olyan tényeket, mint aláírások, dátumok, származási helyek, vettem számba a kvantifikáló módszer segítségével. Ezek statisztikai feldolgozása, diagramos megjelenítése tette lehetővé, hogy azokból a leíráson túlmutató, általánosabb következtetések is levonhatóak legyenek. Az eredmények táblázatos, illetve diagramos bemutatásában, szempontrendszerében mértékadó volt Tüskés Gábornak a barokk kori mirákulumok kiértékelésében alkalmazott módszeressége is.²³⁹ A feldolgozás, rendszerezés hasonlóságai a két műfaj közötti rokonságból is természetesen adódtak.

²³⁸ A bejegyzéseknek ezek a jegyei egyben teljesen megfeleltethetőek a Dell Hymes féle szociolingvisztikai jellegű beszédeselemzés szempontjainak, amelynek egyik fő erőssége az interdiszciplináris megközelítésben van. Ez munkám szempontjából is fontosnak tartottam. Az összekapcsolódás megerősített abban is, hogy a vendégkönyvekben megvalósuló sajátos imádkozási- és beírási gyakorlat leírásához alkalmasak a fent megjelölt szempontok. Hymes, a beszélés néprajza néven ismertté vált elmélet kidolgozója ebben hangsúlyozza, hogy a beszédeselemény leírása ezen összetevők ábrázolása nélkül nem megvalósítható. Javaslatában 16 elem megkülönböztetését látja szükségesnek. Ezek a következők: 1. az üzenet formája, 2. az üzenet tartalma, ezek összekapcsolhatóak, hisz kölcsönös függésben vannak egymással (A-val jelöli), 3. elrendezése, 4. színhelye, ez utóbbiak a beszédhelyzet fogalmába egyesíthetők (S-el jelöli), 5. beszélő, feladó, 6. címző, 7. hallgató vagy felvevő, 8. címzett, ez utóbbiak a résztvevők kategóriájába vonhatók össze (P-vel jelöli) 9. kimenetek 10. célok (e kettőt E-vel jelöli) 11. kulcs, az aktus lezajlásának tónusára, módjára utal, (K-val jelöli) 12. csatornák 13. beszédformák, összefoglalóan a beszéd eszközei (I-vel jelöli), 14. az interakció normái 15. értelmezési normák, azaz a kontextusok, értelmezési folyamatok (N-el jelöli), 16. műfajok (g-vel jelöli). Az elemeket jelölő betűk összeolvasva a „SPEAKING” szót adják ki, amely lehetővé teszi ezen összetevők könnyebb felidézését. Hymes elméletéről bővebben lásd: Pléh-Síklaki-Terestyéni 2001. 479-490.

²³⁹ Tüskés 1993.

Az adat szintű tények után a szövegtörzset tartalmi elemi bontottam részeire, hogy megragadhatóbbak legyenek a bennük lévő mélyebb jelentések és szándékok. Itt Klaus Krippendorfer tartalomelemzési módszere volt irányadó.²⁴⁰ Ezt a módszert ugyan elsődlegesen az újságírásban, majd később a tömegkommunikáció számos más területén alkalmazták, felhasználása az általam vizsgált forrásanyag esetében is eredményesnek és hasznosnak bizonyult. „Az adatokat nem megtörtént események gyűjteményeként, hanem szimbolikus jelenségekként igyekszik megérteni, és természetesen kínálkozó elemzésükre törekszik.”²⁴¹ Abból a felismerésből indul ki, hogy az emberi üzenetek cseréje egy szimbolikus-reprezentatív jellegű folyamat. Ezért nem elszigetelt közléseket elemez, nem a közlemények értelmével foglalkozik, hanem azokra vonatkozóan megismételhető és érvényes következtetéseket von le. Céлом többek között a kegyhelyek vendégekönveibe beírók mentális feltérképezése volt. Hogyan viszonyulnak a kegyhelyhez? Istenhez? Szűz Anyához? Mi jellemzi ezt a viszonyulást? Milyen értelmezést nyer Szűz Mária közbenjáró szerepe? Hol jelölik ki az isteni kegyelmek illetékességi területét? Ezekre a kérdésekre a bejegyzett szövegek direkt módon aligha adnak választ. A forráskörpusz szemantikai jellegű elemzése (megnevezések, attribútumok, kijelentések analízise) azonban alkalmasnak bizonyult e tartalmak megragadására és ebben a Krippendorfer féle módszer jó iránymutatást és fogódzókat adott.²⁴²

Jóllehet az ilyenfajta vendégekönvek kutatása során szinte kivétel nélkül a szövegeket tekintik a kutatók egyedüli forrásnak, sokszor éreztem aggályosnak ezt az egyoldalú megközelítést. Elvéve találkoztam csak olyan megjegyzésekkel, amelyekben a helyi plébános vagy szerzetesrend valamely tagja fejt ki meglátásait erről az ájtatossági gyakorlatról. Maguk a bejegyzők soha nem lettek ezekben a munkákban megszólaltatva, így a jelenséget is mindig az adott kutató egyéni interpretációjának tükrében mutatták be. Ez természetesen sok esetben vélhetőleg egyezett a bejegyzők szándékaival is, de tapasztalataim azt mutatják, hogy ezek az íróasztal mellől tett értelmezések és az egyszerű kvantifikáció semmiképpen nem lehetnek egyedüli alapjai a jelenség egészéről tett általános kijelentéseknek. Hívóként és gyakorló vallásosként is számtalanszor volt megrázó élményben részem a könyvek olvasásakor. Ezek az élmények, benyomások a búcsúk és az itt folytatott beszélgetések alkalmával kerültek igazából helyükre. Fontos volt tehát a részvétel, a megfigyelés és a beszélgetések, ahogy Earl Babbie is írja: „a terepkutatás egyik előnye az, hogy segítségével a társadalmi jelenségek természetes közegükben figyelhetők meg. [...] A terepkutatás különösen jól használható az attitűdök és magatartások finom árnyalatainak tanulmányozására és folyamatok időbeli lefolyásának vizsgálatára. Ez az oka annak, hogy a módszer legfőbb erőssége abban rejlik, hogy kivéte-

²⁴⁰ Krippendorfer 1995.

²⁴¹ Krippendorfer 1995. 7.

²⁴² Krippendorfer 1995. 13-51., Keszeg 2008. 17.

les mélységű megértést tesz lehetővé.”²⁴³ Ehhez kapcsolódik Bálint Sándor gondolata is: „A vallásos néplélek a kutatótól sok áldozatot követel: teljes megértést, bizonyos fokú azonosulást, különben kisiklik a kezünk közül. A vallásos néprajzot nem lehet a tudománynak sokszor egyoldalúan racionális módszereivel értelmezni, hiszen itt a néplélek legspontánabb rezdüléseiről van szó, amelynek fogalmi meghatározása sokszor szinte lehetetlen.”²⁴⁴

Az eddigi kutatásoknak e téren érzett hiányossága késztetett arra, hogy a bejegyzők megszólaltatása révén megkíséreljek jobban e jelenség mélyére hatolni. Ez nem sikerült maradéktalanul, mert a kutatás során a nehézségekkel kellett szembesülnöm.

A bejegyzők megszólaltatása nagyon nehéz feladat volt, különösen ha figyelembe vesszük azt, hogy egy-egy búcsú alkalmával a zarándokoknak csak egy töredéke írja le kéréseit. Tapasztalataim alapján a zarándokok többnyire a kegyhelyre érkezést, beköszönést követően vagy a távozás előtt írtak a könyvbe, hiszen az egy naposra rövidült zarándoklatok miatt ilyenkor nyílik leginkább mód az egyéni áhítatra. Ez azonban mindenkinél egy bensőséges, imával, meditációval töltött időszak. Sokan nem örültek a megszólításnak, mondván ezek legbelsőbb magánügyeik, leírt gondjaikról, bajaikról nem szívesen beszélnének. A kutató is szembesül ilyenkor a dilemmával, milyen mélyen merülhet bele a másik életének nehézségeibe, problémáiba, kérdezhetem-e őt egyéni valóságának ennyire személyes vonatkozásairól? Sokak kételkedve fogadtak és megijedtek, hogy rádiós vagy televíziós társaság, netán egy újság munkatársa vagyok. Akik készségesek voltak, azokkal is ritkán volt mód hosszú beszélgetésre, mert igyekeztek a szentmisére, elvégezni a gyónást, hódolni a kegykép előtt, megnézni a búcsúvásárt vagy igyekeztek együtt maradni zarándokcsoportjukkal.

A nehézségek mellett ugyanakkor nagyon kézzelfoghatóan megtapasztaltam az egyszerű emberek hitének erősségét és bölcsességét. Ez újra és újra megerősített abban, hogy a népi kultúra, ezen belül is a népi vallásosság fontos valósi és érzelmi értékek hordozója.

A hívekkel készített interjúk mellett az adott kegyhelyet gondozó plébánossal, szerzetesrend képviselőjével is személyesen beszéltem. Ezekhez a beszélgetésekhez szintén készítettem egy rövid kérdőívet. Máriakálnok és Egyházásbást-Vecseklő esetében nem készült ilyen interjú. Ezekon a településeken részint az idő távolsága, másrészt nyelvi akadályok miatt nem tudtam az egyház képviselőit a kutatásba bevonni.

A fent említett nehézségek ellenére 2005 és 2009 között 10 alkalommal jártam a kijelölt kutatási pontokon. Nem minden alkalommal sikerült interjúkat készítenem, nem is mindig volt ez a célom. Máriakálnok esetében nem születtek interjúk, hiszen itt 1952 óta nem vezetnek ilyen könyvet. Itt a búcsújárás kutatá-

²⁴³ Babbie 1996. 305-308.; 330.

²⁴⁴ Hegyi 1974. 677-678.

sakor készített interjúk néhány utalását leszámítva kizárólag csak az írásos anyagra támaszkodtam.

A szövegek közléséről

Mivel a most következő fejezetekben a vizsgált szövegkorpusz kerül előtérbe, szükséges, hogy közlésükről, annak elveiről röviden szót ejtsek. Kiinduló pontként a már megjelent textológiai szabályzat iránymutatásai kínálkoztak.²⁴⁵ Számos ponton azonban nem lehetett az itt lefektetett irányelveket alkalmazni, mivel jellegében másfajta szövegekkel állunk szemben: írottak, esztétikai szempontból nem válogatottak, szerzőjük gyakran ismert, nagyon eltérő életkorú és státusú. Így a közlés legfőbb irányelve a betű- és szöveghűség volt, ennek megfelelően eredeti helyesírással közöltem minden feljegyzést.²⁴⁶ A nyomtatásban fellelhető helyesírási betűtívesztési hibák, a kis- és nagybetű helytelen alkalmazása, a külön és egybeírás formák tehát az eredeti állapotot tükrözik. Néhány esetben gondot okozott a hosszú és rövid ékezetek, valamint a pont és a vessző megkülönböztetése. Ezért itt előfordulhat eltérés az eredeti írásmódtól. Mivel a bejegyzések mindegyike külön kéz írása és az íráskészségben nagy eltérések mutatkoztak nem volt ritka az olvashatatlan szövegrész sem. Az ilyen nem olvasható szövegrészeket kipontozással jelöltem.

A feljegyző, illetve feljegyzők nevének közzétételétől eltekintettem, hiszen erre tőlük felhatalmazást nem kaptam, és megítélésem szerint olyan intim szférát érintenek ezek a szövegek, ahol a kutató számára is aggályos lenne a névvel való hivatkozás. Egyedül Máriakálnok esetében tettem kivételt, mert itt a bejegyzések korára való tekintettel már a szövegek első publikálásakor sem hagytam el a neveket.

Konkrét bejegyzések idézésekor a lábjegyzetben olvasható, mely kegyhely, melyik évből származó vendégkönyvből való az idézet, a könyv hányadik oldalán található, és az adott oldalon belül hányadik, például: Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 67./4.; azaz a 2005-ben elsőként kitett (a kitétel dátuma a címlapon olvasható vagy az első bejegyzésből kikövetkeztethető) Máriapócsi Vendégkönyv 67. oldalának 4. bejegyzése. Ez a számozás tőlem származik, az eredeti vendégkönyvekben sehol nem számozták sem a lapokat, sem a bejegyzéseket. Az egyházasbást-vecseklői füzeteknél nem tüntettem fel sehol oldal-számot, mert mind a három elemzett füzet lapjaira teljesen szétesett, a lapok egy jó része egérrágtá. Az összes analizált bejegyzés számítógépes rögzítésére nem volt lehetőségem, csak egy 250 darabból álló szöveggyűjteményt közlök a dolgozat függelékében. Az elsőként feldolgozott máriakálnoki könyvről készült ilyen adatbázis és ehhez tartozó útmutató, ez a kegyhely vendégkönyvéről ké-

²⁴⁵ Voigt-Balogh 1974.

²⁴⁶ A betűhív szövegek közlés alkalmazásának létjogosultságáról lásd: Barna 2003. 41-50.

szült tanulmányban olvasható, és így itt minden bejegyzés vissza is kereshető.²⁴⁷ A Egyházasbást-Vecseklőről származó füzetek egy része a kegyhely gondozóinak a jóvoltából a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Antropológia Tanszékének archívumába (SZENTA) került, ezek a bejegyzések itt visszakereshetők. Máriagyúd és Máriapócs esetében nem kaptam engedélyt a könyvek másolására, így itt csak a kegyhelyek plébániáinak adattárában van lehetőség a vendégkönyvek tanulmányozására, konkrét bejegyzések visszakeresésére. A mátraverebélyi cédulák nem visszakereshetők, mivel időről időre elégetik őket.

A BEJEGYZÉSEK KVANTITATÍV ANALÍZISE

Természetesen csak az adatok alapján nem írható le az egész jelenség, annak csak egyes mozzanatait, mint például: kik azok, akik élnek ezzel a fohászírási lehetőséggel, jellemző-e koruk, nemük, társadalmi, nemzetiségi hovatartozásuk stb. Ezek első megközelítésben hozzájárulhatnak az adott búcsújárás, a jelenkori populáris vallásosság és e speciális szakrális kommunikációs aktus alaposabb és árnyaltabb megismeréséhez.

A bejegyzések intenzitása

A vendégkönyvekben olvasható közlések elrendezésére, azaz fizikai körülményeire utal a szövegek gyakorisága. Itt elsősorban a beleírt bejegyzések számának változásai és azok időbeli megoszlása kerülnek a középpontba.

Mátraverebély-Szentkút és Máriakálnok esetében nincs lehetőség hosszabb távú kitekintésre. Mátraverebély-Szentkúton szükség lett volna ehhez a cédulák folyamatos, hosszabb időtartamon keresztül való gyűjtésére, Máriakálnokon – mint ismeretes – egyetlen könyv volt csak. Így tehát Egyházasbást-Vecseklő, Máriapócs és Máriagyúd esetében van mód ilyen jellegű vizsgálatra.

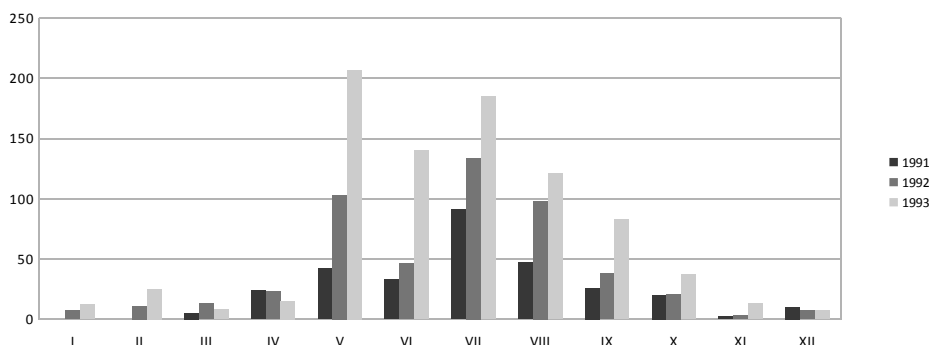
Egyházasbást-Vecseklőn az első füzetben 1942 db feljegyzés található, ez 7 év és 2 hónap alatt keletkezett (1987 júniusától – 1994 szeptemberéig), ez azt jelenti, hogy havonta átlagosan 22,5 db-ot írtak bele. Az ezt követő füzetben nagy visszaesést mutatnak a bejegyzések számai: 4,3 db jut átlagban minden hónapra. Az azóta betelt 3 füzet számai ismét emelkedést jeleznek: 6,9 db/hónap, 10,6 db/hónap, 11,2 db/hónap. Egyházasbást-Vecseklőn elsősorban a látogatások dátumainak és a látogatók neveinek feljegyzésére szolgáltak a füzetek, és adatközlőim beszámolóit alapján ez köztudott a mai napig. Ezért elmondhatjuk, hogy a bejegyzések gyakorisága a kegyhely látogatottságáról is tudósít. Ez viszont azt sejteti, hogy a kápolnák látogatottsága, ha nem is olyan mértékű, mint tíz-húsz évvel ezelőtt, mindenképpen lassan emelkedik.

²⁴⁷ Frauhammer 2000. 83-300.

Máriapócs és Máriagyűd esetében a bejegyzések számának változásai elsősorban a vendégkönyvek kegyhelyeken való használatának, a speciális vallásgyakorlási formának az alakulásáról tudósítanak. Ezekon a kegyhelyeken egy-egy búcsú alkalmával több ezres nagyságú tömeg gyűlik össze, sőt a máriapócsi nagy búcsú alkalmával a 10-15 ezres tömeg sem ritka, éves szinten pedig 300.000 zarándokot fogadnak.²⁴⁸ Beírni viszont csak a zarándokok egy kisebb része szokott, számukat 2-5%-ra becsülöm. Míg Máriapócsra a 2000 és 2004 közötti könyvek egy év alatt teltek meg, addig 2007-ben már olyan is előfordult, hogy 3 hét alatt megtelt a vaskos vendégkönyv. Máriagyűdön is hasonló a helyzet: míg az 1980-as években egy évre elegendő volt a klasszikus bolti vendégkönyv, az utóbbi években háromra volt szükség évente. A kegyhelyek gondozóinak beszámolóí alapján nem nőtt ilyen nagy mértékben a látogatottság. Így tehát azt feltételezem, a zarándokok beírási hajlandósága változott, egyre többen élnek ezzel a lehetőséggel. Ezt támasztja alá az is, hogy nagyon sok olyan emberrel találkoztam, aki először írt a könyvbe. Láttam, tetszett neki, kipróbálta és elhatározta, hogy jövőre is ír.

A bejegyzések időbeli megoszlása is érdekes tanulságokkal szolgál.

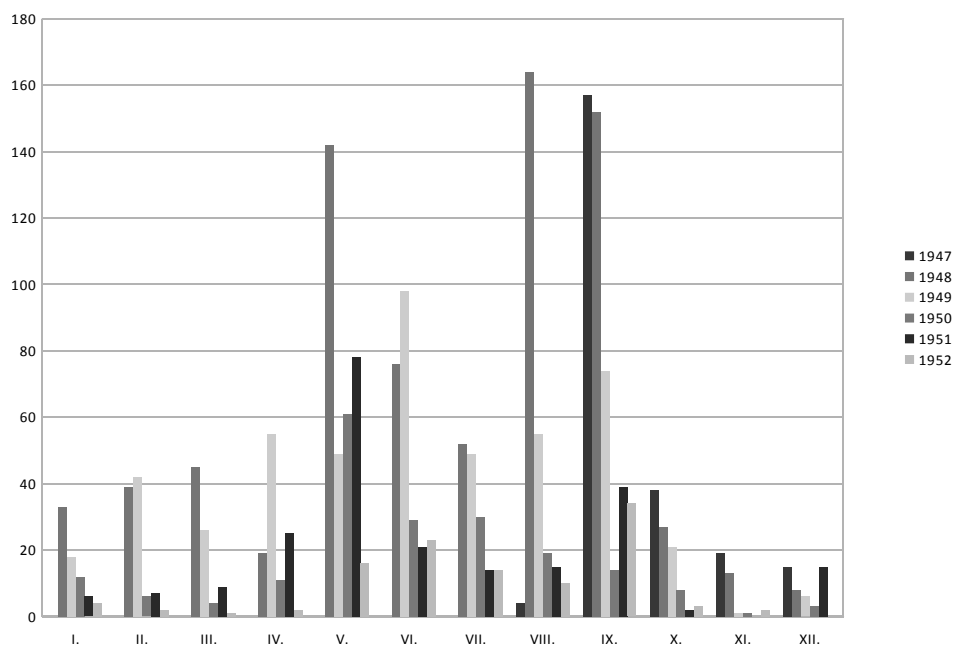
Mivel Egyházassbást-Vecseklő esetében a kápolnáknak nincsenek konkrét búcsúnapjai, és a kegyhely felkeresése egy hosszú és nehéz túrát igényel, meg lehetőségen egyenlő a látogatásokat dokumentáló feljegyzések száma. Minden évben októbertől március végéig van egy kisebb visszaesés, majd áprilistól szeptemberig fellendülés, ezen belül is a május-június-július-augusztus hónapok a leglátogatottabbak. (1. ábra) A Mária ünnepek közül talán csak Nagybaldogasszony napja az, amikor minden vizsgált évben megugrott valamelyest a látogatottság.

1. ábra. A bejegyzések havonkénti megoszlása 1991 – 1993 között Egyházassbást-Vecseklőn

²⁴⁸ Burbik Miklós parókus közlése 2008. október 21.

Máriakálnok esetében a dátumok számbavétele egyértelműen jelzi a búcsúnapokat, ezek a könyv kint létekor a pünkösdhétfő (általában májusra esett) és Kisasszony napja (szeptember 8.) voltak. A közbeeső három nyári hónapban csökkent egy kicsit a látogatók száma, ami utalhat arra, hogy erre az időszakra esett a mezőgazdasági munkák dandárja, a falu lakóinak megélhetése pedig jórészt ebből származott. (2. ábra)

2. ábra. Máriakálnok látogatottsága a bejegyzések alapján 1947 – 1952 között

A három nagy kegyhely adatai sajnos egyik esetben sem fognak át egy évet, így azok diagramos ábrázolásától eltekintettem és a helyi egyházi személyek beszámolóira támaszkodtam. Egybehangzó tapasztalataik szerint március végétől október elejéig vannak legtöbben. Lényeges módosulás van azonban abban, hogy míg korábban ezen időszakon belül természetesen az ünnepek vonzották a legtöbb látogatót, ma a kegyhelyek meglátogatása már nem kötődik ennyire a búcsús ünnepekhez. Erre a máriapócsi parókus hívta fel a figyelmemet: „Az t mondanám, hogy a klasszikus nagy búcsúk látogatottsága csökken. De a templom látogatottsága nem csökken. Tehát az emberek most már kevésbé akarnak 40.000 emberrel együtt szorongani, hanem eljönnek inkább hétvégén. Például a hosszú hétvégén tele van a templom, hívőkkel meg nem hívőkkel. Inkább eljön, amikor kevesebb busz van, akkor nem kell lökdösődni, nyugodtabban tud ücsörögni, imádkozni. Úgyis van szertartás, azon részt tud venni.” (K.I.)

A kegyhely felkeresése tehát nem feltétlenül búcsúnaphoz kötődik, hanem gyakran szabadidős tevékenységhez. Ha mégis a búcsú napjához kapcsolódik, abból is olyan sok van egy évben, hogy már szinte csak ez is folyamatos látogatottságot biztosít.²⁴⁹

A bejegyzők identitása – névvel vagy név nélkül?

Minden devóciós forma funkcionális magja egy belső megnyilatkozás nyilvánossá tétele. Ez a megállapítás azonban semmi utalást nem tartalmaz arra vonatkozóan, hogy az ilyenformán „megnyilatkozók” saját identitásukra vonatkozó adatokat is a nyilvánosságra hoznak-e. Ha arra gondolunk, hogy a levélírással is párhuzamba állítottuk ezt a gyakorlatot, szükségszerűen adódik, hogy az üzeneteknek konkrét/nevesített feladói is kell, hogy legyenek. A kegyhelyek vendégkönyveit lapozva tapasztaltam, hogy számos esetben vannak erre vonatkozó utalások, gyakran konkrét nevek is, viszont gyakoriak az ismeretlenség homályába burkolózó bejegyzők is. Lehet-e erre vonatkozóan általános érvényű kijelentéseket tenni? Azaz kimondható-e, hogy ez a fajta devóciós gyakorlat inkább egy anonim cselekedet, vagy meghatározóbbak a személyüket is felfedők?

A nemzetközi kutatások, például Sabine Wienker-Piepho²⁵⁰, Herbert Nikitsch²⁵¹ is azt a véleményt képviselik – igaz számokkal nem támasztják alá – hogy az anonimitás a szövegek egyik fő sajátossága. Herberich-Marx thierenbachi gyűjtéseiben számokat is hoz. Itt a bejegyzések 57,2% nem tartalmaz nevet (keresztnev, családi név, csoportnév)²⁵². Gerhard Schmied ilyen vizsgálatot nem végez, viszont 80%-ra teszi azoknak a bejegyzéseknek az arányát, ahol nincs a bejegyző nemére utalás, ez alapján feltételezhető, hogy itt is nagy az anonimitás.²⁵³ Egyedül talán Hardy Kromer számai nem ilyen magasak, igaz ő elkülöníti a teljesen anonim és az anonimizált (monogram, álnév stb.) bejegyzéseket, előbbieké aránya 33%, utóbbiaké 12,7%.²⁵⁴

Az alábbi táblázatban a magyar anyag vonatkozó adatai olvashatóak. Kegyhelyenként veszem számba a különböző típusú bejegyzések százalékos arányait. Anonim bejegyzésnek minősítettem minden olyan szöveget, amely

²⁴⁹ A három nagy kegyhely búcsúnapijai 2012-ben: Máriagyúd – <http://mariagyud.hu/index.php/hu/bucsu>, Mátraverebély-Szentkút – <http://www.szentkut.hu/hu/bucsuk>, Máriapócs – <http://www.mariapocskegyhely.hu/?q=node/3>, utolsó letöltés dátuma: 2012.11. 25.

²⁵⁰ Wienker-Piepho 1989. 60-61.

²⁵¹ Nikitsch 1990. 197.

²⁵² Herberich-Marx 1991. 142-143.

²⁵³ Schmied 1997. 41-44.

²⁵⁴ Kromer 1996. 63-65.

mellett semmilyen utalás nem szerepelt a bejegyző kilétére vonatkozóan, illetve aláírás helyett a „Te ismersz ügyis”, „Te ügyis tudod ki vagyok” típusú névjeggyel láttak el. A második oszlopba azokat a bejegyzéseket vettem számba, amelyeket a Hardy Kromertól átvett elnevezéssel anonimizált aláírással láttak el:²⁵⁵ például álnévvel: Noé, Ali Baba, monogrammal, illetve csoportos bejegyzésről van szó (például:XY család, XY iskolai csoport stb.). A harmadik csoportba azokat a szövegeket soroltam, ahol konkrét utalás, azaz teljes, keresztnév vagy családi név is volt a szövegek mögé írva. Ide számítottam továbbá azokat a szövegeket is, amelyek teljes névvel alá vannak írva, de nem olvashatóak.

2. táblázat. Az anonim, anonimizált és névvel ellátott bejegyzések aránya az egyes kegyhelyek vendégkönyveiben

	Anonim bejegyzések	Anonimizált aláírással ellátott bejegyzések	Névvel ellátott bejegyzések
Máriakálnok	31 %	21,9 %	47,1 %
Egyházasbást-Vecseklő	3,41 %	4,82 %	91,77 %
Mátraverebély-Szentkút	18,38 %	12,21 %	69,46 %
Máriagyúd	13,16 %	19,10 %	67,74 %
Máriapócs	19,60 %	9,59 %	70,71 %
ÖSSZESEN	22,41%	17,96 %	59,63 %

A névvel ellátott bejegyzések tehát mindenütt nagy többségben vannak, kivéve Máriakálnok esetében, ahol közel azonos számúak az anonim bejegyzések is. Egyházasbást-Vecseklő is kitűnik számaival, itt alig akad név nélküli szöveg. A többi kegyhely adatai nagyjából azonos képet mutatnak, azaz kb. 1/3 - 2/3 arányban tartalmaznak anonim és névvel ellátott szövegeket.

Az elsőként feldolgozott máriakálnoki anyagot látva én is úgy értékeltem, hogy a magyar anyag e tekintetben jól illeszkedik a külföldiekhez. A szélesebb körű vizsgálódás, ahogy ezt a táblázat is mutatja, cáfolta ezt a vélekedést, és rámutatott arra, hogy a magyar anyagban Máriakálnok e szempontból kivételes. Talán részben magyarázza ezt egy 1985-ös, a votív táblákat vizsgáló tanulmány. A szerzők Altötting és Tuntenhausen kegyhelyek votív tábláit vizsgálják két különböző korszakban, az 1950-es években, illetve az 1980-as években. A táblák szövegeit vizsgálva arra a megállapításra jutnak, hogy az anonimizálás mértékében látványos eltérések vannak a két korszak között. A közelmúltban keletkezett szövegek egyre kevésbé anonimak. A szerzők átalakulásról beszélnek, amely afelé mutat, hogy a hívek egyre nyíltabban tesznek tanúságot hitük-

²⁵⁵ Kromer 1996. 63.

ről.²⁵⁶ Csak feltételezni tudjuk, hogy ez a változás érvényesül itt is. Máriakálnok esetében meg kell jegyezni, hogy egy kicsi faluról van szó, és a kegyhelyet a könyv „működésének” időpontjában főleg a helyiek és a környező falvakban élők látogatták, tehát a bejegyzők nem egyszer személyesen is ismerték egymást. Így a név nélküliség az ismerősök és – ha a történelmi szituációt is számba vesszük – a hivatalos szervek kíváncsisága elől is védelmet nyújthatott.

Egyházasbást-Vecseklő a másik kegyhely, amely e szempontból eltér a többitől. Itt épp a névvel ellátott bejegyzések számának magas aránya a meglepő. Ez mindenképpen összefügg azzal, hogy ez a könyv funkciójában is kicsit elkülönül. Többségben vannak benne a klasszikus profán vendégekönyvi feljegyzések, amelyeknek középpontjában a látogatás dokumentálása áll.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a két kisebb kegyhelyet leszámítva nincs eltérés a tapasztalatokban. Kevesen (a bejegyzők kb. 1/3) tartanak igényt a név nélküliséggel járó diszkrécióra. Igaz, ez feltehetőleg több mint amennyi egy múzeumi vagy bármely más profán vendégekönyvben található, de a bejegyzések személyes, gyakran intim jellegét figyelembe véve ez érthető.

Azt is megállapíthatjuk, hogy akár az 1970-es évek közepéről, akár az elmúlt évekből olvasunk bele a könyvekbe, a kegyhelyen megfordulók nagyobbik része vállalja identitását és aláírja nevét, tehát az elmúlt közel négy évtizedben az anonimizálás mértéke nem változott. A hívekkel való beszélgetések alapján ennek említésre méltó oka nincs, ez a bejegyzés természetes velejárója. Egyes esetekben azonban a név kiírásához is társulhat funkció: „*Most mondjuk, hogy írtam le, az jutott az eszembe, hogy ha valaki elolvassa, akkor tudja, hogy én is vagyok a világon.*” (M.N.) vagy „*Amit megtanultunk Jézus Krisztustól, attól soha nem szabad félnünk. Önmagunkat meg kell, hogy valljuk bárhol is vagyunk Krisztusért.*” (P.Zs.)

Azaz a név kiírása által a bejegyző magának is emléket állít, hogy ez mások számára is látható legyen. Ezen túl motivációt jelenthet az egyéni hit nyílt vállalása is.

Nemek szerinti megoszlás

A szövegek adatszerű kiértékelésének következő szempontja a nemek arányának vizsgálata, ami szintén a szövegek megfogalmazóinak személyéhez visz közelebb minket. Vizsgálódásaimhoz elsősorban az aláírások (olyan jellegűek is, mint: „*egy kétségbeesett anya*”, „*szerető lányod*” stb.), kisebb mértékben a bejegyzések témái nyújtottak támpontot (például: férjért vagy feleségért, sikeres terhességért, gyermekáldásért megfogalmazott kérés). Nem kezeltem külön a feltehetőleg gyerekek, fiatalok által írt fohászokat, a nők és férfiak csoportjához kortól függetlenül mindenkit hozzávettem. Nem vettem viszont figyelembe a

²⁵⁶ Scharfe – Schmolze – Schubert 1985. 185.

családok és házaspárok által írt könyörgéseket ennél a szempontnál, hiszen itt nem eldönthető, hogy valójában ki írt a könyvbe és a többiek is jelen voltak-e. Mindezeket szem előtt tartva, a következő eredmények rajzolódtak ki:

3. táblázat. A nemek arányának megoszlása az egyes kegyhelyek vendégkönyveinek adatai alapján

	Nők	Férfiak
Máriakálnok	76,12%	23,88%
Egyházasbást-Vecseklő	60,10%	39,90%
Mátraverebély-Szentkút	74,53%	35,47%
Máriagyűd	70,19%	29,81%
Máriapócs	77,14%	22,86%
ÖSSZESEN	73,10%	26,9%

A nők aránya a külföldön megvizsgált vendégkönyvekben is mindenhol 59% és 89% között van²⁵⁷, e tekintetben tehát a magyar anyag nem mutat sajátosságokat, azaz elmondhatjuk, hogy ez a fajta vallásgyakorlat nálunk is főképpen a nőkre jellemző.

Elgondolkodtató, hogy a nők ilyen nagy arányú részvételében nincs-e szerepe annak, hogy itt kivétel nélkül az égi édesanya, azaz Szűz Mária kegyhelyeiről van szó. Ha figyelembe vesszük Efraim Morote Best Peruban vizsgált, Jézus Krisztushoz címzett leveleinek nagy arányú női feladóit (90%)²⁵⁸, más magyarázatokat is keresnünk kell.

Gabriele Ponisch egy bécsi teológusnőt idézve a következő magyarázattal szolgál: „Az élet a teljesítmény és hatékonyság, valamint a magánélet, a szeretet és a család világára oszlik. Utóbbi a 19. század folyamán a nők területévé vált. [...] Kutatások egész sorával bizonyította, hogy a női nem a spirituálisabb. Az elmúlt évtizedekben a nők egyre jobban keresték a spiritualitás saját formáit, de a teljesen klasszikus, hagyományos, az intézményesült egyházhoz kapcsolódó formákat is inkább a nők választják. Gyakrabban járnak istentiszteletre, a nagyobb testi kitartást és edzettséget kívánó gyalogos zarándoklatokon kívül szinte mindig ők vannak többségben.”²⁵⁹ Ha a vallásszociológiai felmérések eredményei között kutatunk, azok is ugyanerre a megállapításra jutnak: „A nők minden korcsoportban és minden státuszban vallásosabbak a férfiakkal.”²⁶⁰

A nemek vizsgálatánál tehát nem hoztak újdonságot a kegyhelyek vendégkönyveinek adatai az eddigi kutatásokhoz képest.

²⁵⁷ Eszéken: 84% Žmegač 1994. 70.; Ingenbohlban: 89% Heim 1961. 32., Thierenbachban: 80,7% Herberich-Marx 1991. 144.; Tauberbischofs heimban 58,8% Kromer 1996. 65.

²⁵⁸ Efraim Morote Best adataira Heim utal: Heim 1961. 33.

²⁵⁹ Ponisch 2003. 199.

²⁶⁰ Hegedűs 2000. 103.

Életkor szerinti megoszlás

A bejegyzők életkorát illetően, nagyon ritkán vonhatók le következtetések a bejegyzések adataiból, mert elvéve olvasható csak erre vonatkozó utalás. Például:

„Itt voltam 1947 szeptember 8án

70 éves koromban meghatodottsággal írom ezen pár sort mert úgy látom hogy a Krisztus igéjének megvalósulása már nem lehet messze mikor minden ember egymással őszintén szeretni fogja egymást. Budapestről Minka Lajos nyomdász.”²⁶¹

vagy

„Drága Szűzanya teljes szívemből köszönöm, hogy 71dik születésnapomra haza segítettél Canadából ahol 41 éve élek. Ott is megmaradtam hű katolikus magyarnak. Kérem továbbra is légy támogatóm. Név, Canada”²⁶²

Általában csak a tartalomból lehet az életkorra következtetni, éppen ezért itt részletesebb statisztikai kiértékelésre nincs lehetőség. Például:

„ Kérlek áldjál meg! Istenkém Szűzmáriám add meg nekem és szüleimnek családomnak, hogy legyenek egészségesek, boldogak! Istenem add meg nekem, hogy az életem legyen olyan ahogy szeretném és add meg nekem azt a fiut aki tiszta szívből fog szeretni! És add meg, hogy legyenek gyerekeim! Köszönöm Szűzanyám! (Név és dátum nélkül)”²⁶³

A tartalom alapján azonban – igaz, nagy óvatossággal – megközelítőleg megállapítható a felnőttek és a gyerekek aránya. Ezeket figyelembe véve a két korcsoport a következő mértékben él e speciális gyakorlattal:

4. táblázat. A gyerekek és felnőttek aránya az egyes kegyhelyek vendégkönyveinek adatai alapján

	Gyerekek	Felnőttek
Máriakálnok	10,23%	89,77%
Egyházásbást-Vecseklő	0,3%	99,70%
Mátraverebély-Szentkút	17,49%	82,51%
Máriagyűd	4,14%	95,86%
Máriapócs	8,37%	91,63%
ÖSSZESEN	8,6%	91,4%

Feltűnő a gyerekek viszonylagosan magas száma. A már sokat emlegetett nemzetközi feldolgozások is hasonló, 5-15% százalékos arányokról számolnak

²⁶¹ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-152. 20./1.

²⁶² Máriagyűdi Vendégkönyv 2007/2. 87./1.

²⁶³ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 24./2.

be. A búcsúk alkalmával szerzett tapasztalataim némileg ellentétesek ezzel a magas aránnyal. Mindig voltak, vannak gyerekek, de talán nem ilyen nagy arányban. Többen többféleképpen magyarázzák ezt az arányt. Van, aki szerint a gyerekek vallási szocializációja (hittanóra, elsőáldozási és bérnálási előkészítés stb.) is hozzájárul ahhoz, hogy a gyermekeket erre az írásos imádságra bátorítsa.²⁶⁴ Van, aki az életkorból adódó sajátos szituációkra, szükséghelyzetekre (a jövőkép, vizsgák, tanulmányi eredmények, foglalkozás-választás, párválasztás stb.) vezeti ezt vissza.²⁶⁵ Ezek mellett a magyarázatok mellett még két tényezőre szeretném felhívni a figyelmet. Az egyik a kegyhelyeken turistaként megforduló iskolai csoportoknak a gyakorisága. Ez főképp Mátraverebély-Szentkúton tapasztalható, ahol a természeti környezet szépsége és a túrázási lehetőségek miatt valóban sok iskolás csoport megfordul, nyáron pedig sok a különféle gyerektábor. Hasonló a helyzet Egyházashátság-Vecseklőn is. A környező falvak iskoláiból (Tajti, Ajnácskő) gyakran túráznak ki a hegyekbe a diákok, útba ejtve a kis forrást és a kápolnákat. Máriakálnokon is vonzó a kegykápolna környéke, a falu szélén, nagy fák között található, így kedvelt találkozó helyként is szolgált a fiatalok számára. A másik, ami a gyerekek viszonylag magas számát indokolhatja, az a lelki tényező. Ők talán még szabadabban, félelmek és gátlások nélkül vállalják problémáikat a nyilvánosság előtt, és a megvalósulásba vetett bizalmuk is nagyobb.

Bármelyik magyarázatot fogadjuk is el, egy dolgot leszögezhetünk: a gyerekek között a vendégekönnyvekbe való beírás hajlama nagyobb, mint a felnőttek között.

A bejegyzők nemzetiségi és társadalmi, felekezeti hovatartozása

A búcsújárás mindig kiváló alkalom volt arra, hogy egy kegyhely vonzáskörzetébe tartozó települések különböző nemzetiségű lakói, különböző társadalmi rétegei találkozzanak, ismerkedjenek egymással, elmélyítsék kapcsolataikat és a közös vallásgyakorlásban együtt legyenek. A vendégekönnyvek nagyon kevés információval szolgálnak e tekintetben a búcsújárókról.

Az adatok szűkössége mellett a nemzetiségek részvételéről tudjuk a legtöbbet. Erre elsősorban az idegen nyelv használatából következtetünk, néhány esetben azonban a szövegek is utalnak erre. Például feltehetőleg egy máriakálnoki német írta a következő fohászt:

„Szüz Anyám add hogy minél előbb haza jöhessenek kiüzött testvéreink. Mkálnok 1947 szept.21.”²⁶⁶

²⁶⁴ Kromer 1996. 69.

²⁶⁵ Heim 1961. 33.

²⁶⁶ Máriakálnok Vendégekönnyv 1947-1952. 27./9.

Ezt pedig egy felvidéki magyar:

„Édes jo Szüz anya. segis meg hogy mégszer haza mehesünk felvidékre hamarosan. Kovács Gyula, 1947. IX. hó 8.²⁶⁷

A nemzetiségek részvételének tárgyalásakor elsőként Egyházasbást-Vecseklő esetét mutatom be. A mai Szlovákiában található kegyhely füzeteiben mindösszesen három darab szlovák nyelvű szöveget találtam. Tudva, hogy a kegyhelyet elsősorban a környékbeli, túlnyomórészt magyarok lakta települések (Péterfala, Gesztete, Sőreg, Fülek, Almágy, Vecseklő, Újbást) lakói látogatják, ez az adat nem meglepő.

Máriakálnokon 35 latin nyelvű (ezek természetesen ima és ének szövegek részletei) 29 német nyelvű és 4 horvát nyelvű szöveget találtam. A latin nyelvű szövegek nagy száma az akkor még a liturgiában gyakori latin nyelvhasználattal magyarázható, a német és a horvát szövegek jelzik a környék egykori nemzetiségi viszonyait. A második világháborúig itt és a közeli falvakban e három nemzetiség élt együtt: a magyar, a német és egy kisebb számú horvát közösség. Ennek megfelelően egészen a második világháború végéig két nyelven folyt az ünnepi nagymise prédikációja, mert a német nemzetiségűek alig vagy egyáltalán nem tudtak magyarul. Az írásra ez még inkább érvényes volt. A világháború utáni kitelepítések miatt gyökeresen megváltozott a helyzet, és ezt az Emlékönyv is tükrözi: alig akad németül megfogalmazott ima. A kegyhely tehát elvesztette többnemzetiségű, illetőleg német jellegét, egynemzetiségűvé vált.

Máriagyúdon is jelzik az idegen nyelvű szövegek a kegyhely szűkebb vonzáskörzetébe tartozó települések egykori nemzetiségi összetételét: 12 horvát és 25 német szöveget találtam. Ők voltak a környék két legnépesebb nemzetisége, akiknek mindig is voltak kiemelten kedvelt búcsúnapjaik: pünkösöd a sokácoké, Szentháromság vasárnapja a magyaroké, az Úrnapja utáni vasárnap a németeké.²⁶⁸ Ma Szentháromság vasárnapja a katolikus horvátok (sokácok) búcsúnapja, Kisboldogasszony pedig a németeké. A horvát és német nyelvű szövegeken kívül egy-két angol, holland, lengyel, arab, japán nyelvűt találtam még, amelyek jelzik, hogy talán a turisztikának köszönhetően is, nő a kegyhely nemzetközi ismertsége is.

Mátraverebély-Szentkúton a 11 szlovák és 5 ukrán nyelvű fohász mellett egy-egy angol és német nyelvűt találtam csak, utalva arra, hogy a kegyhely vonzáskörzete átnyúlik a szomszédos Szlovákiába is. Nem tudósít viszont arról, hogy itt is van külön német nemzetiségi búcsúnap (Kármel-hegyi Boldogasszonykor). A szövegekből azt sem derül ki, hogy a cigányság körében is nagyon népszerű a kegyhely, csakúgy, mint Máriagyúd és Máriapócs.

Ha a máriapócsi könyvekben keresünk adatokat a különböző nemzetiségek jelenlétére, megállapíthatjuk, hogy itt találhatóak a legkülönbözőbbek. Nagyobb

²⁶⁷ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-1952. 20./6.

²⁶⁸ Bálint-Barna 1994. 288.

számban a szomszédos Ukrajnából érkező ukrán, illetve orosz nyelvű feljegyzései vannak, de ezek mellett a világ szinte minden része képviselteti magát néhány bejegyzés erejéig. Ez is jelzi, hogy Máriapócs az egyik legismertebb kegyhelyünk.

Ahogy a nemzetközi anyagban, az én gyűjtéseimben is nagyon kevés a bejegyzők társadalmi helyzetére vonatkozó utalás. A következőkben ezeket foglalom össze:

Máriakálnok: 18 plébános, 7 teológus, 4 apáca, 1 katona, 1 nyomdász, 2 hivatalnok, 2 tanítónő, 2 egyetemista, 4 doktori címmel rendelkező személy. Összesen 41 fő, azaz a bejegyzők 1,09%-a.

Mátraverebély-Szentkút: 1 pap.

Máriapócs: 2 doktori címmel rendelkező személy.

Egyházasbást-Vecseklő és Máriagyúd: nincs erre vonatkozó adat.

A felsorolásból látható, Máriakálnokot leszámítva szinte semmilyen információt nem hordoznak a szövegek íróik szociális helyzetéről. Talán csak az egyházi személyek emelhetők ki valamelyest a sorból, ami azonban nem szorul magyarázatra.

A konkrét utaláson kívül a fohászok témája adhat még némi kapaszkodót a bejegyzők szociális státuszának megállapításakor. Itt főleg az anyagi szükség-helyzetről és a munkahelyről írott fohászok a beszédek:

„Mária Gyüd!

Kérésemet hallgasd meg és segíts nagyon kérlek. Szeretnék kilábalni anyagi bajomból túl sok az adósságom, és egy nagyobb összeg helyre hozna 300.000 Ft. [...] Amen.

(Név nélkül)”²⁶⁹

Nagyon nagy óvatossággal ugyan, de következtethetünk a társadalmi helyzetre a fohászok nyelvi kompetenciájából, a helyesírásból, szavak és stilisztikai jegyek kiválasztásából is. Természetesen egyedül a nyelvhelyességi, stilisztikai szempontok nem mindig irányadóak. A máriakálnoki szövegek esetében például feltűnően sok a helyesírási és nyelvhelyességi hiba, de ez nem azt jelzi, hogy a többi könyvbe csupa tanultabb, magasabb szociális státuszú ember írt volna. Itt azt kell figyelembe venni, hogy ezeket több, mint 50 éve a környező falvakban lakó, általában 6 elemít végzett falusi emberek írták.

A vendégkönyvek egyáltalán nem tudósítanak a szövegek szerzőinek vallási hovatartozásáról. Római, illetve görög katolikus kegyhelyekről lévén szó, feltételezhetően a bejegyzők többsége e felekezetekhez tartozik. Egy esetben olvasható egy Jehova hívő bejegyzése. Figyelemre méltó, hogy a hívekkel folytatott beszélgetéseimkor kiderült, reformátusok is akadnak a bejegyzők között. Köztudott, hogy „a református felfogás mély tisztelettel övezi Máriát, mint Jézus Krisztus anyját, mint az Isten kegyelméből kiválasztott személyt, de közbenjáró szerepét nem fogadja el.”²⁷⁰ Máriapócson a rohodi Helmei Gyuláné

²⁶⁹ Máriagyúdi Vendégkönyv 2007./2. 16./1.

²⁷⁰ Lackovits 2001. 298.

mesélte el, amikor két református falubeli asszonytársa invitálására elzarándokolt vele a kegyhelyre és gyermekáldásért fohászkodott. Kérésük meghallgatására is talált. Ugyancsak Máriapócson találkoztam az érembrédi születésű Bakó Zsigmonddal, aki reformátusként rendszeresen elzarándokol erre a Mária kegyhelyre. Ebben szerepe van annak, hogy egykori szülőfalujában szép számmal éltek görög katolikusok, akik évenként felkeresték a Szűz Anyát. Ő így vallott Mária tiszteletéről:

„- Ön reformátusként ilyen nagy Mária-tisztelő?

- Nem megszokott ez a reformátusoknál. A mi vallásunk nem magasztalja úgy Máriát, mint a görög katolikusok vagy a katolikus vallás. Megemlíteni megemlíti, de nem imádkoznak a reformátusok egyáltalán a Máriához. Én, mint református és az egyik egyháznak presbitere is, én minden nap imádkozom Mária közbenjárására, kérve, hogy segítsen az életben és hálát adok őrajta keresztül is az Istennek, hogy megsegített az életben. Én hiszek benne.

- Református vallásúként, miért kapott az Ön életében Mária olyan nagy szerepet?

- Én ezt úgy fogalmaznám, hogy nekem minden felmenő rokonom református volt – de most mióta, nem most kezdtem én ide járni, 70 éves végén, és akkor visszaemlékeztem, hogy az anyai nagyanyámnak is voltak szentképei és Máriához imádkozott. Akkor ébredtem rá, hogy ez oda vezethető, mer énnálam a lakásba is ez a Mária kép másolat ki van téve.” (É.B.ZS.)

Mindezek az egyedi esetek rámutatnak arra, hogy a reformátusok között is kimutatható a mély hittel párosuló, Mária iránt megnyilvánuló különös tisztelet.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a kegyhelyek vendégkönyvei nem rendelkeznek egy határozott szociális karakterrel, és biztonsággal nem állapítható meg, reprezentálnak-e egy-egy társadalmi réteget. Ennek ellenére több kutató tesz olyan megállapítást, mely szerint ez az ájtatossági gyakorlat elsősorban a kispolgárság és az alsó középosztály körében elterjedt.²⁷¹ A magyar anyag adatai ezt a megállapítást nem erősítik meg, ugyanakkor nem is cáfolják. Tapasztalatom szerint a kegyhelyre érkező zarándokok szociális összetételéről a vendégkönyvek biztonsággal nem tudósítanak. Ahogy Serge Bonnet is utal rá, ezzel kapcsolatosan csak sejtéseink vannak, melyek bizonyítása még várat magára: „Kérdéses, hogy a katolikusoknak az a része, amelyik gazdag nevelésben, anyagiakban és szavakban, húzódozik vagy el is utasítja, hogy imáinak nyomát egy mindenki számára nyitott, egyszerű füzetbe hátrahagyja. Ezt meg kellene vizsgálni, mielőtt olyan kijelentéseket teszünk, hogy a gazdagok között legelőnyösebb helyzetűek, és a szegények legszegényebbjei alig vagy egyáltalán nem veszik igénybe ezeket a füzeteket.”²⁷²

²⁷¹ Assion 1973. 63., Heim 1961. 33.

²⁷² Serge Bonnet-et Gabriele Ponisch idézi: Ponisch 2001. 80.

Nem tartom ugyanakkor meglepőnek, hogy ez a fajta vizsgálódás nem vezetett eredményre. Ez jelzi, hogy a fohászok írásakor, azaz a Transzcendenssel való kommunikációban nem játszik szerepet az egy bizonyos társadalmi réteghez való tartozás. Az egyéni vallásosság mélysége és jellege sokkal jobban rányomja bélyegét a szövegekre, illetve a beírásra való hajlamban is nagyobb szerepet játszik az egyéni habitus.

A bejegyzők származási helyének tanulságai

A bejegyzők származási helyei a búcsú, illetve a kegyhely vonzáskörzetéről, annak esetleges alakulásáról szolgálhatnak érdekes tanulságokkal.

A vonzáskörzet az a terület, ahonnan egy kegyhelyet a zarándokok felkeresnek.²⁷³ Bangó F. Jenő attól függően, hogy milyen távolságból érkeznek a hívek, a vonzáskörzeteknek négy fajtáját különbözteti meg: *lokális* (a szomszéd falvakból, 25 km-es körzetből érkeznek a zarándokok), *kistáji* (25-50 km-ről érkeznek), *nagytáji* (az ország különböző részeiről érkeznek), *nemzetközi* (más országból is érkeznek).²⁷⁴ Én a kegyhelyek vonzáskörzetének vizsgálatakor szerzett tapasztalatok alapján a *nagytáji* vonzáskörzet kategóriát azokra a kegyhelyekre alkalmaztam, ahol egy több megyét is átfogó nagyobb tájegységről érkeznek a zarándokok. Ott, ahol az ország különböző részéről voltak zarándokok, az *országos vonzáskörzetű* elnevezést használtam.

A nemzetközi kutatások nem fordítanak nagy figyelmet a zarándokok származási helyének számbavételére, de mivel a vendégkönyvbe bejegyzők az esetek nagy részében leírták, honnan érkeztek, lehetőség volt arra, hogy az adatokból megrajzoljam az egyes kegyhelyek vonzáskörzetét. Más források adataival összevetve ezek jelezhetik a kegyhely vonzáskörzetének, ezen keresztül pedig jelentőségének változásait.

Máriakálnok esetében látványos változásról tudósít a bejegyzett településnevek jegyzéke. Az *Emlékkönyv* keletkezése előtti időszakra Pávai Antal leírása alapján következtethetünk. Ő jegyzi fel 1903-ban megjelent munkájában azon községek neveit, ahonnan búcsúsok érkeztek.²⁷⁵ A feljegyzés tanulsága szerint a kegyhely vonzáskörzete magába foglalta az egész Szigetközöt, a Moson környéki német lakta falvakat, benyúlt egy része a Csallóközbe, és a Rábaközből és Hanságból is szép számmal jártak ide a hívek. A század elején tehát a kegyhely kistáji vonzáskörzettel rendelkezett.

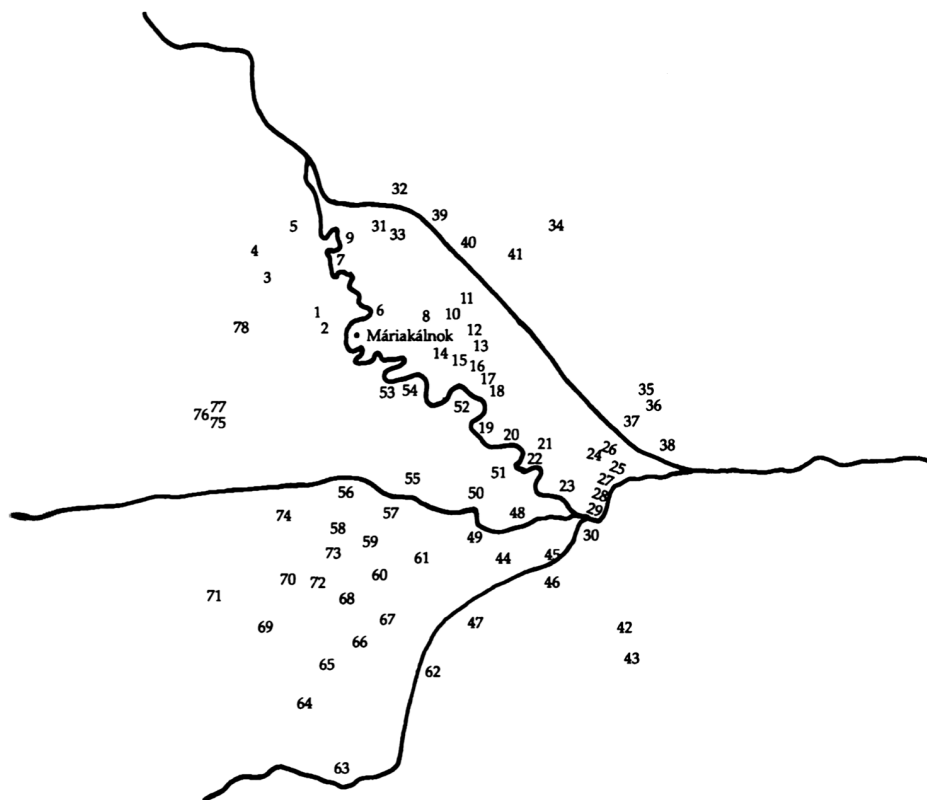
Az említett tájegységekre más kegyhelyek vonzása is érvényesült. A rábaköziek és hanságiak rendszeresen látogatták még Oslit, Loretomot, Boldogaszszonyt és Mariazellt. Az utóbbi két kegyhelyet a Moson környéki német falvak

²⁷³ Tüskés 1993. 330.

²⁷⁴ Bangó 1978. 146-147.

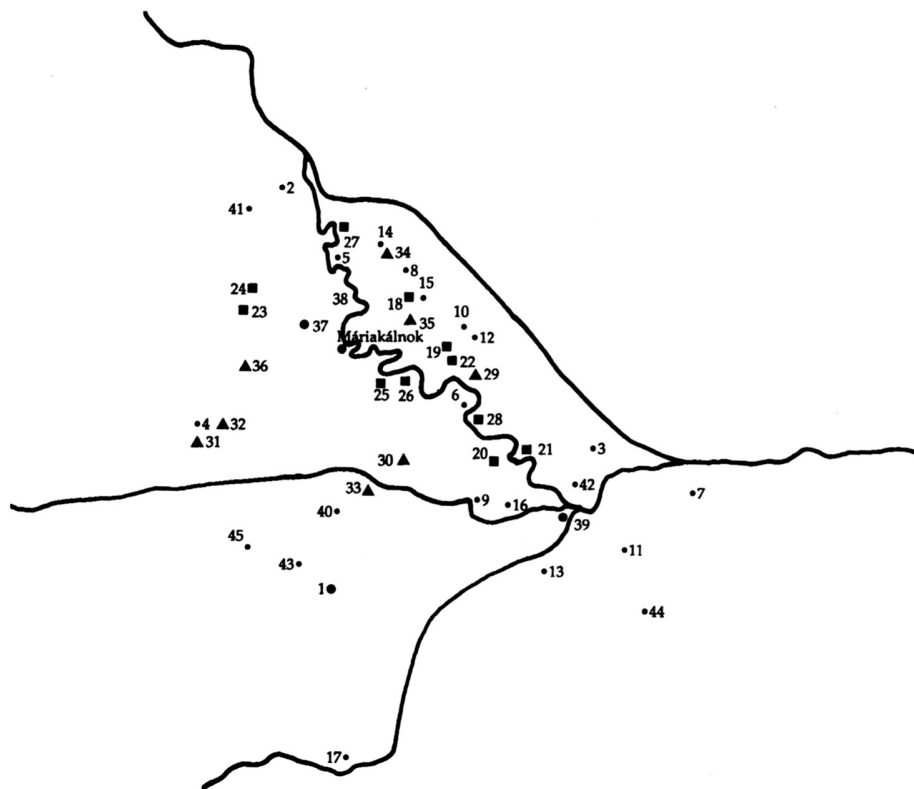
²⁷⁵ Pávai 1903. 46.

is felkeresték. A térségben tehát több kedvelt búcsújáráshely található, így a vonzáskörzetek több esetben összemosódnak.

1. Mosonmagyaróvár	17. Ásvány	33. Doborgaz	49. Börcs	65. Szilsárkány
2. Moson	18. Ráró	34. Várkony	50. Öttevény	66. Rábapordány
3. Levél	19. Dunaszentpál	35. Radvány	51. Kunsziget	67. Bágyog
4. Hegyeshalom	20. Dunaszeg	36. Ballony	52. Mecsér	68. Dör
5. Bezenye	21. Gyórladamér	37. Medve	53. Magyarakimle	69. Bogyoszló
6. Halászi	22. Győrzámoly	38. Kulcsod	54. Horvátkimle	70. Farád
7. Feketeerdő	23. Győrújfalu	39. Vajka	55. Lébény	71. Babót
8. Arak	24. Vámos	40. Baár	56. Lébényszentmiklós	72. Csorna
9. Dunakiliti	25. Szabadi	41. Baka	57. Sövényháza	73. Barbacs
10. Püski	26. Nagy-bajcs	42. Nyúl	58. Bödöge	74. Bósárkány
11. Kis-Bodak	27. Kis-bajcs	43. Écs	59. Fehértó	75. Pusztasomorja
12. Dunaremete	28. Bács	44. Ikrény	60. Kóny	76. Szentjános
13. Lipót	29. Révfalu	45. Gyirmót	61. Rábatatona	77. Szentpéter
14. Darnó	30. Győr	46. Ménfő	62. Rábaszentmihály	78. Szolnok
15. Zseli	31. Tejfalu	47. Koronczó	63. Szany	
16. Hédervár	32. Szentantal	48. Abda	64. Szil	

1. térkép. Mária-kálnok vonzáskörzete Pávai Antal 1903-as leírása alapján

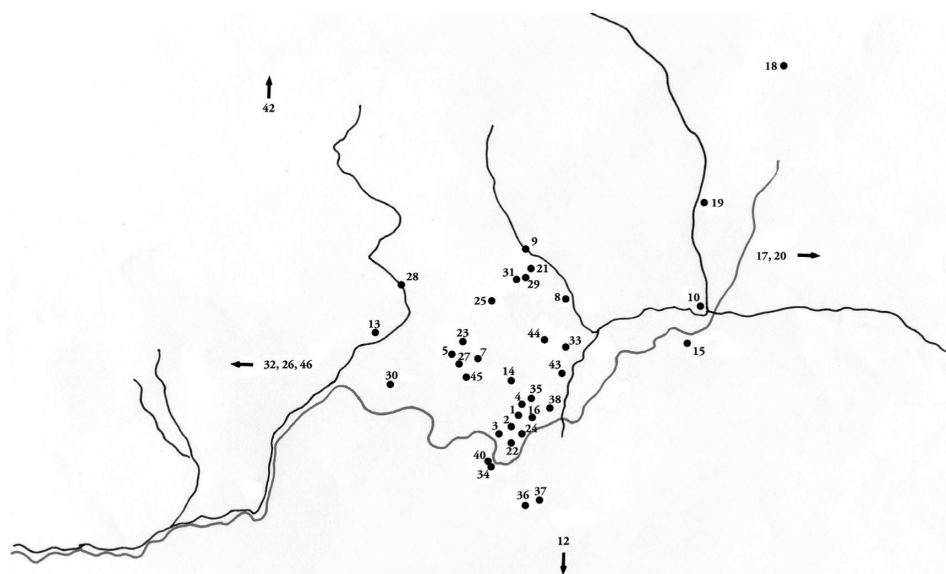
1. Csorna	10. Dunaremete	19. Darnózseli	28. Dunaszentpál	37. Moson
2. Rajka	11. Gyórszabadhegy	20. Kunsziget	29. Ásványráró	38. Halászi
3. Alsóvámos	12. Lipót	21. Zámoly	30. Lébény	39. Győr
4. Pustasomorja	13. Ménfőcsanak	22. Hédervár	31. Szentpéter	40. Markotabödöge
5. Feketeerdő	14. Doborgaz	23. Levél	32. Szentjános	41. Bezenye
6. Mecsér	15. Kisbodak	24. Hegyeshalom	33. Szentmiklós	42. Győrújfalú
7. Szentiván	16. Abda	25. Magyarkimle	34. Cikolasziget	43. Farád
8. Sérfenyő	17. Szany	26. Horvátkimle	35. Arak	44. Pér
9. Sövényháza	18. Püski	27. Dunakiliti	36. Mosonszolnok	45. Kapuvár

2. térkép. Máriakálnok vonzáskörzete a Vendégkönyv bejegyzései alapján

A II. világháború utáni évek vonzáskörzetét a bejegyzésekben feltüntetett helységnevek segítségével rajzoltam meg. Ahogy a térkép is mutatja, a kegyhely dinamizmusa csökkent. Nincs adat a csallóköziek zarándoklatairól, valószínű a határátlépés megszigorítása miatt. A rábaközi és hansági falvak száma is jelentősen megcsappant. Máriakálnok lokális vonzáskörzetű kegyhellyé zsugorodott. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy távolabbi helyekről, akár 100-200 km-ről, ne jöttek volna alkalmasszerűen zarándokok, de őket éppen alkalmasszerű látogatásuk miatt nem vettem alapul a vonzáskörzet vizsgálatakor.

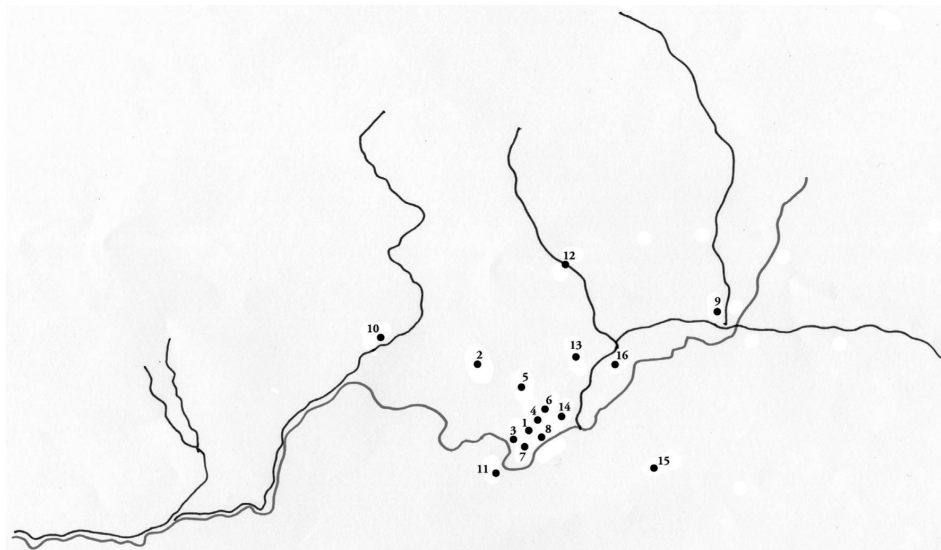
Figyelemreméltó az is, hogy amíg 1947-48-ban 59 település neve tűnik fel a könyvben, addig 1949-1950-ben már csak 47. Erre magyarázatot az állami korlátozó intézkedések, hatósági tiltások adhatnak. Az Emlékkönyv adatai a fokozatos hanyatlás első stádiumát tükrözik, melynek mélypontját az adatközlők szerint az 1970-es évek közepén érte el a kegyhely.

Az egyházasbást-vecseklői füzetek is hasonló változásokról tudósítanak. Az egykor szintén kistáji vonzáskörzettel rendelkező zarándokhely mára lokális vonzáskörzetű kegyhellyé vált. Míg az első füzetben, ami 1987 és 1994 közötti feljegyzéseket tartalmaz 48, az 1995-1999-esben 30, a 2001-2004-esben már csak 17 település neve szerepel. Ez is egyértelműen jelzi a kegyhely látogatottságának csökkenését és vonzáskörzetének zsugorodását. Ezt szemlélteti a következő két térkép:

1. Óbást (<i>Stará Bašta</i>)	17. Nagyráska (<i>Veľké Raškovce</i>)	33. Gesztete (<i>Hostice</i>)
2. Egyházasbást (<i>Nová Bašta</i>)	18. Rozsnyó (<i>Rožňava</i>)	34. Salgótarján
3. Vecseklő (<i>Večeklöv</i>)	19. Tornaľja (<i>Tornaľa</i>)	35. Dobfenék (<i>Dubno</i>)
4. Gömöralmágy (<i>Gemerský Jablonec</i>)	20. Kassa (<i>Košice</i>)	36. Mátraterenye
5. Füleek (<i>Filakovo</i>)	21. Feled (<i>Jesenské</i>)	37. Mátranovák
6. Ragyolc (<i>Radzovce</i>)	22. Tajti (<i>Tachty</i>)	38. Péterfala (<i>Petrovce</i>)
7. GömörSID (<i>Síd</i>)	23. Bolgárom (<i>Bulhary</i>)	39. Kisfalud
8. Rimasimonyi (<i>Šimonovice</i>)	24. Medveshidegkút (<i>Studena</i>)	40. Zagyvaróna
9. Rimaszombat (<i>Rimavska Sobota</i>)	25. Balogfala (<i>Blhovoce</i>)	41. Nagymegyer
10. Rimaszécs (<i>Rimavska Seč</i>)	26. Pozsony (<i>Bratislava</i>)	42. Besztercebánya (<i>Banská Bystrica</i>)
11. Vágsellye (<i>Šalá</i>)	27. Csomatelke (<i>Čamovce</i>)	43. Jeszte (<i>Jesztice</i>)
12. Gyöngyöspüspöki	28. Losonc (<i>Lučenec</i>)	44. Détér (<i>Gemerské Dechtare</i>)
13. Nagymaróc (<i>Veľké Dravce</i>)	29. Várgede (<i>Hodejov</i>)	45. Sőreg (<i>Šurice</i>)
14. Ajnácskő (<i>Hajnáčka</i>)	30. Mucsény (<i>Mučín</i>)	46. Garamszentbenedek
(<i>Hronský Beňadik</i>)
15. Ózd	31. Kerekgede (<i>Hodejovec</i>)	
16. Bakóháza (<i>Bakov</i>)	32. Érsekvadkert	

3. térkép. Egyházasbást-Vecseklő vonzáskörzete az első füzet alapján

1. Egyházásbást (<i>Nová Bašta</i>)	9. Csíz (<i>Číž</i>)
2. Fülek (<i>Filakovo</i>)	10. Nagydaróc (<i>Velke Dravce</i>)
3. Vecseklő (<i>Večeklou</i>)	11. Salgótarján
4. Óbást (<i>Stara Bašta</i>)	12. Rimaszombat (<i>Rimavská Sobota</i>)
5. Ajnácskő (<i>Hajnáčka</i>)	13. Gesztete (<i>Hostice</i>)
6. Gömöralmágy (<i>Gemersky Jablonec</i>)	14. Péterfala (<i>Petrovce</i>)
7. Tajti (<i>Tachty</i>)	15. Csevice
8. Medvsehidegkút (<i>Studená</i>)	16. Darnya (<i>Drňa</i>)

4. térkép. Egyházásbást–Vecseklő vonzókörzete az ötödik füzet alapján

A kis medvesaljai kegyhelyen tapasztalható változások több dologgal is összefüggenek. Egyrészt hivatalos egyházi pártfogó és gondozó híján csak a helyi idős, mára nagyon betegessé vált asszonyok igyekeznek a kegyhelyet fenntartani, a fiatalok egyre kevésbé vonhatók be a kegyhellyel kapcsolatos teendőkbe. Másrészt sokan a kényelmesebb, látványosabb buszos mátraverebély-szentkúti vagy egri zarándoklatokat választják.

A három nagy kegyhely esetében nem vittem térképre a bejegyzésekben előforduló településneveket, mert azok teljes országrészeket fednek le, sőt a búcsús turizmusnak köszönhetően egyre bővülnek.

Máriagyúd a vendégekönyvek adatainak tanulsága szerint megőrizte nagytajti vonzókörzetét, mely a jelenlegi Somogy, Baranya, Tolna megyét öleli fel, illetve átnyúlik Zalába és a szomszédos Horvátországba is. E térségben számos egyéb kistajti vagy helyi jellegű kegyhely is található (a legismertebbek: Máriakéménd, Andocs, Baja-Máriakönyve, Cikó, Bata). Ezek vonzókörzetei fedik, de nem zavarják egymást. Lehetőséget adnak a választási lehetőségre, amivel sokan élnek is. Több nyugdíjas néni is elmondta, hogy ő bizony egy

évben több helyre is elzarándokol, ha teheti. A nemzetiségi részvétel tárgyalásakor az is kiderült, hogy külföldiek is egyre többen jönnek a kegyhelyre, igaz, ennek többnyire turisztikai okai vannak.

Mátraverebély-Szentkút szintén több megyét felölelő hatalmas vonzáskörzettel rendelkezik, melyben szintén több kistáji és lokális búcsújáróhely található, ilyen például Hasznos, Karancsság, Bélapátfalva, Egyházasbást-Vecseklő. Körzetével érintkezik Máriabesnyő, Eger, Jászberény, Márianosztra körzete is.²⁷⁶ A származási helyek számba vétele azt jelzi, hogy Mátraverebély-Szentkút megőrizte ezt a több megyére kiterjedő nagytáji vonzáskörzetét, ugyanakkor a búcsújáró és szabadidő turizmus fellendülésének köszönhetően, feltehetőleg többnyire csak alkalmi jelleggel, de az ország egész területéről egyre gyakrabban látogatják a kegyhelyet.

Máriapócson nagyon kevés helyen tüntették fel a zarándokok származási helyüket. A kis számú adat és a parókusok adatközlései alapján a következő kép rajzolódik ki. Hasonlóan Mátraverebély-Szentkúthoz, Máriapócs is rendelkezik egy több megyére (Hajdú-Biharra és Szabolcs-Szatmárra) kiterjedő nagytáji vonzáskörzettel, innen érkezik a zarándokok nagyobb része. Ez a körzet átnyúlik Szlovákia, Ukrajna (Kárpátalja) és Románia határ menti területeire is. A zarándokok egy másik, kisebb csoportját az alkalmi jelleggel az ország minden részéről ide zarándoklók, illetve azok teszik ki, akik egy turistaút keretében érkeznek Máriapócsra, hogy azt, mint turisztikai látványosságot megnézzék. Már a kegyhely első, itt be nem mutatott vendégkönyvében is feltűnően sok volt a világ minden részéről érkező látogatók bejegyzéseiből. Ezek főleg egyházi személyektől származtak, hiszen ahogy utaltam is rá, ez a könyv elsősorban protokoll célokat szolgálhatott. Ebben az első könyvben találtam Kanadából, USA-ból, Japánból, az egykori NDK-ból, Jugoszláviából, Hollandiából, Franciaországból, Németországból, Ausztriából, Svájcból származó aláírásokat. A későbbi keletkezésű könyvekben szintén sok volt a külföldi beírás. Máriapócs tehát feltehetőleg a nemzetközi köztudatban is ismert, híres magyar búcsújáróhely. Vélhetőleg ebben a Bécsben látható első kegykép „reklámozó” hatásának is szerepe van.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a négy nagy, ismert kegyhely vonzáskörzete tovább tágult, míg a két kisebb, alig ismert kegyhelyé kisebb lett. Ez a tapasztalom egybeesik Vass Erika doktori dolgozatának egy megállapításával: „az utóbbi időben egy-egy jelentősebb kegyhely vonzáskörzete megnőtt, s a közelben fekvő kisebbek elvesztették egykori jelentőségüket.”²⁷⁷ Vass Erika ezt a közlekedési eszközök, a ot jellemző vallási közömbösség és a kommunizmus tiltó hatásával magyarázza. Minden bizonnyal fontos szerepe van mindezeknek a tényezőknek, én mégis ugyanilyen fontosnak ítélem meg az egyház búcsújárásokban, illetve a kegyhelyek gondozásában elfoglalt helyét, illetve azok propagandatevékenységét. Azokon a kegyhelyeken, ahol a búcsújárás tradícióit

²⁷⁶ Bálint – Barna 1994. 292-293.

²⁷⁷ Vass 2007. 38.

felkaroló, támogató, sőt akár még innovatív eszközöket (színes, a kegyhelyet reklámozó plakátok, internetes honlap stb.) is alkalmazó egyházi személyzet működik, továbbra is vonzóvá tudják tenni a búcsújárás hagyományát. Ennek hiányát tapasztalható Egyházásbást-Vecseklő, kisebb mértékben Máriakálnokon, nagyon aktív létezését Mátraverebély-Szentkúton, Máriagyúdon, Máriapócscon. A nagyobb kegyhelyek már eleve ismertebbek is, népszerűbbek is, ezt egy-egy nagyobb esemény (például: pápalátogatás Máriapócscon 1991 augusztusában) és az utóbbi években a média egyre erősödő jelenléte is elősegíti (Mátraverebély-Szentkút, Máriapócs esetében).

A SZÖVEGEK FORMAI ÉS MŰFAJI SZERVEZŐDÉSE - TARTALOMELEMZÉS

A következőkben a vizsgált szövegtörzsek tartalmi komponenseit veszem sorra. E komponensek, a közöttük fennálló relációk és azok térbeli és időbeli alakulása egy olyan rendszert alkot, amely alapján valóság-hű képet alkothatunk a bejegyzők mentális és egzisztenciális helyzetéről. Mindehhez elsőként a szövegek alaprendszerének meghatározására volt szükség, melynek segítségével lehetővé vált az egyes szövegek szerveződésének és azok típusainak meghatározása. Ez az alaprendszer a következőképpen épül fel: ²⁷⁸

1. megszólítás { ___ }
2. szövegtörzs { _____ }
3. záradék, elbúcsúzás { }
4. hitelesítő rész (név, névtöredék, monogram, nagyon ritkán állapot vagy foglalkozás megjelölése, származási hely, a szöveg keletkezésének dátuma) { _ _ _ }

„Drága Szűzanya!

Továbbra is kérjük segítségedet családunknak, rokonaiknak és minden jó embernek.

Köszönjük, hogy itt lehettünk a közeledben.

Hálás szívvel:

Név és férje, Hatvanból, 2007. május 18.²⁷⁹

A továbbiakban ezen alaprendszer 1. 2. és 3. pontját veszem csak közelebb-ről szemügyre, mert a 4. pontban foglaltak nem tartoznak szorosan a szövegek tartalmi részeihez, ezek hitelesítik magát a tartalmat, ezek elemzését az előző részben már elvégeztem. Fontos megjegyezni, hogy a szövegeknek egy részénél csak ez a 4. elem, azaz a név, dátum, esetleg származási hely feltüntetése talál-

²⁷⁸ Az alaprendszer egyes elemeinek különböző típusú aláhúzásokkal való jelölésében Pusztai Bertalan módszerét követtem. Lásd: Pusztai 2003.

²⁷⁹ Máriagyúdi Vendégekönv 2007/2. 89/1.

ható meg. Itt feltehetőleg magának a kegyhely felkeresésének a hitelesítése és dokumentálása volt a fő cél. Máriakálnokon a szövegek 8%, Egyházasbást–Vecseklő 65%, Mátraverebély-Szentkúton 5,9%, Máriagyúdon 18,2%, Mária-pócson 13,7% volt ilyen típusú.

Megszólítás

A szövegek első eleme a megszólító formula. Ez néhány esetben elmarad, utalva ezzel arra is, hogy ebben a speciális kommunikációs szituációban elhagyhatóak olyan elemek (itt a címzett) amelyek a normális, hétköznapi közléseknek fontos részei. Szűz Mária, Isten, Jézus, a Szent ismeri a hozzá fohászzkodót, így az ő explicit megszólítása nélküli is működik a kapcsolat. Emellett a megszólító formula hiányának egyéb értelmezési lehetőségei is felmerülhetnek: 1. Írója magától értetődőnek tartja, hogy egy Máriának szentelt kegyhelyen hozzá szól. 2. Írójának nincs pontos képe arról, kivel is kommunikál. 3. A bejegyző fohásza inkább egy kívánság, és jobban hisz a kívánságlista mágikus erejében, mint a Transzcendens erejében.

„Kérlek ne hagyj el!” P.M. 49. IX.26.²⁸⁰

„Egészséget minden szerettemnek. Ezt kérem. Köszönettel Név.”²⁸¹

A leírt fohászok nagyobb részénél azonban megtalálható az imákban is jellemző vokatívuszi kezdés, azaz a megszólítás. A leggyakrabban megszólított személy Szűz Mária, a fohászok körülbelül 85-90%-át hozzá intézik: *Drága Jó Szűzanyám, Boldogságos Anyánk, Mária édes Anyám, Tisztaszívű Szűz Anyánk, Mindenkor Szeplőtelen Anya, Ó Bűn nélkül fogantatott, Máriácska, Kegyes szép Szűz Anya, Mennycsászán királynéja, Fájdalmas Anya, Béke Királynéja, Keresztények Segítségé, Bűnösök Szószólója, Rózsafűzér Királynője, Betegek Gyógyítója, Szomorúak Vigasztalója, Szegények vigasza.*

Jóllehet általában az egy elemből álló, rövid megszólítások dominálnak, számos esetben megfigyelhető ezek litániaszerű egymás után fűzése is: *Áldott Szűzanya, Mennycsászán Gyöngyvirága!; Árvák Édesanyja Boldogságos Szűz Mária Tengernek Csillaga Gyönyörűsége szép Viola!; Szeplőtelen Szűz Anya, Istennek Szent anyja!; Édes Szűz Anyám árvák Édes jó Anyja szomorúak vigasztalója kétségbeesők kegyes segítője!; Szeplőtelenül fogantatott boldogságos Szűz Máriám! . Az ilyen több elemű vokatívuszi formák másik fajtájába azokat sorolom, amelyekben a Szűz Mária mellett, Istent és Jézust is megszólítják egyszerre: *Szeretett Szűz Máriám, Jézusom, drága jó Istenem!; Drága Szűzanya, imádott Jézusom!; Drága Jó Istenem, Szűz Máriám, Jézus Krisztusom!; Drága jó Megváltóm, Szűzanyám és összes Szentjeim!.**

²⁸⁰ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-1952. 213/4.

²⁸¹ Mátraverebély-Szentkúti cédula.

Ezekben a megszólításokban kifejezésre jutnak a litániák közismert Mária-invokációi, és a Máriáról alkotott elképzelések: minden ember édesanyja ő, aki oltalmazza, pártfogásába veszi az elesetteket és közbenjár értük. Megjelenik bennük a Regnum Marianum eszméje is: *Magyarok Nagyasszonya, Magyarok Édesanyja, Népiünk Anyja, Boldogasszony Anyánk, Nagyasszonyunk hazánk reménye, Magyarország védőszentje.*

A Szent Szűzről alkotott kép mellett a hozzá fűződő viszonyról is tudósítanak Mária megszólításai: sokak egészen személyes, gyermeki ragaszkodással fordulnak hozzá.

Egyházasbást-Vecseklő kivételével szinte minden kegyhelyen megtalálhatóak azok a megszólítások, melyekben tetten érhető Máriának a lokalizálása, kisajátítása, helyhez kötése: *Kálnoki Szűz Mária, Gyüdi Mária, Szentkúti Szűz Mária, Pócsi Mária, Könyező Szűz Anya.* Az ilyen megszólítások száma nem magas, ami arra utal, hogy Máriát nem egy meghatározott kegyhely konkrét Máriájaként tisztelik, hanem egy egyszeri, egyedüli Máriát, aki közbenjárója, vigasztalója, pártfogója az embereknek.²⁸²

Változatosak a Szűz Anyához rendelt attribútumok is: *szűz, segítő, boldogságos, csodatévő, drága, kegyes, jóságos, szentséges, gyógyító, szószóló, vigasztaló, áldott, szeplőtelen.* Ezek közül a leggyakrabban használt a *szűz*. Hasonló tartalmú jelző a *szeplőtelen* is. Ezek mind Mária bűntől való mentességét emelik ki, ami a bűnösök szószólójává, közbenjárójává teszik őt. A többi Szűzanyát minősítő jelző is az iránta tanúsított fokozott tiszteletet tükrözi, ahogy István Anikó is írja dolgozatában: „A *szent, szentséges* jelentése minden földi dolgon felülemelkedő, Istennek tetsző, Isten számára lefoglalt, magasztos, tiszteletre méltó. A boldog szavunk egykori, mára már elavult jelentése a '*vastag*', '*kövér*', '*más állapotban*' lévő volt, amit Máriára istenanyasága révén lehetett vonatkoztatni. Egyik magyarázat szerint a bódít, bódul *igék tövének -g képzős származéka lehet. Eszerint eredetileg a szent kábulatban, révületben lévő személyre vonatkozhatott, s a pogány kori szellemi élet örökségeként kerülhetett a keresztény terminológiába. A drága, édes* jelzők egy különösen kedves, szeretett személy jellemzésére szolgálnak. Az áldott jelentése: Isten által jóban részesített. A kegyes: jóindulatú, irgalmas, Isten előtt kedves, istenfélő, jámbor, szerető szívű. A *csodatevő* valamely természetfölötti, rendkívüli jelenségnek, eseménynek az előidézője. A *szép* a tisztaság, a szűzieség, a makulátlanság szent kezdet jelentéseit foglalja magában.”²⁸³

Mindezekből a jellegzetességekből arra lehet következtetni, hogy napjainkban is nagyon élő Mária kultusza, melynek éltetője Máriának mint az Isten és az ember közötti közvetítőnek a tisztelete. Ebbe a közvetítő szerepbe, gondoskodásba, pártfogásba vetett bizalom most is nagyon erős a hívek részéről, és ez

²⁸² Az egy konkrét kegyhelyhez „kötődő Mária-kép” elhalványulása, és egy általános, egyedüli Mária-kép kibontakozása figyelhető meg az altöttingi jelenkori votív képek ábrázolásaiban is. Scharfe-Scmolze-Schubert 1985. 185.

²⁸³ István 2003. 60.

különösen is megnyilvánul a neki szentelt Mária-kegyhelyeken. Erdélyi Zsuzsanna szavai tehát máig helytállóak: „A nép a Patrona Hungariae-szerepkört egyénre bontotta, saját életére vonatkoztatta. Nap mint nap igényelte, tiszta bizalommal kérte. Kérte? Kéri még ma is. Esdi. Egyre jobban [...] Máriát nem csak Jézus anyjaként, a teológia meghatározta bűnösök szószólója – advocata funkcióban élte, hanem az elesettek, a szegények pártfogójának tekinti. Saját anyjaként szereti. Kialakított egy magának való Mária-képet, s Földi Anya – Égi Anya egymásba mosott alakját, transzcendens kézzelfoghatóságát.”²⁸⁴

A megszólításoknak jóval kisebb részében (körülbelül 10-15%) találkozunk Istennel, Jézussal, a háromságos Egyistennel (*Istenem, Úr Jézus, Fájdalmas Jézusom, Édes egyetlen Istenem, Istenkém, Te Hatalmas, Magyar Isten, Szent Háromság*). Ez az arány csak Mátraverebély-Szentkúton nagyobb látványosan, itt megközelítőleg a cédulák fele (körülbelül 45%) Istenhez van címezve. Többnyire teljesen általában szólítják meg: *Istenem, Drága Istenem, Édes Istenem*, azaz a Mária megszólításainál tapasztalható bensőséges, szinte barátnői viszonyt mutató jelzők hiányoznak. Hasonló tapasztalatokat szerzett Hardy Kromer is az általa vizsgált plébániai vendégkönyveket vizsgálva. Véleménye szerint az ilyen jellegű megszólítások és a megszólító formula hiánya is a személyes, bensőséges Transzcendenshez fűződő kapcsolat hiányát jelzik.²⁸⁵ Didák ferences testvér benyomásai is összecsengenek ezzel: „*nagyon sokféle ember megfordult ott, olyanok is, akik nem voltak vallásosak, vagy nem a búcsú miatt jöttek. Szerintem a barlangban megfordulók 10-15% nem is volt hívő, de egy kérést mégiscsak lerakott. Ez furcsa. Ezek voltak a legesetlenebbek. [...] Nézze meg hányan írtak Máriához vagy Jézushoz? Inkább Istenhez írtak, vagy nem is írták rá, kinek szól az üzenet. Nagyon furcsák voltak a megszólítások is. Az volt az érzésem, nem volt egy élő kapcsolatuk Istennel, hanem a maga módján vallásos is próbálja valamilyen módon megszólítani. Ez egy kategória, hát hogyha már itt vagyunk, akkor írunk egyet, hát hogyha mégis esetleg, szerintem volt ilyen is.*” (fr. D.) Ez a tapasztalat is jelzi azt a változást, hogy a kegyhelyek „közönsége” már közel sem olyan homogén, azaz nem csupán buzgó Mária hívekből áll, hanem esetlegesen érdeklődőkből, kíváncsiakból, egy absztraktabb, kevésbé plasztikus Transzcendensben gondolkodókból.

Istennél is ritkábban szólítják meg a szenteket, mindösszesen 30 alkalommal. Közülük Szent Antal a legkedveltebb, a többi névvel említett szent (Szent József, Szent Teréz, Szent Erzsébet, Szent Anna) csak 1-1 alkalommal jelenik meg a szövegekben. A máriakálnoki könyvben egy alkalommal Kaszap István neve is feltűnik.²⁸⁶ Mivel vizsgálataimban kivétel nélkül Mária kegyhelyek szerepelnek, nem meglepő, hogy nem kerülnek szentek előtérbe, de ezzel együtt is nagyon alacsony ez a szám. Ez szintén jelzés értékű lehet: a szenttisztelet nagymértékű háttérbe szorulására mutathat rá. Némiképpen erősíti ezt a meg-

²⁸⁴ Erdélyi 1990/5. 61.

²⁸⁵ Kromer 1996. 95-98.

²⁸⁶ Kaszap István (1916-1935) szent életű jezsuita novicius, aki korai halála miatt nem érthette már meg szerzetesi fogadalmát. Életének érdemei miatt 2006-ben elindították boldoggá avatási eljárását.

állapítást, hogy a 33 említett szentből, 23 az egyik legrégebbi (máriakálnoki) könyvben szerepel. 10 alkalommal Szent Antal, 6 alkalommal Szent József, 4 alkalommal Szent Teréz, 1-1 alkalommal Kaszap István, Szent Erzsébet, Szent Anna. Ez utóbbi három a kegykápolnában szobor vagy kép formájában is ábrázolt szent. Három esetben angyalokhoz is fohászkodnak segítségért.

Szövegtörzs

A rendszerszintű elemzés következő lépése a szövegtörzsben fellelhető motívumsémák megállapítása. Ezek segítségével rajzolható meg az üzenetek tartalmának alapstruktúrája. Mivel ezek nem intézményesített imaformák, nem kanonizált szövegek, hanem mindenféle műfaji megkötöttség nélküli, spontán és szabadon megfogalmazott szövegek, „nem érvényesülnek bennük mások által előírt normák, nincsenek szűkre szabott keretek, amelyek kijelölik a mondanivaló formáit, határait.”²⁸⁷ Éppen ezért a szövegekben szereplő motívumsémákat meglehetősen tágan kell értelmezni. Ezek figyelembevételével a szövegtörzseknek a következő logikai alapstruktúrája állítható fel:

- a) kérés elővezetése és/vagy köszönet mondása {___}
- b) a kérés célszemélyének megnevezése és/vagy hála kifejezése Máriának, Istennek {___}
- c) a kérés és/vagy hála tárgyának megnevezése {....}

„Drága Szűzanya!

Eljöttem hozzád kérlek édesapámnak békét a túlvilágon ez nekem mindennél fontosabb nagyon szerettem őt és nagyon hiányzik. Gyerekeimre helyettem vigyázz, ha én nem vagyok velük. Férfimre hosszú útjain légy mellette. Családomnak egészségét. Kislányomnak gyógyulást. Vigyázz mindenkire, családomra, barátaimra és a világon mindenkire.

Hiszünk benned.

(dátum, név, származási hely nincs feltüntetve)²⁸⁸

„Drága Szűzanya!

Köszönöm a Te drága segítségedet de most is nagy szükségünk lenne rá. Hittel és szeretettel várom és remélem a Te jószágos segítségedet.

Szűzanya ne hagyjál el minket!

Név és családja, 2005. II. 5.”²⁸⁹

A kérés vagy köszönet elővezetése

A szövegek felvázolt struktúrája rámutat arra, hogy az egyszerű név, dátum, származási hely jellegű bejegyzések mellett alapvetően háromféle szöveg-

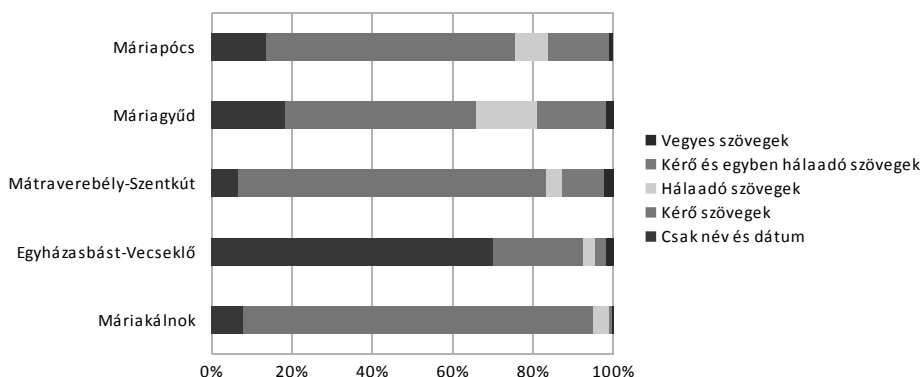
²⁸⁷ István 2003. 48.

²⁸⁸ Mátraverebély-szentkúti cédula.

²⁸⁹ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 19/4.

típussal találkozhatunk a vendégkönyvekben: kérő szövegekkel, hálaadó szövegekkel és ezek kombinációjával. Mindezek mellett elkülöníthetünk egy ötödik szövegtípust is, amelynek legfőbb jellemzője, hogy nem írható le a fenti alapstruktúrával, ezeket vegyes szövegeknek neveztem el. A bejegyzések különböző típusai egyben rámutatnak lejegyzőik személyes szándékaira is. E szándékok mögött azonban gyakran ott lappanghatnak a konvencionális előírások és viselkedési minták, illetve elvárások is.

A magyar vendégkönyvekben a különböző szövegtípusok aránya a következőképpen alakul:

3. ábra. A különböző szövegtípusok aránya az egyes kegyhelyek vendégkönyveiben

Minden eddig vizsgált vendégkönyv sajátja, hogy a pusztán név, dátum, származási helyet feltüntető szövegektől eltekintve a kérő szövegek dominálnak bennük.²⁹⁰ A magyar szövegekben is egyértelmű a kérő fohászok túlsúlya. Feltűnő, különösen Mátraverebély-Szentkúton, hogy egy-egy szövegben belül a kéréseknek egész sorát felvonultatják, mint egy kívánságlistán:

„Drága Szűzanyám

könyörögve kérlek hallgasd meg kérésem szeretném, ha terhes lennék egy kisfiút és egy kislányt szeretnék minél hamarabb, mert ez tenne nagyon boldoggá. És szeretném, ha az Antika most szeptemberbe vagy október elején kijönne és itthon lenne minél hamarabb a családdal. És azt szeretném, ha nagyon boldog lehetnék, és soha nem szeretnék beteg lenne. Mindig egészséges szeretnék lenni.

Könyörögve kérlek hallgasd meg könyörgésem. Köszönettel:

Név 2003.09.20.”²⁹¹

²⁹⁰ A kérő, köszönő, és a kérő-köszönő szövegek arányainak megoszlását a különböző nemzetközi kutatásokban lásd: Herberich-Marx 1991. 147.; Heim 1961. 137.; Kromer 1995. 67.; Ponisch 2001. 102.

²⁹¹ Mátraverebély-szentkúti cédula.

A kérések ilyen nagy túlsúlya nem meglepő, ez az egyik legáltalánosabb és legelterjedtebb imatípus. Ehhez kapcsolódóan Karl Rahnernek a kérő ima védelméről és jogosságáról írott gondolatait idézhetjük: "Az egész vallástörténet tanúskodik arról, hogy az ember imádkozik, s imádságának „masszív” részét éppen a kérő imádságok alkotják. Az Ószövetség zsoltárai [...] tele vannak kérő imádságokkal [...] A Miatyánk, amelyet Jézustól tanultunk, kérő imádság és nem Isten önzetlen magasztalása. [...] Természetesen megkérdőjelezhetjük, hogy miként egyeztethető össze a kérő imádság Isten mindentudásával, hiszen Istent nem kell emlékeztetnünk hiányainkra, hogyan egyeztethető össze akkor az isteni gondviseléssel és Isten változtathatatlan terveivel; mi nem alakíthatjuk azt [...] megkérdezték már azt is, hogy a földi javakért mondott kérő imádságok teljesülése tapasztalati úton igazolható-e. [...] Ezt az egész problémakört mellőzni szeretném a kérő ima védelmezésével kapcsolatban [...] A kérő ima nem más, mint hogy az ember veszélyeztetett helyzetében teljesen átadja magát Istennek, ugyanakkor minden húzódozás nélkül meghatározott dolgot kér tőle."²⁹²

Nagyon ritkán olvashatóak a szövegekben a kérésekért cserébe véghezvitt vagy beígért fogadalmak. A kölcsönösségnek ez a fajta hiánya megkülönbözteti ezeket a bejegyzéseket az egyéb tradicionális írott devóciós formáktól, melyekben felfedezhető ez a ha-akkor-kapcsolat, azaz a kérés meghallgatása utáni fogadalom, illetve ígélet beteljesítése. Megvan ez a fogadalmi vagy más néven votív képeknél és a mirákulum történeteknél is, a kegyhelyek vendégkönyveinek szövegeiben viszont nagyon ritkán:

*„Meghálálni jöttem drága Szűz Anyámat (tudod mit).
(Név és dátum nélkül)”²⁹³*

„Pócsi Szűzanyám!

Sokszor imádkoztam Hozzád kilátástalan, nagy bánatomban Meghallgattál, megsegítettél, s akkor tettem magamban fogadalmat arra, hogy jeggyűrűinket Neked ajánlom fel. Jelképként. Mert bár az életem folyása másként – mégis boldogan – alakult, de ezek a gyűrűk akkor is egy korszak jelképei, melyek Nálad vannak a legjobb helyen. Imámmal Hozzád esedezem, segíts továbbra is Drága Szűzanyám! Ne hagyj el bennünket, gyarló embereket! Köszönöm, hogy eddig velem voltál, légy ezután is, segítsd a szeretteimet, szeretteinket adj egészséget valamennyiünknek.

u.i.: Kérem a Tisztelt Parochus urat, a gyűrűket a templomban, ha egy mód van rá – a Szűzanya ruházatán elhelyezni.

Köszönettel: Néó.”²⁹⁴

²⁹² Rahner 1991. 143.

²⁹³ Mátraverebély-szentkúti cédula.

²⁹⁴ A máriapócsi vendégkönyv pultjának perselyébe bedobott levél.

Figyelemre méltó, hogy van, aki a könyv lapjain rögzítette személyes fogalmát:

*„Drága Istenem
Szeretném itt megfogadni hogy míg élek etől a naptól nem játszom nyerőgépen és hű és hűsleges leszek a páromhoz és nem hazudok neki és szeretni fogom míg élek!
Köszönöm Istenem neked hogy itt lehetünk és kérlek segics meg minket ne szenvedjünk.
2005.IV.17. Vasárnap
Név²⁹⁵*

Néhány esetben megfigyelhető, hogy a Máriához való viszonyulást az adok, hogy adjál (do ut des) elve határozza meg:

*„Drága Szüzanyám kérlek segíts továbbra is ahogy eddig, Én pedig fogadom, hogy többé soha meg nem bántalak Különösen Gabival hozzá! össze.
(Név és dátum nélkül)”²⁹⁶*

*„Segíts minket és adj erőt és békeséget, boldogságot és a jövőt valamilyen formában biztosíts a családjunk számunkra – én megígérem, hogy mindennap elimádkozok 1/10-et a rózsafűzérből.
Köszönöm:
Név.”²⁹⁷*

Különösen Mátraverebély-Szentkúton, de néhány esetben Máriapócson is találkoztam olyan szövegekkel, amelyekben a Szűzhöz vagy a Jóistenhez intézett kérés kívánságlista formáját öltik. Egy esetben találtam olyan, perselybe csúsztatott levelet is, ahol megszólítás helyett egyenesen ezt a szót írták a szöveg fölé.

*„Név. Sok szerencsét boldogságot. Sok pénzt. Szerencsét. Nyerje meg a lottót.
Gyógyuljon meg a tudóm.
Név. Sikerüljön neki a Prófi bokx.
Név. Agyál neki sok szerencsét Boldogságot. Sok pénzt. Vállalkozása sikeres legyen. Legyen kocsija.
Név. Mindig szabad legyen mint a madár. Erőt egészséget. Boldogságot. Sok pénzt.
Név. Erőt, egészséget. Boldogságot. Sok pénzt.”²⁹⁸*

Ezek a megnyilvánulások mindenképpen tudósítanak minket feljegyzőik vallásosságának, istenkapcsolatának mélységéről, illetve e kapcsolat felszíneségéről. Arról, hogy Istenre, Szűz Máriára sokan automataként, csodadoktor-ként tekintenek.

Van egy ötödik szövegtípus csoport is, amelyik nem sorolható egyik fenti alapstruktúrába sem. Ezeket vegyes szövegeknek neveztem el és a következő szövegeket soroltam közéjük:

²⁹⁵ Máriapócsi Vendégekönyv 2005/1. 165/2.

²⁹⁶ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 208/5.

²⁹⁷ Mátraverebély-Szentkúti cédula.

²⁹⁸ Máriagyúdi Vendégekönyv 2007/1. 105/1.

– magasztaló, dicsőítő szövegek:

*„Szűz Anyám szeretlek
Mártika Babika”*²⁹⁹

*„Dicsértesek az Úr Jézus krisztus Laude Jézus kriszti Amen
(Név nélkül)”*³⁰⁰

*„Amíg szívünk dobog Szűz Mária, nem szűnik szeretni Téged soha.
(Név és dátum nélkül)”*³⁰¹

– vallásos tárgyú vers- és énekidézetek, mint például részlet a Himnuszból, Ómagyar Mária siralomból, Ady Az Úr érkezése című verséből, templomi beaténekekből, saját költésű vagy valamely ponyvából származó imák, imaparafrázisok:

*„Ima az Úr Jézushoz
Ha Bánatod van keresd Jézusodat
Borulj le előtte sírd el bánatodat
Ő majd bekötözi vérző sebeidet
Meggyógyítja bánatos szívedet
Ha nagyon egyedül vagy már senki sem nincsen
Ne félj mindig veled van az Úr Isten
Ha nehéz a kereszted nem bírod viselni
Veled van az Úr Jézus vállára vesszi
Szegény a házad mindenki elhagyott.
Nézz rá a keresztre megsegít Jézusod.
Rosszak az emberek nagyon bántottak
Gondolj rá Jézusra kire halált kiáltottak.
De mégsem keseredj töröld le könnyedet
hajsd Jézus vállára bánatos fejedet
Ott nyugodalmat találsz békét szeretetett
Amit az ember tőled soha elvenni lehet
Bármit hozzon a sors azt kell imádkoznod
Legyen meg Szent Atyám a te akaratod
így végezd imát egész életedben elevezet
Jézusom Atyádhhoz a menyben. Amen
(Név nélkül)”*³⁰²

– a hívekhez intézett üzenetek:

*„Testvérek gyertek Istenhez, Szűzanyához
Könyörögjétek, kérjétek segítsen ebben a nehéz világban.
2007.06.22. Név”*³⁰³

²⁹⁹ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 41/12.

³⁰⁰ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 327/2.

³⁰¹ Egyházasbást-Vecseklői Füzet 1987-97.

³⁰² Egyházasbást-Vecseklő 4. füzetébe betett cédula.

³⁰³ Máriagyűdi Vendégekönyv 2007/2. 197/7.

„Mindenkinek Boldog Húsvéti ünnepeket kívánok sok szeretettel és hittel és békével.

Név

Bély”³⁰⁴

– a kegyhelyről mint turisztikai célpontról írt szövegek:

„Nagyon tetszik ez a templom! A legszebb amit láttam! Remélem így is marad!

Név”³⁰⁵

– blaszfémikus bejegyzések:

„Drága Isten fakacsásan segíts meg minket! Peresztrojka kapundecli Jegénye közreműködésével.

Johny a Joarcu

Sused Janicsák Fakacsásan

(Név és dátum nélkül)”³⁰⁶

„Férjhez adnám feleségemet rendes becsületes emberhez, nekem már elég volt!

Kifli utca, Zsemle tér, a házszámot elvitte a szél.

(Név nélkül)”³⁰⁷

Megállapítható tehát, hogy a kegyhelyek vendégkönyveit a hívek elsősorban kéréseik rögzítésére használják. A hála kifejezésekor más kifejezésformák kerülnek előtérbe. Napjainkban is mindenütt kedveltek a márvány hátatáblák, gyertyák, virágok, szőnyegek és Máriapócsan a mai napig gyakoriak az ékszer-adományok, például a jegygyűrűk.

A vegyes tartalmú szövegek rámutatnak az Istennel, Szűzzel létesített kapcsolatnak egyéb megnyilatkozási formáira is, jelezve ezzel a könyvbe beíró személyek különbözőségét, vallásosságuk eltérő mélységét. Vannak olyanok, akiket a kegyhely, a kegykép vagy kegyszobor Isten, Szűz Mária magasztalására készítet. Vannak, akik élményeiket mások szavainak segítségével hívásával juttatják kifejezésre. Talán nyelvi, gondolati és fogalmazási bizonytalanságaikat kívánják így kiküszöbölni, de egy kölcsönzött szöveg segítség lehet akkor is, ha valaki nem kívánja egészen konkrétan, személyes megfogalmazásban a nyilvánosság elé tárni gondjait. A más által megfogalmazott gondolatokba rejtheti saját gondolatait. Ezáltal ezek a kérések szakrális legitimitációt nyerhetnek, és megjelenítik a szóbeliség és az írásbeliség közötti átmenetet.

Megint mások a többi hívővel való párbeszédre, evangelizációra használják a könyvek lapjait, és ezáltal közösséggé formálják az ide beírókat. Természetesen akadnak olyanok is, akik Istennel, a Szűzzel folytatott személyes beszélgetéseiket nem írják ide bele, de a hely szépségének és különlegességé-

³⁰⁴ Egyházasbást-Vecseklői Füzet (1993-98.)

³⁰⁵ Máriagyűdi Vendégkönyv 2007/2. 186/1.

³⁰⁶ Egyházasbást-Vecseklői Füzet (1999-02.)

³⁰⁷ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 28/3.

nek írásos kifejezését fontosnak találják. Az elvétve előforduló tréfás, cinikus, triviális kijelentések pedig az individuális használat egy újabb aspektusára mutatnak.

Referenciaszemélyek

A modern kor emberét gyakran illetik a túlzott individualizmus vádjával. Megjelenik-e ez az általam vizsgált fohászírási gyakorlatban? Azaz még konkrétabbá téve a kérdést: kiért fohászokznak a hívek? Saját nehézségeiket, problémáikat tárják Szűz Mária elé, vagy közeli hozzátartozóik, barátaik boldogulásáért fohászokznak? Talán itt mutatkozik meg legeggyértelműbben ennek a speciális imádkozási gyakorlatnak a szociális dimenziója.

Mivel a szövegek megközelítőleg fele teljesen általános tartalmú, nagyon nehéz annak a korrekt megállapítása, pontosan milyen az aránya a feljegyzőért magáért, illetve egy másik személyért írt fohászoknak. A konkrétabb szövegezésű kérésekben szép számmal találunk példát mindkét esetre, így nem mondható ki egyértelműen, hogy egyik vagy másik dominánsan lenne jelen, ahogy Kapin István máriapócsi parókus fogalmazott: *„nem az én az aki kapni akar, hanem kérek, hogy az anyámat, az apámat segítsd stb. stb. ez nagyon szépen megjelenik. Ez a hívő lélek egy nagy pozitívuma. [...] a közbenjárás van a középpontban. Mint ahogy az Istenszüllő szerepe is ez a hit világában, tehát nem ő az, aki segít, hanem ő közbenjár a segítségért.”* (K.I.)

A referenciaszemélyekre vonatkozóan egységes kép a már megjelent feldolgozásokból sem rajzolódik ki.³⁰⁸ Így az alábbi táblázatban négy kategória elkülönítését tartottam célszerűnek: 1. Nem derül ki kiért fohászoktak, nincs fohász. 2. A szerző magáért fohászokott. 3. A szerző egy harmadik személyért/személyekért fohászokott. 4. A szerző magáért és másokért is fohászokott egyben.

4. táblázat. Az egyes kegyhelyek vendégkönyvi bejegyzéseinek referencia személyei

	Nem derül ki	Magáért	Harmadik személyért	Magáért és másokért is
Máriakálnok	43,9%	37,1%	14,8%	4,2%
Egyházasbást-Vecseklő	94,9%	1,2 %	3,8%	0,1%
Mátraverebély-Szentkút	39,5%	27,3%	21,2%	12%
Máriagyűd	47,1%	21,8%	11,4%	19,7%
Máriapócs	46,4%	19,7%	22,3%	11,6%
ÖSSZESEN	50,5%	27,2%	20,4%	1,9%

³⁰⁸ Kromer 1996. 79-81., Ponisch 2001. 100., Gerhard Schmied 1997. 78-83., Herberich-Marx 1991. 172-177.

Szinte korlátlan azoknak a személyeknek a köre, akikért könyörögnek ezekben a fohászokban. Benne vannak az élők és holtak, a közeli és távoli ismerősök, sőt ismeretlenek is. Leggyakrabban a közeli családtagokért, édesanyáért, édesapákért, szülőkért, házastársért, nagyszülőkért, testvérekért folyamodnak Szűzanyához. Megjelennek a távolabbi rokonok is: unokatestvérek, nagynénik, nagybácsik, keresztszülők és keresztyerek is, de olvashatunk kisebb számban a barátokért és nagyobb számban a hőn szeretett vagy szeretni vágyott kedvesért írt imákat is. Az ország lakosaiért, politikusaiért is írnak fohászokat, sőt általában véve a társadalom egy-egy szűkebb csoportja (szegényekért, bűnösökért, pogányokért stb.) is megjelenhet a kérések szövegében.

Megfigyelhető, hogy az adott történelmi, aktuálpolitikai szituáció is kihat arra, kik kerülnek egy-egy ima középpontjába. Ezt a máriakálnoki bejegyzések szemléltetik leginkább. Itt, utalva a világháború utáni állapotokra, gyakoriak a foglyokért, árván illetve özvegyen maradottakért írt szövegek. Az 50-es évek elejétől egyre erősödő egyházellenes politikát jelzik a magyar egyházért, papságért, szerzetesekért írt fohászok. Ugyancsak a történelmi események adnak magyarázatot a számos kitelepítettért, felvidéki magyarért írt kérésre is. A könyv kihelyezésével nagyjából egy időben zajlott a német lakosság kitelepítése, majd a felvidékiek, székelyek és borsodiak betelepítése.

Általánosságban elmondhatjuk tehát, hogy a vendégkönyvek fohászainak közel feléről nem derül kiért írták őket. Itt a kérések általános, sematikus megfogalmazása miatt nem tudjuk, hogy van-e mögöttük konkrét személyért mondott fohász. A másokért írt imák között kivétel nélkül mindegyik könyvben a szűkebb és a tágabb családért megfogalmazottak állnak az első helyen, jelezve, hogy a család a mai modern társadalomban is az egyik legfontosabbnak tartott érték, amelynek kapcsolatrendszere fontosabb minden más intézménynél, ez a magánélet centruma.

A máriakálnoki példa megmutatta azt is, hogy az adott történelmi és politikai helyzet is előtérbe helyezhet olyan személyeket, akikért ott és akkor nagyobb számban fohászkoznak.

A kérés vagy hála tárgyának megnevezése

A szövegtörzsek következő, egyben legfontosabb része az, amelyikben maga a szükséghelyzet, azaz a kérés vagy a hála tárgya kifejtésre kerül. Ezek jól tükrözik, melyek azok az elégtelenségek és megoldásra váró problémák ma-napság, amelyekkel a Szűzanyához és a Jóistenhez fordulnak a hívek.

A szükséghelyzet bemutatásának is vannak különböző típusai. Így az alapján is tipizálhatóak a különböző fohászok, hogy a szövegtörzsek alapstruktúrájának ez a motívumeleme mennyire kidolgozott, mennyi konkrét és általános információt tartalmaz. Eszerint a következő típusú bejegyzések különíthetők el:

a) rövid, feliratszerű

„Segíts meg Uram!
(Név és dátum nélkül)”³⁰⁹

„Légy velem”
(Név és dátum nélkül)”³¹⁰

„Könyörögj Éretünk.”
Virág Teréz”³¹¹

„Ne hagyj el Anyám.
Név 2005. 03. 09.”³¹²

b) a szükséghelyzetre általánosságban utaló, sztereotíp jellegű

„Drága Szüzanya!
Kérünk, segíts, hogy jövőben is lépteinket siker koronázza.
(Név és dátum nélkül)”³¹³

„Drága Szüzanya!
Köszönjük, hogy megsegítettél bennünket, hogy e szent helyre eljuthassunk, kérünk továbbra is.
Név Nyúlga 2007. 04. 09.”³¹⁴

c) a szükséghelyzetet részletesen bemutató

„Édes Jó Anyám!
Én ki ma ebben a rossz időben is eljöttem Hozzád, a lelkem legnagyobb szeretetével borulok lábad elé. A fájdalom hozott ma ide, az emberek tövisei okozta mély sebekkel enyhülésért, vigasztalásért jöháskodom Hozzád. Remélem Édes Anyám ezt a fájdalomban gyötrődő gyermekednek meg is adod, hiszen Te tudod a legjobban, hogy jegyességem ideje alatt sem gondolatlanul, sem cselekedettel, nem szolgáltam arra, hogy megtagadd tőlem segítségedet. Egy bűnöm volt az emberek szemében, szerettem nagyon azt aki engem szeretett, és nem értékelte tiszta, jóatörekvő, Isten akaratát kereső lelkemet. Az emberek önzőek, igazságtalanok és anyagiások és így az én lelkemet mint nem ezeket keresőt eltaszítottak maguktól és nem nézték azt, hogy ezzel embertársuknak mérhetetlen fájdalmat okoznak.
Anyám segíts meg, add vissza régi mosolygós mindig daloló gyermeklelkületemet, add, hogy a fájdalomban össze ne törjek add, hogy téged mindig mindenek felett igaz alázatos gyermeki lelkülettel szerethesselek.
Anyám hallgasd meg szenvedő gyermeked. Hallgasd meg Hozzád küldött könyörgésemet.
Ezt kéri Tőled egy könnyesszemű fájó szívű gyermeked.
H.”³¹⁵

³⁰⁹ Egyházasbást-Vecseklői Füzet (1995-99.)

³¹⁰ Mátraverebély-Szentkúti cédula.

³¹¹ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 68/11.

³¹² Máriapócsi Vendégekönyv 2005. 58/4.

³¹³ Mátraverebély-Szentkúti cédula.

³¹⁴ Mátraverebély-Szentkúti cédula.

³¹⁵ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 249/9.

Már ismert, hogy a kéréseknek mintegy fele teljesen általános tartalmú, feliratszerű vagy ha hosszabb, akkor is sztereotíp jellegű. A másik részük azonban konkrétan leírja azt a szükséghelyzetet, azaz az intenciót, amely írásra készítette szerzőjét. Mindennapi egzisztenciális szükséghelyzetek ezek? Vagy inkább a hit nyilvánossá tételéről van szó? Vagy önmagunk megőrkítéséről? Ha számba vesszük a szövegeknek ezeket a tartalmi elemeit, kirajzolhatóak bizonyos trendek, melyek további következtetéseket engednek meg és a fenti kérdésekre is választ adhatnak.

A szövegekben előforduló szükséghelyzetek számbavételével összeállítható a leggyakrabban előforduló intenciók sora. Ezek 13 fő témakategóriába rendezhetők: 1. Általános; 2. Család; 3. Tanulás; 4. Adott történelmi szituáció; 5. Egészség, betegség, gyógyulás; 6. Szerelem; 7. Vallás, vallásosság; 8. Haza; 9. Halál, lelki üdv; 10. Egzisztencia; 11. Látogatás dokumentálása; 12. Turisztikai látványosság; 13. Egyéb. Ezeket a nagyobb tematikai egységeket további kisebb témacsoportokra oszthatjuk. (A kéréseket, illetve a köszönetnyilvánításokat itt nem kezeltem külön). A kategóriák és témacsoportok megállapításnál kizárólag a magyar anyag volt a mérvadó, hiszen bizonyos, az eddigi szakirodalmakban meglévő témák nálunk teljesen hiányoztak, illetve más gyűjtőfogalom alá lettek besorolva. Gerhard Schmiednél megjelenik például a „Szegénység és az éhség” vagy „Környezet és állatvédelem” témakör, a magyar anyagban ilyen fohászokat nem tudtam elkülöníteni. Gabriele Ponisch a születéssel kapcsolatos szövegeket veszi külön csoportba, én ezt a „Család” témakörbe soroltam. Walter Heimnél jóval szélesebb volt a szükséghelyzetek spektruma, így ő több kategóriát hozott létre, és ezek alatt valamennyi előforduló intenciót számba vett.³¹⁶ Ezekre az átfedésekre és az esetleges hangsúlybeli különbségekre az egyes kategóriák bemutatásánál fogok kitérni. Arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy egy-egy fohászban több intenció is előfordul, így ezek több témacsoportba is besorolhatók:

„Drága Szűzanya!

Nagyonszépen kérlek, hogy beteg kislányomat segítsd meg, hogy tudjon meggyógyulni, mert már egy éve lesz lassan, hogy nagyon beteg. A fiaimnak pedig adjál tisztességes jó feleséget. A drága jó férjemnek is erőt, egészséget, hogy sokáig velünk legyen, úgyszintén az anyukám is. Kérlek segíts a családomon, hallgasd meg könyörgésemet!

Amen

Név

2007. 05. 27.”³¹⁷

Ebben a fohászban együtt szerepel például a betegségből való gyógyulásért, gyermekekért, férjért, édesanyáért, jó feleségért megfogalmazott kérés. Ebben az esetben több témacsoporthoz is hozzárendeltem a szöveget.

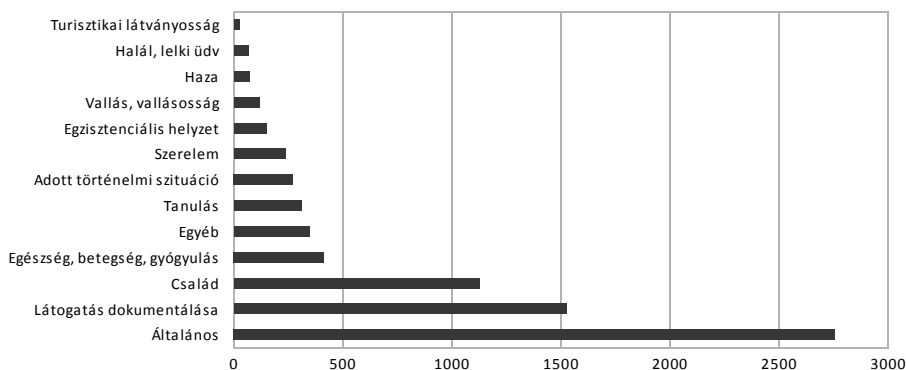
Természetesen külön kategóriaként (általános tartalmú fohászok) kezeltem a már többször említett feliratszerű, sztereotíp jellegű, teljesen általános tartalmú kéréseket is, hisz ezek mögött is állhat egy-egy el nem mondott konkrét szükséghelyzet, és a teljesen általános fohász is bír jelentéssel.

³¹⁶ A külföldi szerzők tematikai kategóriáit lásd: Ponisch 2001. 106-170., Herberich-Marx 1991. 172-176., Gerhard Schmied 1997. 83-96., Kromer 1996. 82-93., Heim 1961. 70-80.

³¹⁷ Máriagyúdi Vendéghely 2007/1. 124/4.

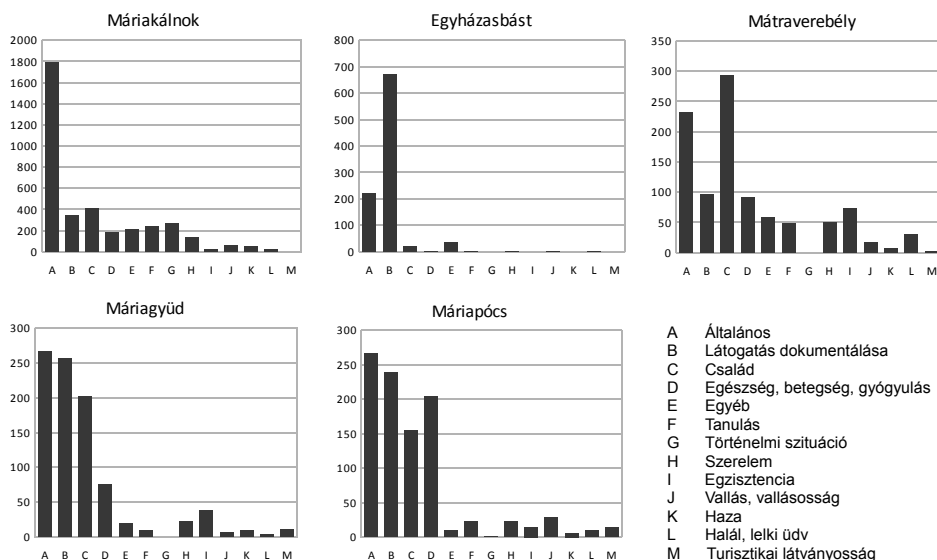
A csak nevet, dátumot, származási helyet tartalmazó bejegyzéseket a látogatás dokumentálása című kategóriához soroltam, mert ezeknek feltehetőleg valóban az volt a fő célja, hogy magát a látogatást örökítsék meg.

Attól függően, hogy milyen gyakran szerepelnek az egyes fő témák a bejegyzésekben, felállítottam az intenciók rangsorát. Az alábbi diagram a teljes magyar anyagot figyelembe véve mutatja be a fő témakategóriákat, előfordulási gyakoriságuk alapján rangsorolva:

4. ábra. A vizsgált magyar kegyhelyek vendégeknyveiben előforduló fő témakategóriák

Érdekes megfigyelni azt is, hogy az egyes kegyhelyeken hogyan módosul ez a rangsor, illetve minden kategória megtalálható-e a rangsorban:

5. ábra. Az egyes kegyhelyek vendégeknyvi bejegyzéseinek megoszlása témakategóriák szerint.

A következőkben egyesével veszem sorra a tizenhárom fő tématerületet.

Család

A vizsgált könyvek alapján elmondható, hogy kortól és helytől függetlenül az általános tartalmú, illetve a látogatás dokumentálását szolgáló bejegyzések után a családdal kapcsolatos kérések és hála megnyilvánulások a leggyakoribbak, az összes szöveg 15,6%-át teszik ki. Ez az arány, függetlenül a besorolásból adódó eltérésektől, a külföldi vendégkönyvekben is hasonlóan magas.³¹⁸ Ezek az eredmények jelzik azt az előkelő pozíciót, amit a család a mai napig betölt az egyház morális elképzelései által formált értékrendszerben. Az osztársadalmi jelenségek éppen ellenkező irányba mutatnak azáltal, hogy egyre gyakrabban legitimálnak alternatív életformákat. „Ez a tematika nem jelenik meg a könyvekben, viszont talán éppen az ideálisnak tartott társadalmi modell, a család és a manapság megjelenő új együttélési formák közötti lényegi különbségből adódó feszültség okozza azt, [...] hogy különös mértékben szükség van a segítségre és a támogatásra” – állapítja meg Gabriele Ponisch.³¹⁹ A családnak mint társadalmi alapegységnek a léte valóban egyre kevésbé egyértelmű, egyre fenyegettebb, és éppen ezért nő meg az egysége és tartóssága iránti vágy.

Ha a családdal kapcsolatos szövegeket további kis témacsoportokra bontjuk, az egyik leggyakrabban előforduló kéréstípusban is a család megóvásáért könyörögnek vagy adnak hálát. Ezekhez az általános tartalmú kérésekhez sorolhatóak még azok is, ahol családi békéért, egészségéért, boldogságért fohászkodnak:

*„Drága jó Jézusom, segíts meg minket az egész családdal erővel, egészséggel és szerencsével. Mindörökké Amen.
2005.02. 15. Név”³²⁰*

*„Édes Szüz Anyám
Tebenned sohasem csalódtam Kérlek szépen halgasd meg kérésemet, Segíts meg családomat adj testi, lelki egészséget, férjemnek gyerekeimnek, hogy mindnyájan boldogan élhessük le ezt a földi életet, és az örökkévalóságban együtt dicsérhessünk téged, légy közbenjárónk és szoszolonk, segíts meg, gyermekeimet a tanulásban, adj egészséget édesanyámnak és nővéremnek, a te oltalmadba ajánlom édes hazámat családomat, Kis Szt. Terézke légy szoszólom, hogy imám meghallgatást nyerjen és eszközöld ki a kegyelmet, hogy meg nagyon soká jöhessünk ide hálát adni égi anyánknak.
Bremfalyné és családja”³²¹*

Természetesen megjelennek az egyes családtagokért írt fohások is: leggyakrabban az édesanyákért, aztán az édesapákért, szülőkért, nagyszülőkért, unokákért, gyermekekért, férjekért, azaz a szűkebb családért imádkoznak. Néha a család minden tagját belefoglalják egy fohászbba.

³¹⁸ Kromer 1996. 74., Herberich-Marx 1991. 149., Heim 1961. 74.

³¹⁹ Ponisch 2001. 114.

³²⁰ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 35/4.

³²¹ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 81/18.

*„Kérlek segíts meg édesanyám meggyógyuljon és még nagyon sokáig mellettem legyen!
Köszönöm!
(Név és dátum nélkül)”³²²*

*„Drága jó Szűzanya!
Köszönöm, hogy eddig is vigyáztál ránk, de most szépen kérlek mégjobban figyelj ránk és a legkisebb fiamra Ricsikére, hogy ne érje súlyos betegség és bennünket tiszteljen, becsüljön amíg élünk. Két nagyobb gyerekemre is vigyázz óvd őket a gonosztól és ne essenek kísértésbe a rosszra. Ne legyen balesetük, betegségük. Köszönjük, hogy vigyázol ránk.
Név Szentlőrinc”³²³*

*„Drága Szűzanyám
kérek könyörgök neked segíts meg édesanyámat, hogy ne gépezzen és, hogy egészséges legyen. Segíts meg édesapámat, hogy ne igyon, és hogy menjen a vállalkozása ne veszekedjen velünk. Vigyáz a dédúré. A Petire és Georjinára, Leontinára segíts meg őket vigyáz rájuk és a gonoszt üzd el tőlük. Vigyáz anyósomra, apósomra. Vigyáz ránk segít meg minket hogy az OTP sikerüljön, vigyáz ránk legyünk egészségesek.
Köszönjük neked.
(Név és dátum nélkül)”³²⁴*

*„Drága Szűzanya!
Köszönet, hogy megtartottál hitünkben 30 éves Házasságunk alatt. Köszönet a gyermekeinkért, adj erőt és egészséget mindnyájunknak.
2007.05.14.
Név és felesége”³²⁵*

A család tematikájánál megjelennek a születéssel, gyermekáldással kapcsolatos kérő és hálaadó imák is. Ezek a kegyhelyekre zárandóklók tradicionális intenciói, melyek évszázadok óta jelen vannak a búcsújárás hagyományában, hiszen Mária, az Istenszülő az anyák, az anyaság legfőbb példaképe a keresztény hagyományban.

*„Drága Szűzanyám!
Hálásan köszönöm neked, hogy fiamnak 13 éves házassága után megszületett a kis unokánk (lombik bébi) és hála neked, hogy egész életemben, vezéreltél bennünket, soha el nem hagytál bennünket, ezért köszönet és hála. Kérlek drága Szűzanyám, hogy családomat, édesanyámat, férjemet, engem, unokáimat, gyermekeimet soha el ne hagyj, mindig egész életükben vezesd őket, a jóra, adj nekik erőt, egészséget, békeséget, szeretetet, lelki megnyugvást. A bajban pedig mindig kérjük segítségedet. Köszönjük.
Név család”³²⁶*

³²² Mátraverebély-Szentkúti cédula

³²³ Máriagyúdi Vendégekönyv 2005/1. 70/3.

³²⁴ Máriagyúdi Vendégekönyv 2007/1. 11/2.

³²⁵ Máriagyúdi Vendégekönyv 2007/1. 85/4.

³²⁶ Máriagyúdi Vendégekönyv 2007/1. 160/1.

„Édes jó Szűzanya

Eljöttünk hozzád, hogy áldásodat add gyermek áldásra! Melyre oly régen várunk, s benned bízunk csodatevő Szűz Mária. Mivel az orvostudomány eddig tehetetlen volt, s tudván, hogy a te hatalmad sokkal nagyobb. Ezért hiszünk benne, hogy a következő találkozáskor már hárman járulunk oltárod elé. Kérjük add áldássodat szüleinkre és testvéreinkre és légy velünk továbbra is, mi hiszünk benned.

2005. 03. 14.

(Név és dátum nélkül)³²⁷

Néha a családi konfliktusok is megjelennek a könyvek lapjain:

„Kérlek szépen Szűz Mária. Vigyázz családomra és rám. Élünk sokáig egészségben. Kérlek vigyázz Anyukámra legyen egy háza és ha lehet jöjenek össze a papával. Menyen jól a tanulás a vizilabda és ne veszek össze senkiel. Kérlek, hogy soha többet ne pisiljek be. És vigyázz ránk.

2007. Név³²⁸

„Édes szűz anya szidd meg a szüleimet.

(Név és dátum nélkül)³²⁹

„Drága Szűzanyám!

Nagyon szépen kérek, ne hagyjál cserbe és hallgasd meg a könyörgésem. Adj erőt a lelkemben békességet, hogy anyámmal ne legyenek konfliktusok. Segítsd meg a családomat, szeretteimet, és légy közbenjáró a Szent Fiadnál.

Segíts Mária. Amen.

2003. okt. 18. Név³³⁰

A család témakörhöz soroltam még az árvasággal, illetve özvegyiséggel kapcsolatos szövegeket:

„ Istentől megáldott égi Szűz Anya könyörögj érettünk és halgass meg kérésünk. Könyörögj szent Fiadnál, szeretett férjem lelke üdvéért és adj neki örök nyugodalmat. Segics meg szűz Anyám özvegy életemben, melyet Isten szent akarata szerint, tiszta lélekkel tölthessek a sírig. Szűz Anyám oltalmad alá helyezem egyetlen gyermekemet. Ezerszer üdvözlégy, Menyország Királynéja és elne hagyd ároádat s főkép halálunk óráján hívj magadhoz minket Édesanyánk! Amen

özv. B. L.né

Darnózseli

1949. VIII.6³³¹

³²⁷ Máriapócsi Vendégekönyv 2005/1. 72/3.

³²⁸ Máriagyúdi Vendégekönyv 2007/1. 1/1.

³²⁹ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 202/3.

³³⁰ Mátraverebély-szentkúti cédula..

³³¹ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 200/8.

„Drága Istenem és Szűzmária te nagyon jól tudod nincs édesapám meg kérlek segíts anyunak, hogy ne hajjon meg mert nekem csak az van. Könyörgök segícs rajtunk és minden emberen.

Köszönök mindent ami jó!

(Név és dátum nélkül)“³³²

A témakörhöz kapcsolódó kérő- és hálaadó fohászok tehát a családi élet minden részletére kiterjednek. Megjelennek bennük a legfontosabb életfordulók (születés, házasság, halál), de ugyanakkor napjaink családi életének problémái is: konfliktusok, veszekedések, válás, házasságtörés.

Egészség, betegség, gyógyulás

Az egészség, betegség, gyógyulás témaköre a tradicionális ájtatossági formák klasszikus témáihoz tartozik. A betegség és az egészség központi helyen szerepel az írott forrásokban, csakúgy, mint a képi, illetve tárgyi megnyilatkozásokban. Megjelenik a votív képek gyakori betegség, testi sérülés, baleset ábrázolásain, a mirákulumfeljegyzések betegségét is bemutató leírásában, az egyes betegségeket vagy beteg testrészt megjelenítő viasz, illetve ezüst offereken és azokon a tárgyakon is (mankó, protézis stb.), amelyeket gyógyulás után helyeztek el a kegytemplomokban:

„ özv. Szele Róbertné beszéli:

Az élet tengerén egyik hajótörés a másik után ért. Házassági elválás, anyagi leromlás testben-lélemben teljesen összetörték. Nagyfoku idegbajt kaptam. ... professzorok sem tudtak rajtam segíteni. Egyedül nem járhattam, csak vezetővel, mert látási zavaraim és szélütéseim miatt, mindig veszedelemben forogtam. A Széchenyi-fürdőben (Budapesti lakos vagyok) az egyik alkalmazott leánytól megkérdeztem, hogy ezévbén hová fog utazni vakációra? Ó azt felelte, hogy Máriapócsra, ahol ő csodálatos segítséget nyert a pócsi Szűzanyától. Gondolkoztam. – Talán rajtam is segítene a pócsi csodatevő Szűz! Szívem Pócsra vonzott s el is mentem az említett jó leány kíséretében. – Zokogva léptem a nagytemplomba: éreztem, hogy a pócsi Szűzanya rendkívüli kegyelmével várakozik rám. – Mise után felmentem kegyképhez nagy ügyel-bajjal. Megcsókoltam a kegyképet! Szívem hevesen dobogott s úgy éreztem, hogy az élet új, friss árama kering egész szervezetemben. – Segítség nélkül, könnyedén jöttem le a lépcsőn, – meggyógyultam. Ma testben lélemben megerősödve viselem az élet nehéz keresztjeit.

Az elbeszélés hitelül

Máriapócs, 1929. aug.11. Özv. Szele Róbertné.“³³³

„Dilinszky Julia a következőket beszéli el:

Vakációra készültem az évi fáradoalmak után nagyon rám fért a pihenés. De hová menjek? Magam sem tudtam. Másnap indulni akartam. Gondolatokba merültem aludtam el előző este. Reggel felé álmodtam. Mintha vonaton ültem volna! A vonat még nem indult. Amint az ablakon kitekintettem, anyám a peronról kérdezte tőlem: lányom, hová

³³² Máriagyüdi Vendégeknyv 2007/1. 73/3.

³³³ Máriapócs Vendégeknyve 1900-1986. 57.

utazol? Gondolkodás nélkül feleltem: Máriapócsra. Aztán a szemközti ablakhoz mentem s a lenti tömegből többen kérdezték: Julia, hová utazol? S én mindannyiszor feleltem: Máriapócsra. Felébredtem, napsütéses reggel volt. Ajkaim gépiesen ismételtgették ébren is: Máriapócsra ... Máriapócsra. Most már csak egy nehézségem volt: megtudni, létezik-e a világon és hol Máriapócs? Budapesti lakos vagyok. Mert bizony erről fogalmam sem volt. Sokan akiket megkérdeztem, nem tudták, míg végre kis hugom a menetrend betűrendes névmutatójából kikereste. Diadalmasan mutatta, hol van Máriapócs! Természetesen első utam Máriapócsra vezetett s azóta minden évben eljövök hálából azért is, mert első látogatásom alkalmával nagy lelki betegséget gyógyított meg a pócsi könnyező Szűz Mária.

Az előadás hitelül Bilinszky Julia (saját kezű aláírása)

*Máriapócs, 1926. VIII. 20.*³³⁴

Máriapócsra az 1900-ban megnyitott vendéghelyben az első bejegyzések kizárólag ilyen csodás gyógyulásokról szóló történetek, és csak később váltják fel ezeket az általános és egyéb szükséghelyzetre utaló fohások. Ezekben, ahogy a szükséghelyzetek sorát ábrázoló diagram is jelzi, a betegségből való gyógyulás és az egészség megőrzése mellett számos egyéb élethelyzet is megjelenik, melyek gyakran a fontosság tekintetében is megelőzik ezt a témát. Figyelemre méltó, hogy Máriapócsra egészen az 1970-es évekig élt az offerálás szokása is, tehát betegség esetén alternatív ájtatossági formákhoz is tudtak nyúlni a hívek.³³⁵

Mátraverebély-Szentkút esetében szintén van lehetőség hasonló összehasonlításra. Tüskés Gábor a barokk kori mirákulumok témáinak vizsgálatokor a mátraverebélyi mirákulumtörténeteket is elemzi. Ebből kiderül, hogy a csodatörténetek témái szinte kivétel nélkül betegségekre irányulnak: gyógyíthatatlan testi sérülésre (béna, vak, süket, néma), külső jelek alapján bizonyos testrészekre lokalizálható betegségekre, belső bajokra (szív, tüdő, has), női bajokra (szülés, meddőség), fertőzésre, lázra, járványra, ideg- és elmebajokra (epilepszia, gutaütés). Ezek mellett a testi bajok mellett a külső erők, háború, fogság, szerencsétlenségek, balesetek jelennek meg a mirákulumtörténetek témáiban.³³⁶ Ha megnézzük a mátraverebély-szentkúti cédulákban megjelenő szükséghelyzetek diagramját, egyértelmű itt is a tematika bővülése, illetve egyes témák (háború, fogság) eltűnése.

A többi kegyhely kapcsán ilyen jellegű összehasonlításra nincs lehetőség. A tématerületek diagramjai azonban jól mutatják: a konkrét betegségből való

³³⁴ Máriapócs Vendéghelyve 1900-1986. 56.

³³⁵ Az offerálás szokását egyházi tilalommal szüntették be Máriapócsra 1970-ben. Kapin István parókus a következőket mondta erről: „A tiltás háttérben Dudás Miklós püspök állt. Nagyon helyesen egyházi tiltással tiltotta be az offerálást, mert visszaélések voltak vele. A hit világával is ellentétes lett, mert a babona eszköze volt, a másik pedig a seft. Feltette az oltárra, és valahogy 1-2 órán belül ezek a viaszöntők visszakapták és újraöntötték. De nagyon szerették, rengeteget hoztak az emberek.” (K.I.)

³³⁶ Tüskés 1993. 228-231.

felgyógyulás vágya, illetve az érte mondott hála nem kiemelten hangsúlyos téma a vizsgált vendégkönyvekben. A bejegyzések nagy számához képest elenyészően kevésszer jelennek meg konkrét betegségek, gyakoribbak az általában gyógyításért és az egészség megőrzéséért írt fohászok. A nemzetközi kutatások is hasonló tapasztalatokról számolnak be. A Walter Heim által elemzett 1939 – 52 között született ingenbohli fohászok jelentenek csak kivételt. Itt ez a témacsoport a legnagyobb, az összes levél 29,17%-a. Walter Heim is megjegyzi, hogy ezek minden harmadik esetben betegségből való felgyógyulásról, sikeres operációról, az egészség megőrzéséről szólnak. Ennek ellenére nagyon sok esetben neveznek meg konkrét betegségeket, sérüléseket, operációkat, összesen 339 különböző fajtájukat gyűjt össze Walter Heim. A téma tárgyalásakor Niederrickenbach kegyhely kapcsán érdekes adatokat is közöl. Míg a 17. században a fogadalmi képek 87,5%-án, a 18. században 75%-án, a 19. században 45,5%-án, a 20. századi kartonképek 68,5%-án jelennek meg konkrét betegségek.³³⁷

A betegségnek mint szükséghelyzetnek a háttérbe szorulása tehát feltehetően nem csak magyar sajátosság. Feltehetőleg az orvostudomány és az orvosi ellátás fejlődésének köszönhetően a betegség, illetve egészség témája ma már elsődlegesen világi illetékességi körökbe került. Emellett egyre növekvő a különböző alternatív gyógyítási módszereknek, praktikáknak, ezoterikus magyarázatoknak és gyógyítási mintáknak a száma is. Ahogy Gabriele Ponisch fogalmaz, mindezek „komoly konkurenciái” lettek a gyógyító Szűz Anyának.³³⁸ Van azonban arra is példa, hogy ezek a ma oly divatos praktikák és csodadoktorok nem kívánnak a Szűz Anyával versengeni, egyenesen a Szűz Anya csodatevő erejére, vagy ahogy Máriagyűdön hallottam, a kegyhely különös erejére, forrásvizére építik orvoslásukat. Csibi Imre, a kegyhelyet 2002 és 2011 között gondozó plébános számolt be erről: *„Jönnek, jönnek, egyre többen jönnek. És ami talán döbbenet, ami néha az indulatunkat is piszkálja, hogy a környékbeli javasasszonyok is azt mondják, hogy ide kell jönni Gyűdre. Mondom, ez egy olyan hely, amit itt a környéken nem lehet megkerülni. Tudom, hogy van olyan javasasszony, aki azt mondja, hogy csak a gyűdi víz segít, vinnék is ezer liter számra, nem is ez a baj, hanem az, hogy mire szánják. Saját vajákosságuk, saját mágiájuk fenntartására, saját babonáik fenntartására, és ez nem feltétlenül jó. De mondom, ide jönnek mert itt keresik a csodát, az eszközt, a megoldást, a lehetőséget.”* (CS.I.)

Az „Egészség, betegség, gyógyulás” kategórián belül is elkülöníthetők kisebb tematikai csoportok. A legnépesebb számúak azok a fohászok, amelyekben általában a betegek vagy egy konkrét személy gyógyulásáért könyörögnek vagy adnak hálát:

³³⁷ Heim 1961. 73., 120-137.

³³⁸ Ponisch 2001. 121.

„Drága jó Szűz Anyám!

Tudom Te nemtaszítod el magadtól, aszt aki feléd fordítsa könyörgő szivét Bizom benned és a csodában, mert csak a Te nagy jóságod adhat nekem gyógyulást. Add, hogy meggyógyuljak és én örökké szerető gyermeked leszek. Tudom nagyot kérek Tőled, hiszen olyan sokszor fájdalmat okoztam neked, de ezután más akarok lenni, a Te segítségével új életet kezdeni, egy férfival akit olyan nagyon és önzetlenül szeretek. Drága jó Anyám esd ki szent Fiadnál kérésemet.

(Név és dátum nélkül)“³³⁹

„Köszönet a gyógyulásért, ami csodával történt, ami nélküled nem lehetett volna. Köszönjük.

(Név és dátum nélkül)“³⁴⁰

„Drága Szűz Mária!

Nagyon szépen köszönöm, hogy meggyógyítottál a 7-én betegségemből, már egyedül tudok közlekedni az utcán nem kell kíséret, csak imának és neked köszönöm továbbra is rendszeresen imátkozok. Szépen járok. Kérlek legyél velem mindig és vigyázz családomra továbbra is, a gyerekek az életem értelmei. Mindig óvd őket Kérlek, és még nagyon szépen kérlek Apukámra is nagyon vigyázz, és segíts hogy felépüljön minél hamarabb, köszönöm hogy itt lehettem, és hogy meghallgattál.

Hálás köszönet:

Név.“³⁴¹

Szintén viszonylag nagy számban olvashatók olyan szövegek, amelyekben egészségsért, az egészség megtartásáért fohászkodnak:

„Drága Jó Istenem!

Köszönjük, hogy családunkat megsegítetted. És azzal a kéréssel fordulok hozzád, hogy Nagyszüleinket is továbbra is ilyen egészségi állapotban tartsd meg. Hálás szívvel köszönjük.

Név.“³⁴²

A máriapócsi csodás gyógyulásokat leszámítva nem található hosszabb gyógyulástörténet az általam bemutatott könyvekben. Igaz ez az itt be nem mutatott könyvekre és a külföldiekre is. Bizonyára összefügg ez azzal is, hogy ezek a könyvek elsősorban a kéréseknek kínálnak fórumot, a hála kifejezésekor más eszközöket részesítenek jobban előnyben (hálatábla, ajándék).

Ritkán olvashatunk konkrét betegségekről is. Máriakálnokon 5 esetben szem, 4 esetben láb, 1-1 esetben fej, hallás, kéz, idegbetegség, haj, beszédhiba és száj gyógyulásáért esedeznek. A szem- és lábbetegségek nagyobb számú előfordulása utalhat arra a közhiedelemre, amelyet Weiss János kegyhelytörténete ír le. Eszerint a máriakálnoki gyógyító csodaforrása lábfájósoknak és szembetegségekkel küzdőknek nyújt különösen enyhülést.³⁴³

³³⁹ Máriakálnoki Vendégeknyv 1947-52. 266/8.

³⁴⁰ Máriagyúdi Vendégeknyv 2007/1. 25/3.

³⁴¹ Máriagyúdi Vendégeknyv 2007/1. 102/3.

³⁴² Máriapócsi Vendégeknyv 2005/1. 34/5.

³⁴³ Weiss 1970. 112.

*„Édes szüz Anyám halgasd meg konyorgésemet és gyógyítsd meg kis unokám füleit amit agyhártya gyuladása elveszett könyörögj érte a szent fiadnál.
GM”³⁴⁴*

Máriagyúdon szintén 5 esetben szem, 1-1 esetben kéz, szív, tüdő, érrendszer, hallás, éjszakai bevizelés gyógyulását kéri. Mátraverebély-Szentkúton sem gyakoribb a konkrét betegségek említése, 1-1 alkalommal fordulnak elő a következő testi bajok: tüdőbaj, asztma, cukorbetegség, látási nehézség, vastagbélprobléma, láb betegsége, fülfájás, gyomorfájás, magas vérnyomás, köszvény, gerincbántalom, tikkelés, ízületi bántalmak, hátfájás. Máriapócon szintén a szem és a láb betegségei a gyakoriak, 4 esetben kérnek gyógyulást a szem és 5 esetben a láb megbetegedése esetén. Előfordul még a cukorbetegség, szenvedélybetegség (játékgépezés), elmezavar, illetve lelki betegség. Egyházasbást-Vecseklőn ilyen tematikájú imaszöveget nem találtam.

Ezek a számok is jelzik, a hangsúly ma sokkal inkább a lelki bajok irányába toldott el. Ezzel együtt egyre elhalványulóban van a kegyhelyeknek, illetve patrónusainak bizonyos betegségek esetén megnyilvánuló különös ereje.

Ennél a témakörénél kell említést tenni a balesetek kapcsán született fohászokról, illetve arról, hogy ez a mirákulumtörténetekben és votív képeken tradicionálisan megjelenő téma szinte meg sem jelenik a kegyhelyek vendégkönyveiben. Az alábbi idézetek olyan ritka kivételek, amelyek akár egy fogadalmi kép alatt is állhatnának:

*„Drága Szűzanyám köszönöm, hogy megsegítettél bennünket mikor sietünk hozzád Máriapócsra és az uton nekünk egy kisbusz és összetört a koci totálra és minket megsegítettél, hogy élve maradtunk és nagyon hálásan köszönjük az anyai segítséget és jószágodat és töb mindenben is megsegítel a drága vigyáztatok ránk nagyon köszönjük.
Név Orfű
2007. 06. 07.”³⁴⁵*

*„Jézust és Máriát az összes Szentekkel együtt, hogy gyógyítsák meg Tóth Barnát a fiam barátját aki 24 éves és motorbalesetet szenvedett. Uram teremtő Istenem! Jézus! Mária! Angyalok! Segítsetek! Menjete a debreceni Kenézy Kórház sebészeti osztályára és gyógyítsátok meg Tóth Barnát!
Máriapócsi
2005. Ápr. 19.
Név”³⁴⁶*

E tématerület teljes háttérbe szorulása is jól tükrözi azt, miként hatnak a búcsújárók fohászainak motivációira a mindenkori gazdasági, ökonómiai és életmódbeli változások.

³⁴⁴ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 352/8.

³⁴⁵ Máriagyúdi Vendégkönyv 2007/1. 172/2.

³⁴⁶ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 139/3.

Szerelem, párkapcsolat

Külön tematikai kategóriaként kezeltem a szerelemmel, párkapcsolattal kapcsolatban írt fohászokat. Hardy Kromer, Geneviève Herberich-Marx és Gerhard Schmied³⁴⁷ ezeket a család témaköréhez sorolták, én viszonylag magas arányuk miatt, indokoltnak tartottam önálló vizsgálatukat.

A szerelemhez kapcsolódóan ezekben a fohászokban a hangulatoknak, a párkapcsolat különböző stádiumainak nagyon széles spektruma jelenik meg. Ezek között megtalálható Máriának vagy Istennek mint a szerelem keresésében hathatósan segítő társnak a képe is.

„Kérlek segíts megtalálni azt a Társat akivel békében, szeretetben, egészségben élhetek. Dolgaim alakuljanak sikeresen, anyagiakban érzelmekben egyaránt. Köszönöm SEGÍTÉGED.

2003. 07. 12.

Szentkút”³⁴⁸

„Kedves Szűzanya

Szeretnék 1 komoly és jó kapcsolatot és 1 fiút aki szeret és megért + gazdag is lennék.

Szeretettel és köszönettel:

Név”³⁴⁹

Sok esetben fordultak Máriához a reménytelenül szerelmes lányok is, illetve azok, akiket valamilyen szerelmi bánat ért:

„Édesjő szűzanyám halgasd meg kérésemet hogy kit igazán szerettem hogy szeresem ezután is Szűzanyám egy éves évfordulunkra nem szabad nem szeretnem senkit szívem had szeresem úgy mint egy éve Pirospütkösd napján szűzanyám bizok bened mer te vagy ami pártfogonkés hogy két hó sziv egymásélegyen.

(Név és dátum nélkül)”³⁵⁰

„Drága jó Szűzanyám segíts kit szeretem hogy feledjem mert nem szabad hogy szeresem vagy halgas meg kérésemet hogy had szersem úgy mint régen és neki is adj szívöbe azt a szeretettet.

(Név és dátum nélkül)”³⁵¹

A házasság, jegyesség előtt álló párok is előszeretettel kérték Mária pártfogását:

„Boldogságos Szeplőtelen Szűzanyám és Jézus

Szent öt sebébe és Szent Szívödbe ajánlom Fiamat és Évát, hogy áldásokat kérem és házasságukat megtérésüket és egyházi esküvőt nekik.

³⁴⁷ Kromer 1996. 74., Herberich-Marx 1991. 149., Gerhard Schmied 1997. 85.

³⁴⁸ Mátraverebély-szentkúti cédula.

³⁴⁹ Mátraverebély-szentkúti cédula.

³⁵⁰ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 45/1.

³⁵¹ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 195/5.

*Celerin atyát, Bernaldin atyát és családomat betegségemet Erzsikét, Zsuzsit áld meg őket Szeplőtelen Szívvedbe és Jézus 5 szent sebébe.
Amen. Köszönöm nektek.
(Név és dátum nélkül)”³⁵²*

Sokszor lehet olyan fohászokat is olvasni, amelyben a szerelem megőrzéséért, tartósságáért könyörögnek:

*„Nagyon szeretem a kedvesemet, Ágneszt és azt kérem tőled Istenem, hogy még sokáig érezhessem szerelmem közelségét!!!! Ne haragudj rám mert ilyen papírra irtam de csak ez volt nálam.
2000. VIII.
Név.”³⁵³*

*„Szűz Anyám erősíts meg továbbra is hitemben, hogy kitaró és állhatatos maradjak. Hígyem, hogy a sok szenvedés után megtaláljuk egymást és a hűségünk örökéletű legyen.
(Név és dátum nélkül)”³⁵⁴*

Ez a témacsoport is jelzi ezeknek a könyveknek egyik jellegzetességét: a bejegyző életkora hatással van a bejegyzett szöveg tartalmára. A szerelem és pár-választás témaköre mindenképpen a fiatalsághoz köthető.

Egzisztencia

*„Kérlek szépen jó fiamnak egészséges hosszú életet, biztonságos munkahelyet őszinte boldog életet.
Köszönöm Édesanyja.”³⁵⁵*

*„Drága Szűzanyám!
Kérlek segícs abban, hogy sikeresen átvészeljük ezeket a nehéz időket, sikerüljön jól ki-lépni a mostani boltból, és sikeres legyen az árusítás Szeretném ha segítenél, hogy hozzájussunk valahogy a virágbolthoz. Köszönöm, hogy eddig is mellettem álltál és vezérelted utamat. Továbbra is segícs, legyen munkánk és jövedelmünk, tudjunk fizetni mindent és siekeresen vegyük az akadályokat. Ne legyenek gondjaink az ember néha a halálra gondol, mert nem lát más kiutat. Vezess ki ebből a gödörből, hogy legyenek egy kicsit boldog ember. Segítségedet köszönöm hálás szívvel gondol rád:
Név”³⁵⁶*

Míg Máriakálnokon a bejegyzéseknek 0,6%-t tették ki az ilyen jellegű kérések, addig az utóbbi években született bejegyzésekben ezek aránya többszörösére nőtt: Máriapócson 1,4%, Mátraverebély-Szentkúton 7,3%, Máriagyúdon

³⁵² Mátraverebély-szentkúti cédula.

³⁵³ Mátraverebély-szentkúti cédula..

³⁵⁴ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 198/8.

³⁵⁵ Mátraverebély-szentkúti cédula..

³⁵⁶ Máriagyúdi Vendégekönyv 2007/1. 96/1.

4,1%. Egyházabást-Vecseklón nem jelenik meg. A téma tehát hangsúlyosabbá vált, de ennek ellenére is azt mondhatjuk, hogy ezek a tematikájú fohászok nem szerepelnek nagy súllyal a könyvekben.

Ez a szükséghelyzet természetesen a külföldi monográfiákban is megjelenik. Geneviève Herberich-Marxnál „Egzisztenciális félelmek” címen (a bejegyzések 9%)³⁵⁷, Walter Heimnél több csoportra bontva: „Munka, foglalkozás”; „Lakáshelyzet”; „Anyagi problémák”; „Lottó, toto” címen (a bejegyzések kb. 11%)³⁵⁸. A többi munkában a „Hétköznapi élet” címszó alá sorolva.

A fohászokban megjelenő problémák az adott kor szociális, egzisztenciális nehézségeit tükrözik vissza. *„Adott eset aktuális gondját hozza. Ez valószínűleg nem változott. A századfordulón tűzfája nem volt, most benzinjé nincs. Akkor háborúba vitték el, most munkahelye nincs. Az adott szociológiai helyzet kétségtelenül lecsapódik, az viszont feltűnő, hogy az egzisztenciális bizonytalanságra irányuló kérés, tehát ilyenek, hogy autórészletet, lakáshitel részletét nem tudom fizetni, gyermekem munkahelye stb. egyre több.”* (K.I.) - vélekedik a máriapócsi parókus.

Itt tehát szintén bizonyos szempontból korspecifikus fohászokról van szó, az életkor helyett azonban itt az adott történelmi kor kerül a középpontba, jelen esetben az elmúlt húsz-harminc évet felölelő időszak, illetve Máriakálnok vonatkozásában a háború utáni évek.

Tanulás

A vendégkönyvek adatainak kiértékelése rámutatott: kivétel nélkül minden vendégkönyvben magas a gyerekek, fiatalok aránya. Éppen a tanulással, vizsgázással kapcsolatos kérések nagy száma vezetett erre a következtetésre. Egy újabb példája ez az életkor és a fohászok témája közti kapcsolatnak. Egy iskoláskorú gyerek számára életének egyik legfontosabb szükséghelyzetét jeleníti meg a tanulás, a vizsgák stb. Tükröződik ezekben a kérésekben valamelyest az adott kor is, hiszen míg Máriakálnokon jórészt csak jó jegyekért, sikeres tanulmányokért fohászokodnak, addig a néhány évtizeddel későbbi vendégkönyvekben megjelennek már a különböző felvételi vizsgák, egyetemi vizsgák, nyelv-vizsgák is.

*„Drága szűz anyám segicsd meg a bizonyítványomat hogy ne legyen 3meg 4 es az idén
Szűz anyám halgasd meg kérésemet.
(Név és dátum nélkül)”³⁵⁹*

*„Daga Szűzanyám Segist meg a tanitónénimet.
1948 Junius hó 24.
(Név és dátum nélkül)”³⁶⁰*

³⁵⁷ Herberich-Marx 1991. 155-156.

³⁵⁸ Heim 1961. 70-80., 121-137.

³⁵⁹ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 70/8.

³⁶⁰ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 69/14.

„Szent Antal!

Köszönöm, hogy segítettél a leányomnak a vizsgán átmenni! Még egyszer köszönöm, és nagyon vigyázz reánk.

2007. május 25.

Név”³⁶¹

A tanulás az ifjúság életében az egyik legfontosabb szerepet játszó tevékenység és ebből adódóan a leggyakoribb szükséghelyzet is. Fontosságát jelzi a máriapócsi parókus megfigyelése, mely szerint a vendégeknek állványul szolgáló hatalmas perselybe a pénzek, levelek, jegygyűrűk és fényképek mellé már több alkalommal is dobtak be érettségi bizonyítványról készített fénymásolatot, sőt egy alkalommal eredeti bizonyítványt is.

A többi feldolgozást is figyelembe véve az állapítható meg, hogy ha a témák rangsorában nem is ennyire előkelő helyen, de a tanulás, vizsga problematikája is minden eddigi vizsgált vendégeknek lapjain megjelenik.³⁶²

Vallás, vallásosság

Az eddig vizsgált tématerületek elsősorban praktikus irányultságúak, konkrét élethelyzethez kötődőek voltak. Az egyéni gazdasági, szociális helyzetet, testi, lelki problémákat járták körül. A vallásról, vallásosságról írt bejegyzésekben egy ezek fölött álló, ezeknek értelmet adó, magyarázatul szolgáló valóság jelenik meg.

Ez már egy sokkal absztraktabb tématerület, nehezebb megnyilvánulni róla, talán ezért is áll a témák sorában ilyen hátul. Walter Heim azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy e témák alulreprezentáltsága viszonylagos. A votív képek ábrázolásaiban még ritkábban kerülnek elő vallásos témák. Véleménye szerint ez annak köszönhető, hogy „a vallás és vallásos viselkedés csak a modern életben vált az egyén személyes ügyévé. Korábban a hit és a vallásos magatartás magától értetődően része volt a hagyományoknak és közösségeknek.”³⁶³

A vallás témakörén belül a következő témacsoportokat különíthetők el:

Egy viszonylag nagyobb csoportot alkotnak a bűnösség, bűnbocsánat témakörben írt fohászok:

„Istenem most voltam itt először és nagyon és tiszta szivből érzem hogy létezel. Nagyon szépen kérlek bocsáss meg bűneimet mit most eléd tártam. Szeretnék egészséget, boldogságot és szerencsét kérni Tőled.

2005. 03. 15.

(Név és dátum nélkül)”³⁶⁴

³⁶¹ Máriagyúdi Vendégeknek 2007/1. 53/5.

³⁶² Ponisch 2001. 162-163., Kromer 1996. 74., Herberich-Marx 1991. 149., Gerhard Schmied 1997. 91-92., Heim 1961. 137.

³⁶³ Heim 1961. 71-72.

³⁶⁴ Máriapócsi Vendégeknek 2005/1. 76/3.

Megjelennek továbbá a hitben való megerősödéstről vagy épp elbizonytalanodásról, a gonosztól való megóvásról és a hitetlenek megtérítéséről szóló kérések is:

*„Drága Szűzanya bocsásd meg nekem a hitelenségem de Jehova istent megösmertem és így nem hiszek a Katolikus Vallásba amit a pap prédikált de azért segics ha ezek nem igazak.
Név.”³⁶⁵*

Külön csoportot alkotnak azok a szövegek, amelyekben az Úristen, Szűz Mária létevel kapcsolatos magasztalások, hálaadások jelennek meg. Ezek a sokszor szerelmi vallomáshoz hasonló imákat a hit kinyilatkoztatásának tekinthetjük:

*„Amíg szívünk dobog Szűz Mária
Nem szűnik szeretni téged soha.
Név.”³⁶⁶*

*Drága Jó Istenem!
Köszönöm, hogy vagy nekem minden percemben!
2003. nov. 15.
Név.”³⁶⁷*

*„Mária Anyánk! szeretiünk téged s a te dicsőséged gyermekedre is kiárad, ne szűnjél meg áldani s védelmezni bennünket és mindazokat akik szeplőtelen fogantatásod magasztos kiváltságát tisztelik s mutasd meg nekünk Megváltónkat kit te szültél s a világnak ajánldékoztál. Jézust, isteni Fiadat, kit örökké magasztalunk. Amen.
Szeretlek Szép Szűz Mária Isten legszebb leánya, kiben a menny és föld Ura örök kedvét találja; mert mint a hóféhér galamb jóvól e bünös földre, szeretlek szívem gyöngye. Egészen szép vagy, Mária s az eredeti bön szeplője nincs tebenned. ruhád fehér mint a hó s tekinteted mint a nap. Te Jeruzsálem dicsősége, Izráel öröme, te népünk tisztessége vagy (Név és dátum nélkül)”³⁶⁸.*

Mindenképpen figyelmet érdemelnek azok a bejegyzések is, amelyek címzettjei a könyvbe bejegyzést írók, illetve a könyvet olvasók. Mindegyik vizsgált vendégkönyvben találunk ilyeneket, jelezve ezzel, hogy vannak, akik a könyvet mint az evangelizáció eszközt használják:

*„Ha eltörpül az emberi eszme
ha a szeretet kihal örökre
ha a mécses nem gyullad égve
ha már nincs több kísértet
akkor légy és tégy valamit érte
Szeress, építs és melegíts.
(Név és dátum nélkül)”³⁶⁹*

³⁶⁵ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 90/5.

³⁶⁶ Egyházasbást-Vecseklői Füzet (1993-98.)

³⁶⁷ Mátraverebély-szentkúti cédula..

³⁶⁸ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 79/1.

³⁶⁹ Egyházasbást-Vecseklői Füzet (1995-99.)

„Imádkozzatok és bízzatok! Isten megsegíti híveit! Imáitokban hálát is adjatok, ne csak kérjétek! Hogyha káromlást hallotok, mondjátok: „Áldott legyen az Atya, Fiú, Szentlélek Isten”

1993. 9. 21. Szt. Máté napján

(Név és dátum nélkül)³⁷⁰

Végezetül a vallás témakörén belül azokat a fohászokat kell említeni, amelyek az egyházra, az abban szolgáló papokra, szerzetesekre irányulnak:

*„Dárága jó Szüzanyám Segicsmeg hogy kispap lehesek.
CSJ III.”³⁷¹*

„Imádkozzál érettünk Máriapócsi könnyező szüzanyánk, mindnyájunk édesanyja, hogy gyarapodjon a mi kis egyházunk, az újfahértói Bazilita harmadrend. Kérjed a Te szent Fiadat érettünk. Áldott legyen az ő szent neve és Dicsőséges uralkodása mindörökkén Örökké.

Újfehértó 200.II.5.

(Név és dátum nélkül)³⁷²

E tématerületnél a „Vallás, vallásosság” témájának nagyon eltérő körbehatárolása miatt nincs lehetőség a nemzetközi és a magyar anyag összehasonlítására.³⁷³

Halál, lelki üdv

Ha nem is nagy számban, de minden vendégkönyvben megjelenik a halál, a halál utáni lét témája. Itt elsősorban a már meghalt családtagokért, ismerősökért, az ő lelki üdvösségéért imádkoznak:

„Kérlek Istenem, hogy apa kerüljön a menybe tudom, hogy már rég meghalt de kérlek ha esetleg még a tisztító tűzben lenne kérlek kerüljön a menybe! Köszönöm!

(Név és dátum nélkül)³⁷⁴

³⁷⁰ Egyházasbást-Vecseklői Füzet (1993-98.)

³⁷¹ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-1952. 142/9.

³⁷² Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 21/2.

³⁷³ Gabriele Ponischnál ez a téma a „Hit, vallás” cím alatt jelenik meg. Ő ide sorolja a bűcsújáráson való részvételtől szóló bejegyzéseket is, továbbá az egyház és a kegyhely gondozói elleni kritikát, amellyel én a magyar könyvekben nem találkoztam. Lásd: Ponisch 2001. 135-140.; Genevieve Herberich-Marx-nál a téma több kisebb tématerületre van elosztva. Ezek a következők: Kegyelem és bizalom. Spirituális problémák és megtérés. Vallási közösségek és hivatás. Lásd: Herberich-Marx 1991. 149.; Hardy Kromer „Hála/Bizalom/Hit/Istennel való élet” címszó alatt gyűjti össze az ilyen jellegű fohászokat. Lásd: Kromer 1996. 74.; Walter Heim a vallásos témákat a 12 csoportra bontja: Általános, Hit, Szeretet, Isten tisztelete, Szentek tisztelete, Szentségek, Igazságosság, Szenvedés, Türelem, Mértéktartás, Okosság, Kötelességek. Lásd: Heim 1961. 121-131.

³⁷⁴ Mátraverebély-szentkúti cédula.

*„Istentől megáldott égi Szűz Anya könyörögj érettünk és halgass meg kérésünk. Könyörögj szent Fiadnál, szeretett férjem lelke üdvéért és adj neki örök nyugodalmat. Segics meg szűz Anyám özvegy életében, melyet Isten szent akarata szerint, tiszta lélekkel tölthessek a sírig. szűz Anyám oltalmad alá helyezem egyetlen gyermekemet. Ezerszer üdvözlégy, Menyország Királynéja és elne hagyd árváidat s főkép halálunk óráján hívj magadhoz minket Édesanyánk! Amen
Darnózseli 1949. VIII.6.”³⁷⁵*

*„Drága Szűzanya!
Eljöttem hozzád kérlek adj édesapámnak békét a túlvilágon ez nekem mindennél fontosabb nagyon szerettem őt és nagyon hiányzik. Gyermekeimre helyettem vigyázz, ha én nem vagyok velük. Férjemre hosszú útjain légy mellette. Családomnak egészségét. Kislányomnak gyógyulást. Vigyázz mindenkire, családomra, barátaimra és a világon mindenkire.
Hiszünk benned. Édesapámra nagyon vigyázz!!!! Pusziom
(Név és dátum nélkül)”³⁷⁶*

A halálra való készülés, az attól való félelem, az egyéni életút vége szinte egyáltalán nem jelenik meg a bejegyzésekben. A búcsú, a kegyhely kontextusa nem hívja elő ezeket a tematikákat, és ahogy azt szociológiai kutatások is igazolják, az élet értelmének a keresése sokkal fontosabb problémája az embernek.³⁷⁷

Történelmi szituáció

Egy téma megjelenése vagy éppen hiánya utalhat az adott korra, amelyben a vendégkönyv bejegyzései születtek. Ezek mellett olvashatók olyan fohászok is, amelyek egészen konkrét történelmi vagy aktuálpolitikai eseményhez kötődnek. Az itt bemutatott és elemzett könyvek közül csak a máriakálnokit tudjuk e tématerületnél példaként felhozni, mégis mivel ez a téma más feldolgozásokban is megjelenik, indokoltnak láttam, hogy feldolgozásomban is külön témakategóriaként jelenjen meg.

A történelmi szituációt, amelyben a máriakálnoki könyv keletkezett, vázoltam már: a második világháború után a potsdami határozat következményeként a kollektív felelősség elve alapján döntés született a helyi német lakosság kitelepítéséről, illetve a helyükre jövő szigetközi, csallóközi, borsodi, mezőkövesdi, székely lakosok betelepítéséről. A falu egykori lakosságának mintegy 90%-a, közel 900 fő távozott Németországba. Ez a változás nyilvánvalóan nem volt könnyű sem az itt maradóknak, sem pedig az újonnan érkezetteknek. Erről tanúskodnak a bejegyzések:

³⁷⁵ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 200/8.

³⁷⁶ Mátraverebély-szentkúti cédula.

³⁷⁷ Zulehner – Denz 1994. 70-73.

*„Kérem az Istent meg a Szűz anyá hogy Sorsa üldözötték vagyunk hogy haza segítsen ez az én reményem
(Név és dátum nélkül)”³⁷⁸*

*„Szűz Anyám add hogy minél előbb haza jöheessenek kiüzött testvéreink.
Mkálnok, 1947 szept 21.
(Név és dátum nélkül)”³⁷⁹*

A ki- és betelepítés nehézségei mellett a másik fő szükséghelyzetet a háborúban fogságba került családtagok jelentették:

*„Drága jó Szűzanyánk köszönöm azt a végtelen nagy jószágodat, hogy megóvtál a fogságban minden betegségtől és épségben jó egészségben hazasegítettél az én szeretett édes kis családomhoz és köszönöm ezenkívül, hogy megóvtad az én rajongva szeretett gyermekeimet Feleségemet és Hozzámtartozóimat. Kérek édes Szűzanya segíts Bennünket továbbra is mutasd a helyes utat, hogy életünk végéig békés hívő harmonikus családi életet élhessünk, így nevelhessül Gyermekeinket és hogy soha semmi ne zavarhassa meg többé boldogságunkat.
1949. V. 29.”³⁸⁰*

*„Drága jó Szűzanyám hála Neked hogy haza segítettél édes hazámba szeretteimhez 32 hónapos súlyos szenvedések utáni fogságomból. Hű fiad
1947. IX. 24.
Nagymaros
Kölble”³⁸¹*

*„Jóságos anyám segítsd azokatis haza kikért senki nem imádkozik.
(Név és dátum nélkül)”³⁸²*

1949-től kezdődően a korszak egy harmadik nagyon fájó eseménye is megjelenik a fohásokban, ez pedig az egyházüldözés. Szabad vallásgyakorlatot, a papság üldözésének befejezését, a szerzetesrendek zavartalan működését kéri a Szűz Anyától:

*„Magyarok nagy asszonya könyörögj érettünk add, hogy újból szabad vallás gyakorlat legyen Magyarországodba, ne engedd, hogy egészen kivesszen Szent István népe.
1950. X. 13.”³⁸³*

„Drága jó Szűz Anyám!Az egész Hegyeshalomban élő katolikus ember azzal a kéréssel fordul Hozzád jó Anyám, hogy a legközelebbi zarándoklat alkalmával mi is eljöhessünk

³⁷⁸ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 247/11.

³⁷⁹ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 27/9.

³⁸⁰ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 169/6.

³⁸¹ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 28/2.

³⁸² Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 28/5.

³⁸³ Máriakálnoki Vendégekönyv 1947-52. 259/9.

papostúl és hívökkel együtt minden fenntartás nélkül és hogy a demokrácia ha vallás szabadságot adott akkor engedje is azt gyakorolni szabadon és nyíltan.

*Máriakálnok, 951. V. 14.
egy fájó szívű magyar”³⁸⁴*

*„Edesanyánk nagyasszonyunk, Hozád imádkozunk ments meg minket, tiedet Szegény magyar hűveidet. Nehéz napjainkban minket istápoljál Édes nemzetünkért imádkozzál Vedd oltalmadba a bús magyarokat Oltalmazd az ősi magyar iskolákat. Ezért kérünk téged felszolásood van az égben Te benned reménylünk esdekelve szépen Kérésűnket halgasd meg könyörögünk hazánkért És a katolikus magyar iskolákért.
(Név és dátum nélkül)”³⁸⁵*

Ezek a panaszok jól összezsengenek a kegyhely akkori plébánosának, Varga Imrének a Historia Domusban 1949-ben feljegyzett gondolataival: „Nagyon szép és emlékezetes marad a pünkösdhétfői búcsújárás. Tiszta, szélcsendes időben minden rendezés nélkül kb. 10.000 ember jött össze. Bezzeg megzavarta a rendőrhatalóság a Kisasszonynapját. Az egész járásban, sőt a megyében is kidoboltatta az állítólagos tífuszjárványt, amely 8-tól 11-ig fog tartani. Ezt a járványt természetesen nem a tiszti orvos állapította meg, hanem a secretarius partius de lölke rajta. Ezen eset után a mosoniak hetekig nem akartak velem kezét fogni, mert féltek a ragályos betegségtől. Valóban van egy tífuszjárvány (ideológia c.) amiből a Szűzanya közbenjárására hozzon számunkra gyógyulást.” Így folytatja 1950-ben: „Az 1950-es szentévi pünkösdtől semmiféle Kolera nem zavarta meg, mivel az új alkotmány vallásszabadságot biztosít, de mi éreztük, sőt láttuk az illetékesek dühös féktelenségét.”³⁸⁶

Az általam vizsgált többi vendégkönyvben ilyen történelmi utalással nem találkoztam. Ugyanakkor a magyar aktuálpolitikai események mellett az egész világot megrázó egyéb politikai események sem jelennek meg a könyvek lapjaiban, például: koszovói válság, amerikai-iraki konfliktus, terrorizmus veszélye stb., csak általában fohászkodnak a világ békéjéért. Ezek a témák a külföldi könyvekben szinte kivétel nélkül megjelennek „A világ”, „Politika” címszavak alatt.³⁸⁷

Haza

Ennél a tématerületnél gyakran kerülnek elő idézetek, elsősorban a Himnusz, a Boldogasszony anyánk című himnuszunk, néha saját költemények is:

³⁸⁴ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 332/1.

³⁸⁵ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 77/9.

³⁸⁶ Historia Domus (Máriakálnok) 86.

³⁸⁷ Ponisch 2001. 155-159., Gerhard Schmied 1997. 94-95., Kromer 1996. 74., Herberich-Marx 1991. 149., Eberhardt 2003. 31-43., Heim 1961. 76.

*„A magyar nép térden állva
kezét kulcsolja imára
feléd tekint égi anyánk,
védelmezd a magyar hazánk.*

*Magyarország örökséged
szent királyunk adta néked
nyujtsd ki felénk védő kezed
vezérelj a magyar néped*

*Szent hazánkat a viharba
vedd anyánk szent oltalmadba
szent fiadnál esdekeljél
háborútól ó védelmezzél.
1952 V 2
Vida István³⁸⁸*

*„Édes szűz anyám mély alázattal leborulok előted Kérve kérek hogy a te anyai szent palástodal vont körül édes magyar hazánkat is, védj meg ami fiainkat és ovj meg minyajunkat ezen fertőző bűnnek szennyetől ami most dúlja édes hazánkat könnyörgők hozzád Éde anyám kérjed szent fiadat hogy rövidítessenek szenvedéseünk azért a kevés hívó gyermekedéért hogy a bűnnek szenyébe elne veszzenek ó fájdalmas szöz anyanak hozzád kiáltó szavat.
1950. II. 19.”³⁸⁹*

Közel ezer éves múltra tekint vissza a magyarság Mária iránti kitüntetett tisztelete és figyelme, Szent István 1038-ban ajánlotta fel az országot az Istenanyának. Ez a Mária-tisztelet Magyarországon nem ér véget Szent István halálakor, hanem egyre inkább erősödik, intézményes, hivatalos keretek között szilárdul meg. Kialakul „Mária országának” az eszméje, Szent László elrendeli, hogy Magyarországot Regnum Marianumnak nevezzék, Kálmán király is felajánlja hazánkat, majd IV. Béla a válságos helyzetekben önmagát és az országot újfent Istenre és a Boldogasszonyra bízva történelmünk további évszázadaiban.³⁹⁰ A sor folytatható lenne, és a vendégkönyvek is ékes bizonyítékai annak, hogy Máriának mint Magyarország szakrális királynőjének a tisztelete a mai napig nagyon élő.

Turisztikai látványosság

Az eddig bemutatott tématerületek fohászainak Szűz Mária, a Jóisten, esetleg a szentek voltak a címzettjei, egy sajátos kommunikáció valósult meg bennük, az ide zarándokló vallásos érzéseibe adtak bepillantást. A kegyhelyre kitett vendégkönyvek azonban nem csak ilyen spirituális inspirációkra készíthetnek, maga a helyzet, a hely látványa és látványossága is impressziókat ébreszthet:

³⁸⁸ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 303/1.

³⁸⁹ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 174/7.

³⁹⁰ István 2003. 65.

*„Nagyon tetszik ez a templom.
A legszebb amit láttam
remélem így is marad!
Név”³⁹¹*

*„Ahányszor itt járok, mindig megcsodálom ezt a menyei szépségű templomot. Kedves
Máriapócsiak vigyázatok erre a csodálatos nemzeti kincsünkre.
Debrecen 2005. március 24.
(Név és dátum nélkül)”³⁹²*

*„Nagyon szép a bazilika és különösen tetszett a Tisztelendő Atya érdekesítő és lebilin-
cselő ismertetője.
2005. márc. 24.
Név.”³⁹³*

Ezek az idézetek kiváló bizonyítékai annak, hogy egy kegyhely nem csupán vallási szempontból kitüntetett hely. Temploma világi turistalátványosság is lehet művészeti értékei, történelmi nevezetességei vagy akár az őt körülvevő táj szépségei okán. Eltérések természetesen itt is vannak. Egyes kegyhelyek turisztikai látványosságként kis értékűek, mert nem kötődnek hozzájuk nagy, látványos események, sem nagy művészeti vagy építészeti értékek. Vizsgálataimban Vecseklő és Máriakálnok példája ilyen, az ide érkezők elsősorban vallási motívációkat állítják előtérbe. Megint más helyek – esetemben Máriapócs, Máriagyúd, Mátraverebély – küllemükben, művészettörténeti értékeiket tekintve is sokkal látványosabbak, és zárandokprogramjaikban is sokkal színesebb kínálatuk. Ezek a turizmus számára is sokkal értékesebbé teszik őket, kedvelt célpontjai a szervezett és egyéni turistautaknak is.³⁹⁴ Nem meglepő tehát az, hogy az ilyen jellegű bejegyzések ezeken a kegyhelyeken nagyobb számban fordulnak elő.³⁹⁵

Látogatás dokumentálása

Az általános tartalmú szövegek után ez a legnépesebb tematikai csoport. Ide azok a bejegyzések tartoznak, amelyek egy dátumon, aláíráson és a rövid „Itt jártam” mondaton kívül egyéb szöveges részt nem tartalmaznak. Jóllehet a név és dátum feljegyzése nem foglal magában konkrét tartalmat, jelentéssel mégis bírhat: dokumentál, láthatóvá és maradandóvá tesz egy zárandoklatot, egy kirándulást és magát a zárandokot, kirándulót is. Keszeg Vilmos ehhez kapcsolódóan a következőkre hívja fel a figyelmet: „A datálás a történelmi ér-

³⁹¹ Máriagyúdi Vendégekönyv 2007/1. 186/1.

³⁹² Máriapócsi Vendégekönyv 2005/1. 110/1.

³⁹³ Máriapócsi Vendégekönyv 2005/1. 110/3.

³⁹⁴ Pusztai 1998. 17-18.

³⁹⁵ Ilyen jellegű beírásokról a nemzetközi feldolgozások is tudósítanak, önálló témaként azonban csak Thierenbach feldolgozásában jelenik meg: Herberich-Marx 1991. 174-176.

zékenységgel összefüggő viselkedési forma: a szöveget, az írásszerkesztést időbe helyezi. [...] hol a tárgy, a szöveg történetének hosszú időtartamát kívánja hangsúlyozni, megalapozni, hol pedig a szöveg frissességét, aktualitását, kontextusát emeli ki.”³⁹⁶

Az ilyen típusú bejegyzésekben egy sajátos kettős funkció valósul meg, egyrészt a látogató és a látogatás időbe helyezése, másrészt viszont ezek időtlené tétele. Nagy számuk jelzi, az egyre szélesebb körben terjedő templomi vendégkönyvek maradéktalanul ellátják ezt a feladatot és egyik meghatározó sajátosságuk e profán igények kielégítése.

Általános kérések

A vendégkönyvek szövegeinek nagyon egyéni besorolása miatt nincs mód a hasonló feldolgozások adataival való pontos összevetésre, de mindezek ellenére is kijelenthető, hogy a könyvbe beírók közül a legtöbben általános tartalmú fohászokkal fordulnak a Szűz Anyához, illetve a Jóistenhez. Ezek legnagyobb része teljesen egy mintára íródott, a márvány hálatablák felirataihoz hasonló, rövid, egy-két soros szöveg, éppen ezért nem jelölöm külön-külön, melyik könyvből idézem őket: „Mária segíts!”, „Segíts továbbra is!”, „Köszönjük segítségdet, segíts továbbra is!”, „Maradj velünk!”, „Óvj meg minket!”, „Hallgasd meg imámat!”, „Légy velem!”, „Oltalmaz minket!”, „Könyörögi érettünk!”, „Ne hagyj el!”, „Terjeszd ki ránk kegyelmedet!”.

Ehhez a csoporthoz soroltam továbbá azokat a fohászokat is, melyek az egyéni vagy az emberiség jövőbeni boldogulásáért íródtak. Nem szabad alulértékelnünk ezeket a feliratszerű, sematikus szövegeket sem: „Vezess az úton!”, „Segíts, hogy megtaláljam utam!”, „Segíts céljaim elérésében!”, „Segíts, hogy teljesüljön álmom/kívánságom/terveim/amit kértem tőled!”, „Vezess az élet tengerén!”, „Segítsd a világon élő összes embert!”, „Adj békét az egész világnak!”, „Add, hogy megtaláljam a boldogsághoz vezető utat!”.

Ezek a rövid fohászok is szükséghelyzetet jelölnek, illetve mutatnak be, a klasszikus szükséghelyzetekhez képest jóval nagyobb számban. Igaz, ezek kevésbé konkrét, megfogható problémák, sokkal inkább szubjektív érzések: félelmek, bizonytalanság, vágyakozás. Mégis úgy tűnik a technikai és tudományos előrelépések korában ezek jelenítik meg a valós nehézségeket. Itt ismét a tematikai súlypontok átalakulásának lehetünk tanúi.

Az általában megfogalmazott, sablonos kéréseknek természetesen egyéb vetülete és okai is vannak, ahogy azt egy adatközlő is megfogalmazta:

„- Én egy regényt tudnék írni, de hát sok emberek várakoznak meg minden meg úgy nyíltan nem akarom magamat kitárulkoztatni, mindenki előtt hogy a személyes dolgaim leírjam.

- De vannak akik leírnak ilyen dolgokat is?(szerz.)

³⁹⁶ Keszeg 2008. 145.

– Persze lehet, hogy vannak akik beleírnak, de hát azért a személyes dolgainkat, ami csak miránk tartozik, szerintem azt nem illik beleírni. Elég az, hogyha Szűz Máriának elmondjuk és kész. Ő mindent tud, mindent lát ő az igazságos bíró és persze Jézus. Ők majd ítélkeznek mindenkiről.”(V.H.)

Egy másik megkérdezett néni ezt mondta: „Egy egy egyszerű kis feljegyzés, megjegyzés ez. Emögött van azért konkrét dolog is, ezt nem írjuk úgy ki. Ezt megtartjuk magunkban.” (I.)

Nem mérhető tehát kizárólag a megfogalmazás sematikusságával egy-egy kérdés fontossága vagy egy köszönet bensőségessége. Ebben a speciális kommunikációs szituációban nincs döntő jelentősége a nyelvi pontosságnak és érthetőségnek. Ezek a szövegek olyan személyhez íródtak, aki az ilyen általános tartalmú és rövid fohászok mögött is képes meglátni és hallani a mély emberi érzelmeket. Ebben az elképzelésben Szűz Máriának és a Jóistennek mint a mindent tudóknak, mindent látóknak a képe jelenik meg. A fohászokban ezt gyakran egészen explicit le is írják:

„Kérlek hallgasd meg kérésemet (te tudod mit)!
(Név és dátum nélkül)”³⁹⁷

„Ha meghallgattad kérésem és jogosnak találod könyörgöm segíts!
Köszönöm
2007.04.28.
Név”³⁹⁸

A rövid, sablonos fogalmazás természetesen védelmet is nyújt mások előtt, illetve kifejezi azt is, hogy nem mindenki érkezik konkrét problémával, bajjal a kegyhelyre, egyszerűen megszokásból, a Mária előtti hódolat, tisztelet és alázat megnyilvánulásaként ragad tollat: „Hát én hamar gyűjtöm a gondolataimat, nem szoktam előre eltervezni. Hát talán csak megszokás” (F.J.)

Megállapításaim szerint a belső tartalomra kizárólag a formai elemekből nem következtethetünk. Ami természetesen nem jelenti azt, hogy ezek a sematikus megfogalmazású szövegek ne lennének értékesek. Sőt, ahogy Hermann Bausinger rámutat a népköltészet formáiról írt híres tanulmányában, épp e formulák azok, amelyek bizonyos „határszituációkban” segítségünkre lehetnek. Olyan kollektív értékek, amelyek egyszerűségük és rövidegük ellenére is szubjektív módon megtölthetőek a legkülönbözőbb érzésekkel. Sok esetben valóban csak formák, melyek mögött egyéni érzelmek sokasága rejlik, még ha eközben a forma változatlan is marad. Többek tehát egy egyszerű jelnél, de kevesebbek, mint egy részletesen kifejtett szöveg. Ily módon tekinthetjük őket tömörített beszédnek is.³⁹⁹

³⁹⁷ Mátraverebély-szentkúti cédula..

³⁹⁸ Máriagyűdi Vendégeknyv 2007/1. 56/4.

³⁹⁹ Bausinger 1980. 70-71.

Egyéb

Számos esetben nem volt lehetséges a bejegyzések besorolása egyik tématerülethez sem. Itt sokszor gyermeki naivitással megfogalmazott kívánságok olvashatóak, melyekben Máriáról, Istenről már-már egy csodatévő varázsló képe rajzolódik ki. Így például kérnek: *bokáig érő haját, karcsúságot, hifit, jobb számítógépet, kutyát, házast, fogyaszt, izmokat, csinosaságot, nyaralást, családtag börtönből való szabadulását, azt, hogy balettos, vadászrakéta, jó úszó, focista lehessen stb.* Ezek a kérések messze visznek a klasszikus búcsús intencióktól, ugyanakkor nagyon közelivé hozzák a mindennapjaink tömegkommunikációs eszközei által közvetített értékeket, például a testkultuszt, az anyagi javak halmozását, és az egyéni karrier fontosságát.

Ide soroltam azokat a főképp Egyházasbást-Vecseklőn olvasható bejegyzéseket is, amelyekben a kegyhely gondozói dokumentálják ki, mikor, milyen munkát végzett kint a kegyhelynél. Az első máriagyűdi vendégkönyv kezdő lapjain szintén szerepelnek ilyen jegyzőkönyv-szerű bejegyzések. Ezekben a nevek mellé a hozott pénzadományokat vezették fel. A többi könyvekben ugyancsak vannak ilyen egy-egy eseményt dokumentáló feljegyzések, például:

„1990. augusztus 2. Elhozták a tetővasat. Somoskői Anna, Pál Ilonka, Tóth Marcella”⁴⁰⁰

„Ave Maria!

2005. Pünkösd, újjáalakul az 1100.sz. Pócsi Könyvező Szűzanya Cserkészcsapat és tisz-tikara a fenntartó egyesülettel együtt!

Néző”⁴⁰¹

„Örömünk és hálánk jeléül!

A Moson asszonykongregáció májushavi ájtatosságát itt tartotta meg tagjainak szép-számú buzgó részvételével.

1949. Május 29.

a kongregáció tagjainak aláírásai”⁴⁰²

A bejegyzések témáinak áttekintése után a következő megállapításokat te-hetjük.

A szövegek középpontjában egy szükséghelyzet bemutatása áll. Ezek cso-portosítása és rangsorolása rámutatott arra, hogy a tradicionális írásos ájtatos-sági gyakorlatban megszokott szükséghelyzetek meglehetősen alulreprezentál-tak voltak (betegség, baleset, természeti csapás), ugyanakkor újabbak kerültek előtérbe. Kendőzetlen őszinteséggel tárultak eléln a hétköznapi ember min-dennapjai, Alfréd Schütz szavaival élve az egyéni „életvilág kontúrjai”. Ezekből a kontúrokból olyan szubjektív érzések rajzolódtak ki, mint béke, családi bol-

⁴⁰⁰ Egyházasbást-Vecseklői Füzet (1987-94.)

⁴⁰¹ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 178/3.

⁴⁰² Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 153/1.

dogság, egészség, megelégedettség utáni vágy vagy éppen annak elvesztése miatt érzett félelem, bizonytalanság. Megjelent bennük az egyéni élettörténetek sokasága, amelyeket mind-mind e vágyak, bizonytalanságok és félelmek feloldásának reménye vonzott a kegyhelyre. Aki élt ezzel a felkínált lehetőséggel gyakran azt is leírta, hogy a búcsújárásban megtapasztalta a természetfelettit, az ő segítő erejét, és azt, hogy képes a világ dolgaiba beavatkozni.

A szükséghelyzeteknek a sora nem csak az ember életében megjelenő krízishelyzetekre mutat rá, hanem egyúttal kijelöli a Szűz Anya és bizonyos mértékig az egyház „illetékességi területét” is.

Kiváló tükörképei az adott kornak, illetve különböző korú szerzőik korosztályának, de egy kegyhelyről, Szűz Máriáról, Istenről alkotott elképzeléseknek is. Itt szintén meglehetősen heterogén kép bontakozik ki, ahogy erről Csibi Imre, Máriagyűd plébánosa is beszélt a vele készített interjúban: *„Néha az ember kuncog, néha meg elérzékenyül, mert annyira komoly, ami benne van. Tehát végletek, van, aki egyszerűen csak névsort ír bele, van, akinek ennyi elég, van, aki leírja, hogy mit kér, van, aki azt írja le, hogy miért ad hálát, na most ugye ebben is vannak néha olyan érdekes dolgok, leírja azt, hogy egészséget, boldogságot, jólétet, bőséget, csak éppen arról nem szól, ami a lényege kellene hogy legyen, a kegyelem, amiért maga a kegyhely is volna, valami Istennel kapcsolatos dolog, az nincs benne, mindent ami e földön. Aztán van a másik véglet, aki azt mondja, hogy e világról szinte már nem is kér semmit, hanem adja meg Isten, ami a legfőbb és ami a legjobb. Tehát mondom, itt megjelennek a végletek és a kettő között minden. Ez egy olyan dolog, hogy ahány ember van, az mind másképp és másképp éli meg idejövételét, ittlétét és másképp is írja le. Én ebből valami egységes dolgot levonni, nem szándékozom, nem is tudok. Inkább azt mondom, hogy mindenkinek legyen lehetősége leírni a magáét a Szűz Anya majd úgyis számon tartja, ha akarja.”* (CS.I.)

Záradék, elbúcsúzás

A szövegek tartalmi és formai szerveződésének utolsó szintjén az általam záradéknak elnevezett rész olvasható. Ez a szükséghelyzet elővezetése és bemutatása utáni rövid, általában egy-két szavas rész. Ehhez a részhez rövidege ellenére több funkció társítható:

- Elsődlegesen a Szűzhöz vagy Istenhez fohászkozó elbúcsúzik címzettjétől. Itt gyakran találkozhatunk a hétköznapi magán levelezésben is használt és ismert formulákkal, például: *„Igaz tisztelettel, Szerető lányotok ...”, „Köszönöm segítségedet”, „Üdvözlöm Máriát!”, „Szeretettel ...”, „Előre is köszönöm segítségedet, üdvözlettel”*
- Egyes záró formulákban a hívó azt a meggyőződését juttatja kifejezésre, hogy kérése meghallgatásra talál. Itt a következő formulákkal találkozhatunk: *„Bízom benned”, „Hiszem, hogy teljesíted kéréseimet”, „Hiszünk benned.”, „Benned van minden reményem!”.*

- A záradékban gyakran megjelenik még egy újbóli felszólítás is a vázolt kérés teljesítésére, ezzel is nyomatékosítva a kérést vagy épp a kérő kétségbeesését: „*Könyörögve kérek hallgasd meg kérésem*”, „*Teljesítsd kívánságaimat*”, „*Segíts Mária!*”, „*Add áldásodat!*”, „*Ugye nem felejtetted el?*”.
- Megjelenik a hála újbóli, illetve megelőlegezett kifejezése is: „*Segítségedet köszönöm*”, „*Hálás szívvel gondolok rád!*”, „*Köszönöm, köszönöm, köszönöm!*”.
- Olvashatóak még az egyéni hitről tett kijelentések is, mintegy ígéretül vagy igazolására annak, hogy a bejegyzésben megfogalmazott kérés szerzője jogosult a kérés beteljesítésére: „*Hiszünk benned!*”, „*Imádlak Istenem!*”, „*Mindig veled leszünk!*”, „*Dicső a neved Uram Krisztusom Szűz Máriám Amen*”.
- A záradék sok esetben az egyházban meghonosodott „*Dícsértessék a Jézus Krisztus*” és/vagy a rá adott válaszból „*Amen*” áll.
Ahogy a megszólítás, ez a rész is jó néhány esetben hiányzik a szövegekből.

A SZÖVEGEK STÍLUSÁRÓL

Mihail Bahtyin a beszédműfajokról írt híres tanulmányában a következőket írja: „ A stílus [...] elszakíthatatlan a megnyilatkozástól és egyes tipikus megnyilatkozási formáktól, jelesül a beszédműfajoktól. Minden megnyilatkozás – legyen szóbeli vagy írásos, elsődleges vagy származékos és hangozzék el a beszédkapcsolat akármelyik szférájában – individuális, ezért tükröződhet benne a beszélő (vagy az író) egyénisége, tehát a megnyilatkozásnak lehet egyéni stílusa. Azonban a különböző műfajok nem egyformán kedveznek annak, hogy a beszélő a megnyilatkozás nyelvében kifejezhesse egyéniségét, vagyis individuális stílus jöjjön létre.”⁴⁰³

A vendégkönyvekbe belelapozva azt tapasztaljuk, hogy az írott devóció e műfaja nagyon nagy szabadságot és tág teret enged az egyéni kreativitásnak. Mindenki nyelvi kifejezőképességeinek megfelelően nyilatkozhat meg. Így akadnak tömör, visszafogott, egészen klisészerű megnyilvánulások és hosszú szabad gondolatfolyamok is. Ezek többnyire próza formájában jelennek meg, de akadnak köztük versbe szedett szövegek is. A bejegyzések stilisztikai szempontból is áttekinthetetlenül sokfélék és változatosak, mindegyik a maga nemében individuális megnyilvánulás.

Ha általánosságban próbáljuk megragadni fő stílusjegyeit: a közvetlenség, szabadság, spontaneitás jelzőivel írhatjuk le azt. Mindez pedig többnyire a hétköznapi beszéd műfajainak keretén belül történik. Máriához, Istenhez sok esetben mint egy régi ismerőshöz fordulnak, aki szavak nélkül is érti, mire van szüksége a másoknak:

⁴⁰³ Bahtyin 1986. 363.

„Ugye tudod, hogy nekem mi fáj. [...] Csak tebenned bízom, csak te vagy vigaszom.”⁴⁰⁴

„Nagyon köszönöm, hogy meghallgattad könyörgésemet és drága egyetlen gyermekemre tekintettel. Kérlek továbbra is tartsd védő szárnyad alatt. Drága Anyám. Tudom Te is édesanya vagy, és tudod mit jelent, ha fiadat szenvedni látod, ezért megértesz engem. Szeretlek mindhalálig Szent Fiaddal Jézussal együtt. Az életem felajánlom neked rendelkez velem. Kérlek mutasd meg Szent Fiadhoz vezető utat, bűneimért vállalom büntetésem és bocsánatodért esedezem. Nem tudtam, hogy van ez a Szent hely, ahol meglelem lelki nyugalmam. A szívem boldog ha itt vagyok Isten házában. Egyet nem tudok megoldani. A gyermekeimmel együtt legyek és veled is Szű Anyám. Talán ez volna az igazi földi boldogság. Kérlek Anyám, vigyázz továbbra is a gyermekekre, nagyon kérek! Várom, nagyon várom Szent Fiad eljövetelét. Kérlek Jézus, gyere minél előbb. Ha ti nem volnátok nekem, teljesen egyedül érezném magam. Vérzik a lelkem a fiam után. Segítsd Anyám kérek. Nem találom a jó utat. Rendelkezz életemmel úgy fiaméval a tied vagyunk. Óvj, védj továbbra is!

Köszönöm: Egy vérző lelkű Anya.”⁴⁰⁵

A megszólítások is utalnak erre a meghitt, bizalmas viszonyra: *Máriácskánk, Istenkénk, Szomorúak Vigasztalója, Égi Édesanyám, Kegyes szép Szűz Anyám.*

Úgy szólnak hozzá a hívek, mint édesanyjukhoz, akihez intim viszony fűzi őket:

„... majd ma este ismét beszélünk imában és akkor mindent elmondok Neked! Na szia! Név.”⁴⁰⁶

A formai jegyek is tovább erősítik ezt a bizalmas, közvetlen stílust. A központozás teljesen egyéni, a beszéd stílusát követő használata, a mondatok szerkesztésére, a lexikai és grammatikai elemek kötetlensége jellemző:

„Uram én becsülettel voltam
életemben miér kell szenvednem és
az egész mindanyunknak kérek segíts mer
végünk van el veszünk
2007 VII 27.”⁴⁰⁷

A szövegeket olvasva úgy tűnhet, a vendégkönyvek, illetve az abban megnyilvánuló fohászírási gyakorlatnak nincs előre meghatározott szerkezete és szabálya, mellőz mindenféle műfaji kötöttséget. Ismert azonban, hogy összes megnyilatkozásunknak a mélyén jelen vannak bizonyos viszonylag szilárd, tipikus szerkezeti formák. Ezeket a beszéd közegének, a megnyilatkozás cím-

⁴⁰⁴ Máriakálnoki Vendégkönyv 1947-52. 233/4.

⁴⁰⁵ Máriagyúdi Vendégkönyv 2007/1. 181/1.

⁴⁰⁶ Máriagyúdi Vendégkönyv 2007/1. 179/1.

⁴⁰⁷ Máriagyúdi vendégkönyv 2007/1. 124/4.

zettjéhez fűződő viszonynak megfelelően válogatjuk és alkalmazzuk, számos esetben lehetővé téve az elsődleges és másodlagos beszédműfajok közötti átmeneteket.⁴⁰⁸ Így esetünkben megragadható a hagyományos rituális és liturgikus imák, egyházi énekek, litániaszövegek mellett olyan világi szövegek (versek, emlékkersek, énekszövegek) részbeni vagy teljes idézése is, amelyek vélhetőleg tematikájuk okán, alkalmasnak bizonyultak a nyelvi, gondolati és fogalmazási nehézségek áthidalására. Az ilyen szövegek szó szerinti bemásolása – esetünkben reprodukálása – során – az egyén birtokba veszi, a maga számára megszerzi, a saját horizontjába, személyes univerzumába helyezi el a benne megfogalmazott gondolatot.⁴⁰⁹ Vagy éppen csak a tőle megszokott formában kötött szöveggel imádkozik.

Néhol a másolás klasszikus esetei is felbukkannak: a lap tetején megfogalmazott fohász szó szerint megjelenik a lap további részein. Arra is van példa, hogy a máshonnan átemelt ima vagy irodalmi szöveget lejegyzője aktuális tartalommal tölti meg, ennek megfelelően átírva azt. Az alábbi Üdvözlégy Mária imatradesztia szép példája ennek:

*„Ima Máriához Máriáért
Üdvözlégy Mária, mennyei jó Anyám
Te neved viseli az én kis Marikám.
Te, kinek az angyal hírt adván, örvendez,
Üdvözlégy Mária malaszttal vagy teljes.
Adj ennek a lánynak, Anyám, kérve kérlek
Hóféhér, ragyogó, liliomszépséget
Lelki tisztaságban álljon mások fölött.
Áldott vagy Mária, az asszonyok között
Tartsd számon szívének minden dobbanását
S ha botlik is néha, bocsásd meg botlását.
Anyai palástodat borítsd reá óva
Az ő kicsi szívét késztesd mindig jóra!
Ne tekintsen hátra, mindig csak előre,
Legyen nagyon boldog szívem királynője.
Amen
Máriakálnok
1951. július 30.
A név nem olvasható.”⁴¹⁰*

⁴⁰⁸ Bahtyin nevéhez kötődik az az elképzelés, amely szerint az ember az anyanyelve, annak szó-készlete és grammatikai szerkezete mellett a megnyilatkozás tipikus formáit (intonáció, hangnem, kompozíció) is tudatában hordozza, és segítségükkel formálja beszédét. Ezek mindennapi beszédaktusainkban is jelen vannak és irányítják megnyilatkozásainkat. Bahtyin beszédműfajoknak nevezi őket és két nagy csoportjukat különíti el. A hétköznapi beszéd műfajait tekinti elsődleges (egyszerű) műfajoknak, elkülönítve ezektől a kulturális érintkezésformák bonyolultabb, fejlettebb és szervezettebb származékos (összetett) műfajait. Bővebben lásd: Bahtyin 1986. 357-416.

⁴⁰⁹ Keszeg 2008. 148-149.

⁴¹⁰ Máriakálnoki Vendégeknyv 1947-52. 350/1.

Az esetek többségében azonban feltehetőleg rögtönzött, spontán megfogalmazott megnyilatkozások kerülnek feljegyzésre. Így a szövegek nyelvi, grammatikai és stilisztikai tervezésére és kivitelezésére, az egyén írásbeli kompetenciájának kiegyensúlyozására kevésbé van lehetőség. Ez adhat magyarázatot arra, hogy a bejegyzések stílusukban sokkal inkább közelítenek a hétköznapi beszéd napjainkban használt és kedvelt intim műfajaihoz (levél, levelezőlap, e-mail, napló), mint a vallásos beszéd formalizált szövegeihez.

Összegzésül elmondhatjuk tehát, hogy a végletek találkoznak itt is: a magasztos szavak és a mindennapi beszéd laza fordulatai. A vallásos beszédben általában megtapasztalható formalizált beszédaktusok mellett hangsúlyosabban jelennek meg a hétköznapi beszédaktusok is: a szintaktikai formák sokszínűsége, a liturgikus szóhasználaton túlmutató szókészlet, a tagolás kötetlensége, a stilisztikai szabályok egyéni kezelése.⁴¹¹ Ezeknek a formalizált beszédelemeknek a háttérbe szorulása okozza a szövegek nagyon individuális stílusát és ez ad teret a tematika bővülésének is.

⁴¹¹ Lovász 2002. 21.

ÉRTELMEZÉSI KÍSÉRLETEK

Mi késztet valakit arra, hogy egy kegytemplom mindenki számára hozzáférhető vendégekönyvébe lejegyezze a Szűzanyához vagy Jóistenhez intézett fohászait, nem egyszer egészen személyes problémáit? Miért fontos ezeknek a fohászoknak a leírása? Egyáltalán, valóban fontos a leírás? Van ennek bármiféle hatása a lelki állapotra? Ezekről az aspektusokról ritkán olvashatunk direkt módon a könyvekben, itt a szövegek szerzőinek és a könyvek gondozóinak megnyilatkozásai kapnak nagyobb szerepet.

A KEGYHELYEK VENDÉGKÖNYVEI PROFÁN VENDÉGKÖNYV FUNKCIÓBAN

„Mert azért beírnak a nem hívők is, mert azért az elmondható a templomról, most is a berettyóújfalusiak azok nem a zarándoklás jegyében jöttek, hanem turistaként a nyír-egyházi skanzen után félúton Nyírbátor felé bejöttek ide. Ilyen beírások is vannak. Meg volt már olyan aki megdicsérte a papot, aki fogadta a templomba őket.” (K.I.)

Az adatszintű és a tartalmi elemzés során is tapasztalható volt, hogy ezeket a könyveket nagyon sokan nevik, látogatásuk dátumának a feljegyzésére vagy épp a kegyhelynek mint csodálatraméltó látványosságnak a méltatására használják. A bejegyzéseknek megközelítőleg egy negyede ilyen jellegű, és ez a szám a külföldi példákban is hasonlóan magas. Márpedig ha ez az arány ilyen nagy, nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a kegyhelyekre zarándokló hívek a vendégekönyveket a másutt megismert vendégekönyvek mintájára használják: azaz a helyzetből, a látványból adódó impresszióik kifejezésére. Sokszor azért is történik ez így, mert a bejegyző inkább turista, mint zarándok, és a könyvet is inkább ebben a minőségében használja, az általa ismert kulturális cselekvési minta alapján. Ez a szempont az eddigi feldolgozások egyikében sem jelenik meg, jóllehet számos bejegyzés alátámasztja ennek hangsúlyos szerepét.

Háttérben részben a búcsújáróhelyek turisztikai látnivalóvá, egzotikus jelenséggé válása és egy ezzel némileg ellenmondásosnak tűnő folyamat: a zarándoklatoknak revival jellegű megújulása, népszerűvé válása áll. Ahogy a kutatásba bevont kegyhelyeknél is láttuk, egyre gyakoribbak nagyobb kegyhelyeinken a régi gyalogos zarándoklatokat felelevenítő több napos utak. Ezeket sokszor meghatározott korcsoportoknak, vagy épp kizárólag férfiaknak, nőknek, motorosoknak, cserkészeknek, tanároknak stb. szervezik. Létrejöttükben a plébániai, szerzetesi, lelkeségi közösségek mellett ma már hivatalos utazás szervező cégek, irodák is szerepet kapnak. Mindemellett napjaink tömegturizmusában is meghatározó helyet követelnek a kegyhelyek.

Mindezek a körülmények szükségessé teszik, hogy megvizsgáljuk kik és milyen minőségben érkeznek a kegyhelyre: vallásos indíttatású zarándokok vagy valamiféle esztétikai élményt kereső turisták? Esetleg zarándok turisták vagy turista zarándokok? Korpics Márta turista definíciója szerint: „Turistaként definiáljuk azokat az utazókat, akik ezen helyeket (a szent helyeket - a szerző megjegyzése) nem vallásosságuk, hanem kíváncsiságuk, tudásvágyuk vagy éppen egy, a „turistaságban” normának számító elvárás teljesítése érdekében keresik fel. Nehéz megvonni a határt az utazó két típusa, a turista és a zarándok között. Nem lehet azt állítani, hogy az egyik utazó (a turista) csak a profán, a másik utazó (a zarándok) pedig csak a szakrális szférában mozog.”⁴¹² Valene Smith jeles amerikai turizmusantropológus, a következőképpen árnyalja az utazónak e kétféle típusát:⁴¹³

ZARÁNDOKLAT	<i>vallásos turizmus</i>	TURIZMUS
szakrális	-----	profán
kegyes zarándok	inkább zarándok „zarándok turista”	inkább turista világi turista

Külső jegyeik, a használt infrastruktúra, illetve az utazás anyagi alapját tekintve egyre jobban elmosódní látszik e kategóriák között a különbség. Motivációikban és cselekvéseikben azonban elkülöníthetőek a különböző utazó típusok. A zarándok a hely lényege, a turista a hely kuriozitása miatt keresi fel a szent helyet. A zarándokot motiválhatja a testi-lelki egészségének megtartása és visszaszerzése, az Istennel való találkozás és beszélgetés, lehetősége illetve a kíváncsiság. A turista természeti, művészettörténeti vagy művelődéstörténeti szempontból közelít a kegyhelyhez.⁴¹⁴ Természetesen keveredhetnek is ezek a motivációk, főképp a szervezett zarándokutak résztvevőinél (én őket tekintem zarándok turistáknak), illetve azoknál a maguk módján vallásosoknál, akik valamilyen oknál fogva egy kegyhelyet választanak turisztikai vállalkozásuk célpontjául (én őket tekintem turista zarándokoknak), és mivel valamennyire részesei annak a közös tudásnak, amely képessé teszi őket az ott zajló események megértésére, be is kapcsolódnak a maguk módján az ottani ájtatosságba.

A kegyhelyre látogatók ebből az eltérő pozícióból adódóan, eltérő cselekvési mintákat valósítanak meg többek között a vendégeknyvek használatát illetően. Ezt a bejegyzések is jól visszatükrözik. Még akkor is, ha az általam vizsgált kegyhelyek méretüknél fogva nem tartoznak a szervezett zarándokturizmus elsődleges célpontjai közé. A magyar kegyhelyek sorában leginkább Csíksomlyó emelkedik ki ebből a szempontból, ez ma már szinte minden utazási iroda kínálatában szerepel.⁴¹⁵ Az itteni vendégeknyveket nem vontam be ebbe a fel-

⁴¹² Korpics 2000. 172.

⁴¹³ Smith 1992. 4.

⁴¹⁴ Korpics 2000. 175-176.

⁴¹⁵ Pusztai 1998. 15.

dolgozásba, de egy korábbi előadásomban már rámutattam arra, hogy itt még fokozottabban megjelenik a vendégekönyvek valós vendégekönyvként való használata.⁴¹⁶

A turistaként megjelenő és ennek megfelelően a könyvet mint egy neves műemlék vendégekönyvét használók elsősorban a három nagyobb kegyhelyen: Máriapócsan, Máriagyúdon és Mátraverebély-Szentkúton vannak jelen. Mátraverebély-Szentkúton egy helyen konkrétan leírják azt is, hogy az Albatrosz Utazási Iroda szervezésében jártak itt. De találunk iskolák, nyugdíjas klubok, nyugdíjas otthonok, munkahelyi kirándulások, egyesületek stb. által szervezett utakról is bejegyzéseket. Ezek is legfőképpen a neveket, látogatási dátumot dokumentálják, megörökítve ezzel a kirándulást. Néha egy-egy rövid fohász is olvasható ezek mellett, ami jelezheti, a turisztikai motivációk vallási motivációkkal való keveredését is.

„X városból, faluból itt járt XY. Dátum.” Az ilyen sablonra íródott bejegyzéseknél azt valószínűsítem, hogy lejegyzőik számára a kegyhely felkeresésének nem kizárólag vallási okai voltak, szerepet kaphatott benne a mindennapokból való kimozdulás, a kíváncsiság és a rekreáció is.

A kegyhelyek vendégekönyveinek klasszikus vendégekönyvként való használatakor Egyházasbást-Vecseklő esetére külön is ki kell térni. Ahogy azt már munkám előző részében is többször leírtam, itt túlnyomó többségben vannak a nevet, a látogatás dátumát rögzítő feljegyzések, azaz a könyv legfőbb funkciója abban áll, hogy rögzítse, kik jártak ott. Kivételesen mindenki tud arról, hogy van ilyen füzet, miért van kitéve és mi célt szolgál. Mindenki ír is bele szorgalmasan. Az adatközlők elmesélték, hogy a nevek és a látogatásuk dátumának feljegyzése fontos része egy-egy látogatásnak: „Hogyha valaki eljön messzebből, tudják, hogy én is itt voltam, tudják, hogy én is képes voltam megtenni azt az utat, lássák, hogy itt voltam. Biztos vagyok benne, hogy maga is, igaz, kutatni jött, majd ha felmegy biztos, hogy nem megyen úgy el, hogy bele ne írja nevét. És hogyha valaki felmegy és beleolvas, mondja, hogy nézd má' ez milyen messziről gyűtt ide!” (M.K.) Vagy ahogy egy másik hölgy mondta: „Tudják, lássák, hogy járnak oda.” (V.J.) A 79 éves Mede Zita néni pedig ezt mesélte: „Hogy megtudják, hogy én, mint Mede Zita itt jártam 1998-ba meg 2000-be, azt má' akkor maga is tudja, hogy járnak oda. Én a férjemmel ahova csak mentünk, mindenütt a neviünk ott van a nagykönyvbe, ilyen nagy vastag könyvbe. [...] Azt az akkor egy örök emlék, ott meglátom a nevemet a könyvbe a férjemmel.” (M.Z.)

A rendszeresen kijáró helyi lakosok elbeszélései jelzik, hogy nemcsak maguk számára fontos az, hogy ottjártukat megörökítsék, hanem azért is, hogy így

⁴¹⁶ Az előadás „Csíksomlyó vendégekönyvei” címmel, 2004. november 5-6-án. Kolozsváron a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke és a Kriza János Néprajzi Társaság által szervezett „Erdély és Moldva népi vallásossága” Bálint Sándor születésének 100. évfordulója tiszteletére rendezett konferencián hangzott el.

igazolják maguknak is a hely, az ott jelenlévő Szűz Anya különleges vonzerejét. Szinte mindenki beszámolt arról, hogy meg szokta nézni kik és honnan keresték fel ezt a kicsinyke kis kápolnát. Büszkeséggel mesélnek arról, ha távolabbról érkező ismeretlen nevét olvassák a füzetben.

A füzetek itt két fő feladatot látnak el: a személyes jelenlét megörökítését illetve a személyes jelenlét mások számára való tudomásul hozatalát. Ez a kegyhely jelentőségének igazolására és ezáltal propagálására is szolgál, ami azért is fontos, mert sem egyházi jóváhagyást, sem pedig felügyeletet nem kapott eddig a két kis kápolna.

Bástihegy-Vecseklőn az utóbbi évek beírásai lassú átalakulásról is tudósítanak. Míg az 1987-ben kitett füzetben túlnyomó többségben (80%) voltak a csak nevet, dátumot, származási helyet feltüntető bejegyzések és alig akadt a Szűzanyához, Istenhez intézett fohász, az évek előre haladásával egyre nagyobb számban jelentek meg az ilyen típusú, egyre egyénibb hangvétellű szövegek is. A 2004-ben betelt füzetben arányuk már 35% volt, ami jelzi: a füzet és a beírás is lassan egyéb funkciókkal is bővül.

A szakrális jellegű vendégeknyvek profán funkciójú használatát érdekes szempontokkal bővíthetik a kegyhelyek plébánosaival folytatott beszélgetések tapasztalatai is. A kegyhelyet gondozó papok és szerzetesek számára ez hétköznapi funkció legalább annyira fontos, ha nem fontosabb, mint a zarándok lélek megismerése. Többek között ezekből a könyvekből is tájékozódnak arról, hogy mikor, ki, hányan és honnan jönnek a kegyhelyre. Ez nem elhanyagolható szempont, hiszen a zarándokhelyek „működtetésének” és a hozzájuk kapcsolódó infrastruktúra kiépítésének komoly turisztikai és gazdasági vetülete is van. Csibi Imre máriagyúdi plébános erről így nyilatkozott: *„Egy érdekes kortanulmány az biztos. Tehát mikor az ember beleolvass és azt látja, hogy a 80-as években X szocialista brigád bejelentkezik és ír bele, az mindenképp érdekes, ugye a szocialista brigádokat nem Mária-kegyhelyekre szokták irányítani [...] Én azt gondolom, hogy egy kortörténet a kegyhely életéről. Mindamellet nyilván, hogy azt is fel lehet mérni benne, hogy honnan jönnek emberek, tehát azért az is lehet számunkra segítség, bár van nekünk ehhez egy másik segítségünk is, ugye a papokat, idegen misézőket nyilván tartjuk, és azzal sokkal egyszerűbb nyilván tartani ezt. De mondjuk itt akár a turizmus mértékét is fel lehet mérni, hiszen ide nem csak zarándokok írnak be, hanem ide turisták is beírják a maguk kis gondolatait és hát bizony a világ sok részéről van beírás, bizony akár Spanyolországból, akár Németországból, akár Ukrajnából, de akár Észak-Amerikából is vagy Észak-Afrikából is volt bejegyzés már. [...] én csak eltárolom [...] de azért az, hogy ezt megőrizzük és az utókor számára megőrizzük, az az utókor számára segítséget jelent alkalmasint.”* (Cs.I.)

A fiatal máriapócsi parókusok is kiemelik a könyvek bejegyzései révén kapott visszajelzéseket: *„Ez nekem is egy visszajelzés az idegenvezetés után, hogy milyen élményt tudtam nekik adni. Mert általában a beírás a vezetés után (a bejelentett turistacsoportoknak a fiatal helyi papok tartanak idegenvezetést – a szerző*

megjegyzése) szokott történni egy-két perccel, és akkor látom, hogy a vezetés milyen hatással volt rájuk. Ez nekem is egy jó visszajelzés.” (B.M.) A másik parókus ezt mondta erről: „Igen, ez egy prima visszajelzés [...] emlékkönyvet templomokba nem annyira látok. Tehát ha bemegyek a Mátyás-templomba, bár olyan túl sűrűn nem megyek be, azt hiszem, ott nincs. Talán ilyen protokollost van. [...] én most arra gondoltam, hogy fogok tartani egy protokollost, ha olyan vendég van elővesszük, hogy írjon be, meg lesz egy, ami bent lesz.” (K.I.)

Az első máriapócsi vendégekönyvnek is volt ilyen rendeltetése. A csodafeljegyzéseket követő részében a könyvnek számos egyházi méltóság (Mindszenty József bíboros, Serédi Jusztinián hercegprímás) neve olvasható, és Sinkovits Imre színművész feljegyzéséről is mindenki tud. Ezekre nagyon büszkék is, a 2005-ös Görög Katolikus szemlében még fénymásolataikat is közzétették. Ugyanúgy igazolják ezekkel a hely és a Máriapócsi Mária különleges erejét, mint a csodaesemények feljegyzésével vagy a hátatáblák kifüggesztésével.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a vizsgált könyveknek teljesen profán szerepe is van, ami megegyezik a múzeumokban és más művészeti, kulturális stb. látványosságoknál kitett vendégekönyvekével. Az ide érkezők sokan így kezelik a könyvet, és ennek megfelelően is írnak bele. A kegyhelyek gondozói számára is inkább ez a vetület fontos: dokumentálják az ide látogatókat, magát a kegyhelyet és annak életét, visszajelzéseket adnak róla, ezzel alátámasztják a kegyhely szerepének fontosságát, egyúttal reklámozva is azt. Volt, ahol tudatosan ezért tettek ki vendégekönyvet. Ahol spontán módon alakult ki a könyvek, füzetek, cetlik írásának gyakorlata, ott ezért hagyták meg őket.

A BEJEGYZÉS MINT KOMMUNIKÁCIÓS AKTUS

„A vallás mint társadalmi intézmény rendelkezik egy olyan sajátossággal, ami megkülönbözteti más társadalmi intézményektől. Csak a vallást jellemzi kettős láthatatlanság. Nemcsak arról van szó, hogy, mint társadalmi intézmény, mentális konstrukció, és mint ilyen, nagyjából láthatatlan. A vallásnak van egy inherens, másféle, második, tipikus láthatatlansága, az, ami által konstituálódik: a legtöbb vallásban a hívők úgy hiszik, olyan lényekkel állnak interakcióban, amelyek láthatatlanok, vagy pedig a hívő szemé kell hozzá, hogy „láthatók” legyenek.”⁴¹⁷ E kettős láthatatlanság ellenére – mivel a hívő hiszi, hogy azok a lények valóban léteznek az érzékelhető rend keretein kívül és/vagy belül – folyamatos az ember törekvése, hogy valós kapcsolatot alakítson ki velük. Megszólítja őket, beszél hozzájuk, szertartásokat rendez, ajándékokat visz. Ehhez persze szükséges annak az elfogadása, sőt az abba vetett hit, hogy e lények

⁴¹⁷ Lovász 2002. 11.

képesek tevőlegesen is megmutatkozni és beavatkozni a mindennapi élet világába és válaszokat adni a kapcsolatfelvételre.⁴¹⁸

A vallás ilyenfajta megközelítésének a középpontjában a kommunikáció áll, amely minden vallás sajátja, és így képes arra, hogy azokat közös nevezőre hozza.⁴¹⁹ A hétköznaptól eltérő tulajdonságai, körülményei és szabályai miatt saját terminust is kapott: szakrális kommunikációnak nevezzük.⁴²⁰

Ez a kapcsolattartás a kommunikációelmélet által megkülönböztetett valamennyi csatornán működhet, ezeket pedig a következőképpen szedte rendszerbe Lovász Irén:⁴²¹

„I. verbális csatorna (pl. ima, a vallási rítusok verbális elemei, mantra stb.)

II. nem verbális csatornák

1. Vokális kommunikáció (paralingvisztikai jegyek, pl. szipogás, sírás, intonáció, ritmus, ének, zene)
2. a nem beszélés, a csend kommunikációs funkciói (pl. meditáció)
3. mimikai kommunikáció (pl. transz)
4. kommunikáció a tekintet révén (pl. kegyes áhitat)
5. a szag mint kommunikáció (pl. tömjénfüst)
6. mozgásos (akció) kommunikációs csatornák
 - a) kommunikáció a gesztusok révén (pl. imára kulcsolt kéz)
 - b) kommunikáció a testtartás révén (posztuláris kommunikáció, például: lehajtott fej, állva mondott ima)
 - c) a térközszabályozás kommunikációs csatornája (proxemika, például: templomi vagy más szent-térközszabályozás)
 - d) kinezikus kommunikáció (pl. vallási rítusok táncai, kálváriajárás)
 - e) kommunikáció az érintés révén (taktilis kommunikáció, pl. szent szobor érintése kézzel, kendővel, zöld ággal, csókkal)

III. kulturális szignálok (ruha, hajviselet, a test díszei, jelvények)“

A kegyhelyek vendégkönyveit és az abba való beírást minden kétséget kizáróan a szakrálissal való kapcsolattartás megnyilvánulásának kell tekintenünk. Ez a kapcsolattartás kétféleképpen is megvalósul, részben az írásban rögzített imák formájában, részben pedig magának a leírás/beírás aktusának a formájában. A Lovász Irén-féle csatornákat tehát továbbiakkal is bővíteni, illetve finomítani kell, mégpedig a verbális kódok szóbeli és írásbeli kódra való szétválasztásával. Mielőtt azonban ezen az írott verbális csatornán keresztül megvalósuló kommunikációt a szakrális jellegű vendégkönyvek példáján elemezném, hasznos lehet annak megfontolása, hogy vajon tekinthetjük-e ezeket a könyveket, illetve a bennük lévő szövegeket imáknak:

⁴¹⁸ Lovász 2002. 11.

⁴¹⁹ Korpics-Szilczl 2007. 17.

⁴²⁰ Lovász 2002. 7.

⁴²¹ Lovász 2002. 8.

A szövegek címzettje általában Szűz Mária, Isten vagy valamely szent. Ezzel valójában már eleget is tesznek az ima definíciójának: „Minden ima az ember odafordulása, egy másik lényhez [...] aki az értelmén, az emberi léten felüli létező, akitől függőnek érzi magát, de akinek egyértelműen emberi vonásai vannak.”⁴²² Heiler imadefinícióját tovább olvasva a spontaneitás, a szabadon áramló szavak is egyértelműen jellemzik az Istennel való kapcsolatfelvételt.⁴²³ Mindezeknek a feltételeknek teljes mértékig eleget tesznek a vizsgált szövegek. Ugyanakkor – ahogy erre már az értelmező kontextusok tárgyalásakor rámutattam – a vallástörténetben is vita tárgyát képezte az, vajon tekinthetjük-e az ilyen kötetlen megnyilatkozásokat imának? A kérdés esetünkben is jogos, hiszen az általában ismert és elterjedt imaszövegek nagyrészt formuláris, repetitív és statikus karakterű szövegei⁴²⁴ a vendégkönyvekben aligha olvashatóak. Megszoktuk, ismerjük, esetleg olvastuk és imádkoztuk is már az imakönyvekben, istentiszteletek könyveiben, imagyűteményekben, a vallási néprajzzal foglalkozó néprajzi szakirodalomban, vallási személyek életrajzában leírt imákat, de ezek mellett a hivatalos, ismételt és állandósult imák mellett léteznek privát imádságok is. Itt újra fel kell hívjuk a figyelmet Karl Rahner „beszélgető imádság” terminusára, ahol mindenféle formai megkötöttség nélkül „nyitjuk ki a szívünket az Istennek”, beszélgetünk vele.⁴²⁵ Egy adatközlőm így nyilatkozott erről:

„– Otthon is szokott imádkozni?
– Hála a Jó Istennek igen.
– És ott hogyan? Saját szavaival?
– Igen, saját szavaimmal, meg vannak közös imáink gyermekeinkkel. De azért a leggyakrabban a saját szavaimmal szoktam kérni, én is meg a családom is. Azok teljesen másak mert akkor úgy érzem akkor teljesen közel vagyok Jézus Krisztushoz. Teljesen más imák azok, valahogy szívből másabbak. [...] A szavak úgy érzem, hogy sokkal kedvesebbek, sokkal mélyebbről jönnek [...] úgy érzem, hogy minthogyha a lélek beszélne a lélekkel.”
(P.Zs.)

Ami itt új és szokatlan, az a beszédaktus írásos megjelenítése. Ez azonban nem akadályozza, hogy a vendégkönyvekbe leírt szövegeket imának tekintsük. Már csak azért sem, mert a bele írók, maguk is akként tartják számon őket. „Imádkozom otthon is rendszeresen, de itt más. Itt is nagyon sokat imádkozom, elsősorban persze szóban, magamban, de én tudom, hogy nekem most ezt be is kellett írni, meg kellett köszönni, hogy itt lehetek, és hogy segítsen meg, hogy jövőre újra eljöhessek [...] Az embernek vannak érzelmei. Én hiszek az imában, és vallom és vallottam mindig mióta megvagyok Istent, istenfélő ember vagyok és szeretek imádkozni.”(É.B.Zs.)

⁴²² Heiler 1921. 489-490.

⁴²³ Heilert 1921. 38.

⁴²⁴ Lovász 2002. 25.

⁴²⁵ Rahner 1965.9. ; Rahner 1991. 183.

Megvannak bennük a hagyományos imákra jellemző megszólító, kérő és hálaadó formulák is. Kifejezéseinek eszköztárában is gyakran találkozhatunk a hivatalos imák motívumaival, esetleg azok egyes részleteivel. Megtalálhatóak a katolikus teológiában hagyományosnak tekintett fő imatípusok (dicsőítő, hálaadó, engesztelő, könyörgő) megfelelői is.⁴²⁶ Természetesen vannak kivételek is a szövegek között, például a csak nevet, dátumot, aláírást tartalmazóak, a kegyhelyről, mint turisztikai látványosságról szólóak, a blaszfémikus megjegyzések, a hívekhez intézett tanító, evangelizációs szövegek. Ez indokolta a bejegyzés elnevezés használatát, mikor az szövegekről általában esik szó.

A hasonló vendégkönyveket feldolgozó monográfiák nem egységesek a szövegek megítélésének tekintetében. István Anikó, Walter Heim, Geneviève Herberich-Marx és Gerhard Schmied hozzám hasonlóan imaként kezeli őket.⁴²⁷ Hardy Kromer nagyon óvatosan fogalmaz, és inkább úgy beszél róluk, mint az írásos ájtatosság műfajába tartozó kérő és hálaadó írásokról, és ezektől elválasztja a műfajon kívül eső egyéb jellegű szövegeket: kommentárok, észrevételek, költői kérdések, hitvallások.⁴²⁸ Gabriele Ponisch elemzése is kerüli az ima terminus használatát, ami abból ered, hogy értelmezésében ezek a bejegyzések egy probléma megoldására irányuló cselekedetek, azaz a könyvbe való beírás egy lépés az adott probléma megoldása felé.⁴²⁹ Ez, úgy vélem nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a vendégkönyvek szövegeit (a fenti kivételektől eltekintve) imának tekintsük és nevezzük, hisz maga az ima is tekinthető olyan aktusnak, amelynek intenciója egy probléma megoldása. Ebben az értelemben az ima nem csak a kimondott szavak összessége, melyek információt tartalmaznak, hanem cselekedet is egyben, felszólít, meggyőz, megnevez, állást foglal, ígér, megköszön stb.⁴³⁰ A beírás, írás ténye pedig tovább erősíti ezeket a funkcióit a szövegeknek, és így még inkább egy probléma megoldásának eszközévé válhatnak. Így az imák kimondása vagy leírása már magában egy, a probléma megoldására tett kísérletnek tekinthető.

Hogyan működik ez a sajátos imagyakorlat kommunikációs aktusként?

Első esetben egy tranzaktív jellegű kommunikációként foghatjuk fel, ahol az üzenet átadása kerül a középpontba. Az ima megszokott formájától eltérően ebben a folyamatban a beszéd helyét az írás veszi át. Ez azonban nem zavarja a közlési folyamatot, a kommunikáció – e felfogás értelmében az információ továbbítása – ennek a jelrendszernek a segítségével is sikerre vihető. (6. ábra)⁴³¹

⁴²⁶ Bangha 1931. 351.

⁴²⁷ Heim 1961. 81-85., Herberich-Marx 1991. 139-141., Schmied 1997. 17-21., István 2003. 5-73.

⁴²⁸ Kromer 1997. 113.

⁴²⁹ Ponisch 2001. 172.

⁴³⁰ Lovász Irén hívja fel arra a figyelmet, hogy az antropológiai szakirodalomban az utóbbi években még ha ritkán is, de előfordul, hogy az imát aktusnak tekintik. Erről bővebben lásd: Lovász 2002. 31.

⁴³¹ Hoppál 1992. 16.

Adó		Üzenet		Vevő
	Csatorna		Csatorna	
Kódolás		Kód		Dekódolás
FELADÓ		JEL		CÍMZETT
	KULTURÁLIS KONTEXTUS			

6. ábra. A kommunikáció-elmélet klasszikus modellje

Ebben az esetben az adó/feladó az írásban imádkozó személy, aki üzenetét Máriához, Istenhez, egy szenthez címezi az írás csatornáján keresztül. A kommunikációs aktusban fontos természetesen a címzett is, aki dekódolja, vagyis megérti a jelet. Jelen esetben ez a címzett az érzékelhető világ keretein kívül létezik, ami szokatlan aszimmetrikus kommunikációt eredményez. Legalábbis olyan értelemben, hogy megvalósulásához és sikeréhez elengedhetetlen a hívó, azaz a feladó abbéli meggyőződése, hogy a természetfeletti erők meghallják, megértik őket, és a kinyilatkoztatás különböző eszközeivel képesek válaszolni is. Tehát maga a dekódolás is az érzékelhető rend keretein kívül zajlik, és ezért sikerességének legfőbb feltétele a hit. Ez az a kulturális kontextus, amelyben ez az átadás-átvétel megvalósul, és a kegytemplom terében, középpontjában a csodás erejűnek tartott kegyeszoborral vagy kegyképpel ilyen módon jöhet létre a feladó és a címzett közötti kontaktus.

A Jakobson-féle modellel jól leírható, miképpen valósul meg a hívó és a Transzcendens közötti üzenet átadás, de ezen túlmenően érdemes magának az üzenetnek a kommunikációban betöltött szerepével is foglalkozni. A közlési folyamat középpontjában álló üzenetek ugyanis többféle funkciót is betölthetnek. Elsődlegesen természetesen a megnevezünk velük dolgokat, közlünk valamit (denotatív funkció): az írásban fohászokdó kifejezésre juttatja a kegyhely által benne keltett reakcióit, érzelmeit, a leírtakhoz fűződő szubjektív viszonyát, azaz információt közöl egy másik személlyel, jelen esetben Máriával, Istennel. Számos kutatás rámutatott azonban már arra, hogy az emberi kommunikációs formáknak van ennél egy talán még fontosabb feladata is, mégpedig a cselekvés (performatív funkció), ahogy azt Austinnál olvashatjuk: „Valamit mondani annyit jelent, mint valamit tenni.”⁴³² Ez esetben a kommunikáció interaktív jellege kap nagyobb szerepet, azaz a sajátossága, hogy a benne kimondott szónak, illetve mondatnak, van valamiféle cselekvési értéke (illokúció). Ilyen illokúciós beszédaktus lehet

⁴³² Ez az Austin által kidolgozott beszédaktus-elmélet alap állítása. E szerint minden nyelvi megnyilatkozás lokúcióra (nyelvtanilag értelmezhető mondat, hangsor) és illokúcióra (a mondat cselekvési erővel történő kimondása) bontható, így a nyelvi kommunikációnak tulajdonképpen nem a mondatok, hanem az illokúciós beszédaktusok az egységei. Bővebben lásd: Austin 1990., Terestyéni 2006. 131-146.

például az ígérés, kérés, felszólítás, fenyegetés, figyelmeztetés, engedélyezés, tiltás stb. A paralingvisztikai elemek (gesztus, mimika, hangsúly, hangszín, hang-erő) sok esetben kiemelhetik ezt, az általam vizsgált imák esetében azonban ezek nem érvényesülnek, hisz az írás csak nagyon mérsékelten képes ezek visszaadására. Más nyelvi eszközök vehetők csak igénybe ezeknek a funkcióknak a kifejezésére.⁴³³ Ilyen például a kérésre, felszólításra, felhívásra irányuló explicit performatív formulák és fordulatok használata: *teljesítsd kérésem, hallgasd meg kérésem, segíts, ne hagyj el, légy közbenjáróm, állj mellettem stb.*

Néha ezek halmozottan is jelentkeznek egy szövegen belül, és ezáltal, szinte láthatóvá válik a bejegyző arckifejezése, gesztusai. Ez még nyomatékosabbá teszi a leírtakat. Ezt szemlélteti a következő bejegyzés, melyben 22 alkalommal ismétlődnek meg a kérés különböző formái:

„Drága Uram Jézus és égi Szűz Anyám!

Könyörgöve kérlek segíts meg hogy születendő kisbabám egészséges legyen és hogy én is tudjak járni nem kérem én, hogy teljesen meggyógyuljak csak ne rosszabbodjak hogy gyermekeimet el tudjam látni. Ígérem napi nyolcvanszor imátkozom uram hogy segíts és ha megszületett imátkozom helyette amíg meg nem tanul imátkozni, hogy együtt imátkozunk és keresztény életmódra fogom őket nevelni. Nem kérek vagyont palotát csak egészséget könyörgöm hallgass meg kérésemet köszönöm nektek hogy segítettek egy anyagi gondjaink megoldását. Kérlek bocsáss meg rossz gondolataimat hiszen az életet te adtad és nekünk meg kell becsülni és mi meg is fogjuk! Hiszen te velünk vagy addig baj nem történhet segíts nekünk uram Oly sok csodát tettél már, velünk is tégy velünk újra hisze, min az emberek nem segíthetnek te megteheted hisz hatalmas vagy. És én hiszek a csodában és mindennél többet, és csak te segíthetsz rajtunk tudom sokaknak szüksége van rád de fordítsd felém arcodat és segíts rajtunk mert nagy szükségünk van rád és csak te segíthetsz nekünk. Könyörgöm segíts .Uram kérlek hallgass meg . Drága anyám ígérem ha kislányom lesz a neve a te és az édesanyád nevééről, mindkét gyermekem fogja tudni milyen isteni csodában volt része hogy így születhettek. Mutasd meg hogy anya vagy és segíts rajtunk könyörgöm neked. Hálásan tiszta szívvel köszönöm állapotom életem minden percét melyben velem voltál.

2005. IV. 17.

Balkány

Név”⁴³⁴

Ilyen nyelvi eszköz a felszólító mód használata is, ami nagyon gyakori a vendégkönyvekben és ugyancsak a felszólítás, felhívás funkcióját erősíti:

„Drága Szűzanya Ha meghallgattad kérésem és jogosnak találod könyörgöm segíts! Köszönöm

Név, 2007.04.28., Pécs”⁴³⁵

„Kérlek Szűz Mária 26-án úgy segíts mint még soha, segíts meg Mária!”⁴³⁶

⁴³³ Austin 1990. 80-92.

⁴³⁴ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 53-54.

⁴³⁵ Máriagyűdi Vendégkönyv 2007/1. 60/3.

⁴³⁶ Egyházasbást-Vecseklői füzet (1987-1994)

Néha a kérdéssel is kifejezhető a felszólítás, sőt akár a szemrehányás:

„...Ugye nem felejtetted el?”⁴³⁷

A központosítás, annak hiánya és az ismétlés is hordozhat kommunikációs funkciót: túlfűtött érzelmi állapotot sejtet, mintegy kétségbeesett törekvés az istenség figyelmének a megnyerésére.⁴³⁸

*„Csodatévő drága Szűzanya! Gyógyítsd a betegeket! Tégy csodát! Kérlek segíts!
2007.máj.2. HBP”⁴³⁹*

*„Drága Jézuskám, Drága jó Szűzanyám Imádkozva könyörögve kérek halld meg imáimat könyörgésemet és kérésemet, jöjj el otthonunkba, legyetek mellettem ...
(Név és dátum nélkül)”⁴⁴⁰*

Ezek a példák és a már sokat emlegetett nagyszámú általános tartalmú szövegek is jelzik, hogy az üzenetek tartalmi elemeinél, az információnál többnyire hangsúlyosabb szerepet kap a felszólítás aktusa, illetve a kapcsolattartás, kapcsolat fenntartás mozzanata. A kérés, felszólítás, felhívás funkciói mellett megjelennek még olyan performatív funkciók is, mint a dicsőítés, magasztalás, tiszteletadás, vallomás, hálaadás. Ezek egyben megfeleltethetőek Searle kívánalom, kérés; állítás, kijelentés, megerősítés; köszönetnyilvánítás; üdvözlés típusú illokúciós beszédaktusainak.⁴⁴¹

A vendégkönyvekben megjelenő imáknak ilyenfajta performatív funkciókkal való felruházása lehetővé teszi, hogy az autokommunikáció elméletének kereteibe helyezzük ezt a gyakorlatot. Ezt az elméletet Lovász Irén alkalmazta elsőként az archaikus imák és tágabban véve a szakrális kommunikáció mechanizmusának leírására. ⁴⁴² A Jurij Lotmann nevéhez fűződő elmélet lényege szerint „[...] az autokommunikáció jellemző a művészi és vallási szövegekre, de bármely szöveg képes autokommunikatívvá válni. Az ilyen szöveg, regény, ima, mantra, nem mennyiségi értelemben ad új információt a már meglévőhöz, hanem minőségi értelemben feltölti, felemeli az egót vagy egy közösség csoportszellemét. Az ilyen típusú szöveg nem mint információ vagy üzenet működik, hanem sokkal inkább mint kód. Átalakítja az olvasó identitását és énképét.”⁴⁴³

Ez a kommunikáció ÉN-ÉN között zajlik. Megvalósulása során azonban megváltozik kontextusa, mert a tapasztalati világon kívülre helyeződik, ami a

⁴³⁷ Mátraverebély-szentkúti cédula.

⁴³⁸ István 2003. 72.

⁴³⁹ Máriagyúdi Vendégkönyv 2007/1. 68/2.

⁴⁴⁰ Máriagyúdi Vendégkönyv. 2006/1. 79/1.

⁴⁴¹ Searle 34-38., 67-88.

⁴⁴² Lovász 2002. 49-53.

⁴⁴³ Lotman 1994. 17-43.

kommunikációs kód megváltoztatását eredményezi. Ez átalakítja magát a vevőt, az ÉN-t is. Ilyenkor „a kommunikációs aktust végző személy a profán világból a szent világba való átjutást kísérli meg minden alkalommal. [...] A szent és a profán közötti szimbolikus határ olyan erős, hogy „csak úgy”, következmények nélkül nem lehet azt átlépni. Ez a szimbolikus határ csak rituális és erőteljes eszközökkel hágható át.”⁴⁴⁴ Az imának ilyen típusú kommunikációként való felfogása sok ponton egyezik a teológia vélekedésével. Karl Rahner a következőket írja: „[...] a kérő imádságot nem szabad másodrendű imának tartanunk. [...] Ez az az imádság, amiben az ember nem csupán azt vallja meg, hogy ki az Isten, hanem ráébred arra is, hogy ki ő, az ember.”⁴⁴⁵

A szövegek értelmezésének rituális, terápiás és közösségi jellegű dimenzióit tárgyalva látható lesz, hogy a vendégkönyvek funkciójának megértését fontos szempontokkal segítheti ez az autokommunikációs szemlélet.

A LEÍRÁS FUNKCIÓJA

„Az az igazság, hogy tavaly láttam a könyvet, és láttam, hogy írtak bele, és az az igazság, hogy nem tudtam, hogy mit, és mikor hazamentem, volt egy álmom, és láttam, hogy mindegyik Szűz Anyának írt kicsike sorokat és gondoltam, hogy nekem is meg kell tennem ezt előbb-utóbb. És most gondoltam, hogy itt az alkalom.” (P.Zs.)

Az, hogy a közlésfolyamat mely csatornán keresztül valósul meg, lényeges elem, mert a különböző csatornán megvalósuló kommunikáció nem ugyanazokkal a tulajdonságokkal rendelkezik, hol az egyikhez, hol a másikhoz rendelődik hozzá megkülönböztető jelentés.⁴⁴⁶ A vendégkönyvek esetében a szóbeliséggel oppozícióba állított írásbeliség és az ehhez társítható megkülönböztető jelentések lesznek igazán érdekesek. Ezek a következőkben foglalhatóak össze: ⁴⁴⁷

- az írott szöveg függetlenedik kontextusától, ezt követően kapcsolatba kerül más írott szövegekkel (intertextuális kapcsolódás)
- írott volta miatt hosszan garantálja a szöveg állandóságát
- ugyanakkor végső formában való létezése miatt elveszti rugalmasságát, konzervatívává válik, létrejötté korára kezd emlékeztetni
- a kontextusból való kiszakadás miatt explicit szövegek
- az írás által a szöveg vizuális természetűvé válik
- az írás áthidalja a fizikai határokat és távolságokat
- az írással együtt megnő az egyedi szövegek vagy szövegváltozatok száma.

⁴⁴⁴ Lovász 2002.51.

⁴⁴⁵ Rahner 1991. 143.

⁴⁴⁶ Keszeg 2008. 80. Valamint erről bővebben olvashatunk: Ong 1987., Goody 1986., Assmann 1999.

⁴⁴⁷ Keszeg 2008. 85-86.

Vajon van-e szerepe ezeknek a sajátosságoknak a vendégkönyvek szövegeinél? Gazdagítják-e funkcióit, elkülönítik-e a szóbeli imáktól őket? A hasonló vendégkönyveket vizsgáló etnográfusok kutatásaiban alig jelenik meg ez a problematika. Gerhard Schmied⁴⁴⁸ és Geneviève Herberich-Marx⁴⁴⁹ rövid gondolatait leszámítva, talán csak Walter Heim volt az, akit komolyan foglalkoztatót annak a kérdése, mi szükség van ezeknek a fohászoknak a leírására. Ő az imák tárgyiasítását, tartóssá, koncentráltabbá, hatékonyabbá tételét és a kiírás pszichológiai jelentőségét emeli ki az írás legfőbb funkciójaként.

A kegyhelyek vendégkönyveinek imaszövegeit vizsgálva, illetve szerzőiket faggatva, egyértelművé vált, hogy a leírás ténye nem elhanyagolható, sokak számára jelentőséggel bír. Konkrét magyarázattal tudtak szolgálni ezzel kapcsolatos kérdéseimre. A következőkben ezeket a magyarázatokat veszem sorra, bemutatva ennek – az egyéni ima kontextusában sajátosnak tűnő – kommunikációs csatornának a funkcióit.

Manifesztáció – az emlékezet kihelyezése

Az írás értelme abban áll – mondja Jack Goody –, hogy egy új kommunikációs médiumot kínál. Fő feladata a nyelv objektiválása, tárgyiasítása, azaz a nyelvet látható jelek rendszerével materiális valósággá formálja. Ezáltal képes térbeli és időbeli korlátokat is átlépni, így a kimondott szó, illetve kommunikáció megőrizhetővé válik.⁴⁵⁰ Jan Assmann ezt az emlékezet kihelyezését egyik formájának nevezi.⁴⁵¹ A szó, a gondolat megőrzése mellett azonban az írás magának a szituációnak a kiterjesztését is lehetővé teszi, tulajdonképpen ez valósul meg az assmanni kulturális emlékezetben. Esetünkben így teremődnek újjá, élnek és örökítődnek tovább a vendégkönyvek lapjain a csodák, a kegyhely története és az ezekhez kapcsolódó kulturális emlékezet. A profán történelemben létező kegyhelyek ilyen módon újratermelődő „mítosza” továbbírja azok szakrális történelmét is.⁴⁵² Ezt a dinamikus folyamatot, más szóval a kollektív emlékezetet – többek között – az írás folyamata által megvalósuló emlékezés tartja fenn, amely mind térben, mind időben a kegyhelyre látogatáshoz kötött. Az egyén itt, bekapcsolódva a zarándokok csoportjába, a kollektív emlékezet-

⁴⁴⁸ Gerhard Schmied 1997. 18-21.

⁴⁴⁹ Herberich-Marx 1991. 143.

⁴⁵⁰ Goody 1986. 26.

⁴⁵¹ Assmann 1999. 23.

⁴⁵² A Mircea Eliadéhez köthető szakrális történelem – profán történelem dichotómiájában elkülönül egymástól a szent- vagy mitikus ősidő és a szokásos időtartam, amelyben a vallási jelenség nélküli események zajlanak. Minden vallási ünnep, minden liturgikus idő azt jelenti, hogy valamilyen, a mitikus múltban lezajlott szakrális esemény újból jelenvalóvá van téve. Ez végtelenül gyakran ismétlődő, azaz valami megfordíthatatlan tartam – mondja Eliade. Bővebben lásd: Eliade 1987. 61-65.

ben meglévő emlékezeti alakzatok (búcsújárás hagyományai és az azokhoz kötődő viselkedésminták, valamint elképzelések) vonatkoztatási keretei között hagyja hátra személyes emlékeit. „Mondhatjuk azt, hogy az egyén a csoport nézőpontjából emlékszik, míg a csoportemlékezet az egyéni emlékeken keresztül valósul meg.” – írja Halbwachs⁴⁵³. Ez a kollektív emlékezet nem csak a múlt rekonstruálására alkalmas, hanem egyúttal a jelen és a jövő tapasztalását is szervezi.⁴⁵⁴ Tehát amikor a hívő a kegyhelyet felkeresi, a kegyhely „mítosza” olyan valósággá válik, amely normatív és formáló erővel bír. Megjelennek hét-köznapjai, annak minden örömeivel és problémájával, és vele együtt azok a szándékok melyeket a zarándoklatra magával hozott. Felidézi a Mária közbenjárásába vetett hitet, amelyre számos egyéb körülmény emlékezteti (votív tárgyak, hátlatablák, zarándokok imái, énekei, viselkedése) és amely, fohászok írására motiválja. Ebben a felfogásban a kegyhelyek, az itt látható tárgyak és művészeti alkotások, a rítusok és áhítatgyakorlatok is, így a vendégkönyvekbe írás és maga a vendégkönyv is emlékezhellyé válhat.⁴⁵⁵

A leírás tehát azért is fontos, mert a szöveg ezáltal válik képessé arra, hogy a szóbeliség pillanatnyiségát áthidalja és így megmentse. Mivel tartósan látható, bármikor előkereshető, újraolvasható, újra felhasználható, olyan, mint egy emlékeztető cédula.⁴⁵⁶ A Szűz Máriának, Jóistennek írt emlékeztető: *„Én is úgy szeretem volna beleírni. Gondolom egy ilyen búcsújáróhelyre mindenki azért jön, hogy valamit kér [...] többnyire ezért jönnek ide az emberek, és hogy mi is azért jöttünk, most egy ilyen konkrét dologban és ezért gondoltam, hogy nem csak lelkileg, hanem legyen neki nyoma, hogy írásban is itt maradjon.”*(R.)

A máriagyúdi plébános is hasonlóan fontosnak ítélte meg a beírás tényét: *„Mondom, néha alig lehet őket elkergetni őket onnan, tehát az mindenképpen látszik, hogy ragaszkodnak ahhoz, hogy a dolgok le legyenek írva. Tehát néha a nonverbális kommunikáció többet elmond, mint a szavak. [...] És igen ez ott van közvetlenül a Mária-szobor előtt és ezt abszolút úgy érzik, hogy a Szűz Anyának írták.”* (Cs.I.) A máriapócsi parókus az egyéni kérés, hála tartóssá és láthatóvá tétele mellett a hit manifesztálásában látja a leírás lényegét: *„Magát a gondolatot korlátolttnak ér-*

⁴⁵³ Idézi Pléh 1999. 443.

⁴⁵⁴ Ezt nevezi Halbwachs a kollektív emlékezet rekonstruktív természetének. „Ezen az értendő, hogy az emlékezetben sohasem a múlt mint olyan őrződik meg, hanem csak az marad meg belőle, amit a társadalom minden korszakban a maga mindenkori vonatkoztatási keretei közt rekonstruálni képes.” Idézi: Assmann 41.

⁴⁵⁵ Az emlékezet helyeinek fogalmát Pierre Nora alkotta meg. „Tényleges helyekről van szó, annak mindhárom – anyagi, szimbolikus és funkcionális – értelmében egyidejűleg, ám különböző mértékben.” Ezek a személyesen megélt és spontán módon ható emlékezet (vagyis a hagyomány) és a történelem (tehát a rekonstruált múlt) metszéspontján keletkeznek, ha megvan az emlékezési szándék (az emlékezés akarása). Amennyiben ez hiányzik, csak a történelem helyeiről beszélhetünk. Az emlékezet helyei azonban többek az emlékművek történeteinel, a hozzájuk tartozó jelentések állandó felélesztése és alakulása révén válnak élővé, és így kerül az ismeretlenségbe merülő múlt a közösségi vérkeringésbe. Bővebben lásd: Nora 1999. 142-158.

⁴⁵⁶ Goody 1986. 20.

zik, töredékesnek. Ez olyan, hogyha szeretünk valakit, akkor ha úgy van, akkor rajzolunk valamit. [...] Szerintem a tetoválásnak is valahol ez az antropológiai lényege. [...] Én tényleg azt érzem, hogy ez egy antropológiai kényszer, vallástól függetlenül. Mint ahogy ha szeretek valakit, akkor azt szeretem meg is érinteni előbb vagy utóbb. Ugyanez az értetkőzés⁴⁵⁷ is Máriapócon. És ha megvan a lehetőség leírni is, és néha szerintem a hívó lélek, főleg ha egy kicsit úgy nem feltétlen a spiritualitás intelligenciájával működik, hanem egy kicsit olyan ösztönösen, akkor mindenféleképpen szereti manifestálni a hitét.”(K.I.) A hit ilyenfajta kinyilvánításakor az *ex voto* tárgyak juthatnak eszünkbe párhuzamként.

A búcsújárás hagyományában nem csak a zarándok személyének és fohászának a megörökítése jelenik meg, hanem egy ezzel ellentétes irányú aktus is. A búcsúsok a kegyhelyről távozva a mai napig szívesen visznek magukkal a kegyzobrot vagy a kegytemplomot ábrázoló vagy arra emlékeztető kegytárgyakat, szentképeket, nyomatokat. Ezeket gyakran meg is szenteltetik vagy esetleg a kegyképhez érintik. A hazaérkezés után ezek az imakönyvekbe, a kis házi oltárookra kerülnek, a lakást díszítik. Úgy tartják, hogy ha a kegytárggyal érintkeztek ezek a tárgyak, akkor a kegykép, vagy kegyzobor kegyelme kiárad a megérintett tárgyra. Ha ez nem történt meg akkor is nagy becsben vannak tartva, mert felidézik a kegyhely atmoszféráját és a zarándoklatot.⁴⁵⁸

Azon túl, hogy nyoma marad, úgy tűnik, sokak számára biztonságot is ad az a tudat, hogy kérése vagy éppen hálája látható formában rögzítve van, így biztosabbnak érzi a leírt kérés megvalósulását: „Nézzé úgy vagyok vele, hogy a szó elszáll, az írás megmarad, ennél többet nem tudok mondani.” (Máriapócon név nélkül) Egy másik hölgy a következőket mondta erről: „Hát nem is tudom. Úgy vagyok benne biztos, nemhogy biztos, hanem tudom, hogy itt van az én kéziratom, az le van írva, ebben a gyönyörű, csodaszép templomban, és akkor énnekem így jobb, hogyha leírom. Ugyanazt megismétlem szavakban is, meg megköszönöm, meg kérek, hogyha valamit szeretnék Tőle, Szűz Máriától, de így hogyha leírom, akkor így, biztosabb.”(E.)

Ima megerősítés – mágia?

Az ima tárgyiasításának, láthatóvá tételének többek szerint azért is kell megtörténnie, mert így válik hatásosabbá: „Hát szerintem ez így hatásosabb, hogy tudom, hogy ez le van írva és tudom, hogy itt van a könyvbe. [...] Úgy gondolom, hogyha már beleírunk, és van ez a könyv, akkor nem hiába tették ide ezt a könyvet, és tudom, hogy minden kérést, mindent olvas.”(E.)

Egy alkalommal Máriapócon a következőkről számolt be egy néni:

⁴⁵⁷ Az értetkőzés a kegytárgy kézzel vagy egyéb tárggyal való megérintése. Fő célja, hogy a kegytárgy kegyelmi ereje rájuk, s a hozzáérintett tárgyra is átsugározzék. Nem mindenütt van erre lehetőség, de Máriapócon lépcsőn fel lehet menni a kegyképhez. A mai napig is fontos része ez a búcsú eseménysorának. Lásd: Bálint-Barna 1994. 196.

⁴⁵⁸ Bálint-Barna 1994. 196. 273.

- „- És mit tetszik gondolni, hogy ha beleírja, akkor az másképpen hat?
 - Én hiszem, hogy megvalósul. Aki hiszi, hogy valami megvalósul, az megvalósul, úgy szokták mondani, és jó érzés is.
 - Másképpen hat, ha az otthon elmondott imát itt leírja? Gondolt-e már erre?
 - Nem gondoltam, de hiszem, hogy van foganatja. Sokat tapasztaltam.
 - Nagyobb, mint a szóban elmondottnak?
 - Hát nagyobb, kettőről tudok a falunkba. Még pedig reformátusok. Nem volt gyermeke évekig. És akkor én jöttem Pócsra, és mondta, hogy hadd jöjjen mán el veled. De nem mondta, hogy minnek, és akkor ő mondta, hogy ő szeretne beírni. És lett gyermeke. Azóta, de nagy sokára. Megtudta eztet egy másik asszony, annak nem is abba a faluba lakik a lánya, és jártak háromszor ilyen művi gyermekre, de nem sikerült. És akkor ő is beírt, na most én hiszem, hogy segítség vót, de az is lehet véletlen, de én hiszem, ahogy ők hittek, ők annyira hittek, hogy megvalósult.” (H.Gy.)

Voltak olyanok is, akik az írást azért tartották fontosnak, mert abban a Szűzzel, Jóistennel való kapcsolatfelvétel egy plusz lehetőségét látták: „Ezt lássa, azt is lássa amit én mondok, ugyanúgy ezt, szóval meg kell próbálnunk mindent, hogy minél közelebb lehessünk hozzájuk.” (P.Zs.)

Walter Heim az imák ilyen formán történő tárgyiasítása kapcsán felteszi a kérdést, vajon a leírás által nem kerül-e ez a cselekedet a mágia közelségébe? A fohászok olvasása kapcsán valóban felmerülhet ez a kérdés. Elsősorban Mátraverebély-Szentkúton, Máriagyúdön és Máriapócsra, ahol jó néhány olyan cédula és bejegyzés felbukkant, amelynek nem volt címzettje, és szinte listaszerűen szerepeltek bennük lejegyzőjének igényei és vágyai. A leírás fontossága, a kegytárgy közelébe való elhelyezése is erősítheti ezt az érzést.

Mindennek ellenére nem jelenthető ki kategorikusan, hogy a beírás, illetve a cédulák írása mágikus cselekedet lenne. Pócs Éva a mágikus erejű ráolvasások és ima szövegeinek elkülönítésekor hangsúlyozza ugyan, hogy „a belátható múltig mindig párhuzamosan egymás mellett élő, egymás funkcióját gyakran kölcsönző-cserélő, egymással kontaminálódó jelenségekről van szó”⁴⁵⁹, melyek elválasztása nem minden esetben egyértelmű, mégis úgy vélem, bizonyos vonatkozásokban megragadható a különbség.⁴⁶⁰

⁴⁵⁹ Pócs 1988. 635.

⁴⁶⁰ E párhuzamosságok és az elválasztás nehézségeinek szemléltetésére két „klasszikus” elképzelését hozom itt példaként. Marcell Mauss híres, imáról írt tanulmányában így ír ima és mágia viszonyáról: „valójában ezek ugyanannak a nemnek különböző fajai, amelyek között átmenetek folyamatos sora helyezkedik el.” Mauss 1971. 155. Hermann Bausinger a *kultikus formula* „két pólusának” tekintti a vallást és a mágiát. Felhívja a figyelmet arra, hogy a két pólus nincs messze egymástól; sőt jellemzően inkább „vallásos mágiáról”, illetve „mágikus vallásosságról” beszélhetünk. Bausinger 1980. 79. Mindezek, a teljesség igénye nélkül ide emelt elképzelések is alátámasztják e kérdés tárgyalásának fontosságát.

Walter Heim érvelése szerint akkor tekinthetnénk mágikusnak ezt a cselekedetet, ha az imádkozó személyétől függetlenül is automatikusan hatnának ezek a fohászok.⁴⁶¹ Az imádkozó személye valóban fontos, de ennél talán fontosabb, hogy amikor valaki beír egy ilyen könyvbe, kit és mit akar megnyerni, esetleg befolyásolni és azt hogyan teszi? Az isteni erőbe vetett ráhagyatkozással (ima) vagy a mágikus szövegek kényszerítő hangján? Látni kell továbbá azt is, hogy az imában milyen kitüntetett szerepe van a közbenjáró szerepének, az ahhoz fűződő vallásos viszonyának és a hozzá való fordulásnak. A mágikus és a vallásos cselekedet közti különbségek talán itt ragadhatóak meg leginkább.

A több ezer könyvbe írt ima és cédula elolvasása után leszögezhető, hogy feljegyzőik elsődleges célja a Szűzanyával és a Jóistennel való kapcsolatfelvétel, az egyéni életük gondjainak kimondása, jóindulatuk megnyerése, illetve az elnyert jóindulat megköszönése. A leírástól elsődlegesen nem azt várják el, hogy így automatikusan megoldódjon egy-egy szükséghelyzet, hanem hogy a Transzcendenssel való kapcsolatfelvétel nyomatékot kapjon. Ezt húzza alá például a fohászok legtöbbszörében megtalálható bizalmas, baráti viszonyra utaló megszólító formula is. Sokak számára ez a biztosítéka annak, hogy a kérés, illetve hála eljut a címzettjéhez.

A bejegyzések egy része ennek ellenére is bizonytalanságot okozott. Főként Mátraverebély-Szentkúton jelentek meg ilyen cédulák, ahol ez a szokás akkor még a kegyhely szakrális terén kívül esett, tehát maga a kontextus is teljesen más jellegű volt, mint a kegyszobrok előtt elhelyezett könyvek esetében. Ez a kontextus kihat a verbális és nonverbális viselkedésre is, sokkal nagyobb szabadságot biztosítva a cédulák íróinak. Ezáltal talán olyanok is bátorságot vettek az íráshoz, akiket nem kötöttek olyan mély szálak a búcsújárás és a vallásosság hagyományaihoz. Az ő Transzcendenshez fűződő viszonyuk természetszerűen más jellegű és mélységű, nem itatják át ugyanolyan mértékben az egyházi normák és elképzelések, így kommunikációjuk sem ugyanolyan síkon mozog. Ezért hiányos vagy bizonytalan a megszólítás, ezért sajátos a kérések prezentálása is, ezért lehet olyan érzésünk, hogy babonassággal, mágiával van dolgunk.

Karl Rahner teológus szavai ezúttal is segíthetnek az eligazodásban, aki a kérő ima messzemenő védelme mellett a következőkre hívja fel a figyelmet: „Nem lehet Istenhez közelíteni anélkül, hogy ne adnánk neki bizakodó lélekkel egész önmagunkat, ne szeretnénk őt igazán, ne fogadnánk el azt, hogy Ő felfoghatatlan, nem csupán létezésében, de hozzánk való viszonyában is. Az a kérőima, amelyet nem itat át Jézusnak halála előtt mondott szava, „ne az én akaratom teljesejék, hanem a tied”, már nem is kérőima, nem imádság, hanem

⁴⁶¹ Heim 1961. 83.

legjobb esetben az egyéni gondoknak a világűrbe kiáltott szava, vagy – talán nem is ritkán – kísérlet arra, hogy Istent mágikus úton befolyásolja.”⁴⁶²

A vendégkönyvekbe beírás nem a Jóisten vagy Szűz Mária befolyásolásának eszköze. Elsődlegesen a leírt gondolatok tárgyiasítása, megörökítése révén és a kézzelfoghatóság által biztosított nyomatékosításban kap szerepet.

A következőkben a kommunikációs aktus vizsgálatán továbblépve annak folyamatát, és e folyamat különböző lehetséges funkcióit vizsgálom. Azaz azt, hogy milyen szerepet tölt be az ember, esetünkben a kegyhelyre zarándokló életében ez a fajta kapcsolatfelvétel.

A KÉRÉS, HÁLA RÖGZÍTÉSÉNEK RÍTUSA

Természetesen nem mindenki ragad tudatosan tollat a kegyhelyek vendégkönyveit látva és nem törekszik feltétlenül arra, hogy kérésének írásos nyomát is hagyja. Ha meg is teszi, nem abból a meggyőződésből, hogy ezáltal állandóvá, nyomatékosabbá és hathatósabbá tegye fohászát. Megszokás, szokás, tisztelet, köszönet, a másik utánzása – ilyen és ehhez hasonló fogalmak hangzanak el a magyarázatokban. Ezt támasztják alá a következő interjúrészletek.

„– Hogy látja, van a kétfajta ima között különbség?

– Hogy leírom? Nem szabadna, hogy legyen, legalábbis a hitünk azt tanítja.” (Sz.E.)

„– Hát azért hadd legyen benne a könyvbe is énszerintem. Mondjuk erre nem tudok pontos választ adni, hogy a könyvbe miért írtam be. Csak láttam a többiektől, hogy ők is beírják, és gondoltam én is beírom.

– Ennek így nagyobb hatása van?

– Hát szerintem nincs nagyobb hatása, most az imádságtól szerintem annak nem lehet nagyobb hatása. Ez csak egy megköszönés, egy tisztelet [...] egy kis megkönnyebbulés, de ahogy az előbb mondtam, ennek nincs semmi jelentősége, hogy beleírtam. Ez nem azt jelenti, hogy ezzel már megerősítettem, hogy én imádkoztam, hanem azt, hogy megköszöntem, hogy itt lehetek, hogy itt imádkozhatok egy szent helyen. Mer az otthoni imádság ugye nem ilyen, hogy ennyi szentképekkel vagyok körülveve, mint itt. Hát meg ez egy kész csoda, ami itt van.” (V.H.)

„Hát talán csak megszokás [...] a fene tudja.” (F.J.)

„– Önök otthonról úgy érkeznek, hogy tudják, hogy ebbe bele fognak írni?

– Hát hogyané [...], tudjuk hát mi a szokás.” (I.)

⁴⁶² Rahner 1991. 145.

Mindezek alapján úgy tűnik, sokak számára a beírás teljesen egyenértékű a szobor előtti főhajtással, térdhajtással, keresztvetéssel, mécses gyújtással, a szobor megérintésével, tehát része a szobor előtti hódolat viselkedéssorozatnak. Walter Heim ezt szimbolikus imakifejezésnek, illetve a hála prezentációs rítusának nevezi.⁴⁶³ István Anikó hasonló tapasztalatokról számol be: „A futásfalvi kegytemplom emlékkönyve szerves része az esemény kontextusának, a kegytemplomba belépő, Szűz Anyát köszöntő zarándokok számára a plébános által felkínált lehetőség az imák, kérések és hálaadások, észrevételek írásbeli megfogalmazása.”⁴⁶⁴ Eszerint a beírás értelmezhető egy irányított cselekvésre való lehetőségként.⁴⁶⁵ Ez a felfogás egybeesik Gabriele Ponisch és Helmut Eberhardt álláspontjával, amely szerint a fohászok beírása egy arra kijelölt könyvbe, egy erre meghatározott helyen, rítusnak tekinthető. Ebben benne van a megszokás, a bizonyos helyzetek által kiváltott bizonyos cselekvések törvényszerűsége is.⁴⁶⁶ Ez a Mary Douglas-féle rítus felfogást és definícióját juttathatja eszünkbe: „az antropológiában rítusról szokás beszélni, ha bizonyos fajta cselekvésekre kerül sor, valamint ha a hit kifejezése bizonyos szimbolikus rend szerint történik, anélkül, hogy megvizsgálánánk, vajon a cselekvő elkötelezve érzi-e magát az iránt, amit tesz.”⁴⁶⁷

Barna Gábor is kiemeli e vendégkönyvírási gyakorlat rítus szempontú megközelítését. Ő tágabb értelmezésű rítusfogalommal dolgozik, ami „a rítust sokkal inkább egy olyan sajátos cselekvési módnak tekinti, amely értékterhelt viszonyok modellszerű viselkedési mintákkal való kifejezése, célja és funkciója pedig ezeknek a viszonyoknak és az általuk képviselt értékeknek a kifejezésre juttatása és legitimálása [...] A ritualizálás ugyanis nem más ezen az alapszinten, mint a cselekvési módok közti választás. Összetettebb vonatkozásban vagy bonyolultabb szinten a ritualizálás a cselekvésnek olyan módja, amely kitüntetett, sajátos ellentéteket alkot, magát fontosabbnak, jobbnak és hatékonyabbnak tartja. [...] A rituális ebben az összefüggésben a rutinszerűvel áll ellentétben.” A profán vendégkönyvekre vonatkoztatva Barna Gábor úgy fordítja le e rítusértelmezést, hogy azokat, illetve a bennük olvasható köszönetnyilvánításokat „ritualizált köszönetnyilvánítási stratégiának” nevezi.⁴⁶⁸ Ezt alapul véve tekinthetjük a templomi vendégkönyvek bejegyzéseit is speciális ritualizált stratégiának, amit Szűzanyához, Istenhez, szentekhez intézett kérések rögzítésére használnak.⁴⁶⁹

⁴⁶³ Heim 1961. 92.

⁴⁶⁴ István 2003. 30.

⁴⁶⁵ Eberhardt – Ponisch 2000. 16-17.

⁴⁶⁶ Ponisch 2001. 212.

⁴⁶⁷ Douglas 1993. 36.

⁴⁶⁸ Barna 2000. 40.

⁴⁶⁹ Barna 2000. 29-30.

TERÁPIÁS DIMENZIÓK

A könyvekbe beírásnak, cédulákra való írásnak egy terápiás dimenziója is van, hiszen már maga az írás is lehet hatékony eszköz: a szöveg megfogalmazása közben a probléma veszít erejéből, felfoghatóvá válik. Ez sokaknak okoz megkönnyebbülést. *„Nem írtam még soha se, se az Istennek, se Szűz Máriának. Nem tudom, most ez így spontán jött, majd biztos ez így egy idő múlva jobban kiforrja magát, hogy ez így több-e, de nem hinném, csak jól esett leírni. Szerintem ha imádkozok és úgy kérem, az ugyanolyan.”* (Sz.E.) Két máriagyűdi zarándok ezt így fogalmazta meg: *„Hát nem azért, hogy másképpen hat. Nem tudom, esküszöm, nem tudom megmagyarázni, hogy miért írtam bele. Nem tudom [...] Csak olyan jó volt kiadni magamból.”* (R.) *„[...] egy kicsit kiadja az ember.”* (M.)

Akkor, amikor a vendégkönyveknek ilyen jellegű funkcióit felfedjük, túl kell lépni a könyvek bejegyzéseinek szövegein, azok sajátos kommunikációs szerepén. Itt most maga a sajátos imádkozási aktus kerül a középpontba. Lovász Irén hívta fel a figyelmet a szakrális kommunikáció autokommunikatív jellegére, azaz arra a sajátosságra, hogy a Transzcendenssel való kapcsolatfelvételben mennyire hangsúlyos az ÉN minőségi megváltozása. Ez a változás eredményezheti azt is, hogy az egyéni fohászok leírása terápiás funkciókkal is bír. Karl Rahnernek az imáról, mint az Istennel, de valójában önmagunkkal folytatott beszélgetésről írott gondolatai juthatnak itt eszünkbe: *„Az imabeszélgetés legnagyobb problémája az, hogy amit vallásos meggyőződésünk alapján Isten hozzánk intézett szavának tartunk, az valójában csupán lelkünk hangulata, saját gondolatunk magunkkal folytatott beszéde (ezt nem lehet tagadni, s pusztán naivitásból jelentéktelennek sem lehet tartani) [...] Ez különösen kielégedött ma, mert az embernek az a benyomása, hogy valójában önmagával beszél, saját lelkében merül el, amikor imádkozik, még akkor is, ha magáról Istentől beszél önmagával, vagy Isten jelenlétébe helyezi magát.”*⁴⁷⁰

Ehhez kapcsolódóan Lovász Irén felhívja a figyelmet az ima egyéb dimenzióira is: *„Magában foglalhat bizonyos testtartást és irányt, kijelölt építészeti struktúrát vagy fizikai környezetet, meghatározott napszakot vagy az év bizonyos időtartamát, rituális akciókat és tárgyakat, speciális hangulatokat, attitűdöket vagy intenciókat. [...] Ezeket a nem-beszéd-formákat lehet úgy értelmezni, mint a spirituális világ felé irányított őszinte és spontán emberi aktusokat, és úgy is, mint a vallásos formulákat, melyeknek előadása erősíti az érzelmeket, fenntartja a reményt, erőt ad az embereknek.”*⁴⁷¹ Itt újra igazolást nyer, hogy az imában a közlési folyamat performatív funkciói legalább olyan hangsúlyosak, ha nem hangsúlyosabbak, mint maga a közlés, a denotatív funkció. Pszichológusok vizsgálatai is rámutattak arra, hogy az ima rituális nyelvének ereje és az

⁴⁷⁰ Rahner 1991. 148.

⁴⁷¹ Lovász 2002. 32-33.

abban rejlő performatív dimenziók milyen mértékben képesek átírni például egy betegség narratíváját. Ha ugyanis a keresztény hívő képes igazságként elfogadni azt a keresztény tanítást, amelyről Márk evangéliumában olvashatunk: „Higgyétek, hogy mindazt, amit imádkozva kértek, elnyeritek, és meglesz nektek.”⁴⁷², akkor az ebbe az állításba vetett hit oly mértékben felfüggesztheti a gyógyulásba/probléma megoldásába vetett hitetlenségét/reménytelenségét, hogy képessé teszi az embert arra, hogy megfogadjon benne a gondolat: egészsége/problémája az előírtak szerint van.⁴⁷³

Az általam megkérdezett zárandokok elsősorban arról számoltak be, hogy a leírás, a gondok kiírása megkönnyebbülést és megnyugvást hoz számukra:

„– Jónak tartja ezt a könyvet? Látott ilyet már máshol is?

– Igen kirándulásokon láttam már templomban, nem tudom, hogy Egerben, vagy Tokajban. És Lillafüreden is voltunk egy kőtemplomban, ott cetlit írtunk, mert nem tudtunk bemenni és azt ott hagytuk.

– Ez az ötlet honnan jött?

Éntőlem. Úgy jött nekem. Én jónak tartom ezt a szokást, mert megnyugszik az ember, most olvastam olyan könyvet, hogy aki templomba jár az tovább él. Valahogy valamiféleképpen. Nem tudom, de valami igaz van benne, mert mikor elmegyek a templomból, utána nyugodt vagyok. Tudtam, hogy most ünnep volt, vasárnap van, elmentem a templomba, imádkoztam a családomért meg mindenért és engem ez megnyugtató és magam módján boldoggá tesz.” (D.J-né)

A Mátraverebély-Szentkúton remetéskedő ferences Didák testvér saját naplójával állította párhuzamba a cédulák írását: „Nagyon nem szeretek naplót írni, de amikor elmentem Mátraverebély-Szentkútra remetéskedni, előljáróim előírták nekem a napló írását. Naponta kellett vezetnem. Eleinte nagyon nehezen ment, de rájöttem, ennek nagyon fontos pszichológiai funkciója van. Rendezni kell a gondolataidat, szembe kell nézned magaddal, le kell írni stb. Szerintem ez is közrejátszhat abban, hogy olyan kedvvel hagynak hátra ilyen cédulákat, sokszor személyes problémákkal.” (K.D.) Ugyancsak a naplóírást hozza példának Walter Heim is, amikor az ilyenfajta imádkozás pszichológiai funkcióit elemzi: „Ezek gyakran azt a célt szolgálják, hogy a gondolat vagy érzés írásos megfogalmazása és az ezzel összekapcsolódó projekció révén ezek a lelki aktusok megkönnyebbüléshez és megbékéléshez vezessenek.”⁴⁷⁴ Walter Heim itt újra kiemeli az imák leírásának jelentőségét, amely biztosabbá teszi azt, hogy a leírtak valóban célhoz érjenek, és ez a többlet biztosíték sokakat megnyugvással tölt el. Különösen, ha azt is számba vesszük, hogy sokan osztják azt az elképzelést, hogy a Szűz, a Jóisten ténylegesen is olvassa ezeket a kéréseket. Megnyugtató tehát a tudat, hogy láthatóvá van téve a kérés, és ezt a szó szoros értelmében is olvassák.

⁴⁷² Mk. 11. 24.

⁴⁷³ Andreescu 2011. 28-30.

⁴⁷⁴ Heim 1961. 86.

Gabriele Ponisch a pszichológiai funkcióknál a vigasztalódást is kiemeli, ami azáltal valósulhat meg, hogy a könyv esetleges átlapozása, elolvasása során rádöbbenhet az olvasó saját nehézségeinek kicsinységére.⁴⁷⁵ A terepmunka tapasztalatai és az adatközlők saját bevallásai szerint is csak ritkán merülnek el a hívek a könyvek, cédulák olvasásában. Főleg olyan céllal, hogy megismerjék, hogyan és mire használhatóak ezek a könyvek, illetve ötleteket merítsenek saját fohászuk megfogalmazásához. Az egyházasbáti Somoskői Anna néni és a szintén egyházasbáti Mede Katalin említette csak, hogy szeret beleolvasni a füzetekbe: „ Aki beleír, az úgy érzi, hogy neki az jobb, ha azt le is írja a füzetbe, és a Mária alatt van. Olvassa el más is, érezze át más is ugyanazt, amit az az ember beleírt, ugyanazt az imát. Mert vannak olyan emberek is, akik nem tudnak imádkozni, vannak, akik csak úgy kimennek, hogy kíváncsiságból megnézzé, az ugyanúgy olvashassa azt az imát. Én beleolvasok. Én hívő ember vagyok, én nagyon szeretek ilyen dolgokat olvasni, szeretem, mert olyan szép verseket tud némelyik írni, hogy szívből jön, vagy észből jön-e nem tudom. Nekem megnyugvás, ezzel imádkozom én is.” (M.K.)

Az itt bemutatott öt kegyhely esetében a könyvek naplószerű használata nem jelent meg. Olyannal sem találkoztam, aki a hiányzó beszélgetőpartnert pótolandó írta volna be rendszeresen gondolatait vagy folytatásokban tárta volna fel problémáinak történetét. Az ilyen jellegű használat az önmegvalósítás, önfeltárás és az ezek által megvalósuló terápiás célt szolgálhatja. Hardy Kromer és Gabriele Ponisch könyveiben is voltak hasonlóan rendszeresen és hosszan bejegyző személyek. Itt természetesen nem azokról a zarándokokról van szó, akik hosszú évek óta a búcsú alkalmával évente egyszer-kétszer eljönnek és beírnak, hanem olyanokról, akik akár heti, havi rendszerességgel részletesen lejegyezték aktuális nehézségeiket, örömeiket, botlásaikat. Gabriele Ponisch a könyvek ilyenfajta használatát a gyónással állítja párhuzamba, ahol az ember vallomást tesz hitéről, cselekedeteiről egy alapos önvizsgálat után.⁴⁷⁶ Megjegyzi ugyanakkor, hogy az általa vizsgált könyvekben is kivételesnek számítanak ezek az önvallomás jellegű hosszabb szövegek. Csak feltételezni tudom, hogy valóban a gyónás lehetőségének megléte miatt van az, hogy az itt vizsgált könyvekben nem találkoztam ilyen jellegű szövegekkel. A mátraverebély-szentkúti ferencesek és a máriapócsi parókusok is külön hangsúlyozták, hogy nagyon sokan gyónnak a búcsú alkalmával (Mátraverebély-Szentkúton a búcsúsók 80-90%), és számos esetben kérnek személyes lelki beszélgetést is.

Az önfeltáró, önmagát tematizáló igényeivel a hívő zarándokok vélhetőleg elsődlegesen nem egy ilyen könyv lapjait keresik meg, hanem a kegyhelyen ténykedő lelki gondozókat egy gyónás vagy egy lelki beszélgetés keretében. A könyv alapvetően a Szűzhöz vagy Jóistenhez hozott kéréseknek, hálának, magasztalásnak kínál fórumot. Ezek letétele egy lépés a probléma megoldásának

⁴⁷⁵ Ponisch 2001. 173.

⁴⁷⁶ Ponisch 2001. 203.

irányába, és legfőképpen ebben áll terápiás jelentőségük. Ez jól összecseng Frida Balázsnak a vallás pszichológiai funkciójáról írt gondolatával: „[...] az isteni segély lehetősége még akkor is fennáll, ha minden egyéb magyarázórendszer kudarcot vall. [...] Az, hogy az egyének a dolgok intézésében feltáruló felelősség tekintetében az istennel inkább osztoznak, mint saját magukkal – elképesztő megkönnyebbülést jelent. A vallás egyik legfőbb szociopszichológiai funkciója az az érzés, hogy az ember nincs egyedül, bizonyos tekintetben egyfajta szupernaturális segítségében részesülhet.”⁴⁷⁷ Ennek az érzésnek a megtapasztalásáról gyakran beszámolnak a könyvek lapjain is:

„Drága jó Szűzanyám!

Nagyon hálás vagyok azért mert itt lehetek a színed előtt. Olyan szép dolgot éltem át itt ami az egész lelkemet szinte pihe könnyűvé tette. Megnyugodtam és nagyon nagy örömmel jöttem el megint. ...

Név

2005. 03. 14.”⁴⁷⁸

„Köszönöm neked Istenem, hogy itt lehettem! Annyira vágytam hogy elmondjam neked bánatomat és jószágodat megköszönjem. ...

Név”⁴⁷⁹

Ez az érzés ott van nemcsak a kegyhelyek vendégekönveinek használatakor, hanem az itt végzett valamennyi ájtatossági gyakorlat során. Már maga, a szent helyen való tartózkodás is lelki megkönnyebbüléshez vezet, ez az egyik legfőbb motivációja a felkeresésüknek. Interjúalanyaim így vallottak erről: *„Igen, akkor megkönnyebbülök. Jobb a közérzete az embernek.”* (D.J-né) *„Hát ez ad egy lelki feltöltődést. Aki hívó, annak az egy plusz.”* (Sz.E.) *„Megnyugtató örömmel jövünk, hisszük a vallásunkat és örömmel jövünk. Nagyon nagyon örömmel. Ennél boldogabb nincs. Hát én olyan boldog vagyok utána, ha megjelenhetek ezeken a helyeken [...], mintha megkönnyebbülnék, megnyugtató a betegségre meg mindenre.”* (I. és M.) *„Nagyon kellemes, mikor az ember végigsétál, és kimondhatja magából azt, amit érez és amit gondol, és meghallgatja az Úr a Szent, mindenki. [...] Én úgy érzem, mintha kommunikálnék velük, amikor imádkozom magamban. És nézek a szoborra vagy a képre. És úgy érzem, hogy erőt ad.”* (M.N.)

A vendégekönvek terápiás szerepét vizsgálva elmondható, hogy csakúgy mint a búcsújárás egyéb mozzanatai, ezek a fórumok is hozzájárulnak a lelki megkönnyebbülés érzésének kialakulásához. Elsődlegesen a problémákra, gondokra vonatkozó kérések és örömök megfogalmazása és kiírása által valósul meg ez az érzés.

⁴⁷⁷ Frida 2005. 198.

⁴⁷⁸ Máriapócsi Vendégekönv 2005/1. 72/1.

⁴⁷⁹ Máriapócsi Vendégekönv 2005/1. 103/1.

A BEJEGYZÉS MINT KÖZÖSSÉGTEREMTŐ CSELEKVÉS

A kegytemplomban elhelyezett vendégkönyvek felkínált lehetőségként, meghívásként is értelmezhetőek. Akik engednek ennek, és tollat ragadnak, akaratlanul is egy szimbolikus lelki közösség tagjaivá válnak.⁴⁸⁰ Ilyen módon az egyén a beírás rítusa által integrálódik egy közösségbe. Ebbe a közösségbe bárki beléphet, aki hisz abban, hogy az írás eszköze lehet a Transzcendenssel való kapcsolatteremtésnek, és képes hitéről ily módon tanúságot tenni. Az, hogy ez a tanúságtétel nagyon autentikus megnyilatkozásokban, formai és tartalmi szempontból nagyon változatosan történik, nem csak individuális, hanem egy kollektív mentalitást is tükröz. Itt ugyanis egy olyan csoport tagjainak a megnyilatkozásairól van szó, akikben az a közös, hogy egy katolikus kegyhelyre zárandokolnak, hogy ott vallásos érzéseiket ezáltal a devóciós gyakorlat által is láthatóvá tegyék.

E közösség tagjai valamilyen szinten kapcsolatba is kerülnek egymással, hiszen olvashatják egymás fohászait az adott lapon, illetve akár a könyvbe belelapozva is. Sőt több esetben az is egyértelmű, hogy egy és ugyanazon személy többek számára leírta a feltehetően előre elmondott vagy helyben lediktált kérést. A beírások hatnak egymásra is, mert sokan másolják az előttük lévő bejegyzéseket, illetve azok egyes formuláit. Gyakran még ki is szólnak a könyvből a többiekhez. Ez szinte kivétel nélkül evangelizációs céllal történik, azaz a többi keresztény hívő tanításának, buzdításának, térítésének céljából.

*„Isten áldás és Mária kegyelme szálljon terátok aki az eljövendő napokban itt jártok: Ezt kívánja nektek Isten kegyelméből
Név Vecseklő, Név Tajti”⁴⁸¹*

*„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött fiát adta, hogy aki hisz őbenne el ne vesszen, hanem örök élete legyen” Ján. 3,16
Mert egy az Isten és egy a közbenjáró az ember és Isten között az ember Jézus Krisztus!
Nézz utána!
(Név és dátum nélkül)”⁴⁸²*

Ez az evangelizációs cél nem mindig jelenik meg ennyire direkt módon szavakban megformálva. Bizonyos esetekben egyedül a beírás rítusa által kívánják a hívek ezt a célt elérni:

„–Miért írt a könyvbe?

– Hogy többen jöjjenek. Tehát többet a Jóistenhez már ezzel is ide tudunk hívni, hogy jó sok, jó vastag könyv legyen és sokan jöjjenek, és akkor most eljöttünk mi öten meg a zárandokok, és majd ha eljövünk jövőre, hátha lesz még több és ha elmondjuk,

⁴⁸⁰ István 2003. 32.

⁴⁸¹ Egyházasbást-Vecseklő Füzet (1993-98.)

⁴⁸² Egyházasbást-Vecseklő Füzet (1995-99.)

hogy mink beleírtunk a könyvbe, hátha ők is buzgólkodnak, hogy az ő nevük is belekerüljön a könyvbe. Így hívunk Jóistenhez több embereket, hogy jöjjenek ide, mer Jézus vár bennünket, a Szűzanya megint itt van és csak miránk vár és ha nem jövünk hozzá, akkor mit kérjünk tőle. Tehát nekünk áldozatot kell hoznunk ahhoz, hogy mi valamikor kapjuk valamit a Jóistentől és a Szűz Máriától.” (P.Zs-né)

Egy másik interjúban is megfogalmazódott ez a gondolat:

„- És hisz abban is, hogy ha leírja, akkor az más, mintha elmondja?

- Hát el is mondom, de le is írom.

- Miért?

- Azért, mert az ott megvan, megvan mondjuk a gondolatomban is, de itt gondolom, más is elolvassa.

- És ez fontos?

- Igen.

- Miért?

- Hát azért, hogy jöjjenek az emberek, hogy térjenek más útra. Mert elég mocskos világba élünk, és nem hisznek az Istenbe, pedig hihetnének, mert elég sok a katasztrófa meg minden van manapság, és én olvastam a Bibliát, amibe ezek mind meg voltak írva, és ez úgy igaz. Akkor kinevették, de most, most sok ember rájön, de mégsem úgy csinálja, ahogyan azt kellene.” (D.J.)

A szövegek és olvasóik között ilyen módon létrejön egy diskurzus. E diskurzus két dimenzióban is megvalósul: elsődlegesen az imáját feljegyző hívő és címzettje, az istenség között. Másodlagosan pedig az imát feljegyző hívő és a külső olvasórétég között. A szövegek ezáltal életre kelnek, képzettársításokat indítanak el, újabb és újabb szövegeket teremtenek.⁴⁸³ Kikerülnek tehát az elsődleges kontextusukból, és egy újabb, másodlagos felhasználásra válnak alkalmassá.⁴⁸⁴ Ez történik a szövegek másolásakor, idézésekor, a szövegek egyéni imaként, vagy épp lelki olvasmányként való újra felhasználásakor.⁴⁸⁵ A befogadók perspektívája ezáltal minden bejegyzésnek egy új értelmezést kölcsönöz.

Ebben az értelemben nyitott, lezáratlan szövegekről van szó. Nyitott arra, hogy bárki, bármilyen időbeli távolságból olvasóként, értelmezőként közelítsen

⁴⁸³ István 2003. 33-34.

⁴⁸⁴ Keszeg 2008. 164.

⁴⁸⁵ Erről számolt be az egyházasbáti Medve Katalin, akinek szavait az előző fejezetben idéztem. A szintén egyházasbáti Somoskői Anna néni is imakönyvei mellett tárolja a betelt kápolnai füzeteket, időnként ő is imaként olvassa ezeket. Petőfiszállás-Szentkúton a pálos Kálmán atya számolt be arról, mennyire kedves olvasmányai a könyvek. Egyéni elmélkedéseikhez, imáikhoz gyakran előveszi őket. Jáki Teodóz bencés szerzetes szintén mesélt, sőt több alkalommal prédikált is arról, mennyire megérintette őt a Máriakálnokra zarándoklók bejegyzéseiben visszatükröződő Máriába vetett mély hit. Ő is gyakran olvasgatja a könyv bejegyzéseit. Örök egy levelet is, amelynek írója arról emlékezik, hogy szülei gyakran jártak Máriakálnokra búcsúba. „Én még kicsi voltam, nem vittek magukkal, de, azóta ismételtlen behoztam a mulasztásom. Jó olvasni, hogy kik honnan jártak ott a közelből és milyen hívő lélekkel kérték az Istenanya közbenjárását.”

feléje.⁴⁸⁶ Walter Ong éppen ezt emeli ki az írott és orális szövegek egyik megkülönböztető jegyeként: „A textuális megnyilatkozást az orálistól megkülönböztető disztinktív jegyek egyike szerint a textuális megnyilatkozás szerzője nem képes teljesen megjósolni, gyakran pedig még felfedezni sem, ki mindenki fogja folytatni az általa elindított diskurzust. Bárki ráakadhat egy szövegre és elolvashatja, ha egyszer az le lett írva. [...] Amikor az olvasó a szöveget olvassa, a diskurzus – talán évszázadok vagy évezredek múltán és talán nagy nehézségeket támasztva, fáradságos, öntudatos interpretatív munkával, mely nélkül a bejegyzés igen keveset mondhatna – folytatódik. [...] Minden szöveg olyan diskurzusnak része, mely nemcsak az orális diskurzust vonja be itt-ott, hanem egyre másra egyéb szövegeket is. A szövegek lényegileg intertextuálisak.”⁴⁸⁷

Walter Heim is kiemelt jelentőséget tulajdonít a szövegek és az egész jelenység közösségi jellegének. Ő ezt nem a szövegek kapcsán kialakuló diskurzus meglétéből vezeti le, hanem a bennük felfedezhető számos egyezésből: „Az ingenbohli levélírási gyakorlat nem pusztán a szenttisztelet egy individuális formája. A levelek formájában, stílusában és tartalmában nagyon sok a közös jegy. Elterjedésük folyamatában annyi szociális természetű befolyás ragadható meg, hogy elképzelhetetlen, hogy legalább némely eleme ennek a kultusznak ne mutasson túl az egyéni gondolkodáson és akaraton.”⁴⁸⁸ Walter Heim ezeket az egybeeséseket a hagyománykövetéssel (a búcsújárásokhoz kötődő ájtatossági formák, például: hálatáblák, falfeliratok stb.) és a másolással (profán levelek formulái, liturgikus szövegek, énekek stb.) magyarázza. Hangsúlyozza azt is, hogy a közösség, amely ennek az ájtatossági gyakorlatnak nyomán létrejön, nem valós közösség állandó tagsággal, hiszen tagjai folyamatosan változnak. A gyors és folyamatos változás ellenére azonban mégsem tömegjelenségről, divatról van szó, mert egyértelműen megragadhatóak benne az állandóság jegyei. Ezt az állandóságot a hagyományokba való beágyazottság és az ájtatossági formát felkaroló szűk csoport, Ingenbohl esetében az itt élő nővérek, biztosítják. Ennek köszönhető az, hogy valós érzésként jelenhet meg az íráskor a kegyhely közösségéhez való tartozás érzése.⁴⁸⁹

A vallásszociológia legalapvetőbb kérdéseit érintik ezek a gondolatok. E szerint a vallás azon túl, hogy a társadalom tagjai számára valamilyen közös értelmezési keretet nyújt az élet értelméről, az értékekről és a normákról, egyéb funkciókkal is rendelkezik. Elősegíti a társadalmi integrációt, az összetartozás érzését, közösségeket teremt, továbbá legitimálja a fennálló társadalmi intézményeket.⁴⁹⁰ Egy interjúalanyom ezt így fogalmazta meg:

⁴⁸⁶ István 2003. 33.

⁴⁸⁷ Ong 1998. 145.

⁴⁸⁸ Heim 1961. 103.

⁴⁸⁹ Heim 1961. 102-112.

⁴⁹⁰ Andorka 2006. 644.

„- Az ő lelke mindenhol eltölt minket, bárhová menjünk.

- Itt jobban?

- Az igazság, hogy otthon is érezzük a Jóisten jelenlétét, de azért itten, ezeken a helyeken még jobban, itt érződik minden egyes emberen, hogy ő velünk van, itt főképpen minden egyes ember által. Lássuk egymáson, hogy itt van.” (P.Zs.)

Tanulásként megfogalmazható, hogy a vallásnak ezek a funkciói érzékelhetően megmutatkoznak a kegyhelyek vendégkönyveiben is. Aki írása révén, a kegyhelyeken élő hagyományokba, illetve a leírt szövegek diskurzusába bekapcsolódik, egy virtuális közösség tagjává válik. Összetartozásukat a közösen és mindenféle előírásoktól, formalizmusoktól mentesen végzett cselekvés biztosítja. Leírt szavaik révén erősítik és buzdítják egymást, legitimálják a kegyhely és az itt megtapasztalható különös kegyelmek létét. Így teremtődik meg az egyénben a bekapcsoltság tudata, és a közösséghez tarozás érzése.⁴⁹¹ Ez egy olyan emlékezetközösséggé alakul, amely ha az emlékezés búcsújárásban meghonosodott alakzatait megjeleníti, megbizonyosodik saját identitása felől. Ez nem afféle mindennapos identitás, egy olyan kollektív identitás amely az ünnepélyesség mindennapokon túli jegyeit mutatja.⁴⁹²

⁴⁹¹ Hoppál 2006. 214-215.

⁴⁹² Assmann 1999. 53.

ÚJ TRENDEK

Miközben a tradicionális vallási hagyományok, a világ jelenségeinek vallásos magyarázata veszítenek súlyukból és a vallásosság új formái alakulnak ki, a racionális gondolkodás és az individuális tudatosság is egyre erősebben jelen van társadalmunkban. Úgy tűnhet erre nagyon is szüksége van mindannyiunknak, az élet számtalan csatornáján keresztül közvetíti felénk, hogy a boldogulásunknak ez lehet legfőbb eszköze és záloga. Ugyanakkor naponta jelennek meg a média információs áradatában az otthoni, a munkahelyi, baráti, lakóhelyi, hivatali, politikai stb. elvárások és nehézségek, mind-mind megoldásra váró kérdések és problémák. Azt tapasztaljuk és érzékeljük, hogy ezek egyre átláthatatlanabbak lesznek, sőt az egyént gyakran fogságba zárják, mi több lebénítják. A megoldásokat illetően is egyre bővülő kínálattal találjuk szembe magunkat. Ezerfelől áramlanak felénk az információk a helyes életmódról, a hatásos praktikákról, a legkülönbélebb ideológiákról, vallásokról, amelyek mind arról akarnak meggyőzni minket, hogy mit kell tennünk ahhoz, hogy megtaláljuk a jó megoldást, a helyes célt és a megfelelő eszközöket. Míg ebben a közegben az egzisztenciális jellegű szükséghelyzetek és keretek viszonylag egyszerűen megragadhatóak, és megfogalmazhatóak, addig növekszik az egyén veszélyeztetettsége. „Ennek oka az egyén szociális beágyazottságának egyre nagyobb hiánya.” – írja Hardy Kromer.⁴⁹³

Valóban, felbomlott a falvak egykori – és ez egy leegyszerűsített modell – zárt horizontja, a maga mindenki által elfogadott viselkedési, morális, értelmi szabályaival és elképzeléseivel, amelyek segítették őt a mindenkori életben boldogulni, sőt túlélni. Helyette virtuális világok sokaságában „szörfölünk”.

A búcsújárásokban, különösen pedig a gyalogos zarándoklatokban tapasztalható fellendülés némiképp ellentmond ezeknek a tapasztalatoknak. Egyre másra szerveződnek a különféle közösségi oldalakon, utazási irodákban, baráti társaságokban a zarándok csoportok, melyek vallási-, turisztikai-, önismereti élményt is adó „spirituális túrákra” hívják az érdeklődőket. Új zarándok útvonalak alakulnak, egybefűzve elfeledett és kevésbé ismert kegyhelyeket. Az egyre népszerűbbé váló vendégekönyvek és az abban megvalósuló újfajta imádkozási gyakorlat szintén azt igazolják: a kihívásokra adható válaszok között ma is a vallás az egyik legfontosabb. A ma embere éppúgy vágyik a csodára, a megmagyarázhatatlan megmagyarázására, mint elődeink. Kialakítja újabb és újabb rítusait, melyekben régi hagyományokhoz is visszanyúl, de hozzájuk napjaink eszközeit és kifejezési formáit használja fel.

⁴⁹³ Kromer 1996. 102-103.

A kegyhelyeket felkereső hívek is a hétköznapiok kihívásaira és kérdéseire keresik a válaszokat, bízva abban, hogy itt a Transzcendensnek különös kiáradása tapasztalható. Itt mindenki lehetőséget kap arra, hogy legalább a kegyhelyen való időzés alatt kilépjen megszokott mindennapjaiból, kiöntse szívének legbensőbb érzelmeit és megbékéljen. A búcsújáráshelyeken ez az imádkozási lehetőség integrálva van egy közösségileg szabályozott kultuszgyakorlatba. Ez pedig nem egy ad hoc létrejött jelenség, meghatározó benne a hagyományokba ágyazottság és a közösségi jelleg. Akik ide eljönnek, többségükben rendelkeznek valamilyen szintű tudással ezekről a vallásgyakorlati formákról.

A turizmus búcsújárásokba is begyűrűződjő jelenléte azonban egyre több olyan embert is elvezet ide, akik csak részben vagy egyáltalán nincsenek ennek a tudásnak birtokában. A vendégek könyvek esetében megtapasztalhatják, hogy nincs szükség bonyolult cselekvésekre, bizonyos hétköznapi cselekvésmintákat (levél-, üzenet-, e-mail-, sms írás, vendégek könyvi bejegyzések) követve ők is részesei lehetnek ezeknek a gyakorlatoknak. A templomi beíró könyvek sikertörténetének ez a fő oka, mondja Gerhard Schmied: „[...] a beírás nem igényel komolyabb erőfeszítéseket. Többnyire néhány pillanat alatt dől el, hogy valaki beleír-e egy ilyen könyvbe vagy sem. Végtelenül széles a spektruma azoknak a kifejezési lehetőségeknek is, amellyel ezt megteheti, ezekből mindenki saját egyéni vallásosságának intenzitása alapján választhat. Így azok is részesévé válhatnak e vallásgyakorlatnak, akik nem mozognak annyira otthonosan a vallásos nyelvezetben.”⁴⁹⁴

Ez tükröződik vissza a könyvben bemutatott szövegek legfőbb tanulságaiban. A tradicionálisnak mondható intenciók háttérbe szorulása mellett, egyre nagyobb helyet követelnek az egyén hétköznapijait szorongató szükséghelyzetek a fohászokban: a csodás gyógyulás utáni vágyakozástól egészen a lakáshitel visszafizetése utáni óhajig. Ez a tematikában tapasztalható sokszínűség a szövegek formai jegyeiben szintén megmutatkozik. A nagyon személyes, szinte baráti hangvételi, a hétköznapi nyelvhasználatot idéző szóhasználat mellett olvashatók irodalmi idézetek, a hivatalos és ponyvairodalomból ismert vallásos szövegek és néhány szavas sematikus formulák egyaránt. A tartalmi és formai sokszínűség a szövegek stílusának sokszínűségében is visszatükröződik. A fennkölt magasztosság és a hétköznapi beszéd oldottsága egyszerre jelenik meg a fohászokban. Ha e könyvek funkciót áttekintjük, ugyancsak nagyon eltérő felhasználói attitűdökkel találkozhatunk:

Első megközelítésben a személyes benyomások átadására, kifejezésre irányuló kulturális viselkedéssel szembesülünk, melyben hangsúlyosan megjelenik a zarándoklatnak, és magának a zarándoknak a dokumentálása, örökké tétele is. Ez a fajta használat különösen a kegyhelyre turistaként érkezőnél kap szerepet. Ők általában nem rendelkeznek azokkal a felkészültségekkel, melyet a

⁴⁹⁴ Schmied 1997. 135.

kegyhelyen való kultuszgyakorlatok megkívánnak, így a vendégkönyvet eredeti funkciójában használják. A kegyhelyek gondozói számára is ez a legfőbb rendeltetése a könyveknek. Egy visszajelzés, egy dokumentum, a helyről, az itt megtapasztalható kegyelmekről, és ezáltal a legitimáció eszköze is.

Második megközelítésben egy sajátos vallásos viselkedésnek lehetünk tanúi e könyvekben. Teljesen egyéni, spontán imák töltik meg lapjait. Bennük a Transzcendenssel való interakció valósul meg, amit a hétköznapitól eltérő sajátosságai miatt szakrális kommunikációnak nevezünk. Ez egy olyan speciális kommunikáció, melyben az információ átadás helyett a kapcsolatfelvétel, felszólítás, felhívás aktusa kerül a középpontba. Ennek révén a kommunikációt kezdeményező egyén maga is olyan változáson megy keresztül, amely minőségi értelemben feltölti őt. Ez az autokommunikatív szemlélet adhat magyarázatot e bejegyzések terápiás jellegű funkcióira. Itt a beírásnak lelki megkönnyebülést okozó hatása lép működésbe. Ezen túlmenően egy virtuális közösség kialakulása is megragadható a könyvekben. Ennek tagjai, leírt szavaik révén, egy diskurzus részévé válnak, melyben mindenki számára láthatóan, tanúságot tesznek hitükről, egymást erősítik és buzdítják.

Ritka és kivételes helyzet az, amikor az ilyen személyes, Istennel folytatott beszélgetések rögzítésére, leírásra is kerülnek. Ebből adódnak e sajátos imádkozási gyakorlat további jellegzetességei. Az írás révén manifesztálódott szöveg megerősíti és tartóssá teszi az imaszándékot, ugyanakkor képes rítusként, a Szűz Anya előtti hódolat rítusaként is működni.

Mindezek a fent felsorolt funkciók egyben leképezik a kegyhelyek látogatásának napjainkban kirajzolódó három legfontosabb funkcióját is:⁴⁹⁵

- praktikus ok: testi-lelki egészség megőrzése – a testi, lelki gyógyulás vágyának kommunikációja,
- lelki-aszketikus ok: találkozni Istennel, jobb emberré válni, Máriát tisztelni – autokommunikáció, terápiás hatások, közösséggé válás dimenziói,
- világi vagy nem vallási motiváció: turizmus, kuriózumok keresése – profán vendégkönyvként való használat.

Ezek alapján olyan fórumnak tekinthetjük e könyveket, amelyek lehetőséget teremtenek a szent helyen való írásos megnyilvánuláshoz, a Transzcendenssel való kommunikációhoz. E megnyilatkozás sem tartalmi, sem formai, sem stílári szempontból nem formalizált, ezért a profán és szakrális elemek sajátos keveredését eredményezi. Ez a minden téren megmutatkozó kötetlenség lehetőséget teremt arra is, hogy a vallásos hitvallás mellett egyéb célokat is betöltsön és egy sokkal szélesebb körű használatot eredményezzen (zarándok, zarándoklat

⁴⁹⁵ Pusztai Bertalan Giuriati, Myers, Donach és az amerikai Belleville kérdőíves vizsgálatai alapján jelölte ki a kegyhelyek felkeresésének e három funkcióját. Lásd: Pusztai 1998. 17.

megörökítése, ima manifesztáció, rítus, autokommunikáció, lelki vigasz elnyerése, közösségi érzés felkeltése). Ennek a nagyon tágan értelmezhető használatnak köszönhető az is, hogy nagyon széles azoknak a köre, akik élnek ezzel a kegytemplomokban felkínált lehetőséggel. „A lent perspektívája mutatkozik meg ezekben”⁴⁹⁶ és ez a populáris vallásosság jelenségei közé sorolja ezt az imádkozási gyakorlatot.

Miközben munkámban azt vizsgáltam, milyen sajátossággal rendelkezik, mennyiben módosul az egyéni ima, ha leírásra kerül, már tapasztalható, hogy újabb változások vannak készülőben. Egyre gyakrabban bukkannak fel hasonló fohászok elektronikus íráshordozókon: a kézírást az elektronikus írás váltja fel, az élő, közösségi áhítat gyakorlatokat, a cyber liturgia, a valós szakrális tereket a virtuális templomok világa. Mindezek a változások kijelölik az írásbeli imádkozás és egyben az egyéni vallásosság változásának, ezzel együtt pedig a téma kutatásának egy lehetséges további irányát.

⁴⁹⁶ Schmied 1997. 136.

HES AND PRAYERS COMMUNICATED IN WRITING⁴⁹⁷

When a believer visits a shrine, he or she is guided principally by the desire to experience the transcendent and to make contact with it. One of the most ancient ways in which this contact is manifested, found in practically all religions is prayer. Many researchers have examined prayers from many angles, mainly in their oral form or formal expressions recorded in writing. However in recent years the attention of a number of observers has been drawn to an increasingly popular, entirely informal prayer practice in written form. More and more books, visitors' books and guestbooks are appearing at our shrines for visitors to record requests, prayers and declarations of gratitude, and their pages are filled with individual prayers. They are unusual because they allow us to observe a special communication situation, the written representation of an informal, non-formalised, oral manifestation. The writing often objectifies and even ritualises this special act of prayer. The guestbooks of shrines and parish churches offer everyone access to a forum for these exceptional occasions. In this article I would like to present such guestbooks, collected at Hungarian shrines, and the conclusions drawn from their comparative analysis. The results presented here have been preceded by years of research work. I studied guestbooks and prayer slips at five Hungarian shrines (Máriapócs, Máriagyúd, Mátraverebély-Szentkút, Mária-kálnok, Egyházasbást-Vecseklő/Nová Bašta- Večelkov).

It is only in the last few decades that analysis of the guestbooks placed in sacred spaces has appeared in ethnological research, mainly in the German-speaking territories. These are reports of a quantitative nature based on these sources and the texts are also the basis for the interpretations. The considerations of ethnology of religion, sociology of religion, psychology, theology and communication theory appear in their system of criteria. This too, indicates the interdisciplinary nature of research and study of the theme.

I find it odd that, apart from the thematic sections, no attention has been given anywhere in these studies to what a key role is played in these guestbooks by the close intertwining of sacral and profane writing traditions and behaviour patterns. In my opinion this is one of the main characteristics of the guestbooks of these shrines. The very fact that these books are placed in shrines illustrates this intertwining: we are more accustomed to finding guestbooks in museums and at exhibitions where we can record our visit and enter observations on what we have seen.

⁴⁹⁷ Munkám itt olvasható angol nyelvű összefoglalása átdolgozott formában az *Acta Ethnographica* 56. számában (2011 56/1, 11-21) olvasható „Written representation of individual prayers” címen.

Letter writing often comes to mind as we read the entries. This is especially so in places where slips of paper are placed on the altar or in the collection box in the absence of a book. Indeed, there are shrines where these prayers to God or the Virgin Mary are sent by mail, in classical stamped and addressed envelopes. In places these are mentioned as autograph books, and in fact they do include drawings, topoi and verses reminiscent of autograph books, something that is also far from sacrality.

On the other hand they also contain the brief schematic prayers familiar from the tablets of gratitude seen on the walls of churches. There are also prayers familiar from the song and prayerbooks of shrines, in places also stories of recoveries reminiscent of accounts of miracles, and lines of thanks citing the texts of votive tablets. The picture that emerges from all this is one of people's everyday struggles, the typical problems and anxieties of today's world.

An examination of the precedents and the related genres confirmed this close intertwining.

I found what appeared to be close similarities between the inscriptions on votive tablets, tablets of gratitude and on walls in sacred spaces, letters written to saints, manuscript and printed records of miracles, and declarations of gratitude and the genre of printed prayer cards. It is principally the longing for a miracle and the reporting on the occurrence of a miracle that links these written manifestations.

As I have already indicated, sources far from religious use can also be regarded as having similarities to the guestbooks kept in shrines, such as guest books kept in museums, restaurants, hotels and elsewhere, and autograph books. They all serve as a place where people who have stepped out of their accustomed, everyday environment and entered a special situation or place can record their feelings and impressions. At the same time we can also witness a new kind of ritualised behaviour in these books. Each entry is at the same time a special written act expressing gratitude. These functions can also be identified in the shrine guestbooks. The context in which the entries are made naturally plays a determining role. By applying the well known formal structure, everyone writes texts in the books that follow the same pattern. This gives the best explanation for the distinctive character of sacral guestbooks.

Parallel with these genre precedents, the appearance of digital literacy can also be observed in sources of this nature. With the spread of the internet it became possible for the places of communication with the transcendent to step beyond the frames of reality. Virtual cult places, prayer forums and community websites are becoming increasingly popular. They offer entirely new forms and possibilities for experiencing and manifesting individual religiosity and thereby open new perspectives, among others, in the practice of prayer. We can witness the emergence here of very individual, very eclectic devotional techniques. We often find elements taken from traditional religiosity, as well as such modern

themes as a mixture of self-portrayal and self-fulfilment in cases even with the emphasis on the latter. In this way the longing for miracles has been replaced by the sharing of individual emotions with others. What we are seeing is a unique coexistence of tradition and innovation.

In many cases the church itself is the main multiplier of these websites, as well as of the books placed in churches. Together with traditions and the innovative elements, this is the third factor that plays a role in the emergence and continuous shaping of this distinctive prayer practice. However, these three elements (traditions, innovative elements, the church as an institution) are not given the same emphasis everywhere. As the custom becomes increasingly remote from the tradition of pilgrimage, the traditional elements weaken and are replaced by new ones. The guestbooks placed in virtual space mentioned in the previous paragraph are evidence of this process.

It is also important to note that the written recording of individual prayers and their publication is not an exclusively Catholic Christian phenomenon. The practice is also found among the Jews, Orthodox Christians, Coptic Christians as well as among Muslims and Japanese Shintoists. This indicates the universal anthropological nature of this phenomenon spanning religions and cultures. It also shows what a fundamental human demand and desire is the written form of communication with the transcendent.

What conclusions can be drawn from a study of the texts of these books?

Even the data of the entries in these books that are being filled ever quicker yield valuable information for research on contemporary pilgrimages.

They clearly reflect, for example, the change in visits to the shrines. They show that even today the places of pilgrimage are most visited from the end of March to early October. However, there is an important change in that while earlier it was the feast days that attracted the most visitors to these places, nowadays visits to shrines are not necessarily linked to feasts. It is not necessarily only a feast day then that motivates people to visit a shrine; often a visit is simply some form of tourism, a way of spending leisure time. And if a visit is linked to a feast day, there are so many of them throughout the year that this alone ensures a steady stream of visitors. The church officials who care for the shrine also play an important role in these changes; they themselves increasingly recognise the tourism and economic potential of places of pilgrimage and try to take advantage of these demands and opportunities. It is this aspect of the books too, that is important for us: they document the visitors, the shrine itself and its life, they give feedback on it, thereby confirming the importance of the role played by the shrine and also advertising it. In places where the practice of the books, notebooks and writing of slips has arisen spontaneously, that is the reason why people leave them there.

An analysis of the data in the texts also leads to other conclusions. They show that the catchment area of the major shrines has been growing and that of the smaller ones shrinking. In addition to the availability of transport, the religious indifference characteristic of the 20th century and the effect of the negative attitude of communism, we must once again mention the role of the church here. My research confirmed that in those shrines where the church personnel embrace and support the pilgrimage traditions, in places even using innovative means (colourful posters advertising the shrine, website, etc.), they are able to ensure the continued attraction of the pilgrimage tradition. I experienced an absence of this attitude in Egyházásbást-Vecseklő, to a lesser extent in Máriakálnok, and found its very active presence in Mátraverebély-Szentkút, Máriagyúd and Máriapócs. Moreover, the bigger shrines are already better known and more popular, and this has been further strengthened by special events (such as the Pope's visit to Máriapócs in August 1991) and the steadily growing presence of the media in recent years (in the case of Mátraverebély-Szentkút and Máriapócs).

Besides information on the intensity of visits to shrines and change in the catchment areas, the books also yield interesting data on the gender, social and age composition of those who write entries.

They indicate that women continue to play a prominent role in pilgrimages.

The books do not reflect a clear social character and it is not possible to decide with certainty on the social status of those who wrote the entries. This indicates that belonging to a certain social stratum does not play a role in writing the prayers, that is, in communication with the transcendent. The depth and nature of the individual's religiosity is a much more important factor.

Contrary to the findings of numerous foreign analyses, anonymity is not typical of the texts in the sources I examined. The writers generally reveal their identity by adding their signature, they do not feel the need for the discretion of anonymity. Writing down the name leaves a permanent trace of the person writing an entry and it can also be a sign of open acceptance of faith.

Notwithstanding all these conclusions, I found that the source value of these texts lies primarily in what they say about popular religious practice and in the related special written devotion. Accordingly, the pilgrimage appears here only as the frame and context interpreting this religious practice.

Many conclusions can also be drawn from the content of the entries. The addresses occurring in the prayers indicate the strong presence of the cult of Mary, as well as the underrepresentation of the cult of the saints. Mary appears as mother and intercessor, who helps, consoles, protects and sympathises. The believers have a direct, confidential relationship with her.

*"Heavenly virgin flower, my grateful Thanks for my release from Russian captivity. I ask the Queen of Heaven for Life love of work and a pure life
May 7, 1948"*

*"Hail Mary, Star of the Sea
Protector of Orphans
refuge of Sinners.
Our sorrowful sigh rises to you
I pray to you
Help to remedy our many troubles
Beautiful flower,
be my Mother
Show me the way.
Give me health
and peace to the world.
Pray for us Immaculate Virgin Mother
Mosonmagyaróvár
1948"*

The content elements indicate that this special prayer practice is used principally to record requests. Other forms are preferred for the expression of gratitude (tablets of gratitude, candles, flowers, carpets, jewellery, cash donations). In addition to prayers of request and gratitude, there are many entries of a documentary nature recording the name and date, pointing to the use of the books as classical guestbooks.

*"Dear Blessed Lady
Please help my family, the tiny baby to be born to my son ÁDÁM. My daughters Kriszti and Gyuri. May they live in happiness and love and mutual understanding throughout their lives. Help me too in my life, guide me on my path, help me in trouble. And I ask for Health for Everyone because that is the greatest Happiness. I thank you and I will not forget your goodness!!!
Name"*

*"I really like this church.
It is the most beautiful one I have seen
I hope it stays that way!
Name"*

An examination of the themes of the entries shows that there is far less emphasis on the once traditional intentions (incurable bodily harm, natural disaster, war, misfortune, accident, etc.); the main focuses of attention have shifted elsewhere. In general it can be said that there has been an increase in the number of emergency situations in which people turn for help to some form of the transcendent. External, existential emergencies have been replaced by a whole series of everyday problems: unemployment, debt, divorce, study, examination, housing situation, etc. The share of these emergency situations is influenced by the social, economic, cultural and historical situation at any given time, and by the age of the people writing the entries.

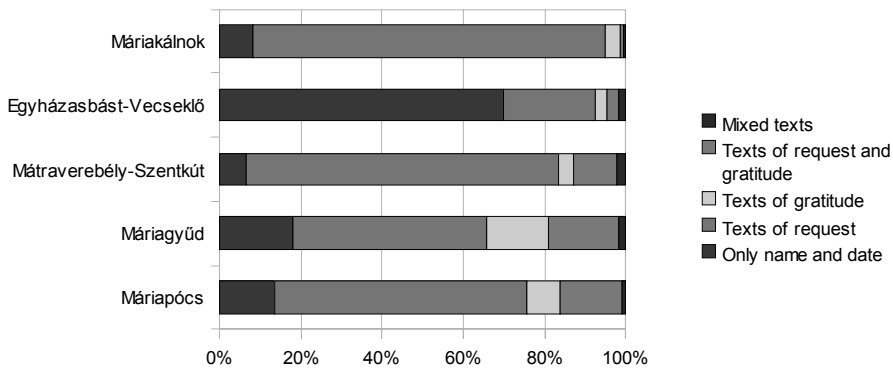

Table 1: The proportions of different text types in the guestbooks of shrines

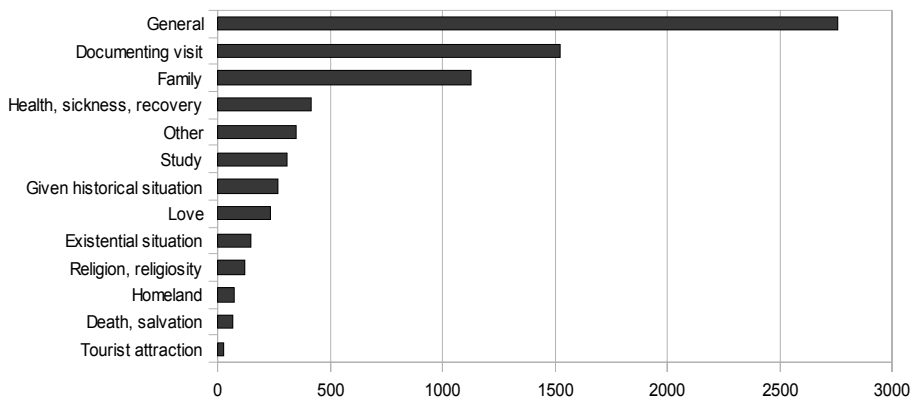

Table 2: The intentions most frequently occurring in guestbooks, in order of frequency

The colourful diversity of the themes is also found in the forms of the texts. Besides a very personal, almost friendly tone and choice of words evoking everyday language usage, we find quotations from literature, borrowings from familiar religious texts of official and popular literature, as well as short schematic formulas.

*“I am not a regular church-goer, only at Christmas, but sometimes when I feel like it I drop in to the place where I somehow find relief. My father and I visited relatives we haven’t seen for forty years and I came here on that occasion!
I am in the habit of praying and I trust that YOU EXIST! Give health and all good things to everyone and to my relatives and family, to my sisters and my Dad.
Thank you!
Name”*

“Oh Mary Mother of God and good Mother to Me too, in Joy and sorrow, Good and bad fate I always sing:

*'Hail Virgin Mary'
Máriakálnok
August 16, 1949."*

*"Virgin Mother help us in the future too.
List of names"*

Perhaps these few examples are enough to indicate that the diversity of content and form also lead to diversity of style in these texts. Lofty solemnity and the informality of everyday speech are found simultaneously.

To understand the steadily growing popularity of the guestbooks and the prayer practice manifested in them it is important to define the functional role of these books.

After reading the books and "listening" to their "authors" it became clear that in their function these guestbooks of a sacral nature play a very heterogeneous role:

1. They document the pilgrimage and with it the individual pilgrim, thereby preserving it forever. This use of the books plays a role especially for those who arrive at the shrine as tourists. They generally do not have the skills required for cult practices at the shrine and so use the guestbook in its original function. It is of note that this is the main function of these books also for those who care for the shrine.

2. They provide a special forum for individual, spontaneous prayer. Contact with the transcendent is manifested in them in two ways: in the form of a prayer recorded in writing and in the action of writing and making an entry. Writing, regarded as a special channel of communication in the case of prayers and especially of personal prayers, acquires an important role in both cases. It objectifies the prayer, which is a guarantee of making, maintaining and strengthening contact with the supernatural force. It also fixes and conserves the prayer, that many people associate with greater weight and effectiveness. In this way the writing further strengthens the performative functions that find expression in the oral prayer.

But the act of writing the entry can also have significance. It can become and it seems that it does increasingly become part of the rite of veneration before the devotional statue. The focus here is not on the transmission of information but on the non-textual functions of the texts: making contact, the address, and the act of appeal. Through this the individual initiating the communication undergoes a substantive change and with this the contact has already reached its goal. In this way these texts become autocommunicative.

3. This autocommunicative attitude can also provide an explanation for the therapeutic-type functions of the books. Mention must be made of the effect of spiritual relief, consolation and confirmation that comes from writing entries in these books.

4. The emergence of a virtual community can also be observed in the books; through the words they write down its members become part of a discourse in which they strengthen and encourage each other, thereby also legitimising the shrine and the existence of the special grace that can be experienced there.

5. Among the possible interpretations I have rejected the opinion represented by a number of observers, namely that the process of secularisation has dereligionised the practice of written devotion presented here. It is a fact that the traditional practices and forms of devotion have changed, but that is a natural concomitant of the continuously changing challenges that arise in human existence. Religion is still one of the most important responses that can be given to the challenges. People today long for miracles, for an explanation of the unexplainable, just as our forefathers did. They develop new rites for which they draw on old traditions but use today's means and forms of expression.

I consider it of particular note that all the above listed functions correspond well to the three main functions of visits to shrines:

- practical reason: physical-spiritual health – communicating the desire for physical-spiritual recovery,
- spiritual-ascetic reason: to meet God, become a better person, venerate Mary – dimensions of autocommunication, therapeutic effects, becoming a community,
- secular or non-religious motivation: tourism, search for curiosities – use as a profane guestbook.

After taking stock of these characteristics of the guestbooks of a sacral nature I consider that we need to define the written prayers in church guestbooks.

We can consider the books as a forum that provides the opportunity for written expression in the sacred place, for communication with the Transcendent. Because this expression is not formalised, either in content, form or style, it results in a distinctive blend of profane and sacred elements. This informality in all aspects also creates the possibility for it to serve not only for the confession of faith but also for other purposes, resulting in a much broader use (recording pilgrims, pilgrimages, prayer manifestation, rite, autocommunication, spiritual consolation, creating a sense of community). It is also due to this very broadly interpreted use that a very wide circle of people can and do make use of this opportunity offered in shrines.

While I examined the characteristics of individual prayer and the ways in which it is modified if it is written down, evidence can already be seen, as I have also indicated, of further changes. These prayers crop up with increasing frequency in electronic media; handwriting is being replaced by electronic writing, real sacred spaces by the world of virtual churches. All these changes point to a possible further direction of change in written prayer and at the same time of research on the subject.

IN SCHRIFT VERFASSTE SEHNSÜCHTE UND GEBETE

Wenn ein Gläubiger einen sakralen Ort oder Wallfahrtstätte aufsucht, leitet ihn in erster Linie die Sehnsucht nach dem Erleben der Transzendenz. Er glaubt daran, dass diese Weihestätten von der Anwesenheit dieser Transzendenz gekennzeichneten Orte sind, so auch Orte für das Kontakthalten mit ihm sind. Er glaubt daran, dass er fähig ist, sich in das Leben der Menschen und in die Ereignisse der sie umgebenden Natur einzumischen und sucht deshalb die Möglichkeit mit ihm in Kontakt zu treten.

Eine der ältesten, fast in jeder Religion anwesenden Erscheinung dieser Kontaktaufnahme ist das Gebet. Zahlreiche Forscher haben sich schon aus zahlreichen Aspekten mit den Gebeten, hauptsächlich mit den mündlichen oder schriftlichen Formen derer beschäftigt. In den vergangenen Jahren hat aber die immer beliebter werdende, vollkommen ungebundene, schriftlich erscheinende Art des Betens das Interesse der Forscher aufgeweckt. Nacheinander erscheinen an unseren Wallfahrtstätten, Besucherbücher, oder manchmal werden sie auch Gästebuch genannt, mit dem Zweck Bitten, Gebete, Danksagungen festhalten und aufbewahren. Die Seiten dieser Bücher sind voll mit individuell formulierten Bitten. Das außergewöhnliche an diesen ist aber, dass wir durch sie Zeugen einer ganz besonderen Kommunikations-Situation, der schriftlichen Repräsentation einer ungebundenen, nicht formalisierten mündlichen Offenbarung werden können. Das Schreiben oft objektiviert und ritualisiert sogar diesen speziellen Gebetsakt. Die Gästebücher der Wallfahrtskapellen und der Kirchen bieten für diese außerordentlichen Anlässe, ein für jeden erreichbares Forum. In meiner Arbeit möchte ich solche – an ungarischen Wallfahrtstätten – gesammelten Gästebücher, bzw. die Konklusionen einer komparativen Analyse dieser vorstellen. Ich untersuchte 5 Wallfahrtstätte und deren Gästebücher mit über 7000 Einträge in dem ungarischen Sprachgebiet: darunter waren ganz kleine, kaum gekannte Orte, wie: Máriakálnok, und Egyházaskő, die bis heute keine kirchliche Anerkennung erworben hat. Es wurden aber natürlich große, sehr berühmte Wallfahrtsorte auch einbezogen: Máriagyűd, Mátraverebély, und Máriapócs, der berühmte griechisch-katholische Wallfahrtskirche.

Das Analysieren diesen, im sakralen Raum platzierten Gästebüchern ist erst in den vergangenen Jahrzehnten der Volkskunde-Forschungen erschienen - hauptsächlich im deutschen Sprachbereich. Dies sind auf Quellen basierende Berichte quantitativer Art, die in erster Linie nur anhand der Einträge interpretiert werden. In ihren Aspekten erscheinen auch der Ansichten der religiösen

Volkskunde, der Religionssoziologie, der Theologie bzw. auch der Kommunikationstheorie. Dies zeigt auch die interdisziplinäre Art der Forschung und der Verarbeitung dieses Themas.

Ich halte es für eigenartig, dass die Tatsache, welche dominante Rolle die enge Verflechtung der profanen Schrifttraditionen und der Verhaltensmuster in diesen Gästebüchern spielt, bisher nicht beachtet wurde. Meiner Meinung nach ist gerade dies ein sehr prägendes Merkmal der Gästebücher dieser Wallfahrtsstätten. Diese Verflechtung wird von mehreren Tatsachen bestätigt: unter anderem auch das Nachforschen nach der Vorläufer und der verwandten Formen weisen darauf hin.

Ich vermochte zahlreiche Übereinstimmungen bei den Formen der votiven Tafeln und den Danktafeln, den Aufschriften der sakralen Räume (die sog. Votiv Graffiti), den an Heilige geschriebenen Briefen, den in Handschrift geschriebenen und den gedruckten Mirakel Aufzeichnungen, sowie den Danksagungen, den gedruckten Gebetskarten zu finden. Die Sehnsucht nach einem Wunder und die Verkündung des Wundergeschehens verknüpft diese schriftlichen Offenbarungen miteinander.

Auch von der religiösen Verwendung fern stehende Quellen können mit solchen sakralen Gästebüchern in Verwandtschaft gebracht werden, wie zum Beispiel die Gästebücher, Erinnerungsbücher der Museen, der Restaurants, der Hotels usw.

Die gleichen Form-Elemente und die Struktur der einzelnen Einträge können hier als Knüpfungspunkte erwähnt werden.

Parallel zu diesen, über Traditionen verfügenden Vorläufer, taucht diese Erscheinung immer öfters auch in der digitalen Schriftlichkeit auf. Dies ist das besondere Zusammenleben von Tradition und Innovation.

Beim Erforschen dieser Quellen und den Gästebüchern in Kirchen, Wallfahrtskirchen muss man die Rolle der Kirche, bzw. der kirchlichen Personen hervorgehoben werden, denn oft sind sie die hauptsächlichen Multiplikatoren des Schaffens solcher Bücher. Dies ist der dritte solche Aspekt, welcher bei der Entwicklung und der ständigen Gestaltung dieser besonderen Gebetspraxis eine Rolle spielt. Die Bedeutung dieser drei Elemente (Tradition, Innovative Elemente, Kirche als Institut) ist aber nicht überall gleich. Wie sich dieser Gebrauch immer mehr von der Tradition der Wallfahrt entfernt, werden die traditionellen Elemente immer schwächer und es treten neue an deren Stelle. Dies verraten auch die, im virtuellen Raum platzierten Bücher. Hier werden wir Zeugen der Entstehung von einer sehr einzigartigen, sehr eklektischen Devotions-Technik. In diesen Büchern mischen sich Elementen aus der traditionellen Glaubenswelt und solchen modernen Thematiken, wie Selbstdarstellung und Selbstverwirklichung, letztere geraten sogar in den Vordergrund. Dies wieder spiegeln die, in Internetportalen geschriebenen Gebete sehr gut. In diesem Fall

tritt so an Stelle der Sehnsucht nach einem Wunder das Mitteilen der eigenen Gefühlswelt mit anderen.

Es ist wichtig zu erwähnen, dass nicht nur die christlich katholische Kirche die einzige ist, wo das schriftliche Festhalten und das Veröffentlichende privater Gebete in Gebrauch ist. Diese Praxis existiert unter dem Judentum, der Orthodoxen Kirche, der koptischen Christen, sogar unter der Muselmänner und japanischen Sintoisten. Es zeigt, die über Kulturen und Religionen überspannende generell anthropologische Art dieser Gebetspraxis. Zusätzlich weist es auch darauf hin, welcher grundsätzlicher Wunsch und Anspruch der Menschen ist, mit der Transzendenz in schriftlicher Form zu kommunizieren.

Welche Konklusionen können aus der Untersuchung des Inhaltes dieser Bücher geschlossen werden?

Schon die Daten der immer schneller voll werdenden Bücher verraten sehr viel und können zur Erforschung der gegenwärtigen Wallfahrten mit wertvollen Informationen beitragen. Sie stellen die Änderungen, wie diese Stätten aufgesucht werden. Zeigen, dass neben den großen und berühmten Wallfahrtstagen auch an anderen Tagen des Jahres, nur um die Freizeit wertvoll zu verbringen aufgesucht werden.

Sie zeigen die Ausweitung des Anziehungskreises der großen Wallfahrtsstätten und das Schwinden der kleineren.

Sie deuten weiterhin auf die wichtige Rolle der Frauen auf Wallfahrten. Trotz all dieser Schlussfolgerungen aber habe ich festgestellt, dass der Quellwert dieser Texte in erster Linie in den Erkenntnissen über die populäre Glaubenspraxis, bzw. die dazu gehörenden speziellen schriftlichen Frömmigkeitspraxis, besteht. Die Wallfahrt erscheint hier also nicht als Ziel, sondern als Mittel, als interpretierender Rahmen, Kontext der praktischen Glaubenswelt.

Was können wir anhand der Texte über diese Glaubenspraxis feststellen?

Typisch ist, dass hauptsächlich Frauen mit dieser Möglichkeit leben und auch die Kinder eine große Bereitschaft darauf zeigen in diese Bücher zu schreiben.

Die Bücher verraten keine eindeutigen sozialen Charakterzüge der Schreiber, so kann über die soziale Zugehörigkeit dieser auch nichts Sicheres festgestellt werden. Viel prägender ist die Tiefe und Art der einzelnen Glaubenswelten.

Im Gegensatz zu den Erfahrungen zahlreicher ausländischer Analysen ist für die von mir aufgezählten Quellen die Anonymität der Texte nicht typisch. Die Schreiber bekennen meistens durch Hinterlassen ihrer Unterschrift ihre Identität, und stellen kein Bedarfe auf die durch Weglassen ihres Namens versicherbare Diskretion. Das unterzeichnen des Namens hinterlässt eine ewige Spur vom Schreiber und kann auch Zeichen des offenen Glaubensbekenntnis sein.

Auch aus den inhaltlichen Elementen der Schriften können viele Schlussfolgerungen gezogen werden. Die Intentionen der Fürbitten deuten auf eine intensive Anwesenheit des Maria-Kultus', sowie die Unterrepräsentation des Heiligen-Kultus'. Maria erscheint als Mutter, als Vermittlerin die hilft, tröstet, schützt und mitfühlt. Die Gläubigen haben eine vertraute, direkte Beziehung zu ihr.

„Himmlische Jungfrau Ich bedanke mich für mein Freikommen aus der russischen Gefangenschaft Ich bitte dich Königin der Himmel um Leben Arbeitslust und reines Leben.

1948 május 7"

(Aus dem Gästebuch von Máriakálnok)

*„Gegrüßt seist du, Maria, Stern des Meeres
Ermutigerin der Waisen
Zuflucht der Sünder
Unser trauriger Seufzer fliegt zu dir
Hilf uns und heile unsere zahlreiche Beschwerden
Ich flehe Dich an
Wunderschön prächtige Blume
sei meine Mutter
und zeig mir den Weg.
Gib mir Gesundheit
Frieden der Welt.*

Bitt für uns unbefleckte Mutter

Mosonmagyaróvár

1948"

(Aus dem Gästebuch von Máriakálnok)

Die inhaltlichen Elemente verraten, dass diese spezielle Gebetspraxis in erster Linie für das Festhalten von Gebeten verwendet wird. Für den Ausdruck des Dankes werden andere Formen verwendet (Danktafeln, Kerzen, Blumen, Teppiche, Schmuck, Geld-Gaben).

*„Liebe Gottesmutter
Ich bitte dich hilf unsere Familie, mein Sohn ÁDÁM und das Baby, das bald geboren wird. Hilf meine Tochter Kriszti und Gyuri. Leben sie in Liebe und Freunde, verstehen sie das ganze Leben lang einander. Ich bitte dich, hilf auch mein Leben und begleite mich auf meinem Weg und in der Not. Ich bitte dich um Gesundheit für Alle, da es die grösste Freude ist. Ich danke dir und ich werde deine Hilfe nicht vergessen!!!*

Name"

(Ein Gebetszettel aus Mátraverebély-Szentkút)

*„Diese Kirche gefällt mir sehr,
die Schönste die ich je gesehen habe
und ich hoffe, dass es bleibt weiterhin so!*

Name"

(Aus dem Gästebuch von Máriagyűd)

Neben den bittenden und danksagenden Fürbitten sind auch viele dokumentationsartigen Namen- und Datum-Einträge zu finden.

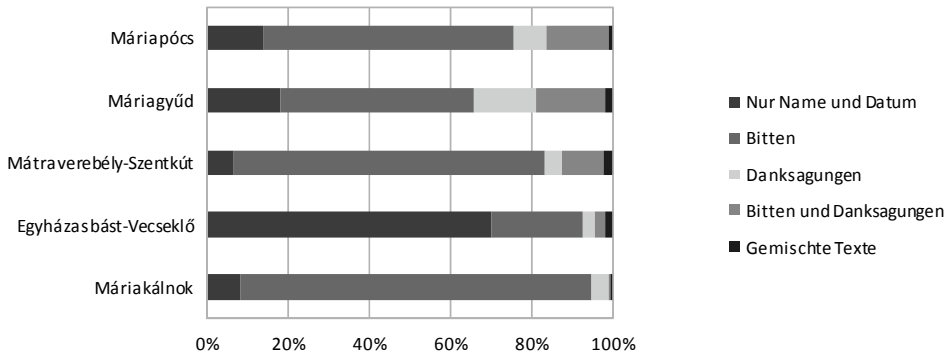

Tabelle 1: Der Anteil der verschiedenen Textsorten in den einzigen Gästebüchern

Die Texte thematisieren überwiegend die Probleme der Alltags der Gläubigen. Die Gewichtung dieser Notlagen wird von der gegenwärtigen sozialen, wirtschaftlichen, kulturellen und historischen Situation, sowie dem Alter der Schreiber beeinflusst. Dies erklärt auch, dass die als traditionell geltenden Intentionen (konkrete unheilbare Krankheiten, natur Katastrophen, usw.) in den Hintergrund gedrängt wurden.

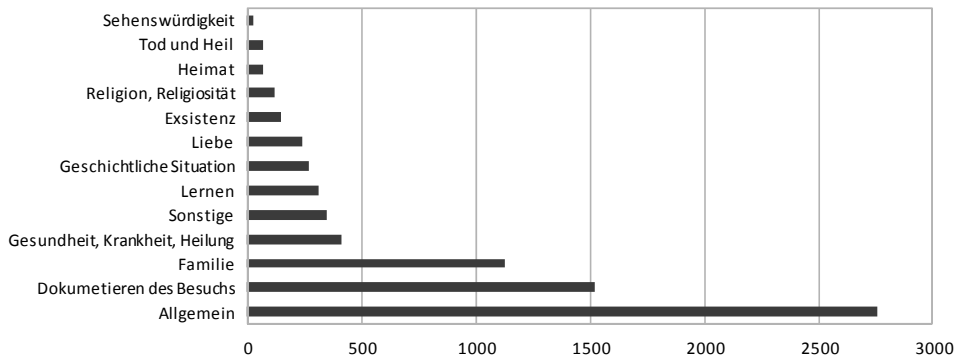

Tabelle 2: Die meistvorkommenden Intentionen der Gästebücher, in der Reihenfolge ihrer Häufigkeit

Die in der Thematik vorzufindende Vielfaltigkeit macht sich auch in den formalen Noten deutlich. Neben sehr persönlichen, fast schon in freundschaftlichen Ton geschriebenen, eine alltägliche Wortwahl verwendenden Schriften sind auch literarische Zitate aus der offiziellen und der Groschenliteratur bekannte Elemente und auch aus einigen Worten bestehende schematische Formeln zu finden.

„Ich gehe nicht regelmäßig in die Kirche, nur an Weihnachten, aber manchmal, wenn ich mich so fühle gehe ich hin und ich werde irgendwie erleichtert. Diesmal habe ich meine, seit 40 Jahren nicht gesehene Verwandten mit meinem Vater besucht und zu dieser Gelegenheit kam ich rein.

Ich kann auch beten und ich vertraue darauf, dass du BIST! Gib für Alle, für meine Verwandten, für meine Familie, Schwester und Vater Gesundheit und alles Gute. so ein gefühl habe.

Leben sie lang.

Danke!

Name“

(Aus dem Gästebuch von Máriakálnok)

„Oh Maria Gottes Mutter und auch meine gute Mutter Maria, wenn ich freue, wenn ich trauere, ich singe nur:

„Gegrüßt seist du, Maria“

Máriakálnok

1949. VIII.16.“

(Aus dem Gästebuch von Máriakálnok)

„Heilige Jungfrau Maria hilf uns weiter.

Namenliste“

(Aus dem dritten Gästebuch von Egyházásbást-Vecseklő)

Die Vielfalt des Inhalts und der Form führt auch zur stilistischen Vielfalt. Die Erhabenheit und die Gelöstheit der alltäglichen Sprache sind gleichzeitig anwesend.

Ich bin der Ansicht dass um die ständig zunehmende Beliebtheit der Gästebücher, bzw. der in ihnen erscheinenden Gebetsweise verstehen zu können, das Feststellen der funktionellen Rolle der Bücher unvermeidlich ist.

Nach dem Lesen der Gästebücher und dem Anhören der „Autoren“ dieser wurde klar, dass diese Gästebücher sakraler Art funktionell eine sehr heterogene Rolle erfüllen.

1. Sie dokumentieren und verewigen die Wallfahrt und den Pilger selbst. Diese Art der Verwendung der Bücher spielt vor allem bei Touristen eine Rolle. Sie verfügen in der Regel nicht über die Vorbereitungen, die die Kultusübungen der Wallfahrtstätten erfordern, deshalb verwenden sie die Gästebücher auch in ihrer originalen Funktion. Es ist bemerkenswert, dass auch die Personen, die die Wallfahrtsorte in Stand halten, der Ansicht sind, dass dies die Hauptfunktion dieser Bücher ist.

2. Sie bieten Forum für individuelle, spontane Gebete. Teils wegen ihrer schriftlichen Art, welche das Geschriebene manifestiert, wird die performative Kraft derer verstärkt. Die non-textuelle Verwendung der Texte ist dadurch erkennbar, dass dieser Akt auch als Ritual betrachtet werden kann, in welchem die Hauptsache das Schreiben selbst ist. In diesen wird die Kommunikation mit

dem Transzendentalen verwirklicht. Dies ist eine solche spezielle Kommunikation, in welcher statt der Übergabe der Information der Akt der Kontaktaufnahme, der Anrede und des Aufrufes in den Mittelpunkt gerät. Dadurch erlebt die, die Kommunikation beginnende Person eine wesentliche Umwandlung, und damit hat die Kontaktaufnahme ihr Ziel auch schon erreicht. (Das können wir als Autokommunikation betrachten).

3. Dieser autokommunikative Aspekt kann auch eine Erklärung für die therapeutische Funktion der Bücher sein. Hier muss die seelisch erleichternde, tröstende, stärkende Wirkung der Bücher erwähnt werden.

4. Auch das Entstehen einer virtuellen Gemeinschaft kann aus den Büchern erfasst werden, Mitglieder dieser Gemeinschaft werden durch die geschriebenen Worte Teil eines Diskurses, in welchem sie einander gegenseitig stärken und anspornen. So wird der Wallfahrtsort und die hier vorzufindende außerordentliche Gnade legitimiert.

Ich halte es für bemerkenswert, dass all die oben aufgezählten Funktionen die drei grundsätzlichen Funktionen der Wallfahrten widerspiegeln:

- Praktischer Grund: Gesundheit von Körper und Seele – die Kommunikation der Sehnsucht nach der körperlichen und seelischen Heilung.
- Seelisch-asketische Gründe: Gott treffen, ein besserer Mensch werden, Maria ehren – das zeigt sich in den schon erwähnten Autokommunikation, und auch therapeutische Wirkungen werden zu dieser Gebetspraxis zugesagt.
- Weltliche oder nicht religiöse Motivation: das Tourismus, die Suche nach Seltenheiten, das Austreten aus den Alltags, die Freizeitbeschäftigung – und mit diesen Zielen hängt die Verwendung dieser Bücher als profanes Gästebuch zusammen.

Nach untersuchen der Einzigartigkeiten der Gästebücher sakraler Art bin ich der Meinung, dass es nötig ist die in den Gästebüchern der Kirchen verwirklichte schriftliche Frömmigkeit neu zu definieren.

Demnach können wir die Bücher als solches Forum betrachten, welches eine Möglichkeit zur Offenbarung an einem heiligen Ort, zur Kommunikation mit dem Transzendenz bietet. Diese Offenbarung ist weder aus inhaltlichen, noch aus stilistischem Aspekt formalisiert, dies führt zur einzigartigen Mischung von profanen und sakralen Elementen. Diese auf jedem Gebiet erscheinende Ungebundenheit bietet Möglichkeit neben der Glaubensbekenntnis auch weitere Zwecke zu erfüllen und eine viel weitere Verwendung möglich zu machen (Verewigen von Pilgern, Wallfahrten, Gebetsmanifestation, Ritual, Autokommunikation, Gewinnen von seelischen Trost, Erwecken von Gemeinschaftsgefühl). Dieser sehr weit interpretierbaren Verwendung ist auch zu verdanken, dass der Kreis derer, die mit der in diesen Wallfahrtsorten gebotenen Möglichkeit leben/leben können sehr weit ist.

Während ich untersucht habe, über was für besondere Merkmale, und bis wie weit sich das individuelle Gebet ändert indem es aufgeschrieben wird, konnte ich feststellen -und darauf habe ich auch schon gedeutet, dass weitere Änderungen sich nähern. Immer öfter erscheinen diese Gebete im Internet, an die Stelle der Handschrift tritt die elektronische Schrift, und an Stelle der wirklichen sakralen Räume die virtuellen Kirchen. All diese Änderungen zeigen auch auf eine weitere mögliche Forschungsrichtung der Änderungen im schriftlichen Beten.

IRODALOMJEGYZÉK

AFIF, Noelani

- 2003 Plausch mit dem Pfarrer. Seelsorge, Beichtgespräche und Gebete. Katholiken und Protestanten nutzen das Internet als Stätte der Begegnung. In: *Focus* 2003/17. 116–118.

ANDORKA Rudolf

- 2006 *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris

ANDREESCU, Adrian

- 2011 Rethinking Prayer and Health Research: An Exploratory Inquiry on Prayer's Psychological Dimension. In: *International Journal of Transpersonal Studies* 30/1-2. 23–47.

ASSION, Peter

- 1973 Ein Kult entsteht. Untersuchungen zur Verehrung der Ulrika Nisch von Hegne am Odensee. In: *Forschungen und Berichte zur Volkskunde in Baden-Württemberg 1971-1973*. Stuttgart, 43–63.

ASSMANN, Jan

- 1999 *A kulturális emlékezet*. Írás, emlékezés, politikai identitás a korai magaskultúrákban. Budapest, Atlantis Kiadó

AUSTIN, L. John

- 1990 *Tetten ért szavak*. A Harvard Egyetemen 1955-ben tartott William James előadások. Budapest, Akadémiai Kiadó

BALÁZS Géza

- 1987 A firkálások kutatása és nyelvi jellemzői Magyarországon. In: *Magyar Nyelvőr* CXI. (3) 330–338.

BÁLINT Sándor

- 1937 Népünk imádságai. In: *Regnum*. Egyháztörténeti Évkönyv, Budapest, Magyar Katolikus Történetírók Munkaközössége

- 1943 *Sacra Hungaria*. Tanulmányok a magyar vallásos népelet köréből. Kassa, Veritas

- 1998 *Ünnepi Kalendárium 3*. Szeged, Mandala Kiadó

BÁLINT Sándor – BARNA Gábor

- 1994 *Búcsújáró magyarok*. A magyarországi búcsújárás története és néprajza. Budapest, Szent István Társulat

BANGHA Béla

- 1931 Ima (imádság). In: Bangha Béla S.J. (szerk.) *Katolikus Lexikon*. Budapest, Magyar Kultúra Kiadás

BARNA Gábor

- 1985 Búcsújáróhely a Básti-hegyben. *Gömör néprajza 1*. Debrecen, 163–178.

- 1992 Hagymány és újítás a búcsújárásban. In: Mohay Tamás (szerk.): *Közéletések. Néprajzi, történeti, antropológiai tanulmányok Hofer Tamás 60. születésnapjára*. Debrecen, 93–99.
- 2000 Vendégekonyvek kegyhelyeken, kórházakban és szállodákban – a ritualizált viselkedésmódok új, írásos formái és forrásai. In: Kuti Klára – Ráski Béla (szerk.) *Azonosságok és különbségek*. Mai néprajzi kutatások Ausztriában és Magyarországon. Konvergenzen und Divergenzen. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet, 29–42.
- 2001 A címzett: Szűz Mária. Máriához írt üzenetek Medvesalja búcsújáró helyén. In: *Kalligram* 1-2. 110–116.
- 2003 „Ich bedanke mich für meine Gesundheit”. Gästebücher in einem Krankenhaus. In: Barna Gábor (Hg.) *Ritualisierung, Zeit, Kommunikation*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 43–51.
- 2003 XIX-XX. századi kéziratos források szövegkiadási elvei és problémái. (Jegyzőkönyvek, önéletrajzok, vendégekonyvek) In: Barna Gábor (szerk.) *Történeti források és jelenkori folklórszövegek lejegyzésének, átírásának és kiadásának kérdései*. Szeged, SZTE-BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék
- BARNA Gábor (szerk.)
- 2002 „Mária megsegített.” Fogadalmi tárgyak Máriaradnán 1-2. *Devotio Hungarorum* 9. Szeged, Néprajzi Tanszék
- BARTA Elek
- 1998 Néphit és népi vallásosság. In: Voigt Vilmos (szerk.) *A magyar folklór*. Budapest, Osiris, 470–505.
- BÁRTH János
- 1990 Népi vallásosság. In: Dömötör Tekla (szerk.) *Magyar Néprajz VII. Népszokások, Néphit, Népi vallásosság*. Budapest, Akadémiai Kiadó
- BAUSINGER, Hermann
- 1980 *Formen der „Volks poesie“* 2. verb. verm. Aufl. Berlin, Schmidt
- BERGER, Peter
- 2007 Vallás: tapasztalat, hagyomány és reflexió. In: Korpics Márta-P. Szilczl Dóra (szerk.) *Szakrális Kommunikáció*. Budapest, Typotex Kiadó, 203–219.
- BOWMAN, Marion
- 2001 The people's princess: vernacular religion and politics in the mourning for Diana. In: *Acta Ethnographica Hungarica* 46./1-2. 35–49.
- BUTLER, Veronika
- 2005 Seelsorge in Cyberspace. Beten und Gottesdienst feiern, ohne sich zu sehen oder zu hören geht das? In: *Missio* 2005/02. 18–19.
- ČAPO ŽMEGAČ, Jasna
- 1994 „Mother help me get a good mark in history. Ethnological Analysis of Wall Inscriptions in the Church of St. Peter and Paul in Osijek (Croatia). In: *Ethnologia Europaea* 24. Copenhagen. 67–76.

- CHINORÁNYI Ede
1929 *Mátraverebélyi Szentkút kegyhely története*. Gyöngyös, Rajner Ferenc könyvnyomdája
- CSEPELI György
1987 Alfred Schütz és tudásszociológia. In: Csepeli György - Papp Zsolt - Pokol Béla (szerk.) *Modern polgári társadalomelméletek*. Alfred Schütz, Jürgen Habermas, Talcott Parsons és Niklas Luhmann rendszere. Budapest, Gondolat Kiadó, 11–51.
- CSERHÁTI József – FÁBIÁN Árpád (szerk.)
1986 *A 2. Vatikáni zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázatai és okmányai*. Budapest, Szent István Társulat
- DIÓS István (szerk.)
1997 *Katolikus Lexikon III*. Budapest, Szent István Társulat
- DUNDES, Alan
1966 Chain Letter. Folk geometric progression. In: *Northwest Folklore Vol. 1*. 14–80.
1980 *Interpreting Folklore*. Bloomington, Indiana University Press
- EBERHARDT, Helmut
2003 Von Lassing bis Kosovo. Aktuelle Ereignisse in Anliegenbüchern. In: Barna Gábor (Hrsg.) *Ritualisierung, Zeit, Kommunikation*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 31–43.
- EBERHARDT, Helmut – PONISCH, Gabriele
2000 „Hallo lieber Gott!“ Aspekte zu schriftlichen Devotionsformen in der Gegenwart. In: Kuti Klára – Rásky Béla (Hg.) *Konvergenzen und Divergenzen. Gegenwärtige volkskundliche Forschungsansätze in Österreich und Ungarn*. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet, 11–27.
- EBERTZ, Michael N. – SCHULTHEIS, Franz
1986 Einleitung: Populäre Religiosität. In: Ebertz, Michael N. - Schultheis, Franz (Hrsg.): *Volksfrömmigkeit in Europa*. Beiträge zur Soziologie populärer Religiosität aus 14 Ländern, München, 11–51.
- EMÓDI János
2001 Erdélyi barlangfeliratok a 16-20. századból. *Partiumi Füzetek 17*. Nagyvárad, Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Bizottság, Erdélyi Kárpát Egyesület, Nagyvárad, Római Katolikus Püspökség, Királyhágómelléki Református Egyesület
- EMÓDI Tamás - LÁNGI József
2004 A sitéri református templom és falképei. In: <https://sites.google.com/site/siteritemplom/templomt%C3%B6rt%C3%A9net>, utolsó letöltés dátuma: 2012. 12. 04.
- ENTZ Géza
1952 XV-XVIII. századi bekarcolások falfestményeken. In: *Archeológiai Értesítő* 79. 131–132.

ERDÉLYI Zsuzsanna

1990 „... Magyarországot Máriára bízta.” In: *Új Írás* 30. évf./5. 61–76.

FRAUHAMMER Krisztina

1999 *Levelek Máriához*. Briefe an Maria. Devotio Hungarorum 6. Néprajzi Tanszék, Szeged

1999 Vágyak és kérések egy búcsúban – az alsóvárosi vendégkönyv. In: Pusztai Bertalan (szerk.) *Szent és profán között*. A szeged-alsóvárosi búcsú. Between the saint and the profane. The Pilgrimage Feast of Szeged-Alsóváros. Szeged, Néprajzi Tanszék, József Attila Tudományegyetem, 71–83.

2011 „Ezt minden magyarnak látni kell ...” A kulturális emlékezetről és a nemzeti identitásról a vendégkönyvek tükrében. In: Mód László - Simon András (szerk.) *Nemzeti identitás, kulturális örökség, emlékezet és az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark*. National Identity, Cultural Heritage, Memory and the Ópusztaszer National Heritage Park. Szeged, SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 41–47.

FRIDA Balázs

2005 A vallás és a szupernaturális. Valláskutatás és antropológia: meghatározások és alapfogalmak. In: *Világosság* 2005/7-8. 195–214.

GENNET, Gillian - ROWBOTTOM, Anne

2009 "Born a Lady, Married a Prince, Died a Saint": The Deification of Diana in the Press and popular Opinion in Britain. In: Koiva, Mare (ed.) *Media & Folklore*. Contemporary Folklore. Tartu, ELM Scholarly Press, 217–287.

GLESZER Norbert

2005 Kvitli. Írott szakrális kommunikáció a magyarországi cádik sírjainál. In: Barna Gábor – Mód László – Simon András (szerk.) *„Szent ez a föld...”*. Néprajzi írások az Alföldről. Szeged, Néprajzi Tanszék, 146–155.

GOODY, Jack

1986 Funktionen der Schrift in traditionellen Gesellschaften. In: *Entstehung und Folgen der Schriftkultur* von Jack Goody, Ian Watt und Kathleen Gough. Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag, 25–62.

HANNISCH, Ernst

1986 „Mama Maria!” Die Eintragebücher von Maria Plain als zeitgeschichtliche Quelle. In: *Salzburgs Wallfahrten in Kult und Brauch*. Salzburg

HEGEDŰS Rita

2000 *A vallásosság alakulása Magyarországon a kilencvenes évek kutatásainak tükrében*. Ph.d. Értekezés

HEGYI Béla

1974 A Vigília beszélgetése Bálint Sándorral. In: *Vigília* XXXIX. Évf. 10. szám 673–679.

HEIM, Walter

- 1961 *Briefe zum Himmel*. Die Grabbriefe an Mutter M. Theresia Scherer in Ingenbohl. Ein Beitrag zur religiösen Volkskunde der Gegenwart. In: Schriften der Schweizerischen Gesellschaft für Volkskunde, 40. Basel, Krebs Verlag

HERBERICH-MARX, Geneviève

- 1991 *Evolution d'une sensibilité religieuse*. Témoignages scripturaires et iconographiques de pèlerinages alsaciens. Strasbourg, Presses Universitaires de Strasbourg

HETÉNY János

- 2000 *Nagyboldogasszony virrasztása*. A Karancs-hegyi búcsú. Egy terepmunka jegyzetei, 1951-1952. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Néprajzi Tanszék

HOBBSAWM, Eric – RANGER, Terence (ed.)

- 1989 *The Invention of Tradition*. Cambridge - New York - Port Cester - Melbourne - Sydney, Cambridge University Press

HOLL Béla

- 1963 Pest-Buda polgárainak könyvkultúrája a XVII-XVIII. században. In: *Tanulmányok Budapest múltjából* 15. Budapest, 289-327.

HOPPÁL Mihály

- 1992 *Etnoszemiotika*. Debrecen, KLTE Néprajzi Tanszék
1998 A szerencse lánclevele. Szent-Antal lánc a városi folklórban. In: Hoppál Mihály: *Folklór és közösség*. Budapest, Széphalom Könyvműhely, 75-86.
2006 *Hiedelem és hagyomány*. Budapest, L' Harmattan

HÖFER, Josef – RAHNER, Karl (Hrsg.)

- 1965 *Lexikon für Theologie und Kirche*. X. Freiburg i. Br.

HULSE, Gray Tristan

- 1995 A Modern Votive Deposit at a North Welsh Holy Well. In: *Folklore* 106. 31-42.

ISTVÁN Anikó

- 2003 „Most segíts meg, Mária ...” Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság

JAKAB Albert Zsolt

- 2004 Falfirkálás interetnikus környezetben. In: Szabó Á. Töhötöm (szerk.) *Lenyomatok* 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról Kriza Könyvek 23. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 90-125.

JORDÁNSZKY Elek

- 1988 *Magyarországban, 's ahoz tartozó Részekben lévő bődoltságos Szűz Mária kegyelem képeinek rövid leírása*. Budapest, Akadémiai Kiadó

JUNG Károly

- 1994 A törökbecsei komplex amulett. In: *Őrszerek könyve*. Újvidék, Forum Könyvkiadó, 35-67.
1994 Baj ellen oltalmazó égi levél és áldás Gombos hagyományvilágában. In: *Őrszerek könyve*. Újvidék, Forum Könyvkiadó, 7-17.

- 1994 További adatok a szent levelek használatához. In: *Órszerek könyve*. Újvidék, Forum Könyvkiadó, 18–34.
- KÁLMÁNY Lajos
1891 *Szeged népe* 3. Arad, Réthy Lipót és fia
- KEMECSI Lajos
2012 Probléma érzékenység és aktualitás múzeumi környezetben. Megjelenés előtt, várható megjelenés helye: *Ház és Ember* 25.
- KESZEG Vilmos
1991 *A folklór határán*. Bukarest, Kriterion
2008 Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség. Egyetemi jegyzet. Kolozsvár, KJNT – BBTE Magyar néprajz és antropológia Tanszék
- KOCSIS Éva (szerk.)
2005 *Görög Katolikus Szemle Kalendáriuma 2005*. Nyíregyháza
- KÖLLNER, Tobias – KOMÁROMI, Tünde – LADIKOWSKA, Agata – TOCHEVA, Detelina – ZIGON, Jarett – BENOVSKA SABKOVA, Milena
2009 'Spreading grace' in post-Soviet Russia. In: *Anthropology Today* Vol. 25/6. 16–21.
- KOREN, Hanns
1950 Sitte oder Unsitte? Bemerkungen zu Inschriften auf Kapellenwänden. In: *Blätter für Heimatkunde* 24. 21–29.
- KORPICS Márta
2000 Zarándok és turista. Gondolatok a szent helyekről a turizmus kontextusában. In: Fejős Zoltán – Szijártó Zsolt (szerk.) *Turizmus és kommunikáció*. Tabula Könyvek 1. Budapest-Pécs, Néprajzi Múzeum – PTE Kommunikációs Tanszék, 167–179.
- KRAACK, Detlev – LINGENS, Peter
2001 *Bibliographie zu Historischen Graffiti zwischen Antike und Moderne*. Medium Aevum Quotidianum, Krems, Gesellschaft zur Erforschung der materiellen kultur des Mittelalters
- KRIPPENDORFF, Klaus
1995 *A tartalomelemzés módszertanának alapjai*. Budapest, Balassi Kiadó
- KRISS-RETTENBECK, Lenz
1958 *Das Votivbild*. München, Callway
- KRISS, Rudolf
1950 Die heilige Verehrung des Hl. Konrad von Parzham. In: Josef Maria Ritz (Hg.) *Bayerisches Jahrbuch für Volkskunde* 1., Regensburg, Josef Habel Verlag, 86–93.
- KROMER, Hardy
1996 Adressat: Gott. Das Anliegenbuch von St. Martin in Tauberbischofsheim. Eine Fallstudie zur schriftlichen Devotion. In: *Studien & Materialien des Ludwig-Uhland-Instituts der Universität Tübingen* 17. Tübingen, Tübinger Vereinigung für Volkskunde E.V.

- KÜLLŐS Imola – SÁNDOR Ildikó
2009 Két kárpátaljai parasztproféta szent iratai. *Fontes Ethnologiae Hungaricae IV.* Budapest, L' Harmattan, 339–362.
- LACKOVITS Emőke
2001 Mária alakja a Veszprém megyei reformátusok vallásgyakorlatában. In: Barna Gábor (szerk.) *Boldogasszony. Szűz Mária tisztelete Magyarországon és Közép-Európában.* Szeged, Néprajzi Tanszék, 291–303.
- LENGYEL Ágnes
2003 „... én Jézus Krisztus magam tulajdon isteni kezeimmel írtam...” Égi levelek, látomásban közvetített imádságok a palóc népi vallásosságban. In: Barna Gábor (szerk.) „*Oh boldogságos Háromság*” Tanulmányok a Szentháromság tiszteletéről. Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 12. Szeged, Paulus Hungarus – Kairosz Kiadó, 243–256.
- LINGENS, Peter
1994 Zu den historischen Graffiti an den Portalen der Kerzenkapelle in Kevelaer. In: Historischer Verein für Geldern und Umgegend (Hg.) *Geldrischer Heimatkalender.* Geldern, 208–213.
2003/2004 Anliegenbücher in Kirchen, Wallfahrtsstätten und im Internet. Ein Bericht über Forschungsstand die aktuelle Situation und den Quellenwert der Gattung. In: Cox – Haverkamp (Hg.) *Rheinisches Jahrbuch für Volkskunde.* Aspekte „religiöser” Kultur. 35. Band. 219–245.
- LOTMAN, Jurij
1994 A kommunikáció kétféle modellje a kultúra rendszerében. In: Kovács Árpád - Gilbert Edit (szerk.) *Kultúra, szöveg, narráció.* Orosz elméletírók tanulmányai. JPTÉ Irodalomtudományi Füzetek, Pécs, Jannus Pannonius Egyetemi Kiadó, 16–43.
- LOVÁSZ Irén
2002 *Szagrális kommunikáció.* Budapest, Európai Folklór Intézet
- L. SMITH, Valene
1992 The Quest in Guest. In: *Annals of Tourism Research* Vol. 19. 1–17.
- MARGRY, Peter Jan
2010 Ein Fest der Fans. Der Kult um Jim Morrison auf dem Friedhof Père Lachaise in Paris. In: Ruth-E. Mohrmann (Hg.) *Alternative Spiritualität heute.* Münster-New York-München-Berlin, Waxmann, 113–141.
- MARÓT Károly
1933 Rítus és ünnep. In: *Ethnographia* 44. évf. 31–44.
- MAUSS, Marcell
1971 Az imádság. In: Ferge Zsuzsa (szerk.) *A francia szociológia.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 132–160.
- MIHÁLY János
2007 A homoródkarácsonyfalvi unitárius templom középkori falképei és egyéb régiségei. In: *Örökségünk. Történelem. Népelet. Néphagyomány I./3.* 4–5.

MOHAY Tamás

1999 A népi vallásosságról. In: *Magyar Tudomány*. A Magyar Tudományos Akadémia Lapja 44. évf. 5. szám Budapest, Akadémiai Kiadó, 535–548.

MOLNÁR Ambrus

1986 A hajdúházi Szent Emberek és Szent Asszonyok Társasága. In: Tüskés Gábor (szerk.) „*Mert ezt Isten hagyta ...*” Tanulmányok a népi vallásosság köréből. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 418–443.

NIEDERMÜLLER Péter

1987 Folklórelmélet és folklorisztikai paradigmák. In: Erdész Sándor - Kriza Ildikó (szerk.) *Folklor és Tradíció III*. Irányzatok a kortársi folklorisztikában. Budapest, MTA Néprajzi Kutatócsoport, 59–69.

NIKITSCH, Herbert

1990 Schreiben und Glauben. Anliegenbücher als Beispiel moderner Volksreligiosität. In: Eberhardt, Helmut - Hörander, Edit - Pöttler, Burkhard (Hg.) *Volksfrömmigkeit*. Referate der Österreichischen Volkskundetagung 1989 in Graz. Wien, 191–201.

NORA, Pierre

1999 Emlékezet és történelem között. A helyek problematikája. In: *Aetas* 14. évf./3. 142–158.

ONG, Walter J.

1998 A szöveg mint interpretáció: Márk idején és azóta. In: Nyíri Kristóf - Szécsi Gábor (szerk.) *Szóbeliség és Írásbeliség*. A kommunikációs technológiák története Homérosztól Heideggerig. Budapest, Áron Kiadó, 143–165.

PALKÓ Julian OFM - ORBÁN Márk OFM

2000 *Mátraverebély-Szentkút Kegyhely és a Nagyboldogasszony Bazilika*. Szentkúti Ferences Rendház

PÁVAI Antal

1903 *A kálnoki csodatevő Mária-szobor, kegykáporna és szentkút története, 1553-1903*. Budapest, Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó

PÉTER Zsuzsánna

2002 Magasztalás - Hála - kérés. Feliratok fogadalmi képeken és levelek Máriához. In: Barna Gábor (szerk.) „*Mária megsegített*.” Fogadalmi tárgyak Máriaradnán. 1-2. Devotio Hungarorum 9. Szeged, Néprajzi Tanszék, 105–114.

PETROV, Peter

2003 Eintragungen im Besucherbuch des Nationalen Historischen Museums in Sofia. Zur Rezeption von Symbolen nationaler Vergangenheit. In: Barna Gábor (Hg.) *Ritualisierung, Zeit, Kommunikation*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 51–65.

PLÉH Csaba - SÍKLAKI István - TERESTYÉNI Tamás

2001 *Nyelv - Kommunikáció - Cselekvés*. Osiris Kiadó, Budapest

PÓCS Éva

- 1988 Ráolvasás. In: Vargyas Lajos (szerk.) *Magyar Néprajz V.* Magyar Népköltészet. Budapest, Akadémiai Kiadó, 633–635.

POLNER Zoltán

- 1978 *Föld szülte fáját*: Szeged környéki ráolvasások. Szeged, Somogyi könyvtár
1998 *Az Ember Fia a Golgotán*: Szeged környéki archaikus népi imádságok. Szeged, Officina Nyomda

PONISCH, Gabriele

- 2001 „Danke! Thank you! Merci!” Die Pilgerbücher der Wallfahrtskirche Mariatrost bei Graz. Grazer Beiträge zur Europäischen Ethnologie Bd. 9. Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag
2003 „Vessel-Rituality” - Cselekmény és élmény a jelenkori zarándoklaton. In: Brunner, Walter - Eberhart, Helmut - Fazekas István - Gálffy Zsuzsanna - Hammer-Luza, Elke - Hegedűs András (szerk.) *Mariazell és Magyarország. 650 év vallási kapcsolatai. Esztergom-Graz, 197–204.*

POST, Paul

- 1994 The Modern Pilgrim. A Study of Contemporary Pilgrims' Accounts. In: *Ethnologia Europaea* 24. Copenhagen, 85–100.

POVEDÁK István

- 2011 *Állhősök, hamis istenek?* Hős- és sztárkultusz a posztmodern korban. Szeged, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék - Gerhardus Kiadó

PRIMIANO, Leonard Norman

- 1995 Vernacular Religion and the Search for Method in Religious Folklife. In: *Western Folklore* Vol. 54./1. 37–56.

P. ROZNIK RAJNÉR

- 1939 *Szentkúti könyv*. Mátraverebély-Szentkút multban-jelenben. Imákkal és énekekkel. Szentkút, Ferencesek rendháza

PUSZTAI Bertalan

- 1998 Vallás és turizmus. In: Fejős Zoltán (szerk.) *A turizmus, mint kulturális rendszer*. Budapest, Néprajzi Múzeum, 13–23.
2003 Ex voto szövegek. Írott kegyesség a Jézus Szíve kultuszban. In: Barna Gábor (szerk.) „*Oh boldogságos Háromság*” Tanulmányok a Szentháromság tiszteletéről. Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 12. Szeged, Paulus Hungarus - Kairosz Kiadó, 267–282.

P. ZADRAVECZ István

- 1934 *Mátraverebély-Szentkút*. A kegyhely története, ájtatosságai és énekei. Szentkút, Ferencesek rendháza

RAHNER, Karl

- 1965 *Von der Not und dem Segen des Gebetes*. Freiburg im Bresgau, Herder
1991 *Hit, remény, szeretet: a lelki élet olvasókönyve*. Budapest - Luzern, Egyházfórum

RÉTHEY-PRIKKEL Miklós (szerk.)

2007 *Hit szárnyán az újjászületésig*. Akasztó, Kiskun Helikon

SCHARFE, Martin – SCHMOLZE, Martin – SCHUBERT, Gertrud

1985 *Wallfahrt – Tradition und Mode*. Empirische Untersuchungen zur Aktualität von Volksfrömmigkeit. Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Institut Band 65. Tübingen, Tübingener Vereinigung für Volkskunde E. V.

SCHEIBER Sándor

1996 *Folklór és tárgytörténet*. (Folklor und Gegenstandsgeschichte). Budapest, Makkabi Kiadó KFT.

SCHMIED, Gerhard

1997 „Lieber Gott, gütigste Frau ...”. Eine empirische Untersuchung von Fürbittbüchern. In: N. Ebertz, Michael (Hg.) *Passagen & Transzendenzen*. Studien zur materialen Religions- und Kultursoziologie Band 4. Konstanz, Universitätsverlag

SCHNEIDER, Ingo

1990 Belohntes Vertrauen. Überlegungen zu Struktur und Intention gegenwärtiger Gebetserhörungen. In: Helmut Eberhardt – Edith Hörander – Burkhardt Pöttler (Hg.) *Volksfrömmigkeit*. Referate der Österreichischen Volkskundetagung 1989 in Graz. Wien, 203–218.

SILLING István

1992 Bajelhárító levelek a Vajdaságból. In: *Új Symposion*. 7-8. 373–383.

1992 *Boldogasszony ablakában: népi imádságok és ráolvasások Kupuszináról*. Újvidék - Szeged, Forum - Agapé

1995 *Kínján esék esete: vajdasági archaikus népi imádságok*. Novi Sad, Forum

SZAVICSKÓ János

1987 Az „Ékes Virágszál” kegyhelye: Máriapócs. In: Timkó Imre (szerk.) *A Hajdúdorogi Bizánci Katolikus Egyházmegye jubileumi évkönyve 1912-1987*. Nyíregyháza, Görög Katolikus Püspöki Hivatal, 92-101.

SZENDREY Zsigmond

1937 A varázslatok eszközei. In: *Ethnographia* 48. évf. 386–405.

SZILÁRDFY Zoltán

2003 *Ikonográfia - Kultusztörténet*. Képes tanulmányok. Budapest, Balassi Kiadó

SZ. KRISTÓF Ildikó

2002 A számoktól a (jogi) szövegekig: alfabétizációtörténet, olvasástörténet vagy kommunikációtörténet? In: *Acta Papensia* A Pápai Református Gyűjtemények Közleményei II 1-2. 3–29.

TÁNCZOS Vilmos

1995 *Gyöngyökkel gyökereztél: gyimesi és moldvai archaikus népi imádságok*. Csíkszereda, Pro-Print

1999 *Csapdosó angyal: moldvai archaikus imádságok és életterük*. Csíkszereda, Pro-Print

- TAYLOR, Edward Burnett
1873 *Die Anfänge der Cultur: Untersuchungen über die Entwicklung der Mythologie, Philosophie, Religion, Kunst und Sitte.* Leipzig, C.F. Winter'sche
- TERESTYÉNI Tamás
2006 *Kommunikációelmélet.* Testbeszédtől az internetig. Budapest, AKTI - Typotex
- TÓTH István György
1996 *Mivelhogy magad írást nem tudsz ... - Az írás térhódítása a művelődésben a kora újkori Magyarországon.* Budapest, MTA Történettudományi Intézet
- TÜSKÉS Gábor
1993 *Búcsújárás a barokk kori Magyarországon a mirákulumirodalom tükrében.* Budapest, Akadémiai Kiadó
- UJVÁRY Zoltán
1980 A Mennyből jött levél. In: *Népszokás és népköltészet.* Válogatott tanulmányok. Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közleményei 35. Debrecen, 477–493.
- VASS Erika
2010 *A búcsú és a búcsújárás mint rituális dráma.* Szeged, MTAK - Lexika
- VOIGT Vilmos
1975 Graffiti szócikk. In: *Világirodalmi Lexikon* 3. Budapest, 714.
2003 A mai folklór történeti korszakai. In: Ujváry Zoltán (szerk.) *Ethnica* 2003/V./2. 46–48.
- VOIGT Vilmos – BALOGH Lajos
1974 *A népköltési (folklór) alkotások kritikai kiadásának szabályzata.* Budapest, Akadémiai Kiadó
- WEISS János
1970 *Máriakálnok története.* Kézirat. Mosonmagyaróvár, Hanság Múzeum
- WIENKER-PIEPHO, Sabine
1993 „Lieber Gott, sei so Fromm, lass uns gut nach Hause komm!”
Mediael traditions and modern storytelling in Motorway-Church Manuscripts. In: Lutz Röhrich – Wienker-Piepho (Hg.) *Storytelling in Contemporary Societies.* Freiburg, Scriptoralia, 57–67.
- WOJCIK, Daniel
2008 Pre's Rock: Pilgrimage, Ritual, and Runners' Traditions at the Roadside Shrine for Steve Prefontaine. In: Peter Jan Margry (ed.) *Shrines and Pilgrimages in Contemporary Society, New Itineraries into the Sacred.* Amsterdam, University of Amsterdam Press, 201–237.
- ZULEHNER, M. Paul – DENZ, Hermann
1994 *Wie Europa lebt und glaubt.* Europäische Wertestudie. Düsseldorf, Patmos Verlag

SZÖVEGGYŰJTEMÉNY

A szövegek közléséről

Mivel az összes analizált bejegyzés számítógépes rögzítésére nem volt lehetőségem az alábbi szövegyűjteményben a könyvben elemzett öt kegyhely vendégekönyveinek és imacéduláinak bejegyzéseiből készült 250 darabos válogatás olvasható. A közlés alapelveit könyvem II./1-es fejezetében már bemutattam, itt már csak a legfontosabb sajátosságokra szeretném felhívni a figyelmet.

A vendégekönyvek és imacédulák kérései, hála nyilatkozatai spontán alkotások, nagyon eltérő életkorú és státusú emberek kéznyomát viselik magukon. Mindezek jól tükröződnek a szövegeken, ezért fontosnak tartottam betűhív visszaadásukat. Így a nyomtatásban fellelhető helyesírási betűtívesztési hibák, a kis- és nagybetű helytelen alkalmazása, külön és egybeírási formák az eredeti állapotot tükrözik. Néhány esetben gondot okozott a hosszú és rövid ékezetek, valamint a pont és a vessző megkülönböztetése. Ezért itt előfordulhat eltérés az eredeti írásmódtól. Mivel a bejegyzések mindegyike külön kéz írása és az íráskézségben nagy eltérések mutatkoztak nem volt ritka az olvashatatlan szövegrész sem. Az ilyen nem olvasható szövegrészeket kipontozással jelöltem.

A feljegyző illetve feljegyzők nevének közzétételétől eltekintettem, hiszen erre tőlük felhatalmazást nem kaptam, és megítélésem szerint olyan intim szférát érintenek ezek a szövegek, ahol a kutató számára is aggályos lenne a névvel való hivatkozás. Egyedül Máriakálnok esetében tettem kivételt, mert itt a bejegyzések korára való tekintettel már a szövegek első publikálásakor sem hagytam el a neveket.

A bejegyzések

Áldott vagy Te az asszonyok között.
Nehéz időkben és súlyos aggodalmakkal terhelten nyitjuk meg ezt az emlékkönyvet az Isten dicsőségére, a B. Szűzanya tiszteletére és a késő utókor emlékezetére.
Századok rohantak már el e hús lombok közt álló Kegyhely fölött. Valamikor régen, még a török megszállás kezdetén csodálatos forrás fakadt e helyen, benne a Sarlós Boldogasszony képével és a Szűzanya és Kis Jézus hársfából faragott szob-

rával. Kezdetben csak egy jámbor kálnoki földműves és a község lakóinak kegyelete vette körül buzgó áhítattal ezeket az áldott emlékeket. De nemsokára mindig többen és többen jöttek a buzgó Mária tisztelők, mert érezték, hogy ezen a helyen egy kissé szétnyílt az Ég kárpitja és a B. Szűzanya mennyei trónusáról rátekintett e környék lakosságára. Különös szeretettel jöttek szembajosok és lábfájósok, kik a forrás vizéből merítve meggyógyultak. Ezeket a

csodás gyógyulásokat nem vizsgálta ki Egyházi Hatóság. Nincs is több hitelük, mint amit a hívő keresztény hagyomány tulajdonít nekik. A hívők hálájáról tanúskodtak a lábfejűsoknak az első és második kápolnában felfüggesztett mankói.

Ma már az enyészete a Sarlós boldogasszony képe. Az 1873. VI.10-i tűzvész a második kápolnával és a meggyógyultak mankóival együtt elhamvasztotta. Csodálatos módon megmaradt azonban a Szűzanya és a Kis Jézus hársfaszobra. ma e drága emlékek köré csoportosul a hívek Mária tisztelete.

Ki tudja, hogy közel 400 esztendeje mennyi kegyelem és vigasztalás fakadt már e helyen. Legyen hála mindezekért a mi menygyei édesanyánknak, a B. Szűzanyának. hirdesse e könyvnek minden sora és benne szereplő minden név őseink buzgó Mária-tiszteletét. Őpedig maradjon mindörökké hányatott földi életünk vezérsilaga és teljesedjék be rajta saját jóslata: Ime, mostantól fogva boldognak hirdetem engem minden nemzedék.

Máriakálnok, 1947. augusztus 29.

Varga Imre
plébános

Drága jó Édesanyánk Szűz Mária hozád fohászodunk és kérünk hogy a Drága édes Pista fiamat segid haza orosz földről dicsértessék a Jézus neve.

Drága jó Édesanyánk Szűz Mária hozád fohászodunk és kérünk hogy a Drága édes Pista fiamat segid haza orosz földről dicsértessék a Jézus neve.

Szűz anyám halgas meg kérésemet adj boldog családi életet és ellenségeim soha le ne győzhesenek és a minden napi kenyeret.

Édes jó anyám gyógyítsd meg a lábam és az egész családban boldog megértést engedj.

Züü anyánk könyörgünk segits rajtunk menekült szlovákiai magyarokon és maradj mindöröké velünk.

Drága szűz anyánk kérlek segist meg szegény fiamat a szlovákoktól minél hamaráb haza jöhesen kérlek drága szűz anyám segist meg az én gyermekeinket hogy jok legyenek és ne érje őket semi baj. Kérlek drága szűz anyám segit meg az én rossz uramat adj nekünk a földünk hejet földet házat drága szűz anyám Kérünk segit tovább is

Meg ne vesd könyörgésemet
Oh hatalmas asszony a világnak
És anyjá az örök igének
Hanem fordítsd felém tekinteted
És hallgasd meg kérésemet.

Máriakálnok
1947 szept. 8án

Égi Királynöm ki mindig meghallgattad esdeklő imámat ezért bizalommal fordulok most is Hozzád Vigyázz reám az élet göröngyös utján.

halászi
1947 szept

Drága szűz Anyám hálásan köszönök minden eddigi jószágos pártfogásodat, áld meg kis családomat és óvd meg minden bajtól, gyógyíts meg mielőbb, erre kérlek a drága jó Kaszap Isvánnal együtt. Áldott legyen Mária drága neve.

Vezérelj mielőbb régi otthonunkban!

Máriakálnok
947 X 20.
J. R.né

Anyukámat segitsd meg és kis öcsémet és engem a tanulásba. Magdit is engemet is hogy a varrás üzlet sikerüljön. Hallgasd meg Drága jó Szűzanyám könyörgésemet.

Máriakálnok
1948. I. 11 én
Erzsi

Segíts meg edes Szűz anyám hogy abaca
lehesek segít meg eben a szándékomba
megmaradni és könyörülj meg a fogságba
levőmagyar katonáinkon.

Bóni Irén
Arak
1948 IV 5

Újévi fohász
Most az újév hajnalán
Hozzád fohászokodom Ó Szűzanyám !
Hallgasd meg panaszom
Hisz tudod lelkem fáj
S nálad lel csak vigaszt Édes Szűzanyám

Templom mélyén, hol leborulok,
S titkon egy egy panaszt ha elmondhatok
Lelkem könnyű, s telve újra mennyel,
Mert tudom ki Téged szeret azt sosem
hagyod el.

Ha reánk jön is a bűnök szörnyű éje,
Te vagy az éjben hajnalsillag fénye
Ha bántanak is gonosz emberegyedek
a Te palástod nyújt menedéket.

Ha azt hiszi az ember hogy elveszett a
lélek
Kegyelmed sugároz belé új éltet
És mondd e sok jóért mi volt a béréd
Csak bűnök , gonosz szenvedélyek.

Most az újév hajnalán megfogom a kezéd
jó Anyám
S addig el nem engedem, míg trónodnál a
lelkem
Örök hálát zenghet tán
Neked Édes Szűzanyám !

Jegyezte Z. H.
1948. II. 12.

"Szűz malasztal teljes, Tiszta fény sugár
Te világíts merre éltünk útja jár "

Máriakálnok
1948. márc. 28.
Sz. Anna

Égi szűz virág hálás Köszönet az orosz
fogságból való megszabadulásomért Élet
..... munka kedvet és tiszta életet kérek
Egek Királynéjától

1948 május 7

Kazik József hívő lélek egy a közül

Üdvözlégy Mária, Tengernek Csillaga
Arvak Gyámolítója
Bűnösök menedéke.
Hozzád száll bús sóhajunk
Segíts meg orvosold sok bajunk
Könyörgök Hozzád
Gyönyörűsége szép Virágszál,
légy az én Édesanyám
Mutas utat nekem.
Adj egészséget
a világnak békeséget.

Könyörögj értünk Szeplőtelen Szűz Anya
Mosonmagyaróvár
1948
Pünkösöd
Ágnes

Drága jó szűz Anyám halgasd meg kö-
nyörgésem szavát tekintcs keserves köny-
nyeimet és szólícsák meg azok a te
jóságos szived néz a én szükségemben
tekincs a veszélybe miben forog az én
életem Drága jó szűz Anyám könyicsd
meg sorsomat könyics meg keresztetemet
Segíts sorsom jobbra fordulásábanés mire
leg nagyob szükségem van. Elenségeimtől
szabadics meg. Adj megértő párfogot az
Árváknak Nehadgy el drága jó szűz
Anyám Szeretettel szenvedését

Götz Mihályné

Drága jó Édes szűz anyám hargasdmeg!
könyörgésem szoszolóját ne vesd meg
bűnös lelkemet hanem tölcs be bánatos
szivemet a te jóságos szeretetteddel Édes
szűz anyám árvák Édes jó Anja
szomorúak vigasztaloja kécségben esők
kegyes segítője Leg nagyobb szükségben
szenvedek kegyelemben nincs otthonom
nincs senkim meletem csak te jó Atyám és

szent anyád szeretette Maradj velem,
bajban veszélyben forog az én életem
elenségeimtől szabadics meg forduljon
sorsom ate Akaratod szerint ha nekem
szánt utra segít el hogy téged soha el ne
hadjalak és szereselek Mind halálig légy
velem szenvedők kegyes segítője Drága jo
szűz anyám segítcs bajban veszélyben

Most segíts meg Maria O irgalmas szűz
anya

Amen Dicsertesék Jézus Krisztus

Guda Katalin

1906 N 24 Magyaróvárot szült

Szeretettel szenvedésel 1948 VI 3 án itt
voltam

Édes jó Szűz Anyám segíts meg a tanulá-
ban segíts főleg abban, hogy szüleimet sze-
resem tiszteljem nekik engedelmeskedjek.

Fűzfa Gizella III. oszt.t.

"Ó magyar nép apraja és nagyja!

Ölcs magadra bűnbánó ruhát

Mely kesergő fájdalmaid jajja

Töltse be e vétkező hazát

Hozzá sírj, csak sírj, hisz még szeret .

Jó Nagyasszony , mentsd meg népedet. "

MK

948. VI. 18.

Ebben a kápolnában kértem az Istent hogy
vezéreljen haza és szereteteinket találjam
életben. Míndezt megadta. Legyen áldott
az Ő szent neve, Életemet továbbra is az Ő
kegyelmébe ajánlom.

Bodnár János

Miskolc

948. VI. 19.

Szűz Mária édesanyám Segíts ebben a
gondterhes Életben.

B.K.

1948 VI 27

Mária Anyánk! szeretünk téged s a te di-
csőséged gyermekekre is kiárad, ne szűnjél

meg áldani s védelmezni bennünket és
mindazokat akik szeplőtelen fogantatásod
magasztos kiváltságát tisztelik s mutasd
meg nekünk Megváltónkat kit te szültél s a
világnak ajándékoztál. Jézust, isteni Fiadat,
kit örökké magasztalunk. Amen.

Szeretlek Szép Szűz Mária Isten legszebb
leánya, kiben a menny és föld Ura örök
kedvét találja; mert mint a hófehér galamb
jövál e bűnös földre, szeretlek szívem
gyöngye. Egészen szép vagy, Mária s az
eredeti bön szeplője nincs tebenned. ruhád
fehér mint a hó s tekinteted mint a nap. Te
Jeruzsálem dicsősége, Izráel öröme, te
népünk tisztessége vagy.

Máriánakok

1948 VII.

Édes Szűz Anyám

Tebenned sohasem csalódtam Kérlek
szépen halgasd meg kérésemet, Segíts
meg családomat adj testi, leki egészséget,
férjemnek gyermekeimnek, hogy mind-
nyájan boldogan élhessük le ezt a földi
életet, és az örökkévalóságban együtt
dicsérhessünk téged, légy közbenjárónk és
szoszolonk, segítsd meg, gyermekeimet a
tanulásban, adj egészséget édesanyámnak
és nővéremnek, a te oltalmadba ajánlom
édes hazámat családomat, Kis Szt. Terézke
légy szószólóm, hogy imám meghallgatást
nyerjen és eszközöld ki a kegyelmet, hogy
meg nagyon soká jöhessünk ide hálát adni
égi anyánknak

Bremfalyné és családja

ave maria szűz anyám akarok leni ate
tisztá Marija gyermeked jól tudom bár
hogy hozzád kerülni szenvedések nélkül
nem lehet szűz anyám agy nekem kegyet
hogy szenvedhesek jézussal szűz anyám
hozád akarok menni segícs meg hogy
veled legyek menyei jo édesanyám mikor
lesz hogy mehesek hozzád

Oh Mária Szép vagy mint hold légy vi-
gasztalásom. a sötétt éjében fényesícs meg

mink minket a a boldogító hittnek világával. Drága jó Szűzanyám a te szencséges szent szíved oltalmában ajánlom az egész családomatt. Őriz oltalmaz minket minden testi lelki veszedelemtől

Sárvár

1948. Augusztus 21 én

Ö. Fné

Szemedből egy sugár ha fájdalmainkra száll, megszűnnek bús keblünk keservei, Anyánk siss értünk könyörgeni.

Magyar Magdolna

1948 aug 22

Szűzszülője Istennek enged hogy tiedlegyek Drága jó szűzanyám Vegyél oltalmadba Minket. Segítsd a testvéreimet és az Édes gondviselő szüleimet hogy sokáig éljenek. Különösen kérlek szépen a bátyámat térítsd jó útra adj neki sok szerencsét hogy jó legyen. Rólam se feledkzzél meg. Most már távozok lélekben hálással megcsokolóm a kezedet és ezerszer mondom hogy Ave Mária.

Maria Kálnok

Magyar Kimle

1948 .IX. 12

M.G.

Szűzszülője Istennek enged hogy tiedlegyek Drága jó szűzanyám Vegyél oltalmadba Minket. Segítsd a testvéreimet és az Édes gondviselő szüleimet hogy sokáig éljenek. Különösen kérlek szépen a bátyámat térítsd jó útra adj neki sok szerencsét hogy jó legyen. Rólam se feledkzzél meg. Most már távozok lélekben hálással megcsokolóm a kezedet és ezerszer mondom hogy Ave Mária.

Maria Kálnok

Magyar Kimle

1948 .IX. 12

M.G.

Egészen szép vagy Mária, és az eredeti bűnnek szeplője nincs tebenned! O, Mária

ki bűn nélkül jöttél e világra, engedd, hogy én bűnnélkül távozzam belőle!!! Szeretteimet vedd kezébe akkor becézve mint a kicsibét! -Add, hogy mindazok akiket édes szent fiad rám bizott, hozzád elvezessen....!

S, teljesüljön az Ur akarata benem, és általam épüljön országa a lelkekben, a hazában, és a társadalomban.

Amen.

Testvér! Él az Isten, és él a Szűzanyja, ez bizonyítja ez a hely, miért is szent félelemmel járuljunk ide. Mely félelem azonban más néven, mindenek fölötti szeretetnek hívják.

Istent és az Ő szent Anyját , mindig első-sorban kell szeretni, és Isten által minden egyes embert.

Hegyeshalom

1950 Kis boldogasszony napján

P. R.

Drága jó Szűzanyánk.

A hoszu idők elmúltjával hogy újra ide térdelhetünk szencséges képed elé szívünk elfogodot tele örömmel hogy amikor elbúcsúztunk ép az volt a régen mint most. Semi nem változott e kicsi kápolnába. Minden ami a régi. Mikor a köny szorult ki szemeinkből hogy el kellett távozni. Deugy most mindentől megkönyebülve a fájó könyhelyet öröm könyeket kell ejtenünk. Mi elmentünk messze a sors elsodort bennünket egymástól. Lehet hogy nem is volt olyan mesze csak úgy tűnt fel. A kis kápolna itt marad némán. De szívünkbe zártuk és kísérelül velünk elvitük azt ami az életünk egyik legszebb gyönyörűsége volt. Most újra vissza hoztuk velünk de nem zárhatjuk ki szívünkől mert a szeretet lakat kulcsa a kis kápolnának elveszet. Így hát örökre szívünkbe a helye szívünknek a lakoja. Drága jó égi anyánk! Te aki minden kinek anya vagy és aki szeretted a szegényeket és mindenkít egyaránt köszönjük hogy az edigi kérésünket

meghaltad. És most újra kerünk hogy légy velünk minden lépésünkben ne hagydel a bűnben és hogy ezután is hú gyermekeid maradhassunk. És majd egyszer boldogan szíved elé állhasunk. Drága jó égi anyánk segítsát bennünket e zajos életnek viharos tengerén és ad hogy egyszer ki kőthessünk a boldogság szigetén a boldogság hazába. Szűzanya Mária maradj velünk ez után is és légy kísérőnk mindenüt. Ha bánat ér ha szivünk fáj s ha szűzségben szenvedünk. te légy pártfogonk ha elér a boldogság..... haladva tovább azt hálás szível fogjuk meg köszöni amiért jó voltál hozzánk. Enged és légy Istennel közben járónk és szent fiad segítségével egyszer veled együtt lehesünk mint amikor ismét elbucsuzhatunk fájószível és öröm könyek közt találkozhatunk. Édes légy velünk szerető szivedel.

Kálnok
1949 aug 29.
Gencs Erzsi

(A bejegyzés mellett egy kis virágcsokor látható.)

Ha égből földre néz szemed anyak hamut és bajt keres, Ha nézed it a föld során kijár itt véres golgotan, Magyarokra néz sorsuk mily nehéz hát szánd meg őket és véd meg őket szenvedőket.

Hálát adok tenéked menyei Anyám hogy meg adtad számomra azt a kegyet hogy meg látogathatalak ezen a szent helyen.

Halás szível köszönöm hogy edig is segítetés, kérlek és könyörgök hoyád segítsmeg ezután is mert tudom hogy a te segítséged és szent fiad Jézus krisztus segítségé nélkül elveszünk.

Én az örök életre vagyok ahol veled és a szent angyalokal egyetemben örökké élek, Bűnban estek menedéke

Könyörögj éretünk.

Máriakálnok
1959. I 8án Sz J

Kérlek szüzanyám Máriám továbbra is légy az én vezérlő csillagom soha el ne hagyj mert a te oltalmad nélkül nincs szerencsés áldás életemre.

1949. Jún. 29.

HL

Anyám ha te úgy gondold, hogy mindig egymásnak teremtett a Mindenható úgy engendd, hogy hosszú és kínos hét után ismét megtaláljuk. Tudom, hogy Te nem hagyod el a Benned bízókat.

Oh Mária Isten Anyja Énnekem is jó Anyám, örömben Bánatomban, Jó s bal sorsban csak azt zengem:

"Üdvözlégy Szüz Mária"

Máriakálnok

1949. VIII. 16.

Drága Szüzanyám kérlek segíts továbbra is ahogy eddig, Én pedig fogadom, hogy többé soha meg nem bántalak Különösen Gabival hozzáál össze.

Édes drága jó anyám It imádkoztam hogy ad meg amire a vágyam amiért a szívem anyit szenved hogy egyszer én is boldog lehese az életbe. Mert nekem a bánat és a lelki fájdalom az osztályrészem és még egy hely volt te jó anyám aki vigasztalást nyujt akiben megtalálom lelkem és véresre sebzet szegény szívem édes nyugalmat Imáim hozád szólnak és sóhajom csak te jó anyám hozzád repül. Pártfogom csak te lehetsz egyedül. Édes jó menyei anyám aki mindenkinek igaz jo anyja vagy Fordítsd el tőlem haragod s tekincs elveszet gyermekekre a siralomvölgyében. Halgasd meg kérésemet oh hatalmas aszonya a világnak. És ad hogy egyszer elérhesem céloamat és teljesüljön kérésem ami szívemet betölti.

949

GE

MK

Drága Jó Szüzanyám az hagyott el aki mindenem volt, ki anagyon kérlek vezérel vissza hozzá ne hagyd hogy másé legyen hanem csak az enyém mert egy áldott lélek Ő de a rossz nyelvek közénk áltak és elszakítottak egymástol. Drága jó Szüzanyám te ki mindenkinek segítesz még az olyan kis árvának is mint én. Nagyon kérlek Vezérelj bennünket a szeretet utjára mely egymáshoz vezet két szerető szívet. Üdvözlégy Mária malasztal teljes áldott a teneved.

Máriakálnok
1950 IX.15

(A bejegyzés mellett egy törrel átszúrt szív, melyből vér csepeg.)

Hála

Köszönet az Édes Szűz Anyának minden jóságáért. Szent Fiától életem minden percére áldást esdett le. Most az Assumptio magyar honi irodalmi adatait kutatom, hogy szolgálatot tehessek csekély formában minden jóságért: a múltért és a jövőért. Áldjon meg isteni Fiával minden zarándokot: minket is!

Varga Damján és Pannica néni

édes jó szűsz anyám köszönöm aszta sok jocságot amit velem tetél egész életemmen érzem velem vagy boldog vagyok maradj velem egész életemen át és családomal édes jó szüzanyám márija halgasd eszdeklésem nehacsál el vigasz nélkül engem mertha elhagysz kikönyörülrajtam kilesz az én örömem oltalmam

Kálnoki Szüzanyánk mai zarándoklatunkat felajánljuk Neked magyar hadifogoly testvéreink és fiaink mielőbbi szerencsés hazaérkezéséért

949 augusztus 28án
magyaróvári dep. áldozópap

Drága jó Szűz Anyám! Esdve kérlek segíts meg engem az élet göröngyös utjain légy

mindig vigaszom és csillagom az éj sötétjében, hogy az ösvényen reám várakozó ragadozó gonoszlélek ne szakíthason el tőled és hogy egykoron a menyben hálás szívvvel adhassam vissza lelkemet a Teremtőmnnek. Továbbá töredelmes szívvvel arra kérlek, hogy esd ki számomra a mindvégigvaló álhatatosság kegyelmét, a bátyám fogságból való hazatérését a családi békességet és az én egészségemet. Soha nem szűnő hálás szeretettel gyermekeid

J. Erzsébet
1949 szept. 11.
Hegyeshalom

Mater mea, ora pro me! Indignus filius

Joannes

Drága szűz Anyám nics nagy kérésem hozád de tudod kit szeretek de azé nem lehetek ha te közben nem jársz könyörgöm hozád ad nekem öt. Ha nem felejttesd el velem öt hogy ne fájjon látni ezért könyörgöm és imádkozom.

1949 VIII 25én
A

Égi Anyám! Oltárod tövéből küldök forró fohászt Hozzád Anyám! Ugye tudod, hogy nekem mi fáj. Fáj nagyon a lelkem, mit fájdalom tépett szét Anyám itt a földön nincs senkibenCsak Tebenned bizom, csak Te vagy vigaszom, Anyám látásodra múlik a fájdalom Oltárod tövéből pirom el panaszom. Fohászom is innen repítem Hozzád Anyám add Kettőnkre szent Szived áldását, Add, hogy meggyógyulva, együtt szerethessünk Téged, S Téged követve érvük együtt, boldog révet. Ezt kéri a Te gyermeked.

.....
1951 V.1.

Nincs hűség az emberekben, csak egyedül Anyám Benned!!! Virgo fidelis, hűséges,

leghűségesebb Szűz és Anyám könyörögi
érettünk, hogy a Te neved mindig arany-
betűkkel legyen szívünkbe beleírva!

Baller Károly s.lelkész
Hegyeshalom

Drága jó Szűz Máriám ezt még fél hara-
gunkba írom ez a könyv lesz a
tanúarahogy mihejts az a személy kiteszi
a lábát a falunkból rá 1 hónapjára teljes
lesz a kibékülés, ha mind a ketten még
kállnokon leszünk.

Lackner Eli
1950 VII 16 án
(Egy szívbe beleírva.)

Boldogságos szép Szűz Anyánk följán-
lom és a Te szent szivednek szentelem
egészen magamat minden szépségemet
jövömet és sorsomat összes enyéimet édes
hazámat Irgalmasság anyja benned Bizom
és remélek add meg a békét és a jó halál
kegyelmét énekem

E. E.
Pusztasomorja
1952. XI. 7.

Egy anyai szivet találtam,
Szivet mely oly tiszta és hú,
Mely értem dobog szüntelen,
Szivembe mindig azt esdem,
Oh anyám el ne hadj kérlek
Míg hozzád égbe nem térek
Oh anyám el ne hadj kérlek
Míg hozzád égbe nem térek!!

Emma és Ilus
Halászi
1951. II 18 án

Édes Szűzanyám kérlek hallgasd meg
kéresemet légy segítségemre az élet min-
den nehéz kérdéseiben. Segíts a zongorá-
ban, tanulásban, légy velem a szerelemben
és adj nekem szép lelket, megnyerő kül-
sőt! Segítsd meg papjainkat és apácáinkat,
légy egyházaddal minden viszontagság

közepette, és add, hogy e szörnyű igától
megszabadulva ismét Mária országa le-
gyen hazánk!!!

Győr
1950. augusztus 20.
Varga Edit

Rózsafüzér királynéja könyörögi ertünk
hogy még jövőre is eljöhessünk a kápol-
nádat szépíteni.

2001. X. 18.
Név
Egyházasbást

Szűzanyánk oltalmadat kérjük és továbbra
is segíts bennünket.

Köszönöm hogy kérésem meghalgtad
drága Szűz Anyám.

Név
Vecseklő

Ó Szűz Mária segítsd meg az egész csalá-
domat, de legfőképp engem, hogy meg-
gyógyuljak.

Óbást

Te adj erőt, hogy kérni tudjak,
ha megbántanak hogy ne zokogjak
Te add meg hogy eltűrjenek
Hogy hibáimmal is szeressenek.
Te őrizd meg erőtlensége
Hogy hősként vigyem a keresztem.
Te légy árvaságom támasza
Te őrizd meg gyengülő eszem.
Hogy lelkem nagy teher ne legyen.

Adj azoknak szeretetet
Akinék én adtam életet.
Legyen szívünkben jóság irgalom
Örekségemet értő szánalom.

Áld őrizd őket Jézusom.
Hogy találkozzunk nálad egykoron.
Vezess, erősíts oltalmaz
A végső órában irgalmaz.

„Könyörögi érettünk kik hozzád menek-
szünk.”

Név

Édes jó szüzanyám adj egy szép csendes
essőt, légy irgalmas gyarló bűnösökhöz.

ÉDESANYÁK IMÁI

„Az Édesanyák szeretete megváltoztatja a
világot.”

Ajnácskői imacsoport

Áldott legyen mindenki akit hite és Mária
szeretete kihoz ide! Ne féljen az elmúlás-
tól, hiszen elkerüli Isten ítéletét mert a
Szentírás írja: „ Aki hisz, nem esik ítélet
alá ...”

Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis!
Sancta Rita et sancta Faustina, cum
colection parvo, orale pro nobis!

Név
Fülek

„Ha bánatod van keresd Jézusodat,
Borúlj le előtte sird el bánatodat.
Ő majd bekötözi vérző sebeidet,
Meggyógyítja bánatos szivedet.
HA nagyon egyedül vagy, már senkit sem
sincsen
Ne félj, mindig veled van az Úr Isten!
Istenem kérlek segíts meg minket, vigyázz
ránk. És őrizd halott barátom lelkét ott
fönt a MENNYORZÁGBAN. Vigyázz rá!

Drága Szüzanyám, köszönöm, hogy meg-
segítettél, bánatomban vigasztaltál, ma-
radj velem továbbra is. Jézus, Mária Szent
József légy segítségemre!

2003. 7. 20.
Nevek
Praha, Tajti

Szeretett Szűz Máriám, Jézusom drága jó
Istenem segíts mindnyájunkat. Gyógyítsd
meg, aki hozzád fohászkodik. Segíts az
árvákon, az öregeken, mindenkin, aki a
segítségedet kéri. Segíts még akkor is, ha
csak néha fohászkodik hozzád. Szűz Má-
ria aki e szavat száján kiejti boldog és
szívből esedező könyörgéssel az oltalmad

kéri. Ne engedd, hogy az emberek egy-
másat gyűlöljék, intsd őket tiszteletre, sze-
retetre, egymás megbecsülésére. Könyö-
rögve kérlek tégy csodát, hallgasd meg
könyörgésem. Jó Istenem Jézusom, drága
Szűz Anyám

2003. júl. 20.
Név

Üdvözlégy Mária, kegyelemmel teljes
Mindent köszönök Szűz Anyám

1999. okt. 10.
Név

Te voltál vezérünk életünk viharában segíts
továbbra is drága fájdalmas Szüzanyánk.

2000. április 24. Húsvéthétfő
Névsor

Ima
Szűz Anyánk oltalmunk és erősségünk,
Hallgasd meg néped buzgó könyörgését
Te ádtad lelkünknek a békét,
és világosádot enged, hogy amit hittel
kérünk azt valóban elnyerjük, Krisztus
ami Urunk által
Amen.

2000. 6. 22.
Névsor
Óbást

„Áldott vagy te az asszonyok között és
áldott a te méhednek gyümölcse Jézus!”

2000. 7. 5.
Név

Mária te égi fény, kérlek mindig mellet-
tünk légy. Amen.

2001. szept. 1.
Nevek
Vecseklő, Gesztete

Szűz Mária Jézus anyja könyörögj éret-
tünk! Mutasd az utat amit drága Jézusunk
kijelölt számunkra. Segíts nekünk. Amen!
2002. 8. 24.

Ima szenvedéskor

Jézusom szenvedtél most én is szenvedek
Szenvedeskor türtél, add, hogy én is türjek
Keresztem csak szilánk, súlyos keresztedből
Tisztis meg általa bűneim szennyétől
Ha lelkem megtisztel szenvedés tűzében
Szeress mindig jobban szinelj kegyelmedben
Fájdalmas Szűzanya tengernyít szenvedtél
Így a szenvedőknek édesanyja lettél.
Könyörögj hát értem ennyi szenvedésem.
Hálás leszek érte, itt és fönn az égben.
Hogyha pedig Isten kezze súlyt
Legyek én is nyugodt mint Te nyugodt
voltál. Amen.

2003. VII. 15.

Drága Szűzanyánk köszönjük segítségedet,
segíts minket és családjainkat továbbra is.

2003. augusztus 14
Rimaszombati híveid

A Máriához lépcsőt csináltunk.

Névsor

Hála neked!

1996. január 30.

Áldlak Téged Krisztus!

Mert nem adatott e világon nekünk más
név, aki által kéne megváltanunk!

1996. V. 24.
Név

Szűz Mária kérünk tisztísd meg a világot
minden eltévelyedéstől! Vezérelj a hitet-
lenkedőket az igazak okosságára. Nyerj a
bűnbánóknak bocsánatot az igazaknak
álhatatosságot a házastársaknak hűségét
az özvegyeknek és árváknak gyámolítást a
szomorúaknak vigasztalást a meghalt
híveknek pedig örök nyugodalmat.

Nevek
Vecseklő, Rimaszombat

Szűz anyánk továbbra is segíts.

Névsor

Szűzanyánk! Kérünk árazd szeretetlángod
kegyelmi hatását mielőbb ránk és az egész
emberiségre, hogy az Úr JÉZUS A BÉKE
FEJEDELME, uralkodjék bennünk és az
egész világon. AMEN.

1996. október 2.
Nevek
Rimaszombati

Uram Jézus Krisztus a te szent szivedre
bizom ezt a szándékot, hogy a bűnösök és
a pogányok megtérjenek és téged nagyon
szeressenek.

1998. VI. 11. Urnapja
Névsor
Almágy

Szűz anyánk bízunk benned tudjuk meg-
segítesz könyörögj érettünk kik hozzád
menekszünk.

1998. 8. 13.
Névsor
Rimaszombatból

Szűz Mária, Jézus Anyja könyörögj érettünk.
Imádkozz érettünk és az egész emberiségért.

1999. júl. 4.
Nevek
Hidegkút

Mindenkor segítő Szűzanya Mária Könyö-
rögj értünk.

1999. 9. 18.
Névsor

Ha eltörpül az emberi eszme,
ha a szeretet kihall örökre,
ha a mécses meggyullad égve,
ha már nincs több kisérte,
akkor légy és tégy valamit érte.
Szeress építs és melegíts.

Hála a Szűzanyának, hogy itt lettünk
Isten kegyelmével és segítségével
melátogattuk a Szűz Anyát

1995. X. 11.
Nevek

Elindultam Feléd, néha még visszanezék
égett világ hamuján lábnyomok követnek
kezemben még a fáklya
aki maradt bűnöst kiált
nem is hallom megyek tovább!
1995. december 12.

Jézus szent szíve könyörögj éretünk
kikhozád menekülünk
Édes Szűzanyánk köszönjük, hogy ide
segítettél.

1988. VII. 10.
Nevek

Szűz Anyám segíts, hogy újra eljöhessünk
Hozzád! Imádkozzál Édesanyámért, hogy
Veled lehessen az Úr színe előtt.
1995. 8. 13.

Az erdészetnél dolgozók

1988. VII. 11-én
Nevek

Drága jó szűzanyám adj erőt és egészséget
az élethez.
Áldozó csütörtökön a Tajti iskolások

Boldogságos Szűz Máriánk vérzőszívvel
tekincs le ránk.

Itt jártunk 1988. VII.26-án
Névsor
Fülekről

Köszönöm a csendet, amely csak itt olyan
mély, hogy az Istenig elérjen!
1995. 7. 23.
Név

Drága Szűzanyánk tisztelünk és szere-
tünk!
Névsor

Ó álldot Szűzanya Menyországnak
Gyógyvirága könyörögj éretünk Amen.
VI. 6-án
Név

Itt jártunk a segítő Szűz Máriánál ki szo-
morúaknak vigasztalója, bűnösök oltalma
és menedéke!
Könyörögj érettünk!

1989. V. 8. /hétfő/ Szentháromság
Névsor
Újbást

Vecseklő Segícsd meg anyut!!!
Legyen az egész család egészséges.
B.D.

Szeplőtelen Szűz Anya, Istennek szent
Anyja könyörögj érettünk! Amen.
Nevek

Minden jó
Minden szép
Szűz Mária!
Rajtam segíts!

1989. 5. 14.
Név
Tachty

Drága Szűz Anyám. Nagy szeretettel
jöttünk hozzád nagyon szeretünk tegedet
és áldot Jézusunkat!
Nagyon kérünk add reak Anyai áldáso-
dat. Amen!

Itt járt ornitológiai kutatócsoport.
Nevek

Sarlós Boldog asszony
szépen kérünk máskor is segíts ezta kis
búcsús népedet ide tégedet imádni segítsd
Drága Szűzanyánk az egész világ népét
hogy béke legyen mindenhol Köszönjük
szépen.

1992. VII. 2.
Névsor

Boldogok vagyunk, hogy itt lehetünk veled
továbbra is segícs minél többször eljöhessünk
Nevek
Almágy

Almágy, Ajnácskő és Csevice

Isten áldása és Mária kegyelme száljon terátok; akik az elköjendő napokban itt jártok. Ezt kívánja néktek Isten kegyelméből

Névsor

Ezt akarják kívánni továbbá

Névsor

Mária szegítsd a szenvedő de igazhitű néped!

Köszönjük Istenünk, hogy létezőnk!

Nevek

Drága Nagyboldogasszonyunk

Kérlek segítsd meg a családomat az ÁDÁM fiamékat a születendő pici babát. A lányomékat Krisztit és Gyurit. Boldogságban és szeretetben éljenek egymást megértsék egy életen át. Kérlek még az én életemet is segítsd vezess az utamon segíts a bajban. Es Mindenkinék kérek Egészséget mert az a legnagyobb Boldogság. Köszönöm neked és nem feledem a jószágod!!!

Név

Drága Jézusom gyógyiszd meg meg az unokámat köszönöm

Név

Drága Isten adj erőt egészséget a családomnak és védj meg a gonosztól Amen.

Név

Drága Szűzanyám!

Köszönöm, hogy elsegítettél a csodálatos remete barlanghoz, melyet nagyon tisztellek a volt lakói miatt. Kérlek segíts Szűzanyám, hogy családom minden tagja, egészségben és békességben éljenek le életét. Igaz tisztelettel

H.S-né

Ópályi

(A lap hátoldalán felirat: Hívj, alatta telefonszám)

Drága Szűzanyánk!

Nagyon szépen köszönjük hogy ismét itt lehetünk. Segítsd továbbra is gyermekeinket, szüleinket és drága férjemet. Mindent köszönünk!

Drága Boldogságos Szűzanyánk!

Kérlek segíts meg családukat egészségben és boldogságba éljünk, védj meg minden bajtól, segíts hogy én és a barátnőm megtaláljuk a társunkat akivel boldogok leszünk. Köszönjük segítségedet!

2003. július 27.

Drága Szűzanya

Adj az én drága férjemnek Pitámnak örök nyugodalmat

Név

2003. október 18.

Jézusom bízom benned!

2003. július 27.

Drága Szűzanyám!

Köszönöm, hogy eljuthattam ide. Kérlek adj erőt, egészséget, az egész Családomnak.

Köszönöm.

Drága Boldogasszony.

Add, hogy sikerüljön a világban megélnem.

Köszönöm.

Drága Szűz Mária!

Hálásak vagyunk, hogy eddigi életünkben megsegítettél. Kérünk légy velünk és szeretteinkkel ezután is!

Nevek

2003. október 19.

Kérlek add, meg, hogy életünket békességben, boldogságban egészségben éljük. Találjam meg a helyem az életben! Barnának egészséget adj és hogy terveink teljesüljenek!

Köszönöm

Drága Szűzanyám!

Nagyon szépen kérek, ne hagyjál cserbe, és hallgasd meg a könyörgésem.

Adj erőt a lelkemben békességet hogy anyámmal ne legyenek konfliktusok. Segíts meg a családomat, szeretteimet és légy közbenjáró a Szent fiadnál.

Segíts Mária Amen

Név

2003. október 18.

Kérek drága Jézusom!

Legyek az aki lehetnék!

Kérek add mellém Napom hogy Hold lehessen! Add áldásod szeretteimre! Minden cselekedetem a te Dicsőséged tükrözzön. Hálásan köszönöm. Te tudod mi jó nekem. Add hogy mindig elfogadjam Szent akaratod. Amen

Név

Drága Jézusom Kedves Férjemet Édesanyámat Édesapámat Aprószentjeimet Segítsd fel add meg nekik az örök boldogságot imádkozzanak értem

Név

Drága Jézusom!

Kérek téged, hogy a családom ne legyen beteg soha és legyen sok pénzünk. Itt voltunk.

200. VIII. 04.

Köszönöm

Név

Kedves Szűzanya!

Szeretném kérni Tőled hogy egészség és boldogság legyen a családomnak és gyermekeimnek. És sokáig éljenek.

Kérek add áldásodat Ránk! Köszönjük!

2003. 08. 02.

Egy család

Kérem hogy legyek jó gyógyító ember.

Köszönöm

Ali baba

Drága Istenem!

Kérek uram viseld gondját a családomnak, Apunak , Pistinek és ORSIKÁNAK, Attilának és minden barátomnak, rokonságomnak hosszú-hosszú évtizedekig. Segíts nekem hogy megtaláljam az utamat és a leendő feleségemet és hogy boldogan élhessünk sokáig. Köszönöm Istenem

2001. V. 11.

Név

Jászberény

Kedves Szűzanya

Segíts hogy meggyógyuljak tüdőbetegségeből, és hogy megtaláljam a helyes utat. Papimra vigyázatok kérek!

Köszönöm

Szeretlek

Édes Jézusom

Szépen kérek segítsd a családomat ugyan anyagiba és Egészségbe.

Szeretném ha feleségem ártó gondolatai megszűnnének és megszületne első babánk. Kívánok szerettemnek egészséget és boldog életet.

Drága Szűz Mária!

Kérek, hogy segíts a családom betegeinek gyógyulásához. Éljenek boldogságban, békében. Legyen szeretet a családban! Be tudjuk fejezni a rég elkezdett házunk építését. Legyen jól megbecsült munkánk! Szeretnék segíteni a beteg emberek gyógyításában. A fiam jól eredményesen tanuljon az egyetemen. Meg tudja valósítani a célját. Országunkban jóra forduljanak a dolgok! Ehhez kívánok sok értelmet bölcsességet, kitarást mindenkinek! Kívánom, hogy gyakran el tudjunk ide jönni, mert ez egy csodálatos hely!

2003. júl. 11.

Egy család

Drága Istenem!

Kérlek add, hogy családjunk egészségben éljen és segíts, hogy céljainkat elérhessük és szeretetben éljünk mindannyian. Add, hogy békeesség legyen a Föld minden pontján, és tompuljon az erőszak.

2004. 04. 09.

Egy fiatal pár pár Kecskemétről.

Szűzanya!

Kérlek segíts békét találni és nyugodt otthonra lelni.

2000. 06. 04.

Nevek

Köszönöm, hogy megsegítettél bennünket Istenem És kérek segíts minket továbbra is.

200. Vi. 04.

Nevek

Itt jártunk Balassagyarmatról. Köszönjük Istenünk, hogy felsegítettél erre a szép helyre. Kérjük további segítségedet.

2000. aug. 15.

Nevek

Szlovákiai magyarokra vigyázz Szűzanyám!!!

2001. V. 12.

Szuzanyácskám segícs meg minket hogy sikerüljön a válalkozás.

2000. X. 19.

Köszönöm neked!

Kedves Szűz Anya!

Hálából jöttünk eléd, hogy megköszönjük mind azt a jót amit értünk tettél. Sok szeretettel Szerető gyermekeid. Kérlek áldj meg minket, hogy jó házasságunk legyen.

Nevek

Aranyos Istenem

nagyon kérek, hogy segítsd meg az egész családomat

Köszönöm Istenem

Név

Drága Szűz Anya!

Kérlek legyünk gazdagok

És apa jöjjön vissza hozzánk!

Köszönöm: Név.

2000. VIII. 04.

Drága Istenkém

Kérlek szépen hogy ebbe az évbe még legyek terhes.

2000. 08. 11.

Név

Istenem szeretném ha jobb számítógépem lenne.

2000. 17. 19. szerda

Név

Jézusom Máriám Adj hogy vágyaim és Álmaim beteljesüljenek.

Drága Istenkém!

Azt kívánom, hogy a nénikémnek semmi baja se legyen, egészséges legyen a baba amit annyira várunk, hogy boldogok legyünk a férjemmel. Örökre szeressük egymást. Könnyű legyen a szülés a fogászati kezeléshez is segíts, Kérlek adj egészséget boldogságot és mindig annyi pénzt a családjunknak hogy ne kelljen

Istenem!

Segíts kérlek munkahelyet találni! Egészség, boldogság legyen a családban!

Köszönöm

Név

Kedves Istenem Szeretném ha anyu, apu Reni és mama és a családom soha nem halna meg és nem lennének betegek nagyon szeretem őket.

Imádlak istenem

Név

Boldogságos Szeplőtelen Szűzanyám és Jézus

Szent öt sebébe és Szent Szívedbe ajánlom Fiamat és Évát, hogy áldásokat kérem

házasságukat megtérésüket és Egyházi esküvőt nekik. Celerin atyát, bernardin atyát és családomat, betegségemet Erzsikét, Zsuzsit áld meg őket Szeplőtelen Szívedbe és Jézus 5 Szent sebébe Amen. Köszönöm nektek.

Uram!
Kérlek teljesítsd amire minden este kérek
Ő és köszönöm az eddigieket is.
Köszönöm

Név

Köszönöm hogy segítettél eljutni ide, és meglegelni a békét Isten a világ közötti eltérésben

200. jún. 04.

Név

Világnak világa
Világ fényessége ...
Téged keresünk

2001. 03. 18.

B.A. - P.A. - H.G.

Mi nem tudunk mit kívánni, hisz amit lehet: szeretet, hit és boldogság ez a 3 fő kívánság s ezeket minden ember ismeri jól!

Név

Fájdalmas Jézusom, Szeplőtelen Anyánk
Köszönöm azt a sok jót amit tőled kaptam gyermekeimet, férjemet unokáimat az nagy irgalmú kegyelmedet és jóságodat amit én igen bűnös szolgáló megsem érdemlem köszönöm, hogy eddig segítettél kérlek segíts ezután is.

Név

Drága Boldogságos Szűzanyám
Kérek a gyermekeimnek erőt, egészséget, boldogságot és biztonságos munkahelyet. Erős, egészséges unokákat és békét a szívünknek, békét családunknak.

Édesanya

Kapcsolatunk boldog legyen és szeress!

Név

Egéséget kívánok anyukámnak

Név

Szűzanyánk!

Kérlek, bocsásd meg minden vétkem, amiből van bőven! Szeretném a segítséged kérni a gyógyulásomban.

Köszönettel: Név

2003. 10. 05.

Kedves Nagyboldogasszony!

Kérlek téged, hogy legyen erőm és kitartásom elvégezni sikeresen az iskolát, hogy tudjam milyen esetben mikor és mit tegyek, és hogy az egész családom tartson össze, és legyünk mindig egészségesek és vidámak!

Isten, Isten!

Nagyon sok minden jót szeretnék kívánni de ami a legfontosabb minden ember számára a béke a boldogság és a szeretetben való egüttélés. Ezt kívánom minden embertársam számára, és ebben kérem a Te Segítséged Drága Boldogságos Szűzanyám!

(név nélkül)

Drága Szűz Máriám köszönöm, hogy 1 évvel ezelőtt meghallgattad kérésemet és egy gyönyörű csodálatos fiú gyermekkel ajándékoztál meg aki december 16-án született, így biztosan nem véletlenül, a kis Jézus születésekor ünnepeltünk mi is. Nem győzők elég hálás lenni, hogy megismerhettem az anyai érzést aminél nincs hasonlatosabb és csodálatosabb érzés a világon.

Köszönöm, köszönöm, köszönöm.

2007. IV. 7.

Drága Szűz Mária köszönöm hogy meghallgattad imáimat, családom számára

egészséget és biztonságot kérek. Köszönöm Neked, hogy mindig meghallgatsz, mikor templomodban itt járok/járunk.

Köszönjük:

..... család.
2007. IV. 7.

Drága Szűz Mária!

Kérve kérek add vissza a szemem világát. Gyógyíts meg.

2007. ápr. 6.

Drága Szűzanyám!

Köszönöm, hogy kiteljesítetted, egyengetted eddigi utamat. Köszönöm, hogy felnyitottad a szemem és a helyes utat tereltél. Kérlek adj erőt és egészséget, hogy továbbra is szolgálhassam a mások egészségét és a környezetvédelmet. Kérem segíts a gyermekeimen is, irányítsd őket is, adj nekik boldogságot, családi békét. Lányomnak adj erőt és elhatározást, hogy meggyógyuljon. Vigyázd kisunokámat, férjemet édesanyámat, ovd őket az önpusztítástól. Kérlek segíts abban, hogy továbbra is, csak szeretet maradjon a szívemben és tudjak másokkal is együttműködni.

Bízom benned.

Szeretlek Téged és a fiadat Jézust. Mindent köszönök.

Név

Drága Szűzanyám!

Kérlek add hogy a fiamat visszakaphassam és újra boldogok legyünk együtt. Már sokszor járultam eléd, és mindig megsegítettél. Kérlek adj a családomnak erőt, egészséget. Benned van minden reményem.

2007. IV. 18.

Drága Szűzanya

Kérlek adj egy férfit, aki szeret, akit viszszerethetek. Mert ez az egész már így nem jó. Nagyon.

Köszönöm.

Azt is köszönöm amit eddig tettél értünk.

Mária Gyüd!

Nagyon kérek segíts a jövőbe. Erőt kérek segíts a jövőbe. Erőt kérek és boldogságot. A Jocival legyek nagyon boldog, legyen erős a szerelmünk. Adj erőt Katinak, hogy bírassa a sok munkát és az albérletett. A munkahelyemen legyen minden nyugodt és a fizetésem legyen elég arra, hogy magamat rendbe tehessem és Katinak és családjának segíthessek.
Amen.

Drága Szűzanyám!

Köszönöm neked, hogy idáig és ennyit segítettél kérlek segíts továbbra is bennünket, adj erőt egészséget a családom minden tagjának, a testvéreimnek a gyerekeiknek unokáiknak. Kérlek Drága Szűzanya segíts, hogy a terveim megtudjam valósítani. Kérlek segíts hogy a főnököm nekiabáljon állandóan hogy legyen a munkámmal megelégedve.

Köszönöm, hálából

Név

Isten és Szűz Mária szeret bennünket minden bajunkból kiment minket a Biblia írása szerint. Atyám! Jézus! Szűz Anya! Áld meg őket kérek! Köszönök mindent.
Amen.

Drága Szűzanya Istenem

Bocsáss meg nekem a bűneimért amiért bűnös vagyok és segíts meg minket kérek, adj elég erőt és egészséget és ad hogy sikerüljön a jogsim.

Örökké hála neked. Köszönöm drága szűzanya.

Drága Szűzanyánk!

Köszönöm hogy drága jó Édesanyám egészsége jobbra fordult. Köszönöm, ahogy imáimat meghallgattad és egy kicsit az életünk is jobb kiegyensúlyozottabb. Kérlek hogy betegségemet segíts legyőzni.

Hálás szívvel köszönöm.

2007. 04. 09.

Nem vagyok rendszeres templomba járó, csak karácsonykor, de néha amikor úgy érzem betekintek a helyre, ahol valahogy megkönnyebülök. Negyven éve nem látott rokonaimat látogattuk meg Édesapámmal és ez alkalomból jöttem be ide!

Imádkozni szoktam és bízom, hogy VAGY! Egészséget és Minden jót adj Mindenkinek és a rokonaimnak és családomnak, nővéreimnek, Apukámnak.

Éljenek sokáig.

Köszönöm!

Név

.Szűz Anyám!

Adj meghalt lelki atyáimnak örök nyugalmat akik zárándok helyedre elvezettek. Családomnak békességet szeretetet.

Nagyberény

Drága Szűzanya, köszönjük, hogy segítettél gyermekeink világrajötténél, velünk voltál és azóta is óvod életüket.

Hálás szívvel második gyermekünk első születésnapján.

Név

Kérlek Mária hadd legyek olyan jó úszó, mint Egerszegi Krisztina és hogy fölött koromban én legyek a legjobb boncoló. Egészséges legyek meg jó tanuló.

Név

Drága Szűzanya.

Most úgy érzem nagyon szükségem van rád! Kérlek adj erőt, mert nagyon beteg vagyok! Szeretnék meggyógyulni, és jó erőben lenni. A fiam kérlek segíts meg! Vedd védőszárnyad alá! Jézusom kérlek, adj jelet miért kell ezt a nehéz keresztet cipelnem. Szeretnék hozzád térni megpihenni.

Köszönöm.

Drága Jézusom. Drága Szűzanya. Nagyon nehéz leírni amit szeretnék. Eköször is segíts a gyermekeim sorsán ne enged hogy idáig eljussanak mert a szívem megszakad de nem tudok a férjemmel együtt élni. Ad azt akit nagyon szeretek velem legyen. Kérlek adj erőt az életbe hogy ennyire ne fájjon.

Név

Drága Szűzanya!

Kérlek segíts nekem abban, amit kértem Tőled! Köszönöm!!!!!!

2007. ápr. 26.

Drága Szűzanyám!

Már megint Hozzád jöttem könyörögni! Kérlek segítsd meg drága unokámat, hogy a vizsgán – ha nem is nagyon jó eredménnyel de legalább sikerüljenek, ne kelljen megválnia az iskolától, ami minden vágya volt, és felvételt is nyert. Én saját magamért és szerett hugomért is könyörgök, hogy éljünk még egy kicsit és ne legyünk állandóan betegek. Igen csak kimerítő, hogy állandóan fáj mindenünk.

Egész családomat segítsd meg, nagyon szépen kérlek Szűzanyám!

Előre is nagyon köszönöm

egy aggódó és szerető testvér, anya és nagymama

Drága Szűzanya!

Kérlek segítsd a nővéreimet mert nagyon beteg tedd könnyebbé hátralévő napjait.

Kérlek vigyázz a fiára és annak családjára.

Drága Szűzanya!

Nagyonszépen kérlek, hogy beteg kislányomat segítsd meg, hogy tudjon meggyógyulni, mert már egy éve lesz lassan, hogy nagyon beteg. A fiaimnak pedig adjál tisztességes jó feleséget. A drága jó férjemnek is erőt, egészséget, hogy sokáig velünk legyen, úgyszintén az anyukám is.

Kérlek segíts a családomon, hallgasd meg
könyörgésemet!
Kincses családjainkat
Amen

2007. 05. 27.

Drága Szüzanya, add, hogy mind akik
velem jöttek megtalálják a boldogságukat.
Attilának adjál szerencsét, hogy legyen
elég pénze, amennyit szeretne.
Köszönöm

Név

Aranyos szentjeim adjatok egészséget
szeretetet az egész családnak köszönöm
hogy segítesz.

Drága szép Szűzanyám!

Kérlek segíts meg minket. Adj erőt, egészsé-
séget nekünk és családomnak, vigyáz
ránk. Köszönöm, hogy láthatom a halot
édesanyámat a templomban.

Név

Hálából a Szűzanyának

Drága Szűzanya hálásszívvel köszönöm,
hogy eddig is segítettél kérlek, segíts
továbbra is bennünket. Adj erőt egészsé-
get és békességet a családomnak és min-
den hozzám tartozónak. Segíts nekem és a
kiscsapatomnak hogy még ebbe a hónap-
ba a csapattal együtt meglegyen a
Nuszkincég Parnamex hálózatába a
15000 pont. Kérlek benneteket drága
segítőim segítsetek hogy nagyon sok
csatlakozója legyen folyamatosan a csa-
patomnak.
Segítséget előre is köszönöm

Név

Köszönöm istennek, hogy megadta ne-
kem a kislányomat Jázminát akit nagyon
imádok.

2007. 05. 27.

Drága Istenek!

Kérlek szépen adjál az egész családnak
erőt, egészséget és boldogságot, szeren-
csét, gazdagságot, adjál nekünk!
Köszönöm!

Mohácsról jöttünk idén is, mint minden
évben, ha lehetőségünk van rá, hogy leró-
juk Istenünk előtt kegyelmünket és meg-
köszönjük mindent, amit értünk tett és
kérjük, hogy a jövőben óvjon és segítsen
bennünket és gyermekeinket!
Köszönettel és tisztelettel.

Drága Szűzanyám!

Kérlek segítsd, hogy gyógyuljon a kezem.
És óvd a gyermekeimet adj erőt és vigyázz
rájuk. Palástod tericsd ránk.
Köszönöm a jószágod.

Pécs

Drága Szűzanya!

Segíts meg családunkat kérlek és minden
gonoszságot és átkot és rontást végy le
rólunk! Szabadíts meg a szenvedéstől amit
okoztak nekünk az irigyek és gonoszok!
Add hogy a mérleg kiegyenlítődjön. Szen-
vedjenek akik szenvedést okoztak és
mindazok akik átkaikat viselték eddig,
áldást nyerjenek.
Köszönjük és szeretünk!

2007. ápr. 26.

Drága Jézus Szüz Mária

Veddle rolam ez szerencsetlenséget áldj meg
egy kis szerencsével nem birom már ez az
egészet áld meg egy szép egészséges fiúval.

Itt jártam kérlek segíts raj-
tunk hogy, ne legyünk szegények és kér-
lek segíts az egész családomon. Kérlek
istenem ad meg nekem azt, hogy Kovács
Gyula legyen a faterem és békességben
éljünk és boldogan.
Köszönöm

2007. V. 28.

Édes Jézusom

Hálát adok neked mindenért kérek hogy az anyósom házáat minél előbb segítsd eladni és kérek hogy segíts minket anyagi dolgokban és békességet és egészséget és gazdagságot kérek az egész családom és minden szegény ember számára és mentsd meg Magyarország lakóit a zsarnok miniszterek kezéből Amen.

Szeretlek Mindenható!

2007. 04. 09.

Kérek Istenem hogy a betegségeből gyógyíts meg engem. Köszönöm amit eddig segítettél és köszönöm neked a kis gyönyörű menyasszonyom, és kérek, hogy nagyon sokat vele élhessek, mentsd meg a kapcsolatunkat a bűntől és megcsalástól, gonoszságtól és nagyon boldogan éljen az egész család. És kérek amikor énekelek és rajzolok akkor vezesd a szám és a kezem és gyönyörűen rajzoljak és majd felfigyeljenek rám. Amen.

2007. 04. 09.

Drága Istenem!

Kérek segítsd meg a szereteteimet boldogságban, gazdagságban, valamint egészségben. Add, hogy még ebben tudjuk rendezni adósságainkat és boldog kiegyensúlyozott életet éljünk, addig míg hozzád el nem érünk.

Amen, köszönöm istenem.

Név

Kérek szépen sok boldogságot erőt és sok pénzt adjál nekünk!

Köszönöm!!

Név

Köszönöm Istenem hogy velem vagy!

Drága Anyám!

Kérem közbenjárásodat, hogy az Úr ígérete mielőbb beteljesüljön, s ha lehet, az álmaim valóra váljanak. Amen!

Drága Szüzanyám!

Kérek szépen gyógyíts meg engem! Kérek téged, hogy legyen munkahelyem. Kérek Téged adj nekem egy igazi társat aki szívből szeret, tisztel és elfogad engem úgy ahogy vagyok és amilyen vagyok nem hazudik és nem csap be soha. Kérek hogy megtalálhassam a lelki békémet és vigyázz nagyon a fiamra.

Tisztelettel:

Név

Drága Istenem!

Köszönöm Neked a kisfiamat! Köszönöm az egészségét, nevedet őrizve Mátyásnak neveztük el, hiszen „Isten ajándéka”. Tarts meg minket szeretetben, békességben, véd meg és óvd családomat! Örök hálával:

Név

Drága Szűz Mária, kérek segíts meg engem hogy ezt a nehéz időszakát az élettemnek, férjem halála miatt ép ésszel át tudjam vészelni a gyerekeimtől több megértést kérnék. Drága Szüzanyánk segítsd meg a családunkat.

2007. június

Név

Hála és kérés a segítő Szüzanyához

Ó Szűz anyám állj mellettem a kezemet ne engedd el.

Kétségbe ne hagyj a szívembe békességet adj.

Velem voltál jó Szüzanyám

Fájdalomban vigasztaltál,

átkaroltál rám hajoltál

éjjel nappal erőt adtál.

2007. jún.

Wir danken für einen schönen Urlaub und erbitten Segen für unsere Familie!

(Köszönjük a szép nyaralást és áldd meg a családunkat!)

Istenem köszönöm, hogy világra hoztál

A családom legszebb ajándéka!

Gyönyörű a templom!

2007. 06. 14.

Köszönöm az angyalkáknak, hogy segítenek és velem vannak.

2007. június

Drága Szűzanyám!

Kérlek mindenben segítsd a családomat. Köszönöm hogy anyut meggyógyítottad, és add hogy hosszú életű legyen jó erőben egészségben. Kérlek sikerüljön a kislányomnak a vizsgája és az esküvő is zökkenőmentesen történjen. Szeretném, ha boldog lenne a férje mellett. Az én és a párom egészségére is vigyázz, hogy békében boldogságban élhessünk. Ha jónak látod akkor szeretném átvenni az örökölt házat, de úgy hogy ne kelljen szűkölködnünk. Köszönöm az olasz utat, hogy veünk voltál és ősszel is szeretném menni a gyerekekkel. Minden lépésünket kísérd, halottunknak pedig adjál örök nyugalomat. Mindent köszönök.

2007. 06. 18.

Név

Drága Édesanyám!

A Te kezébe teszem bizonyítványom, további sorsom, hivatásom. Hálát adok neked, bízom Benned és remélem, hogy továbbra sem hagysz el! Vezess engem Szent Fiadhoz!

2007. 06. 19.

Drága Szűzanya!

Ez a hely a béke és nyugalom szigete. Kérlek ne hagyj el Bennünket „soha”!

2007. 06. 19.

Név

Régóta vágyom már, hogy eljöjjenek hozzád, és boldog vagyok mert itt lehetek Nálad. Kérlek ne hagyj el!

Név

Drága Jézuskám, Drága jó Szűzanyám imádkozva könyörögve kérlek, halld meg imáimat könyörgésemet és kérésemet, jöjj

el az otthonunkba, legyetek mellettem és a drága kis családom mellett életünk minden pillanatában. Vigyázzatok ránk örökjetelek felettünk őrizzetek meg, minden betegségtől, fájdalomtól, bánattól, szomorúságtól, gyötrelemtől, minden rosszindulatú embertől minden szerencsétlenségtől segítsetek bennünket mindenben életünk során, amiben szükségünk van a segítségetekre. Drága Jézuskám és Drága jó Szűzanyám kérlek adjátok vissza a munkahelyemet, hogy segíthessek a drága kis családomon, ahogy segíteni tudtam amikor dolgoztam. Drága aranyos Jézuskám és Drága jó Szűzanyám segítsetek, hogy minél előbb újra eljöhessenek ide a ti házatokba és kifejezhessem hálámat, köszönetemet, hogy mellettem voltatok ebben a nagy fájdalomban, bánatomban, szenvedésemben, gyötördésemben szomorúságomban és segítettetek.

Drága Jézuskám és Drága jó szűzanyám könyöröljetelek meg rajtam és drága kis családomon.

Név

Kívánságlista

Kérlek ISTENEM bocsásd meg az összes bűnömet és az április 15-én történetekkel kapcsolatban segíts tisztázni a vádat, mert eszembe se jutott, elvenni a férjét és hálás vagyok Neked, hogy továbbra is tanulhatok. Kérlek adj egy lehetőséget arra, hogy bebizonyíthassan ártatlanságomat és visszaszerezzem szeretetét és bizalmát és a csoportt és beilleszkedhessek a csoportba.

Kérlek ISTENEM, adj lehetőséget az ápr. 15-én beszerzett karmák kiváltására.

Kérlek ISTENEM, bocsásd meg a családom összes bűnét és adj nekik még 1 lehetőséget és add, hogy éljenek vele

Kérem ISTENT, hogy segítsen az alább felsoroltakban

egészséges vagyok

kiegyensúlyozott vagyok

boldogságban, békében, harmóniában élek a családommal akik ISTENNEK tetszően élnek

védjen meg ISTEN a kísértésektől kérem ISTENT, hogy a karmáimat az eladott lakásomból fedezhessem

Kérem ISTENT, hogy a Ford típusú autó eladásából fennmaradó Ftot az eladott lakásom árából egyenlíthessem ki a vállalásomat folyamatosan teljesítsem a GYÓGYÍTÓ CENTRUMBEN az ISTEN által rám szabott feladatokat végzem a lehető legjobb tudással a NIRVÁNÁT elértem kérem, hogy az üzletem megnyitásához nyújtsanak segítséget elvégeztem iskoláját és akiknek a segítségére lehetek ISTENHEZ vezetem.

Édes Istenem, Jézuskám, Szűz Anyám! Három éve is itt voltam, betegségemben gyógyulást töletek kértem.

Segítettetek, meggyógyultam, köszönöm Nektek!

Most a férjemért jöttünk, segítsetek neki, adjatok neki egészséget, boldog és hosszú életet! Tudom, hogy velünk vagytok és minden körülmények között fogjátok a kezünket. Nagyon szeretünk benneteket Amen.

2003. ápr. 19.

Nevek

Drága jó Istenem segíts meg minket és családukat. Legyen köztünk béke és szeretett és egészség. Köszönöm, hogy megsegítetted a testvéreimet remélem, hogy egészséges lesz, hisz te minden bajba jutott emberen segítesz.

2005. 01. 30.

Név

Drága szűzanya!

Kérlek, hogy szüleimet és a családomat ne érje semmi baj. És hogy valamilyen országba menjünk kirándulni. Előre is köszönöm.

06.30.

Drága Szűzanyám kérlek segíts a lányom Anita műtétjét, szerencsésen sikerüljön.

Drága Jó Istenem Segícsd meg a családomat meg amit kértem. Amen

Drága Szűz Mária

Kérlek segíts meg, hogy megnyerjem a választást és tudjak segíteni a falumnak és az ott élő embereken.

Köszönjük, hálából imádkozunk és adományozunk.

Románia

Drága jó Istenem. Oly nehéz az élet. Nagyon szeretlek. Örülök, hogy most itt lehettem veled. Bocsásd meg bűnömet. Szeretettel: aki legjobban szeret.

Drága Szűzanya!

Nem kérek sem gazdagságot, sem egészséget, csak abban segíts, hogy megajándékozzam a párom és Téged egy kisbabával. Ígérem, hogy jó embernek fogom nevelni, hogy Te is gyönyörködhes benne! Áldd meg szeretteimet és bocsásd meg a bűnét annak aki ellenünk vét!

Köszönettel: Név

Az Univerzum kegyelmébe ajánlom az édesapámat, Margitot, a húgomat, Tímeát és a volt férjemet, Tamást. Kérem, hogy ezután Ti gondoskodjatok róluk helyettem. Kérek békét, szeretetet és megbocsátást, bőséget azok számára, akiket szeretek, és megbékélést azokkal, akiket még nem tudtam megszeretni. Kérek a magam számára lelki békét, bölcsességet, tisztánlátást, egészséget, szeretetet. Boldog párkapcsolatot és gyermekáldást, szerelmet, bőséget és személyes történetem maradéktalan beteljesedését.

Szerető lányotok:

Név.

Drága Szüzanyám!

Kérlek áldjál meg!

Istenkém Szűzmáriám add meg nekem és szüleimnek családommal hogy legyenek egészségesek, boldogok! Istenem add meg nekem, hogy az életem legyen ojan ahogy szeretném és add meg nekem azt a fiut akit tiszta szivből fog szeretni! És add meg hogy legyenek gyermekeim! Köszönöm Szűzmáriám!!

Köszönöm Istenem, hogy itt lehettem veled. Bocsásd meg minden bűnömet. Segíts hogy megjavuljak. Irgalmazz nekem.

Itt állok előtted ebben a gyönyörű templomba, és a szívem csordultig van a szeretettel és alázattal. Kérlek szépen Téged, vedd le rólam a szülészeti betegségemet, hogy fájdalmak nélkül tudjalak szolgálni Téged, Segíts nekem az utam megtalálásában, hogy az életem a Szeretet, a Béke, a Nyugalom hassa át. Segíts nekem, hogy megtaláljam házasságomban férjemmel az őszinte megértést és Szeretetet. Áldott legyen a e neved, Hálát mondok mindennért, amit Tőled kapok életem minden percében!!

Köszönettel és szeretettel:

Név

Drága Szüzanya, jóságos Istenem!

Segítsetek nekem. Ne engedjétek, hogy a szerelem és a boldogság elforduljon tőlem. Kérlek segítsetek hogy a szerelmem ne hagyjon ismét magamra. Számomra ő jelenti az életet, vele tudom elképzelni a családot és életem hátralevő részét, ne engedjétek, hogy utunk ismét szétváljon. Könyörögve kérek ... erősítsétek meg lelkében a hitet, a bizalmat irányomban. Engedjétek, hogy velem maradhasson Ne vegyétek el őt tőlem Istenem!

Csak boldogságot szeretnék vele életünk végéig! Köszönöm, hogy meghallgattok,

köszönöm, hogy segítetek egy meggyötört szívnek. Adjátok áldásokatokat és imáitokat Szüzanyám és Istenem

Név

Köszönöm, hogy sikerült a nyelvvizsga.

2005.02. 13.

Név

Drága Szentséges Úr Istenem kérek téged, hogy segíts rajtam: vedd le rólam és családomról valamint szereteteimről a bajt, bánatot, szegénységet, betegséget. Csak te látsz belém igazán, te tudod mi az én bánatom és csak te tudsz segítenem. Kérlek segíts. Drága jó Istenem! Amen!

2005. febr. 19.

Szolnokról

Név

Drága jó Istenem!

Könyörögve kérek gyógyítsd meg az én drága jó édesapámat, aki már 4 éve súlyos beteg. Te tudod csak mennyit szenved, könyörögve kérek hallgas meg engem.

Amen.

Gyermeke és unokája.

Drága Jó Istenem!

Segíts a fiam jóútra térésében. Köszönöm!

Örök nyugodalmat és örök emléket nekik, könyörgök Uram!

Édesanyám első nyilvános misehelye a görög katolikusok üldözése után.

Név

Bocsásd meg azt nekem, hogy édesanyámmal így bánok. És bocsásd meg azt a sok bűnt amit elkövettem és kérek amit mondtam akárkinek bármi rosszat azt bocsásd meg nekem köszönöm.

Név

Kérlek Édes Istenem, segíts nekem! Szükségem van a segítségedre a kereskedelem

jog vizsgám miatt. Nem szeretnék évet ismételni, ha már eddig eljutottam. Ez a legfontosabb amit kérek! Vigyázz a családom egészségére is! Mutass kiutat az esküvőm előtt, hogy biztosan jól döntök-e. Amen.

Név

Szüzanyám köszönöm Neked, hogy eljuthattam ide, megnyugvással, békességgel térek haza, hogy láthattalak. Köszönöm.

Feleségem 1947 szeptemberében zárandokolt ide, 17 évesen Legyesbényéről Fazekas Marika édesanyjának a vezetésével (oda-vissza 160 km gyalog) én pedig 58 év után Debrecenből

2005. márc. 24-én busszal.

Drága Szüzanyám!

A börtönben imádkoztam hogy halgasd meg kérésemet és segítsél meg hogy kiszabaduljak te megsegítettél mert két szer szabadultam. Köszönöm hogy megsegítettél és hogy hitelt atál nekem. Kérlek hogy segítsél hogy családom egészséges legyen és hogy feleségem teherbe essen mert nagyon nagyon szeretném egy kis lányt, egy gyönyörű szép egészséges kislányt.

Hálásan köszönöm.

Név

Szüzanyám!

Köszönöm hogy kiengedted a férjemet és meghallgattál minket, már csak azért imádkozunk hogy egy szép egészséges gyereket adjál nekünk! Remélem meghallgatsz és soha több nem fogsz fájdalmat okozni és okoztatni ami családon belül lehet.

Köszönöm.

2005. II. 27.

Név

Köszönöm Úram krisztusom azt a csodát hogy anya lehetem 3 gyönyörű fiúnak Köszönöm m indaszt hogy vigyázol reánk Bocsásd meg ha vétkeztem és Kérlek Úram adj erőt, egészséget, boldogságot családomnak. Uram segíts, hogy műhamarább elválhassak volt férjemtől és kérek segits abban hogy házat teremthessek otthont gyermekeimnek. Köszönök minden. Dicső a neved uram Krisztusom szüz Máriám Amen.

Ismét eljött az a nap amikor ígéretemhez hiven megjelenhettem szentképed előtt. Adj erőt egészséget és békességet a lelkemnek nyugalmat, hogy reám mért terhet eltudjam viselni, és mindenkor helyesen cselekedni. Őrizd meg a csonka családomat békességben, szeretetben. Egy gyarló földi lányod.

2005. 03. 10.

Drága egyetlen Igaz Isten!

Köszönöm, hogy meghallgattad fájdalmas könyörgésem szavát. Köszönöm, hogy megadtad kérésem. Kérlek ezután is irgalmazz, s mindig légy velem. Köszönöm Drága Szüz Mária hogy imádkoztál értem! Köszönöm, s kérek erősítsétek továbbra is hitem, hisz nélkületek mit sem ér az emberi élet. Drága Egyetlen Jóistenem kérlek segicsd a családomat Mindenbe támogazsd. Agyál nekik egéséget és boldogságot és örömet Szüzmárijám kérlek segicsd a lányomat jó útra téríteni kérlek segicsd a nagy fijamat és a két kicsi fijamat is hogy segicsd hogy soha sem legyen beteg. Magamról hogy segicsél a betegségem legyőzésén tulteni segicsd a szereteimet is és mindazokat akik hozád Istenem még nem kértem ilyet hozd meg a Tesom eszit segicsd a rögös uttol joutra terelni. Köszönöm Istenem Szüz Máriám és Jézusom.

Név

Drága Szűz Anyám!
Tudom, hogy meggyógyítasz!

Név

Oh drága Szűz Anyám, Mária. Köszönöm, hogy gyógyítol, tanítol és vezeted, hogy erősítsd a hitemet. Kérlek téged, fogadj leányoddá, áldj meg engem a te szereteted szerint.

Név

Ha mindenkit egyformán szeretnék egymást az emberek meggyőződésem hogy a szülőföldünkön lehetne a legcsodálatosab dolgokat művelni.

2005. 03. 16.

Mád

Név

Drága Szűzanya köszönök mindent, hogy megtaláltam az utat és benneteket, köszönök mindent és gyógyíts meg mindönket. Amen

Név

Hálával tartozom, hogy itt lehetek, az életemben kapott lehetőségekért, mert így gondoskodni tudok a szeretetmről, azért mert élek, mert szerethetek, mert tehetek a mások boldogulásáért, mert egészséges vagyok.

Köszönöm

R.T.

Köszönöm, hogy újra itt lehettem! Mindig szeretet fog el ha újra itt vagyok. Köszönöm újra, hogy szeretetet kapok kedvesemtől és elhozott ide. Kérlek Szűz Mária tégy csodákat az életembe. Mossál meg a könnyeiddel és tisztisd meg a szívemet. Szeretem családot! Papát és Kamillát. Adj erőt, egészséget a és gyógyítsd meg teljes szívvel. Bocsásd meg bűneimet és tégy csodákat az életemben.

Név

Itt jártam ebben a csodálatos templomban és arra kértem a mennyei szent atyát, hogy segítsen a jobb életbe és szeretetbe a családomat.

Köszönöm

Név

Köszönjük Istenünk, hogy megváltottad ezt a bűnös világot, hogy vigyázol és védelmezel minket a gonosztól. Segítsd meg az életünket, hogy tudjunk hű követőid lenni, és hogy a döntéseink során mindig a jó utat tudjuk választani. Köszönjük hogy szeretetedet oly sokszor éreztetted velünk és hogy itt lehetünk a te házában.

Pocsaj

2005.06.29.

Név

Drága Szűz Mária adj irányt lépteinknek hogy minden bűntől és szenvedéstől betegségtől szabadíts meg minket. Kérünk téged a Te szent Szívedbe fogadd el kérésünket és adj erőt hogy a ránk mért terheket el bírjuk viselni. Add meg nekünk azt amit eddig nem kaptunk meg és amire vágyunk. A BOLDOGSÁGOT.

2005. 03. 17.

Drága Szűzanya!
10 éve özvegy vagyok lelkibeteg. Kérlek gyógyíts meg, lelkileg erősíts meg vigyázz a családomra. Kérlek gyógyidd meg a testvérem. Ne hadj el soha. Add meg szívem kérését. Köszönöm

2005. 03. 17.

Név

Köszönjük hogy eljuttattál ide minket és megnyugvást hoztál a testre.

Köszönjük, köszönjük, köszönjük!

Név

Drága jó Istenem! Köszönöm, hogy a Te szent szellemed által vezeted életemet. Kérlek adj erőt, egészséget, békességet

boldogságot családom minden tagjának szeretteinknek. Segítsd hazánkat a magyar népet és az embereket a világban a Hozzád vezető uton. Köszönöm a kegyelmet a mindennapi szeretetet.

Drága Jó Istenkém

Alázattal könyörögve kérlek, hogy segítsd meg a családomat, minket és a gyermekeimet, adj nekünk békét és nyugalmat, egészséget. És segíts meg minket, hogy sikerüljön amit elterveztünk a te közbenjárásodat és szent szellemeddel, add hogy jobb életünk legyen. Köszönök neked drága jó Istenem a Jézus nevében, köszönök neked mindent.

Köszönettel:

Név

Istenem föltámadtál.

Drága jó Istenem! Nagyon szép ez a mai nap. Hiszen te ma Föltámadtál! Szent Istenem és Szűzmária! Kérlek szépen vigyázz az én családomra. Nagyon szeretlek! X

Név-től Istenek és a könyező Szűznek Amen.

Drága uram köszönök neked mindent hogy megsegítetél nehéz helyzetben kérlek segics hogy a családomnak tudyak egy lakást veni kérlek agy egészséget a gyerekeimnek és mindenkinek meg békét.

Biharkeresztes

2005. III. 21.

Név

Add hogy megtaláljam utam, céloom, békém!

2005. 03. 24.

Név

Drága Istenem (Jehova)!

Tiszta szívből szeretlek téged istenem! Ismered az életemet, és szeretném ha sosem hagynál el, bűnöm megsokasodott, de a te igazságod által töröld el minden

vétkemet! Kérlek taníts meg utadra nem akarok elveszni! A te jóságod mutasd meg nekem! Sok az én bűnöm, de legyen meg a te akaratod! Segíts meg a családomat minden bajtól, betegségtől, szabadíts meg a gonosztól! És kérlek tégy valamit Drága Jehova hogy az életem tiszta és a te dicsőségedre élhessek! Amen! És óvd meg a barátomat!

2005. 03. 28.

Drága jó Istenem!

Segítsd meg az egész családomat. Vigyázz anyura, apura, rám és a testvéremre. Szeretném ha apu sose ina

.....

. Feribátyára és mamára hogy ne igyon és ne vegyen be olyan sok gyógyszert papára is vigyázz és mindenkire aki jó és aki rossz! Köszönöm, hogy meghallgattál!

Amen.

És üdvözlöm Máriát! Vigyázz Marika nénire is mert őt is szeretem!

Vége

Teremtő Menyei Édesatyánk!

Alázatos szívvel esdeklem Tehozzád hallgasd meg könyörgésemet! Küldd el szent angyalaidat Rafaelt, Urielt, Mihaelt és Gabrielt a családom Piroksa, Béla, Anzselika, Ferenc és az ő családjá és Zoltán védelmére, hogy soha ne tudjon a kísértő gonosz világ fejedelme a közeliünkbe féрни és soha ne tudjanak nekünk ártani sem betegséggel sem pedig mindenféle kívánságokkal és semmiféle bálványimádással.

Név

Drága Istenem!

Nagyon szépen kérlek tartsd meg nekem a családomat mert nagy szükségem van még rájuk. Adj nekik egészséget és erőt hogy hosszú életűek legyenek. Bocsájsd meg nekem azt a sok rosszat amit tettem, butaságomban és naivságomban. Szeret-

ném ha adnál egy kis bölcsességet hogy élni tudjuk ebbe a társadalomba. Tudod nagyon szomorú vagyok hogy a hangot amit tőled kaptam sehogyan sem tudom érvényesíteni. De ha ez a te akaratod, akkor legyen a te akaratod szerint! Vigyázz mindenkire akik körülöttem élnek anyára, apára és a tesvéremre és a páromra!

Tiszta szívből kéri mindezt a te elvesett bárányod.

Még csak annyit ments meg minket a tűztől, víztől és mindennemű szerencsétlenségtől!

Amen

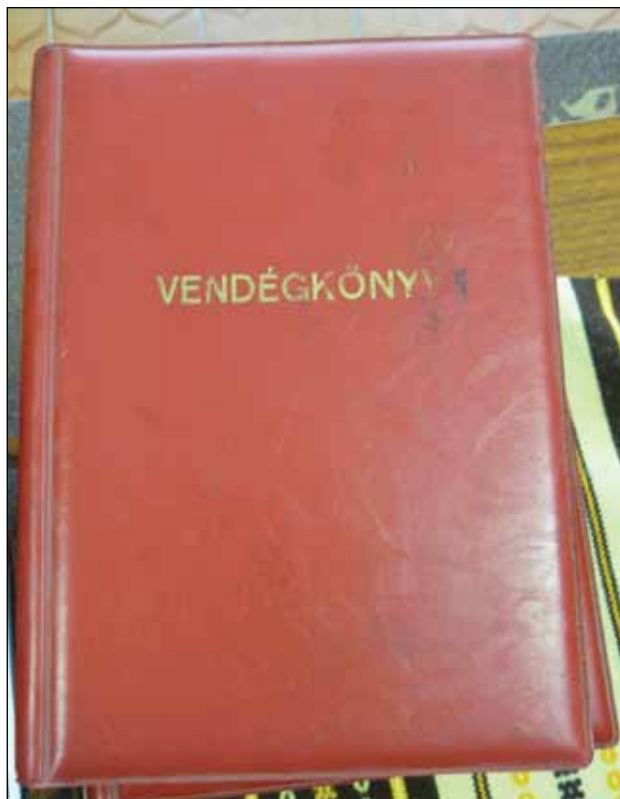
Drága Uram Jézus és Szűz Anyám!

Köszönöm neked hogy eljöhettem. Kérlek segíts, hogy Jani jó útra térjen, hogy békében boldogságban egészségben élhessünk egymással. Óvj meg minden gyógyítható és gyógyíthatatlan betegségtől hogy soha gyönyörködhessenek családomban és szolgálhassam az urat. Tiszta szívből és könyörögve kérem hallgasd meg kérésemet és könyörgésemet. Óvd meg hajlékomat és drága családomat unokáimat és szeretteimet. Tamás fiamat segítsd és vezesd a boldogság felé, hogy életútjait ne érje akadály. Segítsd és állj mellette Szűzanyám hogy mindig célba érjen és óvj meg engem és a családomat.

ADATKÖZLŐK JEGYZÉKE

M.K.	Mede Katalin	1967.	róm. katolikus
P.T.K.	P. Tölgyes Kálmán pálos szerzetes	1942.	róm. katolikus
E.	Erika	1980.	gr. katolikus
B.M.	Bubrik Miklós görög katolikus parókus	1975.	gr. katolikus
K.I.	Kapin István görög katolikus parókus	1970.	gr. katolikus
M.N.	Meszler Natália	1977.	róm. katolikus
P.Zs.	Pintér Zsolt	1969.	gr. katolikus
V.H.	Varga Hajnalka	1968.	gr. katolikus
F.J.	Forgó János	1939.	róm. katolikus
I.	Irénke	1956.	róm. katolikus
V.J.	Vincze Jolána	1944.	róm. katolikus
M.Z.	Mede Zita	1930.	róm. katolikus
S.A.	Somoskői Anna	1944.	róm. katolikus
D.J-né	Duka Jánosné	1948.	gr. katolikus
É.B.Zs.	Érembrédi Bakó Zsigmond	1936.	református
Sz.E.	Szakács Edit	1978.	gr. katolikus
H.Gy-né	Helmeczi Gyuláné	1937.	róm. katolikus
R.J-né	Rost Jánosné	1965.	gr. katolikus
P.Zs-né	Pintér Zsoltné	1970.	gr. katolikus
M.	Mária	1930.	róm. katolikus
fr. D.	Kiss István Didák OFM szerzetes	1966.	róm. katolikus
Cs.I.	Csibi Imre plébános	1970.	róm. katolikus

ΚΕΡΕΚ

1. kép:
Egy máriagyúdi
vendégekönyv
(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

2. kép:
Rajz egy máriapócsi
vendégekönyvben
(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

3. kép:
Fogadalmi hajfonat és votív kép Máriaipócson
(Fotó: Frauhammer K. 2006.)

4. kép:
Hálatáblák a mátra-
varebély-szentkúti
kút mellett

(Fotó:
Frauhammer K. 2006.)

5. kép:
Hálatáblák a
máriagyúdi temp-
lom szentélyében

(Fotó:
Frauhammer K. 2008.)

6. kép:
Körmeneti zászló a mária-
kálnoki kegytemplomban
(Fotó: Báder P. 2009.)

7. kép:
Hímzett falvédő az
egyházassbást-vecseklői
fa kápolnában
(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

8. kép:
Az egyházbást-vecseklői vályog kápolnácska oltára
(Fotó: Frauhammer K. 2012.)

9. kép: Karcolt felirat a máriakálnoki kegytemplom padjában

(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

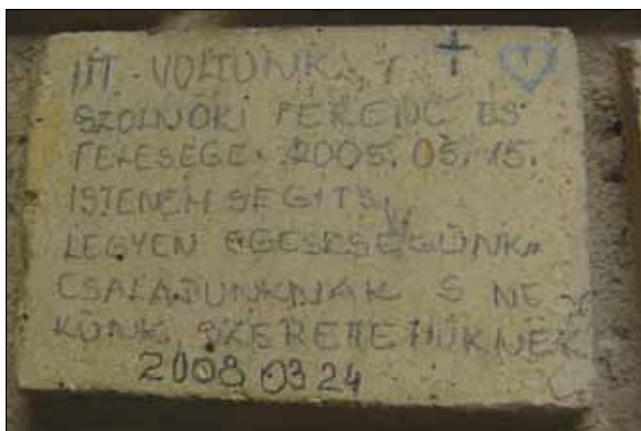

10. kép: Fába vésett nevek a vecseklői kápolnák mellett

(Fotó: Frauhammer K. 2012.)

11. kép:
A petőfiszállás-
pálosszentkúti
milleniumi kápolna
feliratokkal teli
téglaburkolata
(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

12. kép:
Felirat a petőfiszállás-
pálosszentkúti
milleniumi kápolna
téglaburkolatán
(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

13. kép: A máriakálnoki kegykáporna
(Fotó: Frauhammer K. 1998.)

15. kép: A márikálnoki kegyeszobor öltöztetés előtt
(Fotó: Frauhammer K. 2011.)

14. kép:
A máriakálnoki kegyszobor fehér-
ezüst ruhájában
(Fotó: Frauhammer K. 1998.)

16. kép:
A máriakálnoki vendégkönyv
belső borítója
(Fénymásolat)

17. kép: A kis fa kápolna Egyházásbást-Vecseklőn
(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

18. kép: A kis fa kápolna belseje Egyházásbást-Vecseklőn
(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

19. kép:
Az új fa kápolna
Egyházabást-
Vecseklőn

(Fotó:
Frauhammer K. 2012.)

20. kép: Mária
öltöztetett szobra
Vecseklőn

(Fotó:
Frauhammer K. 2012.)

21. kép: A remete barlangok Mátraverebély-Szentkúton
(Fotó: Frauhammer K. 2005.)

22. kép: Cédulák
a mátraverebély-szentkúti
remete barlangban
(Fotó: Magyar G. 2002.)

23. kép: Ferencesek a mátraverebély-
szentkúti barlangban
a cédulákat olvasva
(Fotó: Magyar G. 2002.)

24. kép: Hálatáblák a mátraverebély-szentkúti lourdes-i barlangban

(Fotó: Frauhammer K. 2006.)

25. kép: Levelek a lourdes-i barlangban Mátraverebély-Szentkúton

(Fotó: Frauhammer K. 2005.)

26. kép: A máriagyüdi kegyszobor
(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

27. kép: A máriapócsi kegykép
(Fotó: Frauhammer K. 2006.)

28. kép: A vendégekönyv Máriaipócson
(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

29. kép: Fém hálatárgyak a máriagyűdi templom szentélyében

(Fotó: Frauhammer K. 2008.)

30. kép: Hálaajándékok a máriapócsi kegytemplomban

(Fotó: Frauhammer K. 2006.)

Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár sorozat megjelent kötetei

1. Barna Gábor szerk./ed. *Szentemberek – a vallásos élet szervező egyéniségei. Holy men – organizers in the Folk Religiosity.* Budapest – Szeged, 1998.
2. Barna, Gábor ed. *Religious Movements and Communities in the 19th and 20th Centuries.* Szeged, 1999.
3. Pusztai, Bertalan szerk./ed. *Szent és profán között. A szeged-alsóvárosi búcsú. Between the Sacred and the Profan. The Pilgrimage Feast of Szeged-Alsóváros.* Szeged, 1999.
4. Józsa László: *Megszentelt kövek. Kápolnák, szobrok, keresztek és temetők Kun-szentmártonban. Geweihte Steine. Kapellen, Statuen, Kreuze und Friedhöfe in Kun-szentmárton.* Szeged, 1999.
5. Hetény János: *A győri vérrel könnyező Szűzanya kultusztörténete. Veneration of the Bleeding/ Exuding Picture of the Virgin Mary Győr.* Szeged, 2000.
6. Barna, Gábor ed. *Politics and Folk Religion.* Szeged, 2001.
7. Barna Gábor szerk./ed. *Boldogasszony. Szűz Mária tisztelete Magyarországon és Közép-Európában [Veneration of the Virgin Mary in Hungary and Central Europe].* Szeged, 2001.
8. Barna Gábor szerk./Hg. *A szentisztelet történeti rétegei és formái Magyarországon és Közép-Európában. A magyar szentek tisztelete [Historische Schichten und Formen der Heiligenverehrung in Ungarn und Mittel-Europa].* Szeged, 2001.
9. Barna Gábor – Kótyuk Erzsébet szerk./eds. *Test, lélek, természet. Tanulmányok a népi orvoslás emlékeiből. Köszöntő kötet Grynaeus Tamás 70. születésnapjára [Body, Soul, Nature. Papers on the Folk Medicine. Festschrift to Tamás Grynaeus on his 70th Birthday].* Budapest – Szeged, 2002.
10. Barna, Gábor – Ildikó Kríza eds. *Folk Ballads, Ethics, Moral Issues.* Akadémiai Kiadó, Budapest – Department of Ethnology, Szeged, 2002.
11. Barna, Gábor Hg. *Ritualisierung, Zeit. Kommunikation.* Akadémiai Kiadó – Lehrstuhl für Volkskunde, Szeged, 2003.
12. Barna Gábor szerk. *„Oh, Boldogságos Háromság” Tanulmányok a Szentháromság tiszteletéről [Veneration of the Holy Trinity].* Paulus Hungarus – Kairosz Kiadó, Budapest, 2003.
13. Barna Gábor szerk. *Rítusok, folklór szövegek [Rites, folklore texts].* Paulus Hungarus – Kairosz Kiadó. Budapest, 2004.
14. Barna Gábor szerk. *Idő és emlékezet. Tanulmányok az időről az ezredfordulón [Time and Memory. Studies on time at the Millennium].* Kairosz Kiadó, Budapest, 2005.
15. Hetény János: *„Gyönyörű nagy vonzalom ...” A Karancs-hegyi kistáj Mária-kultuszt ihlető szerepe [„Eine große Zuneigung” Die inspirierende Rolle der Kleinlandschaft Karancs-Berg am marianischen Kult].* Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2006.
16. Barna Gábor szerk. *Kép, képmás, kultusz [Picture, Depiction, Cult].* Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2006.

17. Barna Gábor szerk. 1956 - Emlékezés és emlékezet. Október 23-a ünneplése és a forradalom történelmi emlékezetének megszerkesztése napjainkban Egy kutatószeminárium tanulságai [1956 – Remembering and Commemoration]. Szeged, 2006.

18. Barna Gábor ed. *Religion Tradition, Culture*. Akadémia Kiadó – Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Budapest - Szeged, 2007.

19. Grynaeus Tamás szerk. *Köztéri szakrális kisémlékek* [Sakrale Kleindenkmale]. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2008.

20. Barna Gábor Hg. *Kleidenkmale*. Akadémia Kiadó – Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Budapest – Szeged, 2008.

21. Józsa László: „Isten hajléka az emberek között” -A kunszentmártoni római katolikus nagytemplom [„Gottes Haus unter den menschen” Die römisch-katholische Kirche in Kunszentmárton]. Szeged-Budapest 2009.

22. Barna Gábor szerk. Gyöngyössy Orsolya és Bodosi Kocsi Nóra közreműködésével: *Érzékek és vallás* [Senses and Religion]. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2009.

23. Gaál Károly: *Az Andocsi Mária gyermekei. Adatok az andocsi búcsújáróhely néprajzához* [Kinder Mariä in Andocs. Angaben zur Volkskunde des Wallfahrtsortes Andocs]. Szeged – Dunavarsány, 2009.

24. Hetény János: *A magyarok Máriája. Mária-tiszteletünk teológiája és néprajza* [The Hungarians' Mary. Theology and Ethnology of the Veneration of Virgin Mary]. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék – Szent István Társulat, Szeged – Budapest, 2011.

25. Gyöngyössy Orsolya - Barna Gábor eds. *Rítus és ünnep* [Rite and Feast]. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2010.

26. *Olvasó – Tanulmányok a 60 esztendő Barna Gábor tiszteletére* [Rosary. Studies in Honour of Gábor Barna on His 60th Birthday]. Szerk. Povedák Kinga, Povedák István, Varga Sándor és Gleszer Norbert közreműködésével Mód László - Simon András. Gerhardus Kiadó, Szeged, 2010.

27. Barna Gábor szerk./ed. *Vallások, határok, kölcsönhatások/Religions, Borders, Interferences*. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék – Akadémiai Kiadó, Szeged – Budapest, 2011.

28. Povedák István: *Álhősök, hamis istenek?* [False Stars, False Gods?] Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék – Gerhardus Kiadó, 2011.

29. Barna Gábor: *Az Élő Rózsafüzér társulata. Imádság és imaközösség a 19-21. századi vallási kultúrában*. Szent István Társulat – Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Budapest – Szeged, 2011.

30. Barna Gábor ed. *Ethnographic Atlases. Regions, Borders, Interferences*. Department of Ethnology and Cultural Anthropology, Szeged, 2012.

31. *Vallás, közösség, identitás* [Religion, Community, Identity]. Povedák Kinga közreműködésével szerkesztette Barna Gábor. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2012.